

P-ISSN : 1905-534x

วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา
Journal of Buddhist Studies.

ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม) 2561

Vol. 9 No. 2 (July - December) 2018

วัตถุประสงค์

วารสารพุทธศาสตร์ศึกษาเป็นวารสารวิชาการราย 6 เดือน (ปีละ 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน, ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม) มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการของนักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนิสิตในระดับบัณฑิตศึกษา ในมิติทางด้านพระพุทธศาสนา ปรัชญา สังคมวิทยา พัฒนาสังคม เศรษฐศาสตร์ ศิลปศาสตร์ ศิลปกรรม และรัฐศาสตร์ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสารพุทธศาสตร์ศึกษา จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อการตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารพุทธศาสตร์ศึกษา (Journal of Buddhist Studies) อย่างเคร่งครัดรวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่วารสารพุทธศาสตร์ศึกษากำหนด

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสารพุทธศาสตร์ศึกษา ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารพุทธศาสตร์ศึกษา

◎ เจ้าของ (Owner)

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

139 ถนนสุเทพ ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200

053 - 278967, 053 - 270451 ต่อ 311

◎ ที่ปรึกษา (Advisors)

พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร	อธิการบดี
พระเทพสิงหวราจารย์	รองอธิการบดีวิทยาเขตเชียงใหม่
พระสุธีรัตนบัณฑิต, ผศ.ดร.	ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์
พระครูปริยัติยานุศาสน์, ดร.	อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา
พระมหาสมบูรณ์ วุฒิกโร, ดร.	คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส,รศ.ดร.	ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
พระครูพิพิธสุตาทร, ดร.	อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต และพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
พระครูประวิตรวรานุยุต,อ ดร.	ผู้อำนวยการสำนักงานวิทยาเขตเชียงใหม่
พระครูสิริปริยัตยานุศาสก์, ดร.	ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่
พระครูสุนทรสังฆพินิต, ดร.	ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ
พระครูธีรสุตพจน์, ดร.	ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายบริหาร
พระมหาชุติภัค อภินนฺโท	ผู้อำนวยการส่วนงานวางแผนและส่งเสริมการวิจัย
ผศ.ดร.ประพันธ์ ศุภษร	รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
อาจารย์ปั่น อะทะเทพ	ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป

◎ บรรณาธิการบริหาร (Executive Editor)

ดร.ส่งเสริม แสงทอง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

◎ หัวหน้ากองบรรณาธิการ (Chief Editor)

ผศ.ดร.พูนชัย ปันธิยะ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

◎ กองบรรณาธิการ (Editorial Board)

พระวิสิทธิ์ ฐิตวิสิทฺโธ, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต เชียงใหม่
พระสัญชัย ญาณวีโร	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

รศ.ดร. ฉลองเดช คูภานุมาต	มหาวิทยาลัยเชียใหม่
ผศ.ตระกูล ชำนาญ	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขต ล้านนา
ผศ.ดร. โผน นามณี	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
ผศ.ดร.สมหวัง แก้วสุฟอง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ.ดร.สยาม ราชวัตร	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ.สัญญา สะสอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
ดร.ประทีป พืชทองหลาง	มหาวิทยาลัยราชมงคล วิทยาเขตล้านนา
ดร.บุญญาพร ยอดคง	สำนักงานสาธารณะสุขจังหวัดเชียงใหม่
ดร.พิสิฏฐ์ โคตรสุโพธิ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต เชียงใหม่
ดร.วิโรจน์ วิชัย	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต เชียงใหม่
พอ.พญ.นิภาพรรณ ธรรมเดชศักดิ์	โรงพยาบาลค่ายกาวิละ

◎ ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

พระอธิวัฒน์ รตนวณฺโณ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

◎ ผู้ทรงคุณวุฒิภายในมหาวิทยาลัย

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูพิพิธสุตาทร, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
พระครูประวิตรวรานุยุต, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
พระครูสิริปริยัตยานุศาสก์, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
พระวิสิทธิ์ ฐิตวิสิทฺโธ, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

ผศ.ดร.พูนชัย ปันธิยะ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
ผศ.ดร.เทพประวิณ จันทร์แรง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
ดร.ส่งเสริม แสงทอง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
ผศ.ดร.อภิรมย์ ศรีดาคำ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
ดร.วิโรจน์ วิชัย	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
ดร.พิสิฏฐ์ โคตรสุโพธิ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

◎ ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมหาวิทยาลัย

พระมหาวิเศษ ปญฺญาวชิโร รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
ศ.(เกียรติคุณ) พงศ์เดช ไชยคุตร	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ศ.สรัสวดี อ๋องสกุล	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ศ.ดร.สิทธิ์ บุตรอินทร์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.สมโชติ อ๋องสกุล	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ร.ศ.ดร.อุเทน ปัญโญ	มหาวิทยาลัยนอร์ทเชียงใหม่
รศ.ดร.ปรุตม์ บุญศรีตัน	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ดร.สุชารัช รีมกีรติกุล	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รศ.ดร บุณย์ นิลเกษ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ดร. ฉลองเดช คูภานุมาต	มหาวิทยาลัยเชียใหม่
รศ. ลิปิกร มาแก้ว	มหาวิทยาลัยราชมงคล วิทยาเขตล้านนา
ผศ.ดร.วิโรจน์ อินทนนท์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ.ดร.สมหวัง แก้วสุฟอง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ.ดร.ธีรโชติ เกิดแก้ว	Huachiew Chalermprakiet University
ผศ.ดร.สยาม ราชวัตร	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ.รุ่งเรือง ปุญโญรส	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ดร.ชัยณรงค์ ศรีมันตะ มหาวิทยาลัยบูรพา
ดร.แสวง แสนบุตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ดร.ประทีป พืชทองหลาง มหาวิทยาลัยราชมงคล วิทยาเขตล้านนา
ผศ.ดร. ตระกูล ชำนาญ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขต ล้านนา
ผศ.ดร. โผน นามณี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
พอ.พญ.นิภาพรรณ ธรรมเดชศักดิ์ โรงพยาบาลค่ายกาวิละ

◎ฝ่ายประสานงานและจัดการ (Coordination and Management)

นายภัชรบถ ฤทธิ์เต็ม
นายบุญมี แก้วตา
นายจิตตกร จันทร์ศิลป์
นายพัลลภ หารุคำจา

◎ ฝ่ายกฎหมาย (Law Department)

นายวิทยา มาลาวัลย์

◎ ออกแบบปก (Cover Designed)

พระแสงแก้ว ปภาสฺสโร

◎ จัดรูปเล่ม (Content Designed)

พระนิติพัฒน์ อุชุจาโร

◎ กำหนดออกเผยแพร่

ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม - มิถุนายน
ฉบับที่ 2 เดือน กรกฎาคม - ธันวาคม

◎ **พิมพ์ที่**

หจก. ณัฐพลการพิมพ์ 2015

204 ถนนรอบเมืองนอก ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

053 - 090455 E-mail : natthapol_offset@hotmail.co.th

◎ **หมายเลข ISSN : P-ISSN : 1905-534x**

บทบรรณาธิการ

กราบนมัสการและเรียนท่านผู้อ่าน ทุกๆ รูป/คน ที่ได้ติดตามงานวิชาการวารสารพุทธศาสตร์ ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 ระหว่างเดือน กรกฎาคม - ธันวาคม 2561 วารสารฉบับนี้ได้รับการประเมินคุณภาพวารสารจากศูนย์อ้างอิงดัชนีวารสารไทย (Thai-Journal Citation Index) ได้รับจัดกลุ่มอยู่ในกลุ่มที่ 1

ในวารสารเล่มนี้มีหลากหลายบทความที่น่าสนใจเริ่มจากบทความของคุณอิสยาภรณ์ กุลอภิภัสร์เดชา เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำประกันสุขภาพตามหลักพุทธธรรม ของพระสงฆ์ ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ บทความวิจัยเรื่อง สัมฤทธิผลของโครงการอบรมบาลีก่อนสอบคณะสงฆ์ ภาค 7 ของ พระมหาสกล วิโรจนกิตฺติ จาก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ผศ.ดร. โผน นามณี จาก มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, วิทยาเขตล้านนา

บทความวิจัยเรื่อง วิเคราะห์สื่อบุคคลในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยพระโยธกา ปุญฺวโส จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ และผู้ร่วมวิจัย ผศ.ดร. สัญญา สะสอง มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ บทความวิจัยของ พระมหาวชิระ วชิรญาโณ พระวิสิทธิ์ จิตวิสิทฺโธ พระครูพิพิธสุตาทร และวิโรจน์ อินทนนท์ ได้เขียนบทความวิจัยเรื่อง คุณค่าการตั้งธัมม์เวสสันตรชาตกะของชาวไทขืน ในเมืองเชียงตุง จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

บทความวิจัยเรื่องการศึกษาวิเคราะห์วิบากกรรมของบุคคลตามที่ปรากฏในอรรถกถาธรรมบท ของพระมหาชลัน ภูริวฑฺฒโน (ชลันรัตน์) จากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา บทความวิจัยเรื่อง บทบาทของพระพุทธิญาณมุนี ในการบริหารจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลาง ชุมชนบ้านสบคำ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย จากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา บทความวิจัยเรื่องแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระบัณฑิตอาสาพัฒนา ชาวเขาเขตพื้นที่อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ จาก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ผู้วิจัย โดย พระสมหวัง ผลญาโณ (เสคา) และบทความวิจัยเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรม เรื่อง ศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักการปฏิบัติธรรมตามแนวทาง ของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) วัดหนองป่าพง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ผู้วิจัย โดย คุณยรรยง เดชสะท้าน จากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

บทความวิจัยเรื่องการนำหลักพรหมวิหารธรรม ไปปฏิบัติในการสอนของครู โรงเรียนเทศบาล 1 บ้านกลาง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ผู้วิจัยโดย คุณธวัชชัย กาวิจา และผู้ร่วมวิจัย ดร.อุเทน ลาพิงค์ จากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา บทความวิจัยศึกษาเกี่ยวกับเรื่องศึกษาการบำบัดฟื้นฟูกลุ่มอาการเส้นเลือดในสมองตีบ/อุด ตันโดยการนวดแผนไทย ของโรงพยาบาลชุมชนตำบลดอนแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

บทความสุดท้ายเป็นบทความวิชาการ ดร. ปิยะมาศ ใจไฝ่ ปรัชญาอาหารในโชจิน เรียวริ จาก มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ซึ่งงานวิชาการทั้งหมดที่นำเสนอ ท่านผู้อ่านทุกท่าน ทางวารสารพุทธศาสตร์ศึกษา ต้องขอขอบคุณคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจบทความ (Peer Review) ทั้งภายนอก และภายใน รวมทั้งคณะผู้เขียนบทความดีๆ ทั้งมวล ที่ได้แบ่งปันองค์ความรู้ที่ผ่านการวิจัยมาอย่างเป็นระบบ ที่สำคัญเหนือสิ่งอื่นใดคือท่านผู้อ่านทุกท่านที่ได้ทำให้วารสารเล่มนี้มีความหมายในการสื่อสารทางวิชาการเพื่อสืบสานและร่วมสร้างนวัตกรรมให้โลกใบนี้มีอะไรที่น่าค้นหาและนำมาใช้ในการพัฒนาชีวิตและสังคมสืบต่อไป

ดร. ส่งเสริม แสงทอง

บรรณาธิการวารสารพุทธศาสตร์ศึกษา

สารบัญ หน้า

◎ **ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำประกันสุขภาพตามหลักพุทธธรรมของพระสงฆ์ ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่** 1

Factors Affecting to Health Assurance Decision According to Buddhadhamma of Monks in Muang District, Chiang Mai Province

อิสยาภรณ์ กุลอภิภัสร์เดชา

Issayaphorn Kulaphipasdecha

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus

◎ **ศึกษาวิเคราะห์หลักการและการปฏิบัติธรรมแนว พระครูอนุสนธิ์ประชาทร (รัตน์ รตนญาโณ)** 16

An Analytical Study Principle and Meditation Practice Of Phrakru Anusonprachathon (Rat Ratanayano)

พระรัตน์ ฉนฺทชาโต

Phrarat Chantachato

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiangmai campus

◎ **สัมฤทธิผลของโครงการอบรมบาลีก่อนสอบคณะสงฆ์ภาค 7** 28

The Effectiveness of the Pre Pali Exam Tutorial Project of the VII Ecclesiastical Region

พระมหาสกล วิโรจนกิตฺติ, โผน นามณี

Phramaha Sakone Virojanakitti, Phon Namanee

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, วิทยาเขตล้านนา

Mahachulalongkornrajavidyalaya Universilty, Chiang Mai Campus

Mahamakut Buddhist University; Lanna Campus

◎ **วิเคราะห์สื่อบุคคลในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา** 40

The Analyze Personal Media In The Propagation of Buddhism Media In The Propagation of Buddhism

พระโยธกา ปุญฺวโส, สัญญา สะสอง

Phra Yotaka Bhonyawongso, Sanya Sasong

สารบัญ **หน้า**

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus
Chiang Mai Rajabhat University

◎ **คุณค่าการตั้งธัมม์เวสสันตรชาตกะของชาวไทขืน ในเมืองเชียงตุง** **54**
The Values of the Vessantarajataka Recitation Ceremony of the Tai Khun People in Keng Tung

พระมหาวชิระ วชิรญาโณ (จันทาพูน), พระวิสิทธิ์ ฐิตวิสิทฺโธ
พระครูพิพิธสุตาทร, วิโรจน์ อินทนนท์
Phramaha Wachira Wachirayano (Jantapoon)
Phra Wisit Thitavisiddho, Phrakru Piphitsutatorn, Viroj Inthanon
มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chiang Mai Campus, Chiang Mai University

◎ **การศึกษาวิเคราะห์วิบากกรรมของบุคคลตามที่ปรากฏ ในอรรถกถาธรรมบท** **69**
An analytical Study of Vip ka-Kamma of A person as found in the Dhammapada Commentary

พระมหาชลัน ภูริวฑฺฒโน (ชลันรัตน์)
Phramaha Chalun Bhurivaḍḍhano (Chalunrat)
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
Mahamakut Buddhist University Lanna Cammpus

◎ **บทบาทของพระพุทธิญาณมุนีในการบริหารจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนบ้านสบคำ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย** **82**
Phra Phutthiyanmunee's Role in Managing Wat to be the Center of the Ban Sobkham Community, Wieng Sub-District, Chiang Saen District, Chiang Rai Province

สิงห์คำ อินทะมีไชย, SingKham Inthamixay
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
Mahâmâkut Buddhist University

สารบัญ **หน้า**

◎ **แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาเขตพื้นที่ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่** **94**

A Study of The Volunteer Monks' Propagation of Buddhism Towards Hill Tribes Mae Chaem District Chiang Mai Province

พระสมหวัง ผลญาโณ (เสคา)

Phra Somwang Palayano (Saka)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus

◎ **ศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักการปฏิบัติธรรมตามแนวทาง ของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) วัดหนองป่าพง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี** **106**

An Analytical Study of the Principle of Dhamma Practice Anitiated by Phra Bodhinanathera (Cha Subhaddo), Nong Pa Pong Monastery, Warinchamrab District, Ubonrachathani Province

ยรรยง เดชสะท้าน

Yanyong Dechsatarn

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

Mahamakut Buddhist University, Lanna Campus

◎ **การนำหลักพรหมวิหารธรรม ไปปฏิบัติในการสอนของครู โรงเรียนเทศบาล 1 บ้านกลาง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน** **115**

Application of The Brahmavihara Principles In Teaching of The Teachers of Municipal School1, Ban Klang, Mueang District, Lamphun Province

ธวัชชัย กาวิจา, อุเทน ลาพิงค์

Thawatchai kawija, Uten Laping

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

Mahamakut Buddhist University, Lanna Campus

สารบัญ **หน้า**

◎ **ศึกษาการบำบัดฟื้นฟูกลุ่มอาการเส้นเลือดในสมองตีบ/อุด ตัน โดยการนวดแผนไทย ของโรงพยาบาลชุมชนตำบลดอนแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่** **133**

Treatment of the Brain Blood-Clotted Patients by Thai Massage of the Don kae Sub-District Community Hospital, Don kae Sub-District, Mae Rim District, Chiangmai Province

กัญญาณัฏฐ์ สุริยะวงค์, Kunyanat Suriyawong
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
Mahâmâkut Buddhist University, Lanna Campus

◎ **ปรัชญาอาหารใน โชจิน เรียวริ** **142**

A Philosophy of Food in Shōjin Ryori

ปิยะมาศ ใจไฝ่,
Piyamas Jaifai
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University

ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำประกันสุขภาพตามหลักพุทธธรรมของพระสงฆ์ ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

Factors Affecting to Health Assurance Decision According to Buddhadhamma of Monks in Muang District, Chiang Mai Province

อิสยาภรณ์ กุลอภิภัสร์เดชา

Miss Issayaphorn Kulaphipasdecha

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus

บทคัดย่อ

วิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำประกันสุขภาพตามหลักพุทธธรรมของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่” มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาหลักการรักษาสุขภาพ รูปแบบการรักษาพยาบาล และผลิตภัณฑ์ประกันสุขภาพตามแนวทางพระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำประกันสุขภาพตามหลักพุทธธรรมของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ข้อมูลในรูปของตารางประกอบการบรรยาย

ผลการศึกษาวิจัย ดังนี้ 1) หลักการรักษาสุขภาพตามแนวทางพระพุทธศาสนา พบว่า ด้านการใช้หลักพระพุทธศาสนารักษาสุขภาพเมื่อยามเจ็บป่วย พบว่า พระสงฆ์ที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เคยใช้หลักพระพุทธศาสนาในการรักษาสุขภาพด้านวิธีการรักษาด้วยหลักพระพุทธศาสนาเมื่อยามเจ็บป่วย พบว่า เลือกพิจารณาภัตตาหารก่อนฉัน ใช้วิธีสมาธิบำบัด **2) รูปแบบการรักษาพยาบาลของพระสงฆ์ในปัจจุบัน** พบว่า เกี่ยวกับสถานที่รักษา พบว่า จะเลือกเข้ารับบริการ ณ โรงพยาบาลของรัฐ และเข้ารับการรักษาที่คลินิก เกี่ยวกับสวัสดิการที่ใช้ในการรักษาพยาบาล พบว่า เมื่อยามอาพาธจะเลือกใช้สิทธิประกันสุขภาพถ้วนหน้าเป็นหลักและใช้สิทธิจากประกันชีวิต **3) ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำประกันสุขภาพ** ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำประกันสุขภาพตามหลักพุทธธรรมของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ระดับความสำคัญของปัจจัยทางด้านส่วนประสมทางการตลาดที่มีต่อการตัดสินใจทำกรมธรรม์ประกันสุขภาพ

ของพระสงฆ์ โดยด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการตลาด มีระดับความสำคัญของปัจจัยเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับสำคัญมากทุกด้าน

คำสำคัญ : ปัจจัย; การตัดสินใจ; สุขภาพ; พุทธธรรม

Abstract

Research “Factors Affecting to Health Assurance Decision according to Buddhadhamma of monks in Muang District, Chiang Mai Province”. Medical treatment 1) To study the principles of healthy living. Forms of medical treatment and health insurance products according to Buddhism. 2) To study the factors that affects the decision making of health insurance by Buddhist monks in Muang district, Chiang Mai Province. The data were analyzed by frequency, percentage, mean and standard deviation. Information in the form of tables and lectures.

Results of the study are: 1) the treatment guidelines that Buddhism is the main religion in health care when sick monks were surveyed. Mainly used in Buddhism to maintain health. The remedy with the main principles on sickness found the food choices before me. Use Healing Meditation. 2) A form of medical treatment of the clergy present were about the treatment was found to be eligible for services at public hospitals. And was admitted to the clinic. Welfare used to find medical treatment when ill to choose the right health insurance is primary and the exercise of insurance. 3) Factors affecting the health insurance. Factors that affect the decision making of health insurance by Buddhist monks in Muang district, Chiang Mai found that the major factors of the marketing mix decisions are made on health insurance of priests. In terms of product, price, distribution channels. Marketing and Promotion A priority of the overall average in many important aspects.

Keywords: Factors; Decision; Health; Buddhadhamma

บทนำ

การดำรงชีพของมนุษย์ต้องมีองค์ประกอบหลัก 4 ประการ ได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค มนุษย์ทุกคนต้องการอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย มีที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สิน มีเครื่องนุ่งห่มที่ให้ความอบอุ่น และมียารักษาโรคเพื่อจะให้ตนดำรงชีพได้ต่อไป ในการดำรงชีวิตของมนุษย์ทุกคนย่อมตั้งอยู่บนพื้นฐานของความไม่แน่นอนและความเสี่ยง ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่สามารถคาดเดาได้ เช่น อุบัติเหตุ การเจ็บป่วย ภัยธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจและสังคม เป็นต้น โดยเฉพาะในปัจจุบัน มนุษย์ต้องประสบกับปัญหาการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม มีการค้นพบโรคซึ่งอุบัติขึ้นใหม่อยู่เสมอ เหตุการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้เมื่อเกิดขึ้นแล้ว สามารถสร้างความเสียหายต่อตนเองและบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องขณะเดียวกัน ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีทางการแพทย์ทำให้เกิดวิธีการรักษาที่ช่วยเหลือมนุษย์ได้ครอบคลุม และเมื่อมนุษย์มีการเจ็บป่วยย่อมต้องการการรักษาที่ช่วยให้บรรเทาความเดือดร้อน เช่น ยารักษาโรคที่มีประสิทธิภาพ เครื่องมือทางการแพทย์ที่ทันสมัย วิธีการรักษาที่ลดความเจ็บปวด หรือแม้กระทั่งการรักษาที่ไม่ต้องเปิดปากแผลกว้างดังเช่นในอดีต

ทั้งนี้ในการรักษาจะต้องมีค่าใช้จ่ายตามอาการเจ็บป่วย รัฐจึงได้จัดสวัสดิการด้านสุขภาพให้แก่ประชาชนทุกคนเพื่อเป็นการช่วยเหลือผู้ที่มีรายได้น้อยให้สามารถเข้าถึงการบริการของสังคมอย่างเท่าเทียมกัน อย่างไรก็ตาม แม้ว่ารัฐจะพยายามจัดหาสวัสดิการด้านสุขภาพให้แก่ประชาชนแต่การสนับสนุนดังกล่าวของรัฐก็ยังไม่เพียงพอ เนื่องจากมีประชาชนจำนวนมากที่สามารถมาใช้บริการได้ ดังนั้น รูปแบบการประกันสุขภาพของธุรกิจประกันชีวิตจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญมากขึ้นเพื่อสร้างความมั่นคงในชีวิตให้กับตนเองและครอบครัวซึ่งวัตถุประสงค์ของการทำประกันสุขภาพในปัจจุบันค่อนข้างหลากหลายและผลิตภัณฑ์ของบริษัทผู้รับประกันยังเปิดกว้าง เช่น การทำประกันสุขภาพเพื่อเป็นหลักประกันของครอบครัว เพื่อคุ้มครองวงเงินสินเชื่อ เพื่อสะสมทรัพย์ เพื่อสร้างสวัสดิการด้านค่ารักษาพยาบาล

อย่างไรก็ดี พระสงฆ์เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อพระพุทธศาสนาแต่ก็ไม่อาจหนีวัฏจักรของการเกิดแก่เจ็บตายได้พ้นทำให้มีพระสงฆ์เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลสงฆ์อย่างต่อเนื่อง จากข้อมูลพื้นฐานของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ประจำปี 2550 ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2549 พบว่า มีจำนวนพระสงฆ์ทั่วประเทศจำนวนรวมทั้งสิ้น 250,437 รูป สถิติการอาพาธของพระสงฆ์ที่มารับการตรวจรักษาที่โรงพยาบาลสงฆ์ กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข พบว่า สาเหตุการอาพาธของโรค 5 อันดับแรก ได้แก่ โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคหัวใจขาดเลือด ภาวะไขมันในเลือดสูง และโรค

ไตวายเรื้อรัง (จงจิตร อังคทะวานิช, วาสินี วิเศษฤทธิ์, อารยา แสงเทียน, พิจาริณ สมบูรณกุล, 2557: 26) โดยมีพระสงฆ์ถึงร้อยละ 54.92 มีภาวะเสี่ยงต่อการเป็นโรคและการเจ็บป่วย และยังคงมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างเนื่อง โดยปัญหาสุขภาพส่วนใหญ่ที่พระสงฆ์ต้องเผชิญ ได้แก่ โรคไขมันในเลือดสูง โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคไตวาย และโรคข้อเข่า ตามลำดับ (เรวัต วิศรุตเวช, เช็คสุขภาพ พระ 55.5% ภาวะเสี่ยงเป็นโรค, [ออนไลน์]. 2559) ในปัจจุบันหน่วยงานด้านสาธารณสุขได้ให้ความสำคัญกับโรคไขมันและเบาหวานเป็นอันมาก เนื่องจากโรคดังกล่าวเกิดจากการฉันอาหารที่มีแคลลอรี่สูงซึ่งพระสงฆ์ไม่อาจเลือกประเภทอาหารได้ ขณะที่ญาติโยมมีค่านิยมถวายภัตตาหารที่ปรุงประณีต (ฤชุกรณ์ เดิมทอง, 2554: 248) อีกทั้งยังพบว่าสาเหตุสำคัญที่พระสงฆ์เสี่ยงต่อการเกิดโรค อาทิ พระสงฆ์บางรูปสูบบุหรี่ ฉันยาแก้ปวดพาราเซตามอล ครั้งละ 6 เม็ด ดื่มกาแฟวันละ 8 แก้ว ดื่มเครื่องดื่มชูกำลังเกินวันละ 2 ขวด และดื่มน้ำสะอาดไม่ถึงวันละ 6 แก้ว (สุวัฒสัน รักขันโท และคณะ, 2551: 75) นอกจากนี้ ยังพบว่า ในปี 2555 มีจำนวนพระสงฆ์เข้ารับบริการรักษา ณ โรงพยาบาลสงฆ์ในสังกัดกรมการแพทย์ถึง 3,482 รูป และมีอัตราการนอนเฉลี่ย 12.97 วัน (กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข, 2555: 15) ทั้งนี้ เมื่อพระสงฆ์เผชิญกับโรคภัยต่าง ๆ ยังคงสามารถเข้ารับสวัสดิการของรัฐได้เช่นเดียวกับบุคคลทั่วไปตามพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545 (สำนักหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, โครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า,[ออนไลน์]. 2559) และยังได้รับการยกเว้นค่าใช้จ่ายในการเข้ารับบริการรักษาพยาบาลอีกด้วย

พระภิกษุ สามเณรเป็นกลุ่มบุคคลที่รับความเสี่ยงเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป แม้ว่าพระสงฆ์ฉันภัตตาหารเพียง 1-2 มื้อ บางคนจะเข้าใจว่า ไม่น่าจะเกิดปัญหาโภชนาการเกิน ดังความเห็นผู้อ่านหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ คอลัมน์ Almost half monk hood ‘overweight’ วันที่ 15 มีนาคม 2559 อันที่จริงแล้ว ปัญหาด้านอาหาร และโภชนาการของพระสงฆ์ มีสภาพและปัจจัยที่แตกต่างไปจากประชาชนทั่วไป ความซับซ้อนของปัญหา ความแตกต่างของวิถีชีวิต กฎเกณฑ์ในข้อพระธรรมวินัยเกี่ยวกับการบริโภค ความรู้ ทัศนคติและการปฏิบัติของฆราวาสในการเตรียมอาหารใส่บาตร ความรู้ ทัศนคติและการปฏิบัติของผู้จำหน่ายอาหาร เป็นเรื่องจำเป็นที่จะต้องศึกษาปัญหาโภชนาการในพระสงฆ์ให้ถ่องแท้ ข้อมูลด้านสุขภาวะพระสงฆ์ ที่ปรากฏขึ้นมาในระยะหลังๆ ทำให้ต้องให้ความสนใจและให้ความสำคัญประเด็น สุขภาพพระสงฆ์กันให้มากขึ้น (จงจิตร อังคทะวานิช, ทิพยเนตร อริยปิติพันธ์, วาสินี วิเศษฤทธิ์, จินต์จุฑา ประสพธรรม, ดลพรรษ พันธุ์พาณิชย์, 2559: 1-2)

จะเห็นได้ว่า พระสงฆ์นั้นมีแนวโน้มของความเสี่ยงต่อการเจ็บป่วยค่อนข้างสูง เมื่อเกิดเจ็บไข้ได้ป่วยพระสงฆ์จึงต้องเข้ารับการรักษา แต่ปัจจุบันโรงพยาบาลสงฆ์มีน้อย แม้ว่าพระสงฆ์จะได้รับสิทธิบัตรทองประกันสุขภาพถ้วนหน้าแต่บางครั้งยังไม่เพียงพอต่อการรักษา เนื่องจากพระสงฆ์ก็มีลักษณะร่างกายเหมือนฆราวาสทั่วไป อาจเจ็บป่วยด้วยโรคที่ต้องได้รับการรักษาอย่างใกล้ชิดเพื่อรักษาสุขภาพร่างกายของตนไว้อาจต้องใช้ค่าใช้จ่ายสูงโดยเฉพาะหน่วยให้บริการในกลุ่มโรงพยาบาลเอกชน บริษัทประกันจึงได้สร้างผลิตภัณฑ์ด้านประกันสุขภาพเพื่อมาสนับสนุนการเข้ารับการรักษาพยาบาลของพระสงฆ์โดยต้องไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ นั่นคือ มีความยืดหยุ่นในการเข้ารับการรักษาพยาบาลได้ค่อนข้างสูงดังเช่นโรงพยาบาลเอกชน ทั้งนี้จากข้อจำกัดด้านค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลทำให้การทำประกันสุขภาพเข้ามามีบทบาทมากยิ่งขึ้นเพราะเป็นการลดปัญหาภาระค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลของพระสงฆ์

จากข้อมูลข้างต้นนั้น ในทางพระพุทธศาสนากล่าวได้ว่า ชีวิตเป็นของหายากและชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงในท่ามกลาง และปัจจุบันนี้มนุษย์ทุกคนมีการดำรงตนด้วยความประมาท ไม่รักษาชีวิตของตน อีกทั้งยังเกิดโรคภัยอยู่เสมอ ดังนั้น หากต้องการจัดหาประกันสุขภาพให้กับพระสงฆ์ซึ่งมีรูปแบบการดำเนินชีวิตที่แตกต่างจากฆราวาสนั้น รูปแบบของประกันสุขภาพควรเป็นเช่นไร เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของพระสงฆ์ นอกจากนี้ ยังรวมไปถึงทัศนคติของพระสงฆ์ต่อการเลือกทำประกันชีวิตว่ามีปัจจัยใดบ้างเป็นตัวกำหนดความต้องการเลือกรับบริการจากบริษัทประกันชีวิต และบริษัทประกันชีวิตควรมีการให้บริการจากบริษัทประกันชีวิตอย่างไรบ้าง เพื่อสร้างความเชื่อมั่นต่อพระสงฆ์ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำประกันสุขภาพตามหลักพุทธธรรมของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อจะได้นำผลการวิจัยที่ได้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์สืบไป

ระเบียบวิธีวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยจะใช้การคำนวณทางสถิติมาเกี่ยวข้อง และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในลักษณะของการอรรถาธิบาย โดยมีขั้นตอนการศึกษา

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ พระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 1,442 รูป จากการประมาณขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยสูตรของทาโร ยามาเน ดังสมการที่ (1) ที่ความคลาดเคลื่อน 0.05 โดยการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) ทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยจำนวนทั้งสิ้น 313 รูป

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้มีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง โดยสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างของพระสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยจะใช้การคำนวณทางสถิติมาเกี่ยวข้อง และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในลักษณะของการอรรถาธิบาย มีแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย

หลักการรักษาสุขภาพตามแนวทางพระพุทธศาสนา ด้านการใช้หลักพระพุทธศาสนารักษาสุขภาพเมื่อยามเจ็บป่วย พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่เคยใช้หลักพระพุทธศาสนาในการรักษาสุขภาพเมื่อยามเจ็บป่วย ด้านวิธีการรักษาด้วยหลักพระพุทธศาสนาเมื่อยามเจ็บป่วย พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่เลือกพิจารณาภัตตาหารก่อนฉัน ใช้วิธีสมาธิบำบัด ด้านอาการหลังใช้หลักพระพุทธศาสนารักษาสุขภาพเมื่อยามเจ็บป่วย พบว่า เมื่อใช้วิธีการต่าง ๆ ได้แก่ การพิจารณาภัตตาหารก่อนฉัน สมาธิบำบัด และธรรมโอสถ ด้านการใช้ยารักษาสุขภาพเมื่อยามเจ็บป่วยตามหลักพระพุทธศาสนา พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่เคยใช้ยาตามหลักพระพุทธศาสนาในการรักษาสุขภาพ ด้านส่วนประกอบของยาตามหลักพระพุทธศาสนาที่พระสงฆ์เลือกใช้ พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่ที่เคยใช้รักษาสุขภาพ เลือกใช้น้ำมันในการทาแก้โรคปวดหัว ใช้เกลือชนิดต่าง ๆ ในการรักษาสุขภาพ

รูปแบบการรักษาพยาบาลของพระสงฆ์ในปัจจุบัน

เกี่ยวกับโรคประจำตัวที่รักษาต่อเนื่อง พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่ เป็นพระสงฆ์ที่มีโรคประจำตัว ซึ่งโรคประจำตัวดังกล่าว เช่น โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคไขมัน เป็นต้น เกี่ยวกับสถานที่รักษา พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่จะเลือกเข้ารับบริการ

ณ โรงพยาบาลรัฐ และเข้ารับการรักษาที่คลินิก เกี่ยวกับสวัสดิการที่ใช้ในการรักษาพยาบาล พบว่า เมื่อยามอาพาธพระสงฆ์จะเลือกใช้สิทธิประกันสุขภาพถ้วนหน้าเป็นหลักและใช้สิทธิจากประกันชีวิต เกี่ยวกับความเข้าใจต่อกรมธรรม์ประกันสุขภาพ พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่ยังไม่รู้จักกรมธรรม์ประกันสุขภาพ ที่รู้จักกรมธรรม์ประกันสุขภาพนั้นมีจำนวนน้อย เกี่ยวกับแหล่งข่าวสารด้านบริษัทประกันชีวิต พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่รู้จักบริษัทประกันชีวิตจากสื่อโฆษณาโทรทัศน์ และรู้จักบริษัทประกันชีวิตจากอินเตอร์เน็ต เกี่ยวกับการครอบครองกรมธรรม์ประกันสุขภาพ พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีกรมธรรม์ประกันสุขภาพ เกี่ยวกับรูปแบบกรมธรรม์ที่มีอยู่ในปัจจุบัน พบว่า พระสงฆ์ที่มีกรมธรรม์ส่วนใหญ่มีการถือครองกรมธรรม์แบบการประกันสุขภาพ เกี่ยวกับบริษัทที่เลือกทำประกัน พบว่า พระสงฆ์ที่มีกรมธรรม์ส่วนใหญ่เลือกทำประกันกับบริษัทไทยประกันชีวิต บริษัทกรุงไทยแอกซ่า

ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำประกันสุขภาพ ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำประกันสุขภาพตามหลักพุทธธรรมของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ระดับความสำคัญของปัจจัยทางด้านส่วนประสมทางการตลาดที่มีต่อการตัดสินใจทำกรมธรรม์ประกันสุขภาพของพระสงฆ์ โดยด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการตลาด มีระดับความสำคัญของปัจจัยเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับสำคัญมากทุกด้าน

อภิปรายผล

จากการสรุปผลการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำประกันสุขภาพตามหลักพุทธธรรมของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ สามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. หลักการรักษาสุขภาพตามแนวทางพระพุทธศาสนา

หลักการรักษาสุขภาพตามแนวทางพระพุทธศาสนา ในแต่ละด้าน อภิปรายผลได้ดังนี้

ด้านการใช้หลักพระพุทธศาสนารักษาสุขภาพเมื่อยามเจ็บป่วย พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่เคยใช้หลักพระพุทธศาสนาในการรักษาสุขภาพเมื่อยามเจ็บป่วย สอดคล้องกับ**สุขภาพในคัมภีร์พระไตรปิฎก จตุกกนิบาต อังคุตตรนิกาย** ที่ว่า สุขภาพกายดีมีอยู่ 2 คำ คือ คำว่า “อัปปาพาโธ” มีความเจ็บป่วยน้อย หรือ “อัปปาตังโก” มีโรคน้อย เช่น “ภิกษุ ในธรรมวินัยนี้... เป็นผู้มีอาพาธน้อย มีโรคเบาบาง” “บุคคลในโลกนี้ ...เป็นผู้ไม่เบียดเบียนสัตว์ ... กลับมาเกิดเป็นมนุษย์ในที่ใด ๆ เขาก็จะเป็นผู้มีโรคน้อย” “ภิกษุทั้งหลาย องค์ของภิกษุ ผู้บำเพ็ญเพียร คือหลังจากตายแล้ว ถ้าไม่ไปเกิดใน

สุคติสวรรค์กลับมาเกิดเป็นมนุษย์ในที่ใด ๆ เขาก็จะเป็นผู้มีอาพาธน้อย มีโรคเบาบาง ภาวะความมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดีควบคู่กันไป เป็นความหมายที่สมบูรณ์สูงสุดในพระพุทธศาสนา แม้ว่าจะมีโรคทางกายเกิดขึ้น ก็สามารถพัฒนาด้านจิตใจไว้ได้ เพราะมุ่งให้ความสำคัญทางด้านจิตใจเป็นพิเศษ ทั้งนี้เพราะพระสงฆ์รักษาสุขภาพมุ่งเน้นจิตใจเป็นส่วนสำคัญ และสอดคล้องกับงานวิจัย**ของปัณณธร ชัชวรัตน์** ที่ว่า...สำหรับการศึกษาปัจจัยเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมสุขภาพของพระสงฆ์ พบว่า ปัจจัยด้านอายุมีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกิจกรรมทางการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติร้อยละ 0.05 ปัจจัยด้านโรคมีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมด้านการจัดการกับความเครียดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติร้อยละ 0.05 และปัจจัยด้านอายุมีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมด้านสุขภาพอนามัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติร้อยละ 0.05 โดยวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์ เช่น การนั่งสมาธิ การกำหนดรู้ การศึกษาพระธรรมวินัย สามารถนำมาปรับใช้ในการดูแลสุขภาพได้

ด้านวิธีการรักษาด้วยหลักพระพุทธศาสนาเมื่อยามเจ็บป่วย พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่เลือกพิจารณาภัตตาหารก่อนฉัน ใช้วิธีสมาธิบำบัด ซึ่งสอดคล้องกับวิจัยของ**พระพิพัฒน์ อภิวฑฺฒโน (อายะนันท์)** ศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ ผลการศึกษา พบว่า พระสงฆ์ในจังหวัดแพร่มีการดูแลสุขภาพด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม และยังมีการดูแลสุขภาพตนเองในด้าน อาหาร อากาศ อารมณ์ และการออกกำลังกาย

ด้านอาการหลังใช้หลักพระพุทธศาสนารักษาสุขภาพเมื่อยามเจ็บป่วย พบว่า เมื่อใช้วิธีการต่าง ๆ ได้แก่ การพิจารณาภัตตาหารก่อนฉัน สมาธิบำบัด และธรรมโอสถ ทำให้อาการดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ**พระดำรัสที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในพระสุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปัณณาสก์** ว่า..."ภิกษุในธรรมวินัยนี้ พิจารณาโดยแยบคายว่า เราบริโภคอาหารไม่ใช่เพื่อเล่น เพื่อความมัวเมา เพื่อประเทืองผิว และเพื่อความอ้วนพี แต่เพื่อกายนี้ดำรงอยู่ การพิจารณาในการบริโภค นี้เรียกว่า ความเป็นผู้รู้ประมาณในการบริโภค...จะเห็นได้ว่า การพิจารณาก่อนฉันภัตตาหาร การใช้สมาธิ และการใช้ธรรมโอสถ ทำให้การเจ็บป่วยนั้นทุเลาเบาบางลงได้เช่นกัน

ด้านการใช้ยารักษาสุขภาพเมื่อยามเจ็บป่วยตามหลักพระพุทธศาสนา

พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่เคยใช้ยาตามหลักพระพุทธศาสนาในการรักษาสุขภาพสอดคล้องกับ**หลักการเสริมสร้างสุขภาพแนวพุทธ**ที่ว่า...พระพุทธองค์ทรงอนุญาตอาหารยารักษาโรคและผู้บำรุงคนป่วยดังที่ตรัสว่า "เราอนุญาตคิลานภัตร อนุญาตคิลานเภสัช อนุญาตคิลานุปัฏฐาก" เมื่อภิกษุอาพาธพระองค์ทรงอนุญาตให้ใช้เภสัชสมุนไพรอาหารและการใช้วิธี

การต่าง ๆ นอกเหนือจากการใช้ยาในการบำบัดรักษาดังจะกล่าวในรายละเอียดตามลำดับดังนี้ในส่วนของการรักษากาย เน้นการบริหารตัวเองของคนไข้ ดังที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงคุณธรรมของคนไข้ หรือข้อปฏิบัติสำหรับผู้ป่วยที่พยาบาลได้ง่ายมี 5 ประการ คือ 1) ทำความสบาย 2) รู้ประมาณในความสบาย 3) ฉันยา 4) บอกอาการไข้ตามความเป็นจริงแก่พยาบาล ไข้ที่มุ่งประโยชน์ คือ บอกอาการไข้ที่กำเริบว่ากำเริบ อาการไข้ที่ทุเลาว่าทุเลา อาการไข้ที่ทรงอยู่ว่าทรงอยู่ 5) เป็นคนอดทนความรู้สึกทางกายที่เกิดขึ้น เป็นทุกข์แสนสาหัส กล้าแข็ง เผ็ดร้อนไม่น่ายินดี ไม่น่าพอใจ แทบจะคร่าชีวิต

ด้านส่วนประกอบของยาตามหลักพระพุทธศาสนาที่พระสงฆ์เลือกใช้

พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่ที่เคยใช้รักษาสุขภาพ เลือกใช้น้ำมันในการทาแก้โรคปวดหัว ใช้เกลือชนิดต่าง ๆ ในการรักษาสุขภาพ สอดคล้องกับ**รูปแบบการใช้สมุนไพรรักษาสุขภาพตามหลักพระพุทธศาสนา** คือ...เกลือชนิดต่าง ๆ ที่เป็นยา ได้แก่ เกลือสมุทร เกลือดำ เกลือสินเธาว์ เกลือดินโปร่ง เกลือหุง หรือเกลือที่เป็นยาชนิดอื่นที่มีอยู่ ซึ่งไม่ใช่ของเคี้ยวของฉัน ทรงอนุญาตให้ภิกษุที่อาพาธรับประเคนแล้วเก็บไว้ได้ ให้ฉันได้เฉพาะที่จำเป็น...

2. รูปแบบการรักษาพยาบาลของพระสงฆ์ในปัจจุบัน

เกี่ยวกับโรคประจำตัวที่รักษาต่อเนื่อง พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่ เป็นพระสงฆ์ที่มีโรคประจำตัว ซึ่งโรคประจำตัวดังกล่าว เช่น โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคไขมันเป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับ **เดชา บัวเทศ** ศึกษารูปแบบการดูแลสุขภาพองค์รวมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในภาคกลางตอนบน ผลการศึกษา พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนและพระสงฆ์เหินห่างกันมากขึ้นทำให้พระสงฆ์ต้องพึ่งตลาดเป็นที่บิณฑบาต อาหารส่วนใหญ่ปรุงจากแป้ง น้ำตาล กะทิ และไขมัน ทำให้พระสงฆ์ประมาณร้อยละ 72 เจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง เช่น โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง ไขมันในเลือดสูง โรคปวดข้อ และข้ออักเสบ นอกจากนี้ ยังมีสาเหตุมาจากที่พักอาศัยไม่ถูกสุขลักษณะ สำหรับดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ พบว่า มีหน่วยงานเกี่ยวข้องหลายหน่วยงาน เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน หน่วยงานภาครัฐ วัด คณะสงฆ์ สำนักงานพระพุทธศาสนา และพระสงฆ์ กิจกรรมที่สำคัญ ได้แก่ การตรวจสุขภาพประจำปี ปีละ 1-2 ครั้ง จัดทำตู้ยาประจำวัด จัดตั้งกองทุนดูแลสุขภาพพระสงฆ์ พัฒนาพระอาสาสมัครสาธารณสุขประจำวัด เป็นต้น

เกี่ยวกับสถานที่รักษา

พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่จะเลือกเข้ารับบริการ ณ โรงพยาบาลรัฐ และเข้ารับการรักษาที่คลินิกซึ่งสอดคล้องกับ**การใช้สิทธิหลักประกันสุขภาพ** กรณีอุบัติเหตุหรือเจ็บป่วยฉุกเฉินถ้าผู้มีสิทธิหลักประกันสุขภาพเกิดอุบัติเหตุหรือภาวะเจ็บป่วยฉุกเฉินสามารถใช้

สิทธิหลักประกันสุขภาพเข้ารับบริการที่หน่วยบริการของรัฐหรือเอกชนที่เข้าร่วมโครงการที่อยู่ใกล้ที่สุดได้ตามความจำเป็นโดยไม่จำกัดจำนวนครั้ง

เกี่ยวกับสวัสดิการที่ใช้ในการรักษาพยาบาล พบว่า เมื่อยามอาพาธพระสงฆ์จะเลือกใช้สิทธิประกันสุขภาพถ้วนหน้าเป็นหลักและใช้สิทธิจากประกันชีวิต สอดคล้องกับแนวคิดของ**กาญจนา บุตรธน** ที่ได้กล่าวถึงหลักของการประกันสุขภาพว่า หมายถึงการกระจายความเสี่ยงในเรื่องค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพเพื่อให้สมาชิกได้รับความคุ้มครองสามารถเข้าถึงบริการทางการแพทย์และสาธารณสุข เมื่อเจ็บป่วยโดยไม่ต้องกังวลกับค่าใช้จ่ายและเป็นหลักประกันสำหรับแพทย์ด้วยว่าจะได้รับการชำระค่ารักษาพยาบาล

เกี่ยวกับความเข้าใจต่อกรมธรรม์ประกันสุขภาพ พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่ ยังไม่รู้จักกรมธรรม์ประกันสุขภาพ ที่รู้จักกรมธรรม์ประกันสุขภาพนั้นมีจำนวนน้อย แสดงให้เห็นว่าพระสงฆ์ยังไม่มีความเข้าใจเรื่องกรมธรรม์ประกันสุขภาพเท่าที่ควร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ**พนิดา สุจิระ และคณะ** ที่ว่าคนส่วนใหญ่รู้จักการทำประกันชีวิตยังไม่มากนัก และคิดว่าการทำประกันชีวิตคือเป็นการสร้างความมั่นคงและหลักประกันชีวิตให้ครอบครัว อีกทั้งยังเป็นการออมทรัพย์อย่างหนึ่งนอกเหนือจากการฝากธนาคาร

เกี่ยวกับการครอบครองกรมธรรม์ประกันสุขภาพ พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีกรมธรรม์ประกันสุขภาพ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อสุขภาพ จึงมีกรมธรรม์ประกันสุขภาพประกันชีวิตเพื่อความมั่นคงต่อชีวิตและทรัพย์สิน สอดคล้องกับ**อนัญญา โปราณานนท์** ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในการทำประกันชีวิตของอาจารย์สถาบันราชภัฏสวนดุสิต ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่สำคัญอันดับแรกที่อาจารย์ตัดสินใจทำประกันชีวิต คือ ความต้องการความมั่นคงต่อชีวิตและทรัพย์สินของตนเอง ปัจจัยสำคัญอันดับสุดท้ายคือ ความเกรงใจตัวแทนหรือผู้แนะนำ ส่วนบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทำประกันชีวิตมากที่สุดคือตนเอง ส่วนทัศนคติของอาจารย์ที่มีต่อการตัดสินใจในการทำประกันชีวิต แบ่งออกเป็น 3 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยด้านบริษัท พบว่า ความมั่นคงของบริษัทมีความสำคัญอันดับแรก 2) ปัจจัยด้านการบริการ พบว่า ความรับผิดชอบของตัวแทน และบริษัทมีความสำคัญเป็นอันดับแรก และ 3) ปัจจัยด้านผลประโยชน์จากกรมธรรม์ ปัจจัยที่สำคัญคือ ความแม่นยำถูกต้องของการจ่ายค่าสินไหมทดแทน และความเป็นธรรมของข้อตกลง และผลประโยชน์ที่ให้แก่ผู้ทำประกัน

เกี่ยวกับรูปแบบกรมธรรม์ที่มีอยู่ในปัจจุบัน พบว่า พระสงฆ์ที่มีกรมธรรม์ส่วนใหญ่มีการถือครองกรมธรรม์แบบการประกันสุขภาพ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ก็ต้องการความมั่นคงของชีวิตเช่นเดียวกับคฤหัสถ์ เพราะการถือครองกรมธรรม์แบบประกันสุขภาพ

นั้น ได้รับสิทธิประโยชน์หลายอย่าง สอดคล้องกับแนวคิดของ**ศิริเพ็ญ ศุภกาณจนกันติ** ที่ได้กล่าวถึงเกณฑ์สำหรับประสุขภาพไว้ ดังนี้ 1) การประกันสุขภาพต้องประหยัดและคุ้มค่าให้ผลประโยชน์ต่าง ๆ แก่ผู้เอาประกันอย่างคุ้มค่ากับเงินที่จ่ายไป ควรมีราคาถูกและครอบคลุมถึงสมาชิกในครอบครัว 2) การประกันสุขภาพป้องกันไม่ให้เกิดค่าใช้จ่ายเกินจำเป็น 3) การประกันสุขภาพขจัดความแตกต่างระกว่างการให้บริการ โดยผู้ให้ประกันและการให้บริการโดยรัฐเพื่อทำให้บริการทั้ง 2 ประเภท สามารถผสมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในระยะยาว 4) เงื่อนไขของการประกันสุขภาพมีความเหมาะสมและสะดวกต่อผู้เอาประกัน

3. ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำประกันสุขภาพ

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำประกันสุขภาพตามหลักพุทธธรรมของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ในแต่ละด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยโดยรวมมากทุกรายการ ทุกข้อซึ่งสามารถนำผลมาอภิปรายได้ ดังนี้

3.1 ด้านผลิตภัณฑ์

การสมัครรับความคุ้มครองได้โดยไม่ต้องกรอกเอกสารและไม่ต้องตรวจสุขภาพ พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่ มีระดับการตัดสินใจอยู่ในระดับมาก นั่นคือการตัดสินใจทำประกันสุขภาพโดยพิจารณาถึงการสมัครรับความคุ้มครองได้โดยไม่ต้องกรอกเอกสารและไม่ต้องตรวจสุขภาพอยู่ในระดับมาก **ครอบคลุมโดยให้ความคุ้มครองในเรื่องของอุบัติเหตุ สุขภาพ และโรคร้ายแรง** พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีระดับการตัดสินใจอยู่ในระดับมาก นั่นคือการตัดสินใจทำประกันสุขภาพโดยพิจารณาถึงครอบคลุมโดยให้ความคุ้มครองในเรื่องของอุบัติเหตุ สุขภาพ และโรคร้ายแรง อยู่ในระดับมาก **เป็นกรมธรรม์แบบปีต่อปี ไม่มีภาระผูกพันในระยะยาว** พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีระดับการตัดสินใจอยู่ในระดับมาก นั่นคือการตัดสินใจทำประกันสุขภาพโดยพิจารณาถึงเป็นกรมธรรม์แบบปีต่อปี ไม่มีภาระผูกพันในระยะยาว อยู่ในระดับมาก **มีการจ่ายค่าชดเชยกรณีเข้ารับการรักษาตัวในโรงพยาบาล** พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีระดับการตัดสินใจอยู่ในระดับมาก นั่นคือการตัดสินใจทำประกันสุขภาพโดยพิจารณาถึงมีการจ่ายค่าชดเชยกรณีเข้ารับการรักษาตัวในโรงพยาบาลอยู่ในระดับมาก **การให้ความคุ้มครองตลอด 24 ชั่วโมง** พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีระดับการตัดสินใจอยู่ในระดับมาก นั่นคือการตัดสินใจทำประกันสุขภาพโดยพิจารณาถึงการให้ความคุ้มครองตลอด 24 ชั่วโมง อยู่ในระดับมาก **การคำนึงถึงชื่อเสียงและความน่าเชื่อถือของบริษัทประกันชีวิต** พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีระดับการตัดสินใจอยู่ในระดับมาก นั่นคือการตัดสินใจทำประกันสุขภาพโดยพิจารณาถึงการคำนึงถึงชื่อเสียงและความน่าเชื่อถือของบริษัทประกันชีวิตอยู่ในระดับมาก **การมีรูปแบบกรมธรรม์ให้เลือกหลากหลาย** พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีระดับการ

ตัดสินใจอยู่ในระดับมาก นั่นคือการตัดสินใจทำประกันสุขภาพโดยพิจารณาถึงการมีรูปแบบกรมธรรม์ให้เลือกหลากหลายอยู่ในระดับมาก **เงื่อนไขในการทำประกันชีวิตชัดเจน** พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีระดับการตัดสินใจอยู่ในระดับมาก นั่นคือการตัดสินใจทำประกันสุขภาพโดยพิจารณาถึงเงื่อนไขในการทำประกันชีวิตชัดเจน อยู่ในระดับมาก **เงื่อนไขการทดแทนระบุในกรมธรรม์อย่างชัดเจน** พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีระดับการตัดสินใจอยู่ในระดับมาก นั่นคือการตัดสินใจทำประกันสุขภาพโดยพิจารณาถึงเงื่อนไขการทดแทนระบุในกรมธรรม์อย่างชัดเจน อยู่ในระดับมาก **มีความสะดวกในการเบิกค่าสิทธิเรียกร้อง (Claim)** พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีระดับการตัดสินใจอยู่ในระดับมาก นั่นคือการตัดสินใจทำประกันสุขภาพโดยพิจารณาถึงมีความสะดวกในการเบิกค่าสิทธิเรียกร้อง อยู่ในระดับมาก **มีความรวดเร็วในการจ่ายค่าสินไหมทดแทน** พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีระดับการตัดสินใจอยู่ในระดับมาก นั่นคือการตัดสินใจทำประกันสุขภาพโดยพิจารณาถึงความรวดเร็วในการจ่ายค่าสินไหมทดแทน อยู่ในระดับมาก

ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ที่พระสงฆ์ส่วนใหญ่ตัดสินใจทำประกันสุขภาพ โดยภาพรวมจัดอยู่ในระดับมากทุกรายการ ซึ่งสอดคล้องกับ**เพียงใจ สงยะรัญ** ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำประกันชีวิตของข้าราชการส่วนกลาง ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำประกันชีวิตของข้าราชการ ได้แก่ ความเชื่อมั่นในตัวองค์กร คุณภาพพนักงาน สิทธิประโยชน์ และเบี้ยประกัน ด้านความเชื่อมันในองค์กรอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับ**รจเรข สุวรรณเนตร** ศึกษาทัศนคติและพฤติกรรมในการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตของผู้ทำประกันชีวิตในเขตกรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับแรงจูงใจ ทัศนคติ ตลอดจนปัจจัยที่สำคัญด้านต่าง ๆ ที่ทำให้ผู้ทำประกันชีวิตซื้อประกันชีวิต พบว่า ทัศนคติที่ทำให้ผู้ทำประกันชีวิตซื้อประกันชีวิตอันดับแรก คือ ความมั่นคงของบริษัทว่ามีรากฐานที่มั่นคงและน่าเชื่อถือเพียงใด อันดับรองลงมา คือ ความพอใจในผลประโยชน์และเงื่อนไขที่เกี่ยวกับเงินปันผลและความคุ้มครองที่บริษัทมอบให้

3.2 ด้านราคา

ค่าเบี้ยประกันที่เหมาะสม พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีระดับการตัดสินใจอยู่ในระดับมาก นั่นคือการตัดสินใจทำประกันสุขภาพโดยพิจารณาถึงค่าเบี้ยประกันที่เหมาะสมอยู่ในระดับมาก **ดอกเบี้ยที่ตอบแทนมีความคุ้มค่า** พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีระดับการตัดสินใจอยู่ในระดับมาก นั่นคือการตัดสินใจทำประกันสุขภาพโดยพิจารณาถึงดอกเบี้ยที่ตอบแทนมีความคุ้มค่าอยู่ในระดับมาก **สามารถผ่อนชำระค่าเบี้ยประกันได้** พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีระดับการตัดสินใจอยู่ในระดับมาก นั่นคือการตัดสินใจทำประกันสุขภาพโดยพิจารณาถึง

สามารถผ่อนชำระค่าเบี้ยประกันอยู่ในระดับมาก

ปัจจัยด้านราคาที่พระสงฆ์ส่วนใหญ่ตัดสินใจทำประกันสุขภาพ โดยภาพรวมจัดอยู่ในระดับมากทุกรายการ ซึ่งสอดคล้องกับ**ทฤษฎีส่วนประสมทางการตลาดที่ว่า** ราคา (Price) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญทางการตลาดและถูกใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างยอดขาย เพราะราคาถือเป็นปัจจัยอันดับรองลงมาจากรูปลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ที่สิ่งจูงใจให้ผู้บริโภคเลือกซื้อ อย่างไรก็ดี ปัญหาของปัจจัยด้านราคาคือการกำหนดราคา ดังนั้น ผู้ผลิตจะต้องกำหนดราคาให้เหมาะกับคุณภาพของสินค้าและควรอิงจากราคาของตลาดด้วย

3.3 ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย

ความใส่ใจ กระตือรือร้นในการให้ข้อมูลและการบริการ พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีระดับการตัดสินใจอยู่ในระดับมาก นั่นคือการตัดสินใจทำประกันสุขภาพโดยพิจารณาถึงความใส่ใจ กระตือรือร้นในการให้ข้อมูลและการบริการอยู่ในระดับมาก **ความรู้ความสามารถในเรื่องของแบบประกัน** พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีระดับการตัดสินใจอยู่ในระดับมาก นั่นคือการตัดสินใจทำประกันสุขภาพโดยพิจารณาถึงความรู้ความสามารถในเรื่องของแบบประกันอยู่ในระดับมาก **การให้คำปรึกษาเรื่องของแบบประกันที่ถูกต้อง** พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีระดับการตัดสินใจอยู่ในระดับมาก นั่นคือการตัดสินใจทำประกันสุขภาพโดยพิจารณาถึงการให้คำปรึกษาเรื่องของแบบประกันที่ถูกต้องอยู่ในระดับมาก **มีสาขาและตัวแทนขายรายย่อยจำนวนมาก** พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีระดับการตัดสินใจอยู่ในระดับมาก นั่นคือการตัดสินใจทำประกันสุขภาพโดยพิจารณาถึงมีสาขาและตัวแทนขายรายย่อยจำนวนมากอยู่ในระดับมาก **มีตัวแทนขายมาให้บริการถึงที่** พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีระดับการตัดสินใจอยู่ในระดับมาก นั่นคือการตัดสินใจทำประกันสุขภาพโดยพิจารณาถึงมีตัวแทนขายมาให้บริการถึงที่อยู่ในระดับมาก

ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่ายที่พระสงฆ์ส่วนใหญ่ตัดสินใจทำประกันสุขภาพ โดยภาพรวมจัดอยู่ในระดับมากทุกรายการ ซึ่งสอดคล้องกับ**ทฤษฎีส่วนประสมทางการตลาดที่ว่า** สถานที่ (Place) ในที่นี้หมายรวมถึงการจัดจำหน่าย (Distribution) ด้วย โดยผู้ผลิตจะต้องเคลื่อนย้ายผลิตภัณฑ์ไปยังผู้บริโภคในเวลาและสถานที่ที่ลูกค้าต้องการ ซึ่งถือเป็นปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่ง เพราะหากผู้ผลิตหรือผู้บริหารมีความสามารถในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ตั้งราคาได้อย่างเหมาะสม แต่ถ้าไม่นำออกไปจำหน่ายก็ไม่ประสบความสำเร็จ

3.4 ด้านการส่งเสริมการตลาด

การติดต่อกับบริษัทฯ สะดวก ไม่ต้องใช้เวลานาน พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่

มีระดับการตัดสินใจอยู่ในระดับมาก นั่นคือการตัดสินใจทำประกันสุขภาพโดยพิจารณาถึงการติดต่อกับบริษัทฯ สะดวก ไม่ต้องใช้เวลานานอยู่ในระดับมาก **ให้การบริการที่รวดเร็ว** พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีระดับการตัดสินใจอยู่ในระดับมาก นั่นคือการตัดสินใจทำประกันสุขภาพโดยพิจารณาถึงให้การบริการที่รวดเร็วอยู่ในระดับมาก **ได้รับการเอาใจใส่เป็นอย่างดีเมื่อเข้ามาติดต่อ** พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีระดับการตัดสินใจอยู่ในระดับมาก นั่นคือการตัดสินใจทำประกันสุขภาพโดยพิจารณาถึงได้รับการเอาใจใส่เป็นอย่างดีเมื่อเข้ามาติดต่ออยู่ในระดับมาก **มีการโฆษณาผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ อินเตอร์เน็ต** พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีระดับการตัดสินใจอยู่ในระดับมากนั่นคือการตัดสินใจทำประกันสุขภาพโดยพิจารณาถึงมีการโฆษณาผ่านสื่อต่าง ๆ อยู่ในระดับมาก ปัจจัยด้านการส่งเสริมทางการตลาดที่พระสงฆ์ส่วนใหญ่ตัดสินใจทำประกันสุขภาพ โดยภาพรวมจัดอยู่ในระดับมากทุกรายการ ซึ่งสอดคล้องกับ**ทฤษฎีส่วนประสมทางการตลาดที่ว่า** การส่งเสริมการตลาด (Promotion) เกี่ยวข้องกับวิธีการต่าง ๆ ที่สื่อความให้ถึงตลาดเป้าหมายเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้รับทราบผลิตภัณฑ์ที่ถูกสร้างขึ้นว่ามีราคาเท่าใด จำหน่ายในที่ใด ด้วยการโฆษณาประชาสัมพันธ์ตลอดจนการให้สิทธิพิเศษต่าง ๆ

บรรณานุกรม

กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข. (2555). **รายงานสถิติโรค พ.ศ. 2555** กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐมนตรี และราชกิจจานุเบกษา.

ข่าวสด. (2559). “ร.พ.สงฆ์เผยข้อมูลโรคฮิตพระอาพาธ ไขมัน - ความดันโลหิต - เบาหวาน-ไต-ข้อเข่าเสื่อม”, **ข่าวสดรายวัน**, ปีที่ 26 ฉบับที่ 9372 (26 กรกฎาคม 2559)**.**

จงจิตร อังคทะวานิช. ทิพยเนตร อริยปิติพันธ์. วาสินี วิเศษฤทธิ์. จินต์จุฑา ประสพธรรม. ดลพรรษ พันธุ์พาณิชย์. (2559). **สถานการณ์ปัญหาโภชนาการในพระสงฆ์จากโครงการ “สงฆ์ไทย ไกลโรค”.** พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพมหานคร: บริษัท ปัญญมิตร การพิมพ์ จำกัด.

จงจิตร อังคทะวานิช. วาสินี วิเศษฤทธิ์. อารยา แสงเทียน. พิจาริณ สมบูรณกุล. (2557). **รายงานฉบับสมบูรณ์ การศึกษาวิถีชีวิต ลักษณะอาหาร ภาวะโภชนาการของพระสงฆ์ สามเณร และฆราวาส: ในบริบท 4 ภูมิภาคประเทศไทย,** พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพมหานคร: ช่อระกาการพิมพ์.

ฤชุกรณ์ เดิมทอง. (2554). “ผลของโรคเบาหวานในภิกษุโรคหลอดเลือดสมอง”, **พุทธชินราชเวชสาร**, ปีที่ 28 ฉบับที่ 3.

เรวัต วิศรุตเวช. (2559). **เช็คสุขภาพพระ 55.5% ภาวะเสี่ยงเป็นโรค**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.4life-network.com/index.php?lite=article&qid=599803 [1 กันยายน 2559].

สุวัฒสัน รักขันโท และคณะ. (2551). พฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของพระภิกษุในเขตภาคใต้ตอนบน. **รายงานการวิจัย.** สุราษฎร์ธานี: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ. (2559). **โครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า,**[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://stream.nhso.go.th/portals/0/library/library09.pdf [1 กันยายน 2559].

ศึกษาวิเคราะห์หลักการและการปฏิบัติธรรมแนวพระครูอนุสนธิ์ประชาทร (รัตน์ รตนญาโณ)

An Analytical Study Principle and Meditation Practice Of Phrakru Anusonprachathon (Rat Ratanayano)

พระรัตน์ ฉนฺทชาโต

Phrarat Chantachato

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiangmai campus

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ เรื่อง ศึกษาวิเคราะห์หลักการและวิธีการปฏิบัติธรรมแนวพระครูอนุสนธิ์ประชาทร (รัตน์ รตนญาโณ) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักการและวิธีการเพื่อศึกษาผลการปฏิบัติและเพื่อวิเคราะห์ผลการปฏิบัติธรรมแนวพระครูอนุสนธิ์ประชาทร (รัตน์ รตนญาโณ) จากการศึกษาวิจัยพบว่า หลักการและวิธีการปฏิบัติธรรมตามแนวพระครูอนุสนธิ์ประชาทร (รัตน์ รตนญาโณ) เป็นการทำจิตไม่ให้ไปติดอยู่กับความรู้สึกที่เป็นส่วนสุดโต่งสองส่วน ส่วนสุดโต่งที่หนึ่ง คือ ความรู้สึกที่ หู ตา จมูก ลิ้น กาย และสมอง ส่วนสุดโต่งที่สอง คือ ความรู้สึกที่หัวใจ เมื่อจิตเป็นกลางๆ เกิดการหมุนขึ้น เหวี่ยงอารมณ์ที่เก็บไว้ในอดีตออกมา วิธีการเริ่มจากการคลายอารมณ์ ทำใจให้สงบ และทำสมาธิหมุน ใส่เจตนาการหมุนให้เร็วขึ้น แรงขึ้นจนจิตหลุดจากแรงหมุนนั้น ผู้ปฏิบัติทุกคนจะมีสภาวะธรรมเกิดขึ้นทางร่างกาย และจิตใจ เหมือนกันทุกเชื้อชาติ ทุกศาสนา เข้าถึงความหลุดพ้นจากการปรุงแต่งของสังขาร ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักได้ และเกิดผลตามมา คือ อาการของโรคต่างๆ ดีขึ้นบางรายค่อยๆ หายไป เช่น เอดส์ มะเร็ง หัวใจ เบาหวาน ความดัน เก๊า วัณโรค เครียด และอื่นๆ รวมถึงอาการทางจิตใจ เช่น ซึมเศร้า วิตกกังวล ความโลภ ความโกรธ ความหลง อาการอยากเสพสิ่งเสพติดต่างๆ อาทิ เหล้า บุหรี่ เฮโรอีน การพนัน เป็นต้น ช่วยให้สุขภาพผู้ปฏิบัติแข็งแรงอยู่เสมอ นอกจากนี้ได้นำพีระมิดมาช่วยในการทำสมาธิ ปรับสภาพแวดล้อมให้เป็นประโยชน์กับผู้ปฏิบัติอีกด้วย ผลของสมาธิหมุน เหมือนกับผลของสมาธิทั่วไป คือ ผลด้านบุคคลและสังคม ทำให้เกิดทัศนะคติไปในทางเดียวกัน เช่น ความเชื่อเรื่อง บาป บุญ นรกและสวรรค์ กลายเป็นสังคมที่มีความเมตตา กรุณา เอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกันอันเป็นอัตลักษณ์ของคนไทย

คำสำคัญ: พระครูอนุสนธิ์ประชาทร; สมาธิหมุน; การปฏิบัติธรรม

Abstract

This thesis is to study the, principles and methods of meditation practice of Phrakruanusonprachathon (Rat Ratanayano), to a study results of meditation practice of Phrakruanusonprachathon (Rat Ratanayano) to analyzer results of meditation practice of Phrakruanusonprachathon (Rat Ratanayano). From the research, it is found that principle and meditation practice of Phrakruanusonprachathon (Rat Ratanayano) is a meditation that does not allow mind attach to the two extremes of feeling. One extreme is the sense of ear, eye, nose, tongue, body and brain. The second extreme is the feeling of the heart. When the mind is neutralism of feeling, mental rotation occurs. Rotation has released the emotions stored in the past. The practice begins with letting emotions out. Then it starts making mind calm and rotate meditation. When practitioners pay attention to the rotation force, faster and stronger rotation occurs until the spinning sense is swung from the rotation. A person will find the truth here. Every practitioner will have the same feeling in the body and mind as every other, introspective of religion or races. This is the main goal. And the result is the relief symptoms of various diseases. Some symptoms of the patients gradually disappear. such as AIDS, cancer, Heart disease, Diabetes, High blood pressure, Gout, Tuberculosis, Stress disease, etc., including mental symptoms, This includes depression, anxiety, greed, anger, narcotic addictions such as spirits, cigarette, heroin, gambling. This process helps keeping practitioners healthy. He also brought the pyramid to help in meditation, make good use of the environment. The effect of rotating meditation is the result of the individual (body, mind). In the same way, the beliefs in sin, merit, hell and heaven create a society of compassion and kindness, that beings about hope and help for one another, and it becomes identity of Thai people.

Keywords: Phrakruanusonprachathon; Rotation Meditation; Meditation Practice

บทนำ

การปฏิบัติกรรมฐานนั้นมีมาตั้งแต่สมัยก่อนพุทธกาล มีปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาจำนวนมากได้กล่าวถึงฤาษีดาบสผู้บำเพ็ญพรตอยู่ในป่าหิมพานต์จนบรรลุฌานสมาบัติได้อภิญญา 5 มีการพัฒนาถึงขีดสุด คือ สมาบัติ 8 เจ้าชายสิทธัตถะทรงได้ศึกษาและปฏิบัติมาแล้ว พระองค์ก็สรุปว่าไม่ใช่ทางพ้นทุกข์จึงหันมาเจริญวิปัสสนาจนสามารถทำลายกิเลสได้หมดสิ้นทรงได้ทำการเผยแผ่วิธีการเหล่านี้แก่สรรพสัตว์ทำให้พ้นจากกองทุกข์เป็นจำนวนมาก

การเจริญวิปัสสนาได้สูญหายไปจากประเทศอินเดียซึ่งเป็นต้นกำเนิด เพราะผู้คนพากันให้ความสำคัญและเอาใจใส่เฉพาะภาคทฤษฎีแต่เพียงอย่างเดียว พอใจกับการท่องบ่นพระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์คิดว่านั้น คือ การได้บรรลุเป้าหมายในชีวิต (แพ็ททริค กิฟเวน - วิลสัน, 2541) ความเจริญของพุทธศาสนาที่แท้จริงอยู่ที่เหล่าพุทธศาสนิกชนสามารถบรรลุภูมิธรรมแห่งความเป็นโสดาบัน สกทาคามี อนาคามี และอรหันต์ แม้ว่าจะไม่มีผู้บรรลุธรรม แต่ถ้ามีความมุ่งมั่นเจริญวิปัสสนาก็ยังถือว่า นี้คือสัญลักษณ์แห่งความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา ปัจจุบันจำนวนผู้ปฏิบัติได้ลดน้อยลงไป แม้นักบวชตามวัดวาอารามต่างๆ ไม่ค่อยให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติ ครูบาอาจารย์บางท่านก็ยังไม่มีความรู้และประสบการณ์อย่างแท้จริง การปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานในประประเทศไทย มีรูปแบบการปฏิบัติที่หลากหลายตามแนวทางที่คณาจารย์ได้คิดค้นพัฒนาขึ้นให้เหมาะกับจริตนิสัยของตนเองโดยมีจุดมุ่งหมาย คือ ความหลุดพ้นจากกองทุกข์ทั้งปวง เช่น สายพุทโธ สายพองหนอยุบหนอ สายสัมมาอะระหัง สายพลังจิตตานุภาพ สายการเจริญสติแบบเคลื่อนไหวและ สายวิปัสสนากรรมฐานโกเอ็นก้า การปฏิบัติธรรมแนวพระครูอนุสนธิ์ประชาทร (รัตน์ รตนญาโณ) หรือที่ลูกศิษย์เรียกว่า สมาธิหมุน (สิริรัตน์ จันทรมะโน, 2553) เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่แตกต่างออกไปจากสมาธิหลักของไทย ค้นพบครั้งแรกที่สำนักสงฆ์สันติสุข ตำบลป่าแป๋ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน (สัมภาษณ์ พระครูอนุสนธิ์ประชาทร (รัตน์ รตนญาโณ), 2560) การปฏิบัติให้ทำความรู้สึกได้ยินที่หู (หูขวา) พร้อมโยกตัวไปทางขวา แล้วลากความรู้สึกมารู้ที่ใจพร้อมโยกตัวมาซ้ายตาม แล้ววนกลับมาที่หู (หูขวา) โยกตัวไปขวาอีก วนกลับไปกลับมาเช่นนี้ระหว่างหู-ใจ หู-ใจ พร้อมโยกตัวตามไปด้วย เป็นรอบๆ รอบหนึ่งใช้เวลา 1 วินาที สมาธิหมุนจะขับดันอนุสัยกิเลสและโรคภัยไข้เจ็บ สารตกค้างที่อยู่ในร่างกายออกมาเป็นเสมหะ

น้ำลาย เหงื่อ อาเจียนและอื่นๆพร้อมทั้งขับดันอารมณ์ที่เก็บกักไว้ในอดีตออกมาด้วย เช่น ร้องไห้ หัวเราะ ตะโกน กรีดร้อง ดุด่า เกลือกกลิ้ง ทุรนทุรายและอื่นๆ เมื่อคลายธรรมารมณ์ออกมาแล้วก็ทำให้ร่างกายเบาสบายขึ้น จิตใจแจ่มใสขึ้น(สัมภาษณ์ ไพโรจน์ กิจเมือง, 2560) เมื่อหมุนชำนาญแล้วแรงหมุนจะแรงขึ้น เร็วขึ้น วงหมุนสูงขึ้นถึงคอ ปาก จมูก ตา บนศีรษะ ทำใจเป็นกลาง ปล่อยแรงหมุน จิตเด้งออกจากวงหมุนพ้นจากสภาวะปรุงแต่งในฉับพลัน (จิราลักษณ์ จงสถิตมั่น, 2538) สอดคล้องกับรายงานวิจัยเรื่องการผสมผสานภูมิปัญญาทางพุทธศาสนากับการสร้างทุนทางวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้คน : ศึกษาเฉพาะกรณีพระอาจารย์รัตน์ รตนญาโณของคุณจิราลักษณ์ จงสถิตมั่น คุณเกียรติศักดิ์ แสงสุวรรณ ว่า ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2530 พระครูอนุสนธิ์ประชาทร (รัตน์ รตนญาโณ) ได้เริ่มสอนสมาธิแนวนี้ให้ผู้ปฏิบัติที่วัดถ้ำดอยโตน อ.แม่วาง จ.เชียงใหม่ มีผู้เข้าถึงสภาวธรรม (จิตหลุดพ้นจากปรุงแต่งของสังขาร) จำนวน 3 คน (จีราลักษณ์ จงสถิตมั่น เกียรติศักดิ์ แสงสุวรรณ, 2544) การปฏิบัติสมาธิหมุนอย่างสม่ำเสมอสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทำให้มีศีลธรรมมากขึ้น ละเว้นหรือลดอบายมุข ปล่อยวางสิ่งที่เคยหลงยึดถือ เช่น โรคภัยไข้เจ็บ คิดมาก วิตกกังวล ฟุ้งซ่าน นอนไม่หลับ เป็นต้น สามารถบำบัดโรคเอดส์ มะเร็ง ความดันโรหิตสูง เบาหวาน เก๊าท์ โรคประสาทตลอดจนถึงอาการปวดเมื่อยตามร่างกาย

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์ว่าหลักการและการปฏิบัติสมาธิหมุนตามแนวของพระครูอนุสนธิ์ประชาทร (รัตน์ รตนญาโณ) มีหลักการและวิธีการปฏิบัติอย่างไร มีการพัฒนาการ มีการประยุกต์การปฏิบัติธรรมให้เหมาะสมกับผู้ปฏิบัติในแต่ละกลุ่มอย่างไร มีผลกระทบต่อผู้ปฏิบัติอย่างไร และมีผลกระทบต่อสังคมและสภาพแวดล้อมอย่างไร

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการมุ่งศึกษาหลักการและวิธีการฝึกปฏิบัติธรรมแนวพระครูอนุสนธิ์ประชาทร (รัตน์ รตนญาโณ) โดยใช้ข้อมูลทางเอกสารและการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์จากพระครูอนุสนธิ์ประชาทร (รัตน์ รตนญาโณ) และพระภิกษุ ภิกษุณี แม่ชี และฆราวาสที่เคยฝึกปฏิบัติธรรมแนวพระครูอนุสนธิ์ประชาทร (รัตน์ รตนญาโณ) ผู้วิจัยจึงกำหนดขอบเขตการวิจัยดังนี้

1. ขอบเขตด้านเอกสาร

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

1. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.2539
2. เอกสาร หนังสือ ตำราข้อมูลที่เก็บไว้ในคอมพิวเตอร์ของพระครูอนุสนธิ์

ประชาทร (รัตน์ รตนญาโณ)

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

-ศึกษาค้นคว้าแนวคิดทฤษฎี วิธีการ และผลการวิจัย จากอรรถกถา ฎีกา งานวิจัย วิทยานิพนธ์ หนังสือและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

-สื่อออนไลน์ เว็บไซน์ต่างๆ

-สัมภาษณ์พระครูอนุสนธิ์ประชาทร (รัตน์ รตนญาโณ)

-สัมภาษณ์ผู้ที่เคยฝึกปฏิบัติธรรมแนวพระครูอนุสนธิ์ประชาทร (รัตน์ รตนญาโณ) จำนวน 18 รูป/คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา มีดังนี้

-ศึกษาหลักการและวิธีการปฏิบัติธรรมแนวพระครูอนุสนธิ์ประชาทร (รัตน์ รตนญาโณ)

-ศึกษาผลการปฏิบัติธรรมแนวพระครูอนุสนธิ์ประชาทร (รัตน์ รตนญาโณ)

-วิเคราะห์ผลการปฏิบัติธรรมแนวพระครูอนุสนธิ์ประชาทร (รัตน์ รตนญาโณ)

3. ด้านพื้นที่การศึกษา

ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลจากบุคคลที่เคยฝึกการปฏิบัติสมาธิหมุนกับพระครูอนุสนธิ์ประชาทร (รัตน์ รตนญาโณ) จากวัดดอยเกิ้ง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน และสวนบูรณรักษ์ธรรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

ผลการวิจัย

ศึกษาข้อมูลด้านเอกสารจากหนังสือต่างๆ ต่อไปนี้ คือ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.2539 คัมภีร์วิสุทธิมรรค ศึกษาคำสอนพระครูอนุสนธิ์ประชาทร (รัตน์ รตนญาโณ) รายงานการวิจัย หนังสือ วิทยานิพนธ์ บทความต่างๆ สื่อออนไลน์ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย กลุ่มประชากรคือ พระครูอนุสนธิ์ประชาทร (รัตน์ รตนญาโณ) เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้ให้ข้อมูลร่วมคือกลุ่มประชากรที่เคยปฏิบัติสมาธิหมุน จำนวน 18 รูป/คน เลือกศึกษากลุ่มประชากรที่มีลักษณะตรงตามวัตถุประสงค์ โดยเลือกแบบเจาะจง จากผู้ปฏิบัติสมาธิหมุนบำบัดโรค บำบัดสิ่งเสพติด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการหาคุณภาพของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง จำนวน 2 ชุด สำหรับผู้ให้ข้อมูลหลัก 1 ชุด และสำหรับผู้ให้ข้อมูลร่วม 1 ชุด มี 3 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับ ชื่อ-นามสกุล สถานภาพ การศึกษา อาชีพ ที่อยู่อาศัย

ตอนที่ 2 ข้อมูลหลักการและวิธีการปฏิบัติธรรมแนวพระครูอนุสนธิ์ประชาทร (รัตน์ รตนญาโณ)

ตอนที่ 3 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับผลการปฏิบัติธรรมแนวพระครูอนุสนธิ์ประชาทร (รัตน์ รตนญาโณ)

นำแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างไปหาคุณภาพของเครื่องมือ โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของวัตถุประสงค์การวิจัยจากผู้เชี่ยวชาญ 2 ท่าน ซึ่งค่านี้มีเกณฑ์พิจารณา 3 ระดับ คือ ถ้าค่าคะแนนเป็น -1 แสดงว่า ข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์ไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ถ้าคะแนนเป็น 0 แสดงว่า ข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์ไม่แน่ใจว่าสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ถ้าคะแนนเป็น +1 แสดงว่า ข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์สอดคล้องเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ในงานวิจัย จากการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของวัตถุประสงค์ พบว่า ข้อคำถามในการสัมภาษณ์ทุกข้อมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ +1 แสดงว่าข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์มีความเหมาะสมกับเนื้อหามากสามารถนำมาใช้จริงได้

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยได้ขอเข้าไปปฏิบัติสมาธิหมุนกับพระครูอนุสนธิ์ประชาทร (รัตน์ รตนญาโณ) ณ พุทธอุทยานบูรณรักษ์ธรรม ช่วงเข้าพรรษา ในปี พ.ศ.2560 เป็นเวลา 4 เดือน ขณะเดียวกันก็เสาะแสวงหากลุ่มประชากรที่ปฏิบัติสมาธิหมุนที่มีคุณสมบัติตรงกับเงื่อนไขในแบบสัมภาษณ์

2. รวบรวมข้อมูลที่เป็นคำสอน เอกสาร ตำรา หนังสือ วารสาร และข้อมูลเก่าจากคอมพิวเตอร์ที่เกี่ยวกับสมาธิหมุนจากสำนักสงฆ์พุทธอุทยานบูรณรักษ์ธรรมและผู้ปฏิบัติ

3. ดำเนินการสัมภาษณ์ในช่วงเวลาใกล้ออกพรรษา เพราะมีผู้ปฏิบัติที่เหมาะสมพร้อมที่จะให้สัมภาษณ์ จึงนัดเวลาสถานที่โดยขอความอนุเคราะห์ให้ผู้สัมภาษณ์เซ็นชื่อ ทำการอัดเสียง มีการถ่ายภาพขณะสัมภาษณ์ มีผู้ให้สัมภาษณ์ 2 ท่านที่ต้องตอบแบบสัมภาษณ์เป็นจดหมาย มี 3 ท่านที่ต้องสัมภาษณ์ทางไลน์เพราะทั้ง 5 ท่านอยู่ไกลและไม่สามารถเดินทางไปสัมภาษณ์ได้ จึงไม่มีภาพถ่ายขณะสัมภาษณ์และลายเซ็น

4. ในเรื่องของระยะการเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติม มีบางข้อมูลที่ไม่เพียงพอในการวิเคราะห์ ได้เดินทางไปสัมภาษณ์ซ้ำอีกครั้งส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือดี

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลและทำการตรวจสอบความครบถ้วนถูกต้อง แล้วจำแนก

ตามวัตถุประสงค์พร้อมทำการวิเคราะห์ทุกครั้ง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง หากข้อมูลยังไม่ตรงประเด็น ผู้วิจัยจะต้องเดินทางไปสัมภาษณ์เพิ่มเติมและวิเคราะห์ข้อมูลซ้ำอีกครั้ง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับหลักการวิธีการและผลการปฏิบัติธรรมแนวพระครูอนุสนธิ์ประชาทร (รัตน์ รตนญาโณ) มาทำการวิเคราะห์เนื้อหาและสังเคราะห์เป็นภาพรวมเพื่อให้ได้มาซึ่งความถูกต้อง หลังจากนั้นได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาหาค่าความถี่และคิดเป็นร้อยละ ได้แก่ อายุผู้ให้สัมภาษณ์ ระดับการศึกษา อาชีพ หลักการวิธีและผลการปฏิบัติสมาธิหมุนที่ทำให้พ้นจากกองทุกข์ บำบัดโรคเอดส์ มะเร็ง โรคอื่นๆ การดูแลรักษาสุขภาพ รักษาสภาพแวดล้อม โดยเขียนเป็นรายงานการวิจัยในลักษณะพรรณนาวิจัย

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์หลักการและการปฏิบัติธรรมตามแนวพระครูอนุสนธิ์ประชาทร (รัตน์ รตนญาโณ) ผู้วิจัยได้อภิปรายผลดังต่อไปนี้

1. ผลการวิเคราะห์หลักการการปฏิบัติธรรมตามแนวพระครูอนุสนธิ์ประชาทร (รัตน์ รตนญาโณ) พบว่า สมาธิหมุนเป็นอุบายเป็นเครื่องมืออีกชนิดหนึ่งที่ทำให้จิตคลายแรงยึดจากรูป (ร่างกาย) ที่เราอาศัย หรือแรงยึดอุปทานขันธ์ 5 ซึ่งมีรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ และก่อนที่จะคลายแรงยึดเหล่านี้ได้ จิตจะต้องปล่อยวางหรือ คลายอารมณ์อย่างหยาบ ให้เป็นปัจจุบันเสียก่อน เมื่อจิตนิ่งดีแล้วปฏิบัติสมาธิหมุน ด้วยการนำจิตไปตั้งบนจุด 2 จุดในร่างกายของผู้ปฏิบัติ เมื่อจิตไม่ติดในสองจุดจะเกิดการหมุนขึ้น การหมุนมี 2 แบบ แบบแรกคือการเจริญสติด้วยการหมุน เป็นการเจริญสติด้วยการหมุนความรู้สึกระหว่างตา หู จมูก ลิ้น กายและสมอง กับตัวรู้ในใจ(บริเวณหัวใจ) ด้วยการหมุน 1 รอบเท่ากับ 1 วินาที แบบที่สองคือการเร่งสติด้วยการหมุนเป็นวิธีการที่ต่อเนื่องมาจากวิธีแรกต่างกันตรงที่วิธีนี้ต้องใส่เจตนา(อารมณ์)ให้แรงขึ้นเร็วขึ้น ด้วยการหมุน 1 รอบน้อยกว่า 1 วินาที ขณะที่จิตทำการหมุนผู้ปฏิบัติมีสติสัมปชัญญะรู้สึกตัวตลอดเวลา รู้ว่าหมุนซ้ายหรือขวา เป็นวงกลมหรือวงรี เมื่อปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจิตหลุดพ้นจากแรงหมุนพ้นจากแรงยึดของรูปร่างกายได้สอดคล้องกับ(มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ที่กล่าวไว้ว่า ภิกษุในธรรมวินัยนี้พิจารณาเห็นกายในกายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้

2. ผลการวิเคราะห์วิธีการปฏิบัติธรรมตามแนวพระครูอนุสนธิ์ประชาทร(รัตน์ รตนญาโณ) พบว่าเป็นการทำสมาธิแบบที่ใช้เสียงมาช่วยให้เป็นจังหวะในการนำจิตไปไว้ตามจุดต่างๆเพื่อให้ผู้ปฏิบัติใหม่มีจิตจดจ่ออยู่กับรอบการหมุนนั้น ซึ่งวิธีนี้จะทำให้ผู้ปฏิบัติมี

สติสัมปชัญญะมากขึ้น มีความต่อเนื่องของสมาธิยาวนานขึ้น ต่อมาผู้ปฏิบัติสมาธิหมุน หมุนได้ไม่เร็วแรงพอที่จะเหวี่ยงเอาอนุสัยกิเลสออกมาได้ พระครูอนุสนธิ์ประชาทร(รัตน์ รตนญาโณ) จึงได้นำพีระมิดขนาดเล็กเข้ามาช่วยเพิ่มพลังในการหมุนให้มากขึ้น วิธีการปฏิบัติสมาธิหมุนนั้นก็เหมือนกับวิธีอื่นๆ เช่น พุทโธ พองยุบ สัมมาอะระหังและอีกหลายวิธีที่ปฏิบัติแล้วทำให้เกิดสติสัมปชัญญะสอดคล้องกับ (พระมหาทองมั่น สุทฺธจิตฺโต, 2556) ที่กล่าวว่า หลักสำคัญในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานต้องประกอบด้วยองค์คุณคือ 1.อาตาปี แปลว่าผู้มีความเพียรในการกำหนดรูปนาม 2.สติมา แปลว่า ผู้มีสติระลึกได้ในปัจจุบันขณะของรูปนาม 3.สัมปชาโน แปลว่า ผู้มีสัมปชัญญะคือปัญญารู้แจ่มชัดเป็นปัจจุบันขณะว่าเกิดอะไรขึ้นกับรูปนามบ้าง วิธีปฏิบัติสมาธิมีจุดประสงค์เดียวกันคือเพื่อให้จิตใจมีความหนักแน่นระลึกรู้ตัวอยู่ตลอดเวลาทุกอิริยาบถ ควบคุมจิตใจโดยมีสติกำกับไว้ จิตสงบจากกิเลสจากอกุศลกรรม จากนั้นให้เดินบนทางสายกลางคือมรรคแปด เป็นทางสายเดียวที่จะเข้าสู่สภาวะนิพพานได้

3. ผลการวิเคราะห์การปฏิบัติธรรมตามแนวพระครูอนุสนธิ์ประชาทร(รัตน์ รตนญาโณ) พบว่า การปฏิบัติสมาธิหมุนทำให้รู้จักทุกข์ รู้สาเหตุให้เกิดทุกข์ รู้วิธีการดับทุกข์ รู้วิธีที่ดำเนินชีวิตให้อยู่บนทางสายกลาง ที่ไม่ทำให้ตัวเองและผู้อื่นต้องเดือดร้อน ขณะปฏิบัติความรู้เหล่านี้ได้เกิดขึ้นกับผู้ปฏิบัติทุกคน ผู้ปฏิบัติที่หมุนได้คล่อง มีแรงเหวี่ยงคลายอารมณ์หรือธรรมารมณ์ที่ได้สะสมไว้ เรียกว่าอีกอย่างว่าอนุสัยกิเลส ให้ออกมาจากจิตใต้สำนึกเป็นพฤติกรรมต่างๆกัน เช่น หัวเราะ ร้องไห้ ร้องเพลง อาการยากเสพสิ่งเสพติดต่างๆ เป็นต้น เมื่ออารมณ์เหล่านี้ออกมาจนเบาบางหรือหมดไป ผู้ปฏิบัติจะไม่มีอารมณ์เหล่านี้อีก จึงทำให้สามารถลดละเลิกสิ่งเสพติดได้และยังมีผลพลอยได้จากการปฏิบัติ คือ ความเจ็บปวดบรรเทาลง อาการแทรกซ้อนของโรคหายไป บางรายไม่กำเริบ และมีการตอบสนองต่อการรักษาได้ดีขึ้น โรคที่เป็นไม่มากก็หายไปเอง จากการปฏิบัติธรรมของพระครูอนุสนธิ์ประชาทรที่เด่นชัดคือการนำเอาพีระมิดมาสร้างเป็นสนามพลังงาน รักษาบำบัดร่างกายที่บกพร่อง ช่วยรักษาจิตใจให้นิ่งเป็นสมาธิได้ง่ายหรือช่วยปรับกายและจิตใจให้เกิดความสมดุล ทำให้สุขภาพของบุคคลเป็นปกติ ผลด้านสังคม จากการสังเกต การพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ กับกลุ่มของผู้ที่มาปฏิบัติที่ทางสำนักเปิดหลักสูตรการอบรม และกลุ่มผู้ปฏิบัติที่มาปฏิบัติทุกวันในช่วงเวลาทำวัตรเย็น พบว่า เป็นผู้ปฏิบัติที่มีอายุเลยวัยเกษียนไปแล้วเป็นส่วนมาก ในกลุ่มผู้ที่เลยวัยเกษียนไปแล้วมีสุขภาพบกพร่องเป็นส่วนมาก จุดประสงค์ของการมาปฏิบัติเพื่อจะใช้สมาธิหมุน และใช้อุปกรณ์พีระมิดบำบัดอาการเสื่อมชราภาพของร่างกายและยังหวังด้วยว่าจะได้หลุดพ้นจากการปรุงแต่งของสังขารสอดคล้องกับ(จิรา ลักษณ์ จงสถิตมั่น, 2538) ที่กล่าวว่าอานิสงส์ที่สำคัญที่สุดของสมาธิหมุนก็คือ การทำให้ผู้ปฏิบัติเห็น “มรรค” เข้าถึงสภาวธรรม

หรือถึงสภาวะเดิมของจิตซึ่งเป็นอิสระ ไม่มีโลภ โกรธ หลง เหนือสมมุติบัญญัติทั้งปวง หรือเข้าถึงตถตาความเป็นเช่นนั้นเองได้ค่อนข้างเร็วกว่าสมาธิวิธีการอื่นๆ ผลด้านสังคมเศรษฐกิจ คือการนำพีรามิดมาประยุกต์เป็นเครื่องเรียกฝน ข้อมูลด้านนี้ได้มาจากการสอบถามผู้ที่นำเครื่องเรียกฝนไปติดตั้งที่ อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา พบว่า เมื่อเอาเครื่องเรียกฝนไปติดตั้งได้เปิดเครื่องทิ้งไว้ประมาณ 1- 2 ชั่วโมง ฝนก็จะเริ่มตกลงมา ถ้าเป็นช่วงฤดูฝนเมื่อใดที่เปิดเครื่อง ฝนจะตั้งเค้ามาเลย ผู้วิจัยได้สอบถามพระครูอนุสนธิ์ประชาทร (รัตน์ รตนญาโณ) ถึงประสิทธิภาพของเครื่องก็พบว่า ประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับความชื้นในอากาศด้วย ถ้ามีเมฆค่อนข้างเยอะ ความชื้นมีพอควร ก็ทำให้ฝนตกได้ ในกรณีนี้ทำให้เกษตรกรมีน้ำพอใช้ทำการเกษตร ประหยัดงบประมาณแผ่นดินเป็นอย่างมาก

สรุป

จากการศึกษาเรื่องหลักการและวิธีการปฏิบัติธรรมแนวพระครูอนุสนธิ์ประชาทร (รัตน์ รตนญาโณ) สรุปผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

หลักการของสมาธิแนวนี้ คือ การที่จิตอยู่ตรงกลางระหว่างส่วนสุดโต่ง 2 ส่วน จิตไม่ยึดติดข้างใดข้างหนึ่ง วิธีการ คือ ใช้ฐานกายเป็นที่ตั้งของสมาธิ เป็นอุบายที่ทำให้จิตจดจ่ออยู่กับความรู้สึกที่หู และความรู้สึกที่ตัวรู้ในใจ เมื่อได้ยินเสียงกระทบที่หูตัวรู้ในใจจะประมวลผลทันทีว่าคือเสียงอะไร ชอบใจหรือไม่ชอบใจ เสียงเบาหรือเสียงดัง ต่อมาก็ให้ปล่อยวางความรู้นี้เสีย มารับความรู้สึกที่ตัวรู้ในใจว่าเป็นอย่างไร มีความชอบหรือไม่ชอบ มีความกังวลหรือไม่ มีความวิตกหรือไม่ กลัวหรือไม่ แล้วก็ปล่อยความรู้สึกนั้นอีก แล้ววนกลับที่เสียงที่มากระทบหูอีก วนกลับมากระทบที่ตัวรู้ในใจอีกเป็นจังหวะๆ ตามเสียงที่เข้ากระทบ เมื่อจิตได้วางตำแหน่งที่เหมาะสมไม่ไปยึดติด หรือแช่ความรู้สึกไว้ด้านใดด้านหนึ่งแล้ว อาการหมุนจะคล่องขึ้น เร็วขึ้น แรงขึ้น จนผู้ปฏิบัติตามแรงหมุนไม่ทัน ก็ปล่อยแรงหมุนนั้น จิตก็เข้าถึงสภาวธรรมทันที

ผลการปฏิบัติกับการหลุดพ้นจากกองทุกข์ ขณะทำสมาธิหมุนผู้ปฏิบัติไม่สามารถรับแรงหมุนเหวี่ยงของจิตได้ ปล่อยแรงหมุนนั้น จิตพุ่งออกจากร่างกาย บางคนออกที่สมอง บางคนออกที่ใจ ตา หู จมูก ลิ้น กาย เข้าไปสู่จิตเดิมที่ไร้การปรุงแต่ง ความรู้สึกตัวตนของเราไม่มี เป็นหนึ่งเดียวกับอากาศ หยุดความนึก ความคิด มีความโล่งโปร่ง เบา มีแสงสว่างที่ดวงตา เปลือกตา ต้องกระพริบตาบ่อยๆ เพราะไม่เคยชิน ไม่ว่าจะหลับหรือตื่นแสงสว่างนี้ก็มีความสว่างเท่ากัน เวลานอนก็เหมือนตื่น คล้ายคนนอนไม่หลับแต่ไม่เพลีย จะทำสมาธิหรือไม่ทำสภาวะนี้ก็มีอยู่ ผู้ปฏิบัติจะนั่งสมาธิโดยเอาจิตมาจับที่ฐานกายอีก จะไม่สามารถทำได้ ไม่มี

ฐานกายให้จิตเข้าไปจับ ทำได้เพียงนั่งดูจิตตนเองเท่านั้น เวลาเดินไปทางไหนเหมือนลอยไป จะเปรียบก็เหมือนคนตายแล้ว สภาวะนี้จะคงอยู่ได้ประมาณ 1 วัน 2 วัน บางคน 7 วัน 10 วัน บ้าง หรือ 15 วัน แต่ละบุคคลจะไม่เหมือนกัน และจะกลับสู่สภาวะเดิมเหมือนชีวิตคนปกติทั่วไป ผู้ปฏิบัติจะมองเห็นเป้าหมายของชีวิต สามารถรู้คำตอบว่าเกิดมาทำไม ถ้าสภาวะนี้ไม่กลับมาโดยที่ผู้ปฏิบัติทำใจยอมรับได้ และเฝ้าดูจิตไปเรื่อยๆ จนจิตคลายแรงยึดอย่างละเอียดต่ออุปาทานขันธ์เมื่อใด เมื่อนั้นผู้ปฏิบัติได้เข้าถึงนิพพานแน่นอน เหมือนกับครูบาอาจารย์กล่าวว่า รูปดับ นามดับ หมดภพหมดชาติ หมดภาระทุกอย่าง

ผลการปฏิบัติกับการรักษาโรค ในส่วนของการบำบัดโรคต่างๆ เช่น ภูมิคุ้มกันบกพร่องของร่างกาย (โรคเอดส์) โรคมะเร็งตามส่วนต่างๆ ของร่างกาย โรคความดันโลหิตสูง ความเครียด โรคไต โรคเบาหวาน โรควัณปอด อัมพฤกษ์ อัมพาต เป็นต้น เมื่อปฏิบัติสมาธิหมุนอย่างต่อเนื่องก็สามารถทำให้เกิดผลในด้านบวก เพราะเมื่อจิตใจคลายแรงยึดในตัณหาอุปทานได้บางส่วน เกิดปีติ สุขใจและกาย ร่างกายเป็นอิสระจากการบีบบังคับของจิต ร่างกายก็สามารถหลั่งสารเคมี ฮอร์โมนต่างๆ ออกเพื่อที่จะรักษาบำบัดกายตามธรรมชาติได้ ทำให้ภูมิต้านทานเพิ่มขึ้น

ผลการปฏิบัติกับการบำบัดสิ่งเสพติด ขณะที่กำลังหมุนเหวี่ยงอยู่นั้น อารมณ์อยากเสพในสิ่งต่างๆ ที่เคยยึดติดมาได้ถูกเหวี่ยงออกมาพร้อมรอบการหมุนนั้น ผู้ปฏิบัติจะแสดงพฤติกรรมออกมาเหมือนอยู่ในเหตุการณ์ในอดีตขณะกำลังเสพ เช่น อาการเมา ถือเข็มฉีดยาแทงเข้าแขนตนเอง ร้องเพลง หัวเราะ เมื่ออารมณ์เหล่านี้หมดไปแล้ว ความอยากเสพก็หมดไป ส่วนใหญ่เมื่อจบหลักสูตรการปฏิบัติ 7 วันที่วัดดอยเกิ้ง เลิกเสพสิ่งเสพติดได้ นับตั้งแต่บุหรี่ สุรา ฝิ่น เฮโรอีน ผู้ปฏิบัติมีพฤติกรรมเปลี่ยนไปจากเดิมได้ เช่น เข้าวัดทำบุญ ทำสมาธิ ช่วยเหลือชุมชน มีจิตเมตตา กรุณามากขึ้น รักครอบครัว ไม่ฆ่าสัตว์ รักษาศีลห้าครบ ทำให้ครอบครัวมีความสุข เกิดความสามัคคีในสังคม

ผลการปฏิบัติกับการดูแลสุขภาพ และการรักษาสิ่งแวดล้อม ผลการปฏิบัติสมาธิหมุน จากการที่ผู้วิจัยได้เข้าร่วมฝึกปฏิบัติตรงกับข้อมูลที่ได้จากสัมภาษณ์ พบว่ามีวิธีการปฏิบัติหลายวิธี แต่ผลที่ได้ไม่แตกต่างกัน เช่น สมาธิหมุน การกระตุ้นเซลล์ 12 จุด ทำให้เกิดการสลัดธรรมารมณ์อย่างหยาบ อย่างกลาง อย่างละเอียด เกิดความเบา โล่งโปร่งต่อร่างกายและจิตใจ มีความสดชื่นแจ่มใส สติดี มีพละกำลังเพิ่มมากขึ้นเมื่อเทียบกับก่อนปฏิบัติ ผลการปฏิบัติที่ใช้พีระมิด ช่วยในการทำสมาธิ และปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับกิจกรรมของมนุษย์ พีระมิดไม่ใช่เครื่องรางของขลัง ไม่ได้ทำให้หลุดพ้นได้ เป็นเพียงอุปกรณ์เสริมเท่านั้น เนื่องจากพีระมิดมีพลังงานในตัวเองที่รักษาศพไม่ให้เน่าเร็วขึ้นกว่าปกติ ได้นำ

มาทดลองสร้างสนามพลังขึ้นภายในบริเวณใด บริเวณหนึ่ง เพื่อช่วยรักษาร่างกายที่บกพร่อง ส่วนใหญ่ผู้ที่มาใช้สนามพลังพีระมิดได้รับผลที่ดีขึ้นจากเดิม แต่ก็มีเป็นส่วนน้อยที่ไม่ได้รับผลจากสนามพลังพีระมิดเลย ในเวลาต่อมาท่านมีความเชื่อว่าสามารถพัฒนาสนามพลังให้ใหญ่ขึ้น เช่น เครื่องเรียกฝนให้มาตกในรัศมีสนามพลังพีระมิดได้ ปีไหนฝนน้อยน้ำในเขื่อนไม่เพิ่มขึ้น หรือเมื่อชุมชนต้องการน้ำฝนเพื่อใช้ในการเกษตร ก็สามารถขอมาได้โดยไม่ต้องมีค่าใช้จ่าย จากหลักการข้างต้นยังได้ประยุกต์มาเป็น เครื่องไล่ฝน เพื่อป้องกันฝนตกในงานประเพณีออกหว่า (ออกพรรษา) งานประเพณีลอยกระทง ไล่หมอกควันที่เกิดจากการเผาป่า หรือหมอกที่เกิดตามธรรมชาติ ที่มีความหนาแน่นมาก มีระดับความเป็นพิษเกินมาตรฐาน ให้ออกไปจากชุมชนเมือง และจากสนามบิน เพื่อความปลอดภัยของสารณชน

บรรณานุกรม

จิราลักษณ์ จงสถิตมั่น. (2538). การรักษาผู้ติดเชื้อเอดส์ด้วยการปฏิบัติธรรม : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดดอยเกิ้ง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน. รายงานวิจัย. เชียงใหม่ : ศูนย์สตรีศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

จิราลักษณ์ จงสถิตมั่น เกียรติศักดิ์ แสงสุวรรณ. (2544). การผสมผสานภูมิปัญญาทางพุทธศาสนากับการสร้างทุนทางวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้คน : ศึกษาเฉพาะกรณีพระอาจารย์รัตน์ รตนญาโณ. รายงานวิจัย. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

พระครูอนุสนธิ์ประชาทร (รัตน์ รตนญาโณ). (2560). เจ้าอาวาสวัดดอยเกิ้ง อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน. สัมภาษณ์. 30 พฤศจิกายน.

พระมหาทองมั่น สุทฺธจิตฺโต. (2556). คู่มือการเจริญสติปัฏฐาน 4. กรุงเทพมหานคร : บุญศิริการพิมพ์.

แพ็ททริค กิฟเวน-วิลสัน. (2555). มหาสติปัฏฐานสูตร. แปลโดย สุทธี ชโยดม. กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์ดี จำกัด.

ไพโรจน์ กิจเมือง. (2560). ครูผู้ทรงคุณค่าแห่งแผ่นดิน โรงเรียนบ้านแพะพิทยาคม ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน. สัมภาษณ์. 23 ธันวาคม.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สิริรัตน์ จันทรมะโน, (2533). การทำสมาธิด้วยพลังพีระมิด. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยพายัพ คณะพยาบาลศาสตร์ แมคคอร์มิค, (อัดสำเนา).

สัมฤทธิผลของโครงการอบรมบาลีก่อนสอบคณะสงฆ์ภาค 7

The Effectiveness of the Pre Pali Exam Tutorial Project of the VII Ecclesiastical Region

พระมหาสกล วิโรจนกิตฺติ[1]
โผน นามณี[2]
Phramaha Sakone Virojanakitti[1]
Phon Namanee[2]
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่[1]
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, วิทยาเขตล้านนา[2]
Mahachulalongkornrajavidyalaya Universilty, Chiang Mai Campus[1]
Mahamakut Buddhist University; Lanna Campus[2]

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาบริบทการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์ภาค 7 2) เพื่อศึกษาโครงการอบรมบาลีก่อนสอบของคณะสงฆ์ภาค 7 3) เพื่อศึกษาสัมฤทธิผลของโครงการอบรมบาลีก่อนสอบของคณะสงฆ์ภาค 7 ผลการวิจัยพบว่า สำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีแต่ละสำนักของคณะสงฆ์ภาค 7 มีการจัดการเป็นไปตามสำนักของตนๆ มีสภาพปัญหาคือนักเรียนขาดความสนใจเรียน สภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวย การเรียนไม่ติดต่อเนื่องจากภายในสำนักมีกิจกรรมมากเป็นต้น เพื่อแก้สภาพปัญหาที่แต่ละสำนักมีอยู่ และให้เกิดความร่วมมือร่วมกันในอันสนับสนุนส่งเสริมการศึกษาภาษาบาลีของคณะสงฆ์ภาค 7 พระวิสุทธิวงศาจารย์เจ้าคณะภาค 7 ในสมัยนั้นให้คณะสงฆ์ร่วมมือกัน โดยให้เจ้าคณะพระสังฆาธิการทุกระดับชั้นในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 7 คือจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน และแม่ฮ่องสอน ได้เสียสละนิตยภัตจำนวน 1 เดือน เพื่อเข้ากองทุนส่งเสริมการศึกษาภาษาบาลีคณะสงฆ์ภาค 7 และจัดให้มีโครงการอบรมบาลีก่อนสอบขึ้นตั้งแต่ปี 2547 เป็นต้นมา ผลสัมฤทธิ์ของโครงการอบรมบาลีก่อนสอบคณะสงฆ์ภาค 7 ทำให้พระภิกษุ-สามเณรผู้ศึกษาภาษาบาลีเกิดความรู้ความเข้าใจในภาษาบาลีเพิ่มขึ้น สอบผ่าน และสามารถผลิตศาสนทายาทชั้นประโยคสูงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะเปรียญธรรม 9 ประโยค อันเป็นการศึกษาสูงสุดของคณะสงฆ์ไทยได้ถึง 9 รูป ให้แก่คณะสงฆ์ภาค 7

คำสำคัญ: สัมฤทธิผล; อบรมบาลี; คณะสงฆ์ภาค 7

Abstract

This research is of three objectives: 1) to study the context of educational management on the section of Pali-Pariyattidhamma run by the VII Ecclesiastical Region, 2) to explore the Pre Pali Exam Tutorial Project run by the VII Ecclesiastical Region and 3) to investigate the effectiveness of the Pre Pali Exam Tutorial Project run by the VII Ecclesiastical Region. The results revealed that all the Pali-Pariyattidhamma Schools of the VII Ecclesiastical Region have organized based on their own idea. The problems were found as learners were not interested in learning, unfavorable learning environment, discrete learning, and many activities in the school etc. To solve those problems and to cooperate in supporting the Pali Studies of the VII Ecclesiastical Region, Venerable Phra Visuddhivongsajarn had ordered the VII region ecclesiastical officers to pay a one-month salary to the Pali Education Fund and provided the Pre Pali Exam Tutorial Project from 2004 onward. The effectiveness of the Pre Pali Exam Tutorial Project is that monks and novices students have increased understanding of Pali language and passed the examination of the advanced Pali Scholar, especially there were nine monks in the VII Ecclesiastical Region can passed the examination of the Pali Scholar Level IX.

Keywords : Effectiveness, the Pre Pali Exam Tutorial Project, VII Ecclesiastical Region.

บทนำ

นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การศึกษาของพระสงฆ์เป็นการจัดการศึกษาตามหลักสูตรพระปริยัติธรรม เน้นไปที่การศึกษาภาษามคธหรือภาษาบาลี เพราะการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเป็นหัวใจของการศึกษาของคณะสงฆ์ที่มีผลต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา เพราะคัมภีร์สำคัญ เช่น พระไตรปิฎกของฝ่ายเถรวาทนั้น จารึกไว้เป็น

ภาษาบาลี และการรักษาต้นฉบับเดิมซึ่งเป็นภาษาบาลี เพื่อป้องกันพระพุทธพจน์มิให้คลาดเคลื่อนที่ หรือที่เรียกว่า สัทธรรมปฏิรูป การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจึงเป็นส่วนสำคัญยิ่ง ที่จะรักษาพระธรรมคำสั่งสอนไว้ได้อย่างสมบูรณ์ นอกจากนั้น การศึกษาศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลียังนับได้ว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นการศึกษาที่ทำให้พระภิกษุสามเณรจบการศึกษาของคณะสงฆ์และมีคุณวุฒิทางพระพุทธศาสนาสูงสุด ประกอบกับการเรียนบาลีเกี่ยวเนื่องการแปลศัพท์ ตีความพระธรรมวินัยตามไวยากรณ์ เป็นการรักษาหลักเดิมหรือความหมายของพระพุทธวจนะตามที่มีอยู่ในพระไตรปิฎก เป็นการป้องกันสัทธรรมปฏิรูปได้ และการเรียนภาษาบาลีต้องใช้ความอุตสาหะวิริยะและแรงจูงใจเป็นอย่างมาก จึงถือได้ว่าการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีช่วยพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพสูงขึ้นได้อีกทางหนึ่ง(กระทรวงศึกษาธิการ, 2541: 2)

ปัจจุบัน สำนักงานแม่กองบาลีสนามหลวง เป็นหน่วยงานจัดการศึกษาภาษาบาลีของคณะสงฆ์ไทย เป็นหน่วยงานภายใต้การดูแลของมหาเถรสมาคมซึ่งอยู่ในความอุปถัมภ์ของรัฐบาล ดูแลรับผิดชอบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีระดับชาติ และกำหนดเปลี่ยนแปลงการใช้คัมภีร์เรียนในหลักสูตรเปรียญธรรม 1-9 ให้เหมาะสมกับชั้นเรียนของแต่ละประโยค รวมทั้งการจัดสอบประเมินผลการศึกษาบาลีระดับชาติ โดยมีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นผู้รับสนองงาน ภายใต้การกำกับดูแลของมหาเถรสมาคม

คณะสงฆ์ภาค 7 ได้มีการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเป็นไปตามส่วนกลางของคณะสงฆ์ไทย สภาพปัญหาของสำนักศาสนศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 7 แต่ละสำนัก มีลักษณะใกล้เคียงกัน คือ ผู้เรียนขาดความสนใจเรียน เนื่องจากมีการเรียนแผนกอื่นอยู่ด้วย สภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวย การเรียนขาดช่วง ขาดอาจารย์ผู้สอน และอาจารย์ขาดประสบการณ์สอนและความชำนาญในการสอนเป็นต้น

เพื่อแก้สภาพปัญหาที่แต่ละสำนักมีอยู่ และให้เกิดความร่วมมือร่วมกันกันในอันสนับสนุนส่งเสริมการศึกษาภาษาบาลีของคณะสงฆ์ภาค 7 พระวิสุทธิวงศาจารย์เจ้าคณะภาค 7 ในสมัยนั้นได้มีมติให้คณะสงฆ์ร่วมไม้ร่วมมือกัน โดยให้เจ้าคณะพระสังฆาธิการทุกระดับชั้นในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 7 คือจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน และแม่ฮ่องสอน ได้เสียสละนิตยภัตจำนวน 1 เดือน เพื่อเข้ากองทุนส่งเสริมการศึกษาภาษาบาลีคณะสงฆ์ภาค 7 และจัดให้มีโครงการอบรมบาลีก่อนสอบขึ้นตั้งแต่ปี 2547 เป็นการอบรมบาลีก่อนสอบของคณะสงฆ์ภาค 7 และได้ให้คณะสงฆ์แต่ละอำเภอสนับสนุนรับเป็นเจ้าภาพภัตตาหารเพลในแต่ละวันของโครงการอบรมบาลีก่อนสอบคณะสงฆ์ภาค 7

นับตั้งแต่จัดให้มีโครงการอบรมบาลีก่อนสอบคณะสงฆ์ภาค 7 ทำให้พระภิกษุ

สามเณรผู้ศึกษาภาษาบาลีมีจำนวนผู้สอบผ่านโดยรวมที่เพิ่มขึ้น และสามารถผลิตศาสนทายาทชั้นประโยคสูงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะเปรียญธรรม 9 ประโยค อันเป็นการศึกษาสูงสุดของคณะสงฆ์ไทยได้ถึง 9 รูป ให้แก่คณะสงฆ์ภาค 7

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของสำนักศาสนศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 7 ศึกษาโครงการอบรมพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์ภาค 7 ว่ามีกระบวนการอย่างไร ตลอดจนศึกษาผลสัมฤทธิผลของโครงการอบรมบาลีก่อนสอบคณะสงฆ์ภาค 7 เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาปรับใช้ในการกำหนดนโยบายและเสนอแนะเป็นแบบอย่างในการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ของภาคต่างๆ และจังหวัดต่างๆ สืบต่อไป

ระเบียบวิธีวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยมีขั้นตอนการศึกษาวิจัยดังต่อไปนี้

1. ขั้นตอนการศึกษาข้อมูล โดยศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากหนังสือ ตำรา ตามหลักสูตรบาลี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของปัญหาและประเด็นที่ต้องการทราบจากแหล่งข้อมูล ดังนี้

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ ศึกษาค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูล จากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2539 และคัมภีร์ที่เกี่ยวข้องทางพระพุทธศาสนา ตลอดถึงข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและการศึกษาปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ เป็นหลัก

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหัวข้องานวิจัยนี้ คือ วิทยานิพนธ์ หนังสือ ตารา เอกสารวิชาการ งานวิจัย สารานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ และเอกาสารต่างๆ ข้อความที่เกี่ยวข้องอื่นในงานวิจัยนี้ ใช้งานที่เกี่ยวข้องของนักวิชาการเพื่อเป็นข้อมูลประกอบการวิจัย

2. ขั้นตอนการสัมภาษณ์ ในขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูล โดยวิธีการสัมภาษณ์ความคิดเห็นจากผู้บริหาร ครูสอนและนักเรียน จากสำนักศาสนศึกษาต่างๆในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 7 จำนวน 8 สำนัก ซึ่งมีการเรียนการสอน มีนักเรียนผู้สอบผ่านทุกปี และได้เข้าร่วมโครงการอบรมบาลีก่อนสอบของคณะสงฆ์ภาค 7 เป็นประจำ ได้แก่

1. สำนักศาสนศึกษาวัดสวนดอก อ.เมือง จ.เชียงใหม่
2. สำนักศาสนศึกษาวัดพระธาตุดอยสุเทพฯ อ.เมือง จ.เชียงใหม่
3. สำนักศาสนศึกษาวัดบ้านขุน อ.ฮอด จ.เชียงใหม่
4. สำนักศาสนศึกษาวัดพระธาตุดอยสะเก็ด อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่
5. สำนักศาสนศึกษาวัดพระธาตุศรีจอมทอง อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่
6. สำนักศาสนศึกษาวัดพระธาตุหริภุญชัย อ.เมือง จ.ลำพูน
7. สำนักศาสนศึกษาวัดพระบาทตากผ้า อ.ป่าซาง จ.ลำพูน
8. สำนักศาสนศึกษาวัดพระธาตุดอยกองมู อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน

โดยสัมภาษณ์สำนักละ 3 รูป รวมทั้งหมด 24 รูป/คน

3. ขั้นตอนการประมวลผล และเรียบเรียง เป็นขั้นตอนสุดท้ายซึ่งเป็นการนำข้อมูลจากขั้นตอนต่างๆ ในข้างต้นมาทำการ ประมวลผล เรียบเรียง และสรุป เพื่อเขียนงานวิจัยให้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการทราบ และตั้งข้อเสนอแนะแนวทางการวิจัยต่อไป

ผลการวิจัย

บริบทการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์ภาค 7 ผลการวิจัย พบว่า การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้นมีมาตั้งแต่สมัยอดีต มีการพัฒนาหลักสูตรเรื่อยมาจนถึงยุคสมัยปัจจุบันซึ่งมีแม่กองบาลีสนามหลวงเป็นผู้รับผิดชอบดูแลดำเนินงานการจัดการสอบพร้อมกันทั่วประเทศ ส่วนการเรียนการสอนนั้นจะอยู่ที่ผู้เรียนหรือแต่ละสำนักเรียนจะดำเนินการ โดยมีเจ้าสำนักเรียน เจ้าสำนักศาสนศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการทั้งการเรียนการสอน การจัดการสถานที่เรียน อุปกรณ์การเรียนการสอน ครูสอน ตลอดถึงงบประมาณในการดำเนินการการจัดการศึกษา การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์ภาค 7 ได้มีการจัดการศึกษาตามส่วนกลางของคณะสงฆ์ไทย สภาพปัญหาของสำนักศาสนศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 7 มีลักษณะใกล้เคียงกัน คือ ผู้เรียนขาดความสนใจเรียน เนื่องจากมีการเรียนแผนกอื่นอยู่ด้วย สภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวย การเรียนขาดช่วง ขาดอาจารย์ผู้สอน และอาจารย์ขาดประสบการณ์สอนและความชำนาญในการสอนเป็นต้น

โครงการอบรมบาลีก่อนสอบของคณะสงฆ์ภาค 7 ผลการวิจัย พบว่า ในปี 2547 คณะสงฆ์ภาค 7 โดยพระวิสุทธิวงศาจารย์ เจ้าคณะภาค 7 ในสมัยนั้น ได้มีดำริให้มีการจัดโครงการอบรมบาลีก่อนสอบของคณะสงฆ์ภาค 7 ขึ้น ภายใต้ความร่วมมือของพระสังฆาธิการในภาค 7 ที่บริจาคนิตยภัตจำนวน 1 เดือน สนับสนุนโครงการ เพื่อแก้ไขปัญหาที่สำนักต่างๆ

มีอยู่และเพิ่มคุณภาพประสิทธิภาพให้นักเรียน โดยในแต่ละปีการศึกษา จะมีการอบรมบาลีอยู่ 3 รอบ คือ รอบที่ 1 เป็นการอบรมบาลีสำหรับประโยคสูง ตั้งแต่ชั้น ป.ธ. 6 - 9 ใช้ระยะเวลาการอบรม 50 วันก่อนสอบ และมีการเรียนการสอนชั้นประโยค 1 - 2 ถึง ป.ธ.5 ด้วย รอบนี้มีนักเรียนผู้เข้าอบรมประมาณ 300 กว่ารูป รอบที่ 2 เป็นการอบรมบาลีก่อนสอบสำหรับชั้นประโยค 1-2 ถึง ป.ธ.5 มีระยะเวลาการอบรม ประมาณ 20 วันก่อนสอบ ดังนั้นนักเรียนประโยค 1-2 ถึง 5 ที่เข้าอบรมรอบแรกรวมกับรอบนี้ใช้ระยะเวลาการอบรมถึง สองเดือนกว่า ในรอบที่ 2 นี้ถือว่าเป็นรอบใหญ่ มีจำนวนนักเรียนผู้เข้าอบรมในแต่ละปีจำนวนมากประมาณ 500 รูป และรอบที่ 3 เป็นการอบรมบาลีสำหรับผู้ที่สอบซ่อม ตั้งแต่ชั้นประโยค 1-2 ถึง ป.ธ.5 มีระยะเวลาการอบรมประมาณ 15 วันก่อนสอบ โดยมีนักเรียนผู้เข้าอบรมในแต่ละปี ประมาณ 100 กว่ารูป

สัมฤทธิผลของโครงการอบรมบาลีก่อนสอบของคณะสงฆ์ภาค 7 ผลการวิจัยพบว่า จากโครงการอบรมทำให้มีนักเรียนบาลีสอบผ่านอย่างต่อเนื่องและน่าพอใจ สามารถผลิตศาสนทายาท ชั้นประโยคสูงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะเปรียญธรรม 9 ประโยค อันเป็นการศึกษาสูงสุดของคณะสงฆ์ไทยได้ถึง 9 รูป ให้แก่คณะสงฆ์ภาค 7

อนึ่งยังมีปัจจัยทางพุทธธรรมที่ช่วยส่งเสริมให้โครงการนี้เกิดผลสำเร็จได้แก่ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก โดยปัจจัยภายในนั้นได้แก่ อิทธิบาท 4 ประกอบด้วยฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ผู้เรียน พระบาลีประกอบด้วยอิทธิบาท 4 จึงทำให้ตนสอบผ่าน และปัจจัยภายนอกได้แก่ สัปปายะ 7 กล่าวคือ การอบรมบาลีของคณะสงฆ์ภาค 7 ที่จัดขึ้น ณ วัดดอยสัพพัญญู อ.แม่วาง จ.เชียงใหม่นั้น มีความเป็นสัปปายะ มีสภาพแวดล้อมที่เกื้อกูลแก่การดำเนินงาน ซึ่งสัปปายะ 7 นั้นประกอบด้วย 1.อาวาสสัปปายะ ที่อยู่คือสถานที่อบรมบาลีมีเหมาะสม ไม่พลุกพล่านจอแจเกินไป 2. โคจรสัปปายะ การเดินทาง มีระยะพอเหมาะไม่ไกลเกินไปนักจากตัวเมือง เดินทางได้ง่ายและสะดวก 3. ภัสสสัปปายะ การพูดคุยที่เหมาะสมในหมู่คนดี กับผู้เรียนด้วยกัน 4.ปุคคลสัปปายะ คบหาบุคคลที่ถูกกันเหมาะสมกันพากันไปในทางที่ดีมีผู้รู้คือครูบาอาจารย์เป็นที่ปรึกษา มีมิตรแท้ที่จริงใจ 5.โภชนสัปปายะ เจ้าคณะพระสังฆาธิการและญาติโยมต่างพลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันรับเป็นเจ้าภาพภัตตาหาร เรื่องอาหารที่สมบูรณ์ ไม่ขาด 6.อุตุสัปปายะ ดินฟ้าอากาศธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสมไม่หนาวเกินไป ไม่ร้อนเกินไป น้ำไม่ท่วม ไม่มีภัยธรรมชาติ 7.อิริยาปถสัปปายะ การอยู่ในอิริยาบถที่เหมาะสมได้ มีความสะดวก สงบ องค์ประกอบทั้ง 2 นี้เป็นปัจจัยให้โครงการอบรมบาลีก่อนสอบของคณะสงฆ์ภาค 7 เกิดสัมฤทธิผลมาถึงปัจจุบัน

อภิปรายผล

คณะสงฆ์ในเขตปกครองภาค 7 ประกอบด้วย จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน และ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จึงส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนในเขตปกครอง และจัดให้มีโครงการอบรมบาลีก่อนสอบขึ้นเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมด้านวิชาการแก่พระภิกษุสามเณรผู้ศึกษาภาษาบาลี เพื่อการสนองนโยบายด้านการศึกษาภาษาบาลีของคณะสงฆ์ เพื่อการธำรงไว้ซึ่งพระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและเพื่อความมั่นคงสถาพรแห่งพระพุทธศาสนา อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มพูนประสิทธิภาพและคุณภาพของการศึกษาภาษาบาลีให้มากยิ่งขึ้น จากโครงการดังกล่าวส่งผลสัมฤทธิ์คือมีผู้นักเรียนบาลีสอบผ่านอย่างต่อเนื่อง สามารถผลิตศาสนทายาทชั้นประโยคสูงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะเปรียญธรรม 9 ประโยค อันเป็นการศึกษาสูงสุดของคณะสงฆ์ไทยได้ถึง 9 รูป ให้แก่คณะสงฆ์ภาค 7 ผู้วิจัยได้เสนอผลสัมฤทธิ์ของโครงการจากการสัมภาษณ์ในด้านต่างๆ คือ

1) ด้านผลสัมฤทธิ์

2) ด้านความพึงพอใจ

3) ด้านปัญหาอุปสรรค

ด้านผลสัมฤทธิ์ โครงการอบรมบาลีก่อนสอบของคณะสงฆ์ภาค 7 หรือที่รู้จักคือการติวเข้มก่อนสอบบาลีนั้น ก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ คือช่วยให้พระภิกษุ-สามเณรมีความพร้อมก่อนสอบ เกิดความรู้ความเข้าใจในการเรียนบาลีเพิ่มมากขึ้น และสามารถสอบผ่านบาลีสนามหลวง จารุวรรณ ธรรมวัตรและคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ ศาสนธรรม : กรณีศึกษาวัดบึง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ในส่วนของการจัดการศึกษาพบว่า “รูปแบบการจัดการศึกษาของวัดบึง มีพัฒนาการในการจัดการศึกษาตั้งแต่ พ.ศ. 2481 เป็นต้นมา มีการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่องผ่านบทบาททางด้านจัดการศึกษาของเจ้าอาวาส วัดบึงประสบความสำเร็จทางด้านการจัดการศึกษาแผนกบาลี - นักธรรมอย่างค่อยเป็นค่อยไป ศิษย์เก่าที่ประสบความสำเร็จในชีวิตแล้วได้กลับมาช่วยเหลือสำนักเรียนอย่างแข็งขันผ่านกระบวนการที่เรียกว่าอบรมบาลีก่อนสอบสนามหลวง (ติว) โดยเฉพาะเปรียญเอก (ป.ธ.7-8-9) มีนักเรียนทั่วประเทศมาเข้ารับการอบรมและประสบผลสำเร็จในการสอบทุกปีตลอดมา เนื่องจากการจัดการการเรียนการสอนภาษาบาลี เป็นงานหนักต้องอาศัยความอดทนและความสนใจในด้านการศึกษาของผู้จัดการศึกษาอย่างมาก ที่สำคัญต้องมีความต่อเนื่องในการจัดการศึกษาไม่ให้มีการขาดช่วง เพราะเมื่อขาดช่วงแล้วมาเริ่มฟื้นฟูขึ้นอีกย่อมหมายถึงการเริ่มต้นใหม่ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่สำหรับสำนักเรียนทั่วไปที่ไม่ประสบความ

สำเร็จ การจัดการศึกษาในวัดบึงมีพัฒนาการที่ต่อเนื่องและยาวนานต้องอาศัยปัจจัยหลักคือเจ้าสำนักเรียน (เจ้าสำนักศาสนศึกษา) เป็นผู้ที่มีความเข้มแข็ง นอกจากนั้นยังต้องอาศัยปัจจัยสนับสนุนจากการระดมทุนจากแหล่งทุนต่าง ๆ ผู้ที่รับผิดชอบโดยตรงก็คือเจ้าสำนักเรียนหรือเจ้าอาวาสในสำนักเรียนนั้น ๆ ปัญหาอีกประการหนึ่งที่พบบ่อยมากคือการขาดแคลนครูสอนที่มีความสามารถ เพราะศิษย์เก่าที่มีโอกาสได้เรียนในชั้นสูง ๆหรือจบการศึกษาแล้วก็ไม่กลับมาช่วยสำนักเรียนเดิม การจะนิมนต์ครูอาจารย์ที่มีความสามารถมาจากที่อื่นย่อมต้องอาศัยปัจจัยหลาย ๆ อย่าง เช่น ความสัมพันธ์ส่วนตัว สวัสดิการ หรือค่านิตยภัต ใส่ในคำจำกัดความ (เงินเดือน) เป็นต้น (รศ.จารุวรรณ ธรรมวัตร และคณะ, 2544: 19)

ด้านความพึงพอใจ ต่อโครงการอบรมบาลีก่อนสอบของคณะสงฆ์ภาค 7 ทุกสำนักศาสนศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 7 ต่างมีความพึงพอใจต่อโครงการนี้เป็นอันมาก เนื่องจากส่งผลให้การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของแต่ละสำนักดีขึ้น ช่วยกระตุ้นให้การเรียนเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี มีความกระตือรือร้นมากยิ่งขึ้น เกิดผลสัมฤทธิคือมีผู้สอบผ่านที่ชัดเจน พรชุลี อาชวอำรุง และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ ศาสนธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาวัดสุทธิวารี อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ในด้านการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม พบว่า “ลักษณะการบริหารการศึกษาใช้รูปแบบของการบริหารแบบมีส่วนร่วมและจัดแบ่งงานตามความถนัดและตามความรู้ความสามารถของพระภิกษุ แต่ละรูป ทำให้ผลการดำเนินการของวัดสุทธิวารีเกิดผลดีต่อพระภิกษุสามเณรที่เข้ามาศึกษา วัดสุทธิวารีให้ความสำคัญมากกับการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี เพราะเป็นภาษาที่ใช้จารึกพระธรรมคำสอนซึ่งเป็นรากแก้วของพระพุทธศาสนา การจัดระบบการเรียนการสอนจะมีแนวที่สอดคล้องกับระบบการบริหารการปกครองของคณะสงฆ์ และเน้นการอบรมสั่งสอนให้พระภิกษุสามเณรตั้งอยู่ในหลักปฏิบัติไตรสิกขาคือศึกษาศีล ศึกษาธรรม ศึกษาปัญญาและศึกษาข้ออาจาระข้อปฏิบัติกฎ ระเบียบ คำสั่งของมหาเถรสมาคมและถือตามกฎระเบียบวัด มีการทำอุโบสถปาฏิโมกข์ทุกกึ่งเดือน หมั่นรักษาความสะอาดภายในวัดและเสนาสนะที่อยู่อาศัย การจัดการศึกษาของวัดสุทธิวารี ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี พระภิกษุสามเณรสามารถสอบผ่านสนามหลวงได้จำนวนมากในแต่ละปี เนื่องจากมีรูปแบบการจัดการศึกษาโดยคำนึงถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาและการบริหารการศึกษาเป็นหลักสำคัญ ด้านการบริหาร ใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม การจัดแบ่งงานให้พระภิกษุผู้สอนตามความสามารถ เน้นประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารจัดการ ทำให้พระภิกษุในระดับตั้งแต่รองเจ้าอาวาสและพระภิกษุผู้สอนได้แสดงความคิดเห็นและร่วมตัดสินใจในการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติ

ธรรมแผนกธรรม-บาลี จึงมีผลทำให้การจัดการศึกษาประสบความสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ ด้านการส่งเสริมโรงเรียนพระปริยัติธรรมของวัดสุทธิวารีได้มียุทธศาสตร์ในการดำเนินการเพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้มีโอกาสเข้ามาศึกษา โดยการดำเนินการประชาสัมพันธ์ไปยังวัดต่างๆ ทั้งภายในจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียง ทำให้มีพระภิกษุสามเณรจากจังหวัดใกล้เคียงมาร่วมด้วย ในแต่ละปีจึงมีพระภิกษุสามเณรมาเข้าเรียนเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับการสอบสนามหลวง ดังนั้นในแต่ละปีจึงมีการดำเนินการโครงการอบรมบาลีก่อนสอบสนามหลวง เพื่อเป็นการปรับปรุงและกวดขันพระภิกษุสามเณรก่อนเข้าสอบสนามหลวง ทำให้พระภิกษุสามเณรของโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดสุทธิวารีมีจำนวนของการสอบผ่านสนามหลวงได้เป็นจำนวนมากในแต่ละปี ด้านการส่งเสริมจึงเป็นความสำคัญของปัจจัยด้านการบริหารที่ส่งผลให้เกิดผลสำเร็จของการดำเนินงานได้” (รศ. พรชุลี อาชวอำรุง และคณะ, 2545:7)

ด้านปัญหาและอุปสรรค แม้โดยภาพรวมของโครงการอบรมบาลีก่อนสอบของคณะสงฆ์ภาค 7 จะเป็นที่หน้าพึงพอใจของคณะสงฆ์ แต่ก็ยังมีปัญหาที่ต้องให้คิดเพื่อปรับปรุงและแก้ไขอยู่บ้าง คือ ด้านสถานที่พักไม่เพียงพอทั้งต่อครูและนักเรียน ไม่มีที่รับรองพระเถระผู้พลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันมาถวายภัตตาหาร การจัดการในภายในยังต้องมีการปรับปรุงแก้ไข ระยะการอบรมบาลีก่อนสอบที่ยาวนานมีทั้งผลดีและเสีย โดยผลเสียคือบุคลากรภายในสำนักต้องขาดหายไปในช่วงการอบรมบาลี โครงการขาดการวัดผลและประเมินผลข้อเสนอแนะและความคิดเห็นจากคณะครูและนักเรียน ธนู ศรีทอง ทวีศักดิ์ ทองทิพย์ บรรจง โสดาดี ได้จัดทำการวิจัยการศึกษาแนวทางพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 11 ได้แสดงความเห็นว่า การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี มีสภาพปัญหา คือสภาพทั่วไปของสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี คือ ด้านปัจจัยนำเข้ากำลังเผชิญกับสภาพปัญหาการดูแลความพร้อมของอาคารสถานที่และ สภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวยต่อ บรรยากาศทางวิชาการ จำนวนนักเรียนเข้าสอบและนักเรียนที่สอบได้มีแนวโน้มเฉลี่ยลดลง ขาดแคลนครูสอนทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพปัญหาการบริหารที่รับผิดชอบเฉพาะการวัดผลอย่างเดียวไม่รับผิดชอบในการจัดการศึกษางบประมาณไม่เพียงพอ หลักสูตรมุ่งแนวดิ่งมากกว่าแนวราบ ขาดความยืดหยุ่นและเชื่อมโยงกับการศึกษาของรัฐ ในด้านปัจจัยกระบวนการกิจกรรมการเรียนการสอนขาดความต่อเนื่อง ไม่คำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน ในปัจจัยการผลิตสำนักเรียนได้ผลิตพระสงฆ์ที่มีความรู้ความเข้าใจในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา มีความสามารถในการอ่าน และการแปลความหมายภาษาบาลีเป็นอย่างดี ปัจจัยด้านผลกระทบ คณะสงฆ์

และชุมชนมีความพึงพอใจการสนองงานของพระสงฆ์ที่สำเร็จการศึกษาจากสำนักเรียนแผนกธรรมและบาลี แนวทางการพัฒนา ปัจจัยนำเข้า พึงจัดระบบบริหารจัดการสำนักเรียนโดยอาศัยแผนแม่บท แผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการเพื่อดำเนินงานด้านต่างๆ เช่น สภาพแวดล้อมทางกายภาพโครงสร้างการบริหารบุคลากร งบประมาณและหลักสูตร ปัจจัยด้านกระบวนการ พึงพัฒนาระบบกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีความนาสนใจและระบบวัดผลให้หลากหลายรูปแบบ โดยคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียนเป็นสำคัญ พึงดำเนินการมีระบบประกันคุณภาพการศึกษา ปัจจัยด้านผลิตพึงกำหนดให้นักเรียนจัดทำบันทึกสถิติข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนอัตราการสูญเสียนักเรียนระหว่างเรียนและจำนวนพระสงฆ์ที่สำเร็จการศึกษาแล้วยังคงอยู่ในสมณเพศเพื่อสนองงานและบริการชุมชนปัจจัยผลกระทบพึงกำหนดให้มีระบบประเมินความพึงพอใจของพระสงฆ์ที่สำเร็จการศึกษาจากพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี” (ธนู ศรีทอง ทวีศักดิ์ ทองทิพย์ บรรจง โสดาดี. 2549: บทคัดย่อ).

การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้น ต้องอาศัยปัจจัยหลายประการเป็นองค์ประกอบ ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้จะขาดส่วนใดส่วนหนึ่งไม่ได้ ต้องอาศัยกันจึงจะทำให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล องค์ประกอบแรกคือเรื่องบุคคล ได้แก่ ผู้เรียน ผู้สอน ผู้สนับสนุน องค์ประกอบที่ 2 คือ ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทั่วไปต้องเหมาะสมคือเป็นสัปปายะมีอากาศเย็นสบายมีความร่มรื่นสะอาดเรียบร้อยเน้นเป็นธรรมชาติเป็นการทำให้เกิดสมาธิ

สรุป

โครงการอบรมบาลีคณะสงฆ์ภาค 7 เป็นความร่วมมือของคณะสงฆ์ภาค 7 ที่ได้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี และยังเป็นการแก้ปัญหาของสำนักต่างๆ ที่เกิดมีคล้ายๆ กัน คือ นักเรียนขาดความสนใจในการเรียน การเรียนขาดช่วง ขาดการติดต่อในการเรียน มีการเรียนแผนกอื่นด้วย ที่วัดมีกิจกรรมจำนวนมาก สภาพแวดล้อมภายในสำนักไม่เหมาะสม ขาดครู ขาดงบประมาณ เป็นต้น โดยให้การสนับสนุนส่งเสริมอย่างเต็มกำลัง โดยเสียสละนิตยภัตจำนวน 1 เดือน เพื่อเป็นกองทุนในการขับเคลื่อนการเรียนบาลีของภาค 7 อีกทั้งร่วมกันถวายภัตตาหารเพลตลอดระยะเวลาการอบรมบาลี โดยคณะสงฆ์แต่ละอำเภอพลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันและเมื่อสอบผ่านแล้ว แต่ละจังหวัดยังได้จัดพิธีมุทิตาจิตยินดีแก่ผู้สอบผ่านเป็นประจำทุกปี โครงการอบรมบาลี ทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ของโครงการคือมีผู้สอบผ่านบาลีสนามหลวงได้ในระดับที่น่าพึงพอใจของคณะสงฆ์แต่ละสำนักและคณะสงฆ์ภาค 7 แม้สอบไม่ผ่านแต่นักเรียนก็มีความรู้ความเข้าใจในภาษาบาลีเพิ่มมากขึ้น เป็นอุปการะในการเรียนบาลีในปีต่อๆไป

ผู้วิจัย มีข้อเสนอแนะว่า โครงการอบรมบาลีก่อนสอบนั้น แต่ละปีได้ใช้งบประมาณที่จำนวนมาก ยิ่งอบรมนานค่าใช้จ่ายก็ยิ่งมาก การแก้ปัญหาให้เกิดสัมฤทธิผลในการเรียนด้วยโครงการอบรมบาลีก่อนสอบนั้น เป็นการแก้ปัญหาที่ปลายทาง เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างแท้จริง ควรที่จะแก้ปัญหาที่เบื้องต้น คือแก้ปัญหาที่แต่ละสำนักคือทำระบบให้เหมือนการอบรมบาลี คือทำสภาพแวดล้อมให้อำนวยแก่การเรียน สำนักที่ขาดครูสอน ก็ควรหาครูสอนมาเพิ่ม นักเรียนขาดความสนใจ ก็ควรจะสร้างแรงจูงใจให้เกิดแก่นักเรียน เป็นต้น อันน่าจะเป็นแนวทางการแก้ปัญหาที่ยั่งยืนต่อไป

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ. (2541) **การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี** . กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา,.

จารุวรรณ ธรรมวัตร และคณะ.(2541) “รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาวัดบึง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา”. **รายงานการวิจัย.** กรุงเทพมหานคร : สำนักนโยบายและแผนการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

ธนู ศรีทอง ทวีศักดิ์ ทองทิพย์ บรรจง โสดาดี. (2549). “การศึกษาแนวทางพัฒนาสำนักเรียนพรปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 11”**.** **รายงานการวิจัย.** มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์.

พรชุลี อาชวอำรุง และคณะ. (2545). “รูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา :กรณีศึกษาวัดสุทธิวารี อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี”. **รายงานการวิจัย.** สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.

วิเคราะห์สื่อบุคคลในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

The Analyze Personal Media In The Propagation of Buddhism Media In The Propagation of Buddhism

พระโยธกา ปุญฺวโส[1]
สัญญา สะสอง[2]
Phra Yotaka Bhonyawongso[1]
Sanya Sasong[2]
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่[1]
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่[2]
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus[1]
Chiang Mai Rajabhat University[2]

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวความคิดเรื่องสื่อบุคคล 2) เพื่อศึกษาสื่อบุคคลกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และ3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์สื่อบุคคลในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร โดยศึกษาแบบวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่าแนวคิดสื่อบุคคลในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การนำธรรมะไปสู่ประชาชนเพื่อให้เขาเหล่านั้น ได้มีความรู้ความสามารถ ได้นำไปปฏิบัติเป็นสัมมาปฏิบัติ อันก่อให้เกิดความสงบสุขแก่ผู้ทำหน้าที่เผยแผ่ธรรมะ และแก่สังคมโดยทั่วไป มีจิตเลื่อมใสในคำสอนและจดจำไปประพฤติปฏิบัติ เพื่อพัฒนากาย วาจา และใจ ให้บริสุทธิ์สะอาดปราศจากความชั่วร้าย ตามทฤษฎีการสื่อสาร ผู้ส่งสาร สาร ช่องทาง ผู้รับสาร ในการศึกษาสื่อบุคคลจากพระภิกษุสงฆ์ที่มี วิชาจรณะและปฏิปทาสำคัญ 4 รูป ได้แก่พุทธทาสภิกขุ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) พระราชธรรมนิเทศ (พะยอม กลฺยาโณ) และพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี จะต้องใช้ความสามารถพิเศษเฉพาะตัวเป็นหลัก ดังนั้น คุณสมบัติส่วนตัวของผู้สื่อสาร จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จ หรือล้มเหลวของการสื่อความนั้นๆ

คำสำคัญ: สื่อบุคล; การเผยแผ่; พระพุทธศาสนา

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the concept of personal media, 2) to study the personal media and the propagation of Buddhism, and 3) to study the personal media analysis in the propagation of Buddhism. This study was the documentary research by using the content analysis. It was found that the concept of personal media in the propagation of Buddhism that was to take the Dhamma to the people, so that they had the knowledge and ability in order to take the right practice by causing of peace those who serve the Dhamma teaching and the society in general. There was faithfulness in the Buddha's teaching and remember to behave in order to the body development, the verbal development and the mind development with purity, cleanliness without evil according to communication theories, messengers, messages, channels and receivers. In the study of personal media form 4 Buddhist monks who consisted of impeccable in knowledge, conduct and mode of practices, including Buddhadasa Bhikkhu, Phra Brahmagunābhorn (P.A. Payuttõ), Phra Rajdhammanidesa (Payom Kanlayãnõ) Phra Maha Wutthichai Vajiramedhî that they will have to use special abilities. Therefore, the personality of communicator there is very important to success or the failure of media.

Keywords : Personal Media; The Propagation; Buddhism

บทนำ

วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่สำคัญคือ การสั่งสอน แต่ก็ต้องอาศัยวิธีการอื่นอีกด้วยที่สำคัญ คือ การสื่อสารผ่านช่องทาง “รูปแบบของสื่อบุคคล” ที่ถือเป็นช่องทางการสื่อสารต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ทำให้พระพุทธศาสนามีอายุยืนยาวสืบต่อมาจนถึงทุกวันนี้ สำหรับในประเทศไทยซึ่งเป็นศาสนาพุทธแบบเถรวาทนั้น การให้ความสำคัญและความสนใจในการศึกษาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาส่วนใหญ่จะอยู่ที่พระสงฆ์ โดยที่พระพุทธศาสนาแบบเถรวาท โดยรวม เรียกว่า Monastic Buddism หมายถึง พุทธศาสนาที่มีวัด หรือพระเป็นศูนย์กลาง เพราะสังคมให้น้ำหนักหรือบทบาทแก่พระสงฆ์ให้ทำงานรับใช้พระพุทธ

ศาสนาด้วยการเผยแผ่พระธรรม นำคำสั่งสอนของ พระพุทธองค์ โดยพระภิกษุ พระภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกาในปัจจุบันไปช่วยเหลือมวลมนุษยชาติให้พ้นจากความทุกข์ด้วยการปฏิบัติตนตามหนทางที่ท่านทรงตรัสสั่งสอนไว้คือ มรรคมีองค์ 8 ด้วยการอุทิศตนทำงานรับใช้มวลมนุษยชาติเพราะความกตัญญูต่อพระธรรม และมีความเชื่อมั่นในศักยภาพว่าสามารถจะทำประโยชน์ให้สังคมได้อีกมาก (พระราชธรรมนิเทศ, 2516: 66)

การเผยแผ่ศาสนามีวิธีการแตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาว่า “สื่อบุคคลด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” มีวิธีการเผยแผ่ปฏิบัติแนวทางหลักการแนวคิด ใช้เทคนิคลีลา ภาษา และวิธีการชักจูงโน้มน้าวจิตใจของประชาชนให้ประพฤติปฏิบัติตาม หลักพุทธธรรมได้ถูกต้อง โดยศึกษาในกรณีพุทธทาสภิกขุ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) พระราชธรรมนิเทศ (พะยอม กลยาโณ) และพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี เพื่อต้องการทราบถึงแนวทางและกลยุทธ์ ที่ท่านต่างๆ ได้ใช้หลักการประชาสัมพันธ์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างไร แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีประสิทธิภาพเป็นอย่างไร ตลอดจนการรวบรวมเนื้อหาสาร และข้อมูลให้เข้าเป็นหนึ่งเดียวได้อย่างไร และก่อให้เกิดสิ่งใหม่ๆ ขึ้นเป็นความรู้ใหม่ ตลอดจนสามารถนำมาสังเคราะห์ เพื่อเป็นแนวทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพต่อไป

ระเบียบวิธีวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบด้วย แนวความคิดเกี่ยวกับสื่อในการเผยแผ่พระพุทธศาสนากับการสื่อสาร ตลอดจนวิเคราะห์เรื่องสื่อบุคคลในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

2. ขอบเขตด้านเอกสาร ประกอบด้วย เอกสารที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล และการศึกษาในครั้งนี้ ประกอบด้วย วิทยานิพนธ์สารนิพนธ์ หนังสือ ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อทำการศึกษาค้นคว้าเนื้อหาเกี่ยวกับสื่อบุคคลในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และวิเคราะห์สื่อบุคคลในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

3. ขอบเขตด้านประชากร กรณีศึกษาพุทธทาสภิกขุ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) พระราชธรรมนิเทศ (พะยอม กลยาโณ) และพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการศึกษา “วิเคราะห์เรื่องสื่อบุคคลในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาจากข้อมูลเอกสารต่างๆ ทั้งในรูปสิ่งพิมพ์ การบันทึกเสียงและสื่อดิจิตอล ในการเก็บข้อมูล ซึ่งจะมีลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การวิจัยเอกสาร Documentary Research) จะดำเนินการศึกษาข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) จากพระไตรปิฎก ศึกษาข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) จากอรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสส และตำราอื่นๆ ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เป็นต้น และศึกษาข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ บทความฯลฯ เพื่อศึกษาแนวความคิดเกี่ยวกับสื่อบุคคลกับการสื่อสาร และสื่อบุคคลกับการสื่อสารในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา กรณีศึกษาพุทธทาสภิกขุ, พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พระราชธรรมนิเทศ (พะยอม กลฺยาโณ), พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี เป็นต้น

2. การรวบรวมข้อมูล ผู้ศึกษาวิจัยทำการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสส หนังสือ บทความฯลฯเอกสาร และสิ่งพิมพ์ต่างๆ ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เป็นต้น

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษาวิจัยจะได้ทำการวิจัยแนวความคิดเกี่ยวกับสื่อบุคคลกับการสื่อสาร และสื่อบุคคลในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตลอดจนวิเคราะห์สื่อบุคคลในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ และ

4. สรุปผลการศึกษาและเสนอแนะ รวบรวมข้อมูลจัดพิมพ์ข้อมูล จากเอกสารที่ทำการศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเกี่ยวกับสื่อบุคคลกับการสื่อสาร ตลอดจนวิเคราะห์เรื่องสื่อบุคคลในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นต้น

ผลการวิจัย

1. ด้านแนวความคิดสื่อบุคคล สื่อบุคคล (Personal Media) นั้นมีความสำคัญยิ่งต่อการสื่อสารภาพลักษณ์และการพัฒนาองค์กร ไม่น้อยไปกว่าสื่ออื่นๆ ทั้งการสื่อสารภายนอกและภายในองค์กร ก่อให้เกิดทั้งความเข้าใจอันดีและภาพลักษณ์ขององค์กรด้วย หัวใจสำคัญของการใช้สื่อบุคคลเพื่อ ความเข้าใจอันดี และเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างองค์กร กับกลุ่ม หรือบุคคล ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความร่วมมือและสนับสนุน ซึ่งความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีจะเกิดขึ้นต้องใช้การติดต่อสื่อสารเป็นเครื่องมือสำหรับนำข้อมูลหรือเนื้อหาสาระจากองค์กรไปยังกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างความน่าเชื่อถือ โน้ม

น้าวจิตใจ เนื่องจากเป็นการสื่อโดยตรง อาศัยการพูด เช่น การให้สัมภาษณ์ การประชุม การพบปะพูดคุย การสนทนา การสอน การอภิปราย การปาฐกถา ในโอกาส ต่างๆ รวมถึงการสื่อความผ่านสื่อสารมวลชน สื่อโฆษณา ประชาสัมพันธ์ และกิจกรรมที่จัดขึ้น (พจน์ ใจชาญสุขกิจ, 2549: 19-29)

สื่อบุคคลกับการสื่อสารและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ก็มีลักษณะที่คล้ายคลึงกับการประชาสัมพันธ์ แต่ต่างกันตรงที่ การเผยแพร่เป็นการส่งข่าว หรือการเผยแพร่ข่าวแบบ เอกวิธี (One -Way Process) ซึ่งการเผยแพร่เป็นเพียงการกระจายข่าวเท่านั้น แต่ก็น่าจะถือว่า เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการประชาสัมพันธ์ ในทางพระพุทธศาสนาเป็นการดำเนินงานเพื่อให้หลักธรรมคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนา แพร่หลายออกไปในทุกสารทิศ มีผู้ศรัทธาเลื่อมใส เคารพ ในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ไปประพฤติปฏิบัติเกิดความสงบสุข ทั้งทางกาย วาจา และใจ

อุดมคติในการเผยแผ่ธรรม ของพระพุทธเจ้า เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรง คำนึงถึงเพราะ จะนำไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ได้ โดยต้องมีเนื้อหา หรือเรื่องที่จะสอน มีตัวผู้เรียนหรือผู้ฟัง และวิธีการสอนครบถ้วนทุกอย่าง ได้แยกเป็นข้อๆ ดังต่อไปนี้ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในครั้งพุทธกาลพระพุทธเจ้าทรงใช้วิธีการเผยแผ่ โดยพระองค์ทรงแสดงเอง และส่งพระสาวกไปเผยแผ่ทั่วทุกทิศ พระพุทธองค์ทรงถือว่า การประกาศพระพุทธศาสนาเป็นงานหลัก เป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองได้ เป็นงานแรกที่พระพุทธองค์ทรงดำริและทรงกระทำแม้กระทั่งลมหายใจสุดท้าย โดยทรงสั่งสอนพระสาวกจนบรรลุคุณพิเศษส่วนมากเป็นพระอรหันต์ทรงตรัสสอนให้มีคุณสมบัติ มีวิธีการ และหลักการที่เหมาะสมทุกด้าน เพื่อให้การเผยแผ่แก่ประชาชนในรูปแบบต่างๆ หลากหลายประการอันเหมาะสมแก่ผู้ฟัง ตามภูมิหลัง ปัญญาความรู้ วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี เมื่อจบการสนทนาจึงมักจะได้รับผลตามความมุ่งหมาย คือ ผู้ฟังได้บรรลุมรรคผลนิพพานบ้าง ได้ดวงตาเห็นธรรมบ้าง เข้าถึงพระรัตนตรัยบ้าง หรือแสดงตนเป็นพุทธมามกะบ้าง แล้วแต่อินทรีย์บารมีของแต่ละบุคคล (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2549: 1-9)

สื่อบุคคล คือ การนำคำสอนในพระพุทธศาสนาไปปรากฏต่อการรับรู้ของบุคคล กลุ่มบุคคลและมวลชน ผ่านสื่อต่างๆ ทั้งที่เป็นสื่อบุคคลและสื่อมวลชน โดยมุ่งหวังให้ผู้รับเข้าใจและนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์คือ สามารถสงบระงับกิเลสในระดับต่างๆ จนถึงพระนิพพาน ซึ่งการเผยแผ่ศาสนาแต่เดิมทีเป็นการสื่อสารระดับบุคคลซึ่งแบ่งเป็นการสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) การสื่อสารในกลุ่ม (Group

Communication) และการพูดในที่สาธารณะ (Public Speaking) การสื่อสารระดับบุคคลนี้ปรากฏอยู่ทุกรูปแบบ ในการเทศนาของพระพุทธเจ้าสู่พระสาวกและเวไนยสัตว์ การสั่งสอนพระธรรมของพระสาวกสู่ผู้คน การฟังธรรม คือ ปริยัติและการนำธรรมะนั้นมาปฏิบัติจนเกิดผล คือ ปฏิเวธเป็นการปฏิบัติตามสิกขา 3 คือ การศึกษาพระพุทธศาสนาตามลำดับขั้นเพื่อให้สัมฤทธิ์ผล เป็นการสื่อสารภายในบุคคล (Intrapersonal Communication) ที่เกิดขึ้นภายในเฉพาะบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เป็นกระบวนการที่บุคคลแต่ละคนสื่อสารตอบโต้กับตนเองโดยระบบประสาทส่วนต่างๆ ตอบโต้กันภายใน ในทางพระพุทธศาสนานั่นก็คือกระบวนการเรียนรู้ ขัดเกลากิเลสในใจตนและแสดงออกมาเป็นคุณธรรม ในระดับขั้นต่างๆ ได้แก่ ทาน ศีล และภาวนา การสื่อสารทั้งสองแบบนี้เป็นการสื่อสารที่ได้ผลมากที่สุด ในการศึกษาพระพุทธศาสนา แต่เนื่องจากสภาพของสังคมที่มีความซับซ้อนและหลากหลายมากขึ้น ทำให้รูปแบบของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อนตอบสนองความต้องการของผู้คนในสังคมให้มากที่สุดจึงต้องใช้สื่อต่างๆ โดยเฉพาะการสื่อสารมวลชนมากขึ้น ลักษณะของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผ่านสื่อมวลชนนั้นมีปรากฏในหลายรูปแบบ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ (คอลัมน์ธรรมะในหนังสือพิมพ์รายวันฉบับต่างๆ) นิตยสารและวารสารที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการส่งเสริมพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะ การจัดตั้งคลื่นวิทยุเพื่อพระพุทธศาสนา การแทรกรายการธรรมะคั่นระหว่างรายการทั่วไป รายการทีวี ตลอดจนการใช้อิเล็กทรอนิกค์ สื่ออินเตอร์เน็ต และมัลติมีเดีย มาเป็นเครื่องมือในการเผยแผ่หลักธรรมมากขึ้น (อรทัย พนาราม, 2545: 18-19)

โดยหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระพุทธเจ้า มีรูปแบบการสอนและการสื่อสาร 10 ประการ คือ 1) การยกอุทาหรณ์และการเล่านิทานประกอบ, 2) การเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมา, 3) การใช้อุปกรณ์การสอน,4) การทำเป็นตัวอย่างหรือสาธิตให้ดู, 5) การเล่นภาษา เล่นคำ และใช้คำ ในความหมายใหม่, 6) อุบายการเลือกคน และการปฏิบัติรายบุคคล, 7) การรู้จักจังหวะและโอกาส, 8) ความยืดหยุ่นในการใช้วิธีการ, 9) การลงโทษและการให้รางวัล, และ 10) กลวิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้า (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2549: 1-9)

หลักการประยุกต์ พุทธวิธีการสอนของ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ท่านมีการสอนธรรม โดยยึดหลักพระไตรปิฎก เป็นสิ่งสำคัญในการสอน การนำธรรมะมาสอนนั้นท่านประยุกต์พุทธวิธี โดยการสอนให้พุทธบริษัทมีปัญญา ต้องเป็นคนที่มีเหตุผลด้วยการฝึกฝนตนเองโดยใช้หลักโยนิโสมนสิการ คือ การทำในใจให้แยบคาย กล่าวคือ การพิจารณาอย่างรอบคอบถี่ถ้วนทางพุทธศาสนาถือว่ามีคุณค่าเท่ากับความไม่ประมาท

คือ การใช้ความคิดถูกวิธี ความรู้จักคิด คิดเป็น คือ ทำในใจโดยแยบคาย การใช้ความคิดถูกวิธี คือ การกระทำในใจโดยแยบคาย มองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณาสืบค้นถึงต้นเค้าสาวหาเหตุผลจนตลอดสายแยกแยะออกวิเคราะห์ เป็นเสมือน : สื่อบุคคลในรูปแบบของ นักวิชาการ ครูบาอาจารย์ นักทฤษฎี ที่มีความสามารถในเชิงบูรณาการ

หลักการประยุกต์ พุทธวิธีการสอนของ พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ) ท่านสอนโดยใช้วิธีการสื่อสาร โดยนำข่าวสารที่ทันสมัยไม่ตกข่าว นำเหตุการณ์ปัจจุบัน มาพูดแล้วโยงเข้ากับธรรมะมาประยุกต์ ให้เยาวชนคนหนุ่มสาวรับฟังได้อย่างสนุกสนาน และเข้าใจในธรรมะแบบง่าย คือทำเรื่องที่ลึกซึ้งเข้าใจยาก มาอธิบายโดยเข้าใจง่าย วิธีการประยุกต์ธรรมะของ พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ) เป็นเสมือน : สื่อบุคคลในรูปแบบของ ผู้นำชุมชน การให้กำลังใจ นักพัฒนา ที่มีความสามารถเชื่อมประสานกลุ่มชน

หลักการประยุกต์ พุทธวิธีการสอนของ พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี ท่านสอนโดยใช้วิธีการสื่อสารแบบประยุกต์ โดยการนำหลักธรรมะ มาปรับให้มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับกลุ่มผู้รับสาร ตามสภาพของสังคมในยุคปัจจุบัน สามารถเชื่อมโยงหลักธรรมคำสอนให้เข้าใจง่าย มีความน่าสนใจ ฟังง่าย อ่านง่าย ทำตามได้ง่ายๆ เน้นได้สาระที่อุดมไปด้วยปัญญา และนำไปปรับใช้ได้จริงตามสภาวะของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงแบบไร้ทิศทาง เป็นเสมือน : สื่อบุคคลในรูปแบบของ นักวิเคราะห์ สร้างสรรค์ การโน้มน้าวใจ ที่มีความสามารถในเชิงปลูกจิตสำนึก

การเผยแผ่ธรรมของท่านพุทธทาสภิกขุ : การแสดงธรรมและการปาฐกถาธรรมของท่านพุทธทาสภิกขุ ; การกล่าวสั่งสอนหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อให้พุทธศาสนิกชนสามารถนำเอาหลักธรรมคำสอนเหล่านี้ ไปประพฤติ เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีความสันติสุข มีหลักการและวิธีการที่แสดงธรรม คือ ภิกษุผู้แสดงธรรมจะต้องเป็นผู้ประพฤติดีปฏิบัติชอบ, แสดงธรรมตามหลักธรรมของพระพุทธองค์, แสดงธรรมโดยเคารพต่อผู้ฟังธรรม, แสดงธรรมตามหลักธรรมกถึก คือ แสดงธรรมไปตามลำดับ, ชี้แจง ยกเหตุผลมาแสดงให้เข้าใจ, แสดงธรรมด้วยเมตตา, ไม่แสดงธรรมด้วยเห็นแก่อามิส, แสดงธรรมไม่กระทบตนและผู้อื่น, แสดงธรรมโดยยึดลักษณะการสอนของพระพุทธเจ้า คือ ผู้แสดงธรรมต้องมีความรู้อย่างแท้จริง, แสดงธรรมด้วยเหตุและผล, แสดงธรรมให้เห็นจริง, ผู้แสดงธรรมจะต้องประกอบไปด้วยความดี 3 คือ ไม่มีราคะ, ไม่มีโทสะ, ไม่มีโมหะ, แสดงธรรมโดยหลักการสอน คือ วิธีละมุนละม่อม, วิธีรุนแรง, วิธีละมุนละม่อมและรุนแรง, ไม่ว่ากล่าวตักเตือนสั่งสอนบุคคลนั้นเลย/ฆ่าเสีย, เมื่อแสดงธรรมถ้าจะระบุถึงบุคคลต้องเป็นไปตามวัตถุประสงค์

คือ การกระทำของคนโดยเฉพาะตัว, อนันตริยกรรม, พรหมวิหาร4, บุพเพนิวาสานุสติญาณ, ทักขิณาวิสุทธิ, ไม่ละทิ้งสมมติของโลก, การแสดงธรรม ตามหลักการแสดงของพระพุทธเจ้า 9 ประการ คือ แสดงธรรมแบบย่อ (เฉพาะหัวข้อ) และแสดงธรรมโดยพิสดาร (แสดงแยกแยะหัวข้อธรรม), ไม่แสดงธรรมในเรื่องราวที่พระภิกษุไม่ควรสนทนากัน, แสดงธรรม ในสิ่งที่เป็นคุณ เป็นประโยชน์ต่อผู้ฟัง, แสดงธรรมและฟังธรรม ด้วยความเคารพ เป็นต้น

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) : การแสดงธรรมและการปาฐกถาธรรมของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ; การกล่าวสั่งสอนหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อให้พุทธศาสนิกชนสามารถนำเอาหลักธรรมคำสอนเหล่านี้ ไปประพฤติเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีสันติสุข มีหลักการและวิธีการที่แสดงธรรม คือ ภิกษุผู้แสดงธรรมจะต้องเป็นผู้ประพฤติดีปฏิบัติชอบ, แสดงธรรมตามหลักธรรมที่พระพุทธองค์ได้ทรงตรัสไว้, แสดงธรรมโดยเคารพต่อผู้ฟังธรรม, แสดงธรรมตามหลักธรรมกถึก คือ แสดงธรรมไปตามลำดับ, ชี้แจง ยกเหตุผลมาแสดงให้เข้าใจ, แสดงธรรมด้วยเมตตา, ไม่แสดงธรรมด้วยเห็นแก่อามิส, แสดงธรรมไม่กระทบตนและผู้อื่น, แสดงธรรมโดยยึดลักษณะการสอนของพระพุทธเจ้า คือ ผู้แสดงธรรมต้องมีความรู้อย่างแท้จริง, แสดงธรรมด้วยเหตุและผล, แสดงธรรมให้เห็นจริง, ผู้แสดงธรรม จะต้องประกอบไปด้วยความดี 3 คือ ไม่มีราคะ, ไม่มีโทสะ, ไม่มีโมหะ, แสดงธรรมโดยหลักการสอน คือ วิธีละมุนละม่อม, วิธีรุนแรง, วิธีละมุนละม่อมและรุนแรง, ไม่ว่ากล่าวตักเตือนสั่งสอนบุคคลนั้นเลย/ฆ่าเสีย, เมื่อแสดงธรรมถ้าจะระบุถึงบุคคลต้องเป็นไปตามวัตถุประสงค์ คือ การกระทำของคนโดยเฉพาะตัว, อนันตริยกรรม, พรหมวิหาร 4, บุพเพนิวาสานุสติญาณ, ทักขิณาวิสุทธิ, ไม่ละทิ้งสมมติของโลก, การแสดงธรรม ตามหลักการแสดงของพระพุทธเจ้า 9 ประการ คือ แสดงธรรมแบบย่อ (เฉพาะหัวข้อ) และแสดงธรรมโดยพิสดาร (แสดงแยกแยะหัวข้อธรรม), ไม่แสดงธรรมในเรื่องราวที่พระภิกษุไม่ควรสนทนากัน, แสดงธรรม ในสิ่งที่เป็นคุณ เป็นประโยชน์ต่อผู้ฟัง, แสดงธรรมและฟังธรรมด้วยความเคารพ เป็นต้น

พระราชธรรมนิเทศ (พะยอม กลฺยาโณ) : การแสดงธรรมและการปาฐกถาธรรมของพระราชธรรมนิเทศ (พะยอม กลฺยาโณ) ; การกล่าวสั่งสอนหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อให้พุทธศาสนิกชนสามารถนำเอาหลักธรรมคำสอนเหล่านี้ ไปประพฤติเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีความสันติสุข มีหลักการและวิธีการที่แสดงธรรม คือ ภิกษุผู้แสดงธรรมจะต้องเป็นผู้ประพฤติดีปฏิบัติชอบ, แสดงธรรมตามหลักธรรมที่พระพุทธองค์ได้ทรงตรัสไว้, แสดงธรรมโดยเคารพต่อผู้ฟังธรรม, แสดงธรรมตามหลักธรรมกถึก คือ แสดงธรรม

ไปตามลำดับ, ชี้แจง ยกเหตุผลมาแสดงให้เข้าใจ, แสดงธรรมด้วยเมตตา, ไม่แสดงธรรมด้วยเห็นแก่อามิส, แสดงธรรมไม่กระทบตนและผู้อื่น, แสดงธรรมโดยยึดลักษณะการสอนของพระพุทธเจ้า คือ ผู้แสดงธรรมต้องมีความรู้อย่างแท้จริง, แสดงธรรมด้วยเหตุและผล, แสดงธรรมให้เห็นจริง, ผู้แสดงธรรม จะต้องประกอบไปด้วยความดี 3 คือ ไม่มีราคะ, ไม่มีโทสะ, ไม่มีโมหะ, แสดงธรรมโดยหลักการสอน คือ วิธีละมุนละม่อม, วิธีรุนแรง, วิธีละมุนละม่อมและรุนแรง, ไม่ว่ากล่าวตักเตือนสั่งสอนบุคคลนั้นเลย/ฆ่าเสีย, เมื่อแสดงธรรมถ้าจะระบุถึงบุคคลต้องเป็นไปตามวัตถุประสงค์ คือ การกระทำของคนโดยเฉพาะตัว, อนันตริยกรรม, พรหมวิหาร 4, บุพเพนิวาสานุสติญาณ, ทักขิณาวิสุทธิ, ไม่ละทิ้งสมมติของโลก, การแสดงธรรม ตามหลักการแสดงของพระพุทธเจ้า 9 ประการ คือ แสดงธรรมแบบย่อ (เฉพาะหัวข้อ) และแสดงธรรมโดยพิสดาร (แสดงแยกแยะหัวข้อธรรม), ไม่แสดงธรรมในเรื่องราวที่พระภิกษุไม่ควรสนทนากัน, แสดงธรรมในสิ่งที่เป็นคุณ เป็นประโยชน์ต่อผู้ฟัง, แสดงธรรมและฟังธรรม ด้วยความเคารพ เป็นต้น

พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี : การแสดงธรรมและการปาฐกถาธรรมของพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธีการกล่าวสั่งสอนหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อให้พุทธศาสนิกชนสามารถนำเอาหลักธรรมคำสอนเหล่านี้ ไปประพฤติ เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีความสันติสุข มีหลักการและวิธีการที่แสดงธรรม คือ ภิกษุผู้แสดงธรรมจะต้องเป็นผู้ประพฤติดีปฏิบัติชอบ, แสดงธรรมตามหลักธรรมที่พระพุทธองค์ได้ทรงตรัสไว้, แสดงธรรมโดยเคารพต่อผู้ฟังธรรม, แสดงธรรมตามหลักธรรมกถึก คือ แสดงธรรมไปตามลำดับ, ชี้แจง ยกเหตุผลมาแสดงให้เข้าใจ, แสดงธรรมด้วยเมตตา, ไม่แสดงธรรมด้วยเห็นแก่อามิส, แสดงธรรมไม่กระทบตนและผู้อื่น, แสดงธรรมโดยยึดลักษณะการสอนของพระพุทธเจ้า คือ ผู้แสดงธรรมต้องมีความรู้อย่างแท้จริง, แสดงธรรมด้วยเหตุและผล, แสดงธรรมให้เห็นจริง, ผู้แสดงธรรม จะต้องประกอบไปด้วยความดี 3 คือ ไม่มีราคะ, ไม่มีโทสะ, ไม่มีโมหะ, แสดงธรรมโดยหลักการสอน คือ วิธีละมุนละม่อม, วิธีรุนแรง, วิธีละมุนละม่อมและรุนแรง, ไม่ว่ากล่าวตักเตือนสั่งสอนบุคคลนั้นเลย/ฆ่าเสีย, เมื่อแสดงธรรมถ้าจะระบุถึงบุคคลต้องเป็นไปตามวัตถุประสงค์ คือ การกระทำของคนโดยเฉพาะตัว, อนันตริยกรรม, พรหมวิหาร 4, บุพเพนิวาสานุสติญาณ, ทักขิณาวิสุทธิ, ไม่ละทิ้งสมมติของโลก, การแสดงธรรม ตามหลักการแสดงของพระพุทธเจ้า 9 ประการ คือ แสดงธรรมแบบย่อ (เฉพาะหัวข้อ) และแสดงธรรมโดยพิสดาร (แสดงแยกแยะหัวข้อธรรม), ไม่แสดงธรรมในเรื่องราวที่พระภิกษุไม่ควรสนทนากัน, แสดงธรรม ในสิ่งที่เป็นคุณ เป็นประโยชน์ต่อผู้ฟัง, แสดงธรรมและฟังธรรม ด้วยความเคารพ เป็นต้น

2. ด้านสื่อบุคคลกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผู้เป็นพระบรมครูในการเผยแผ่

พระพุทธศาสนา คือ “องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า” ผู้ตรัสรู้ด้วยพระองค์เองโดยชอบผู้เป็นศาสนาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นครูผู้สอนผู้ยิ่งใหญ่ที่สุดดังปรากฏพระนามว่า “สตฺถา เทวมนุสฺ สานำ” พระศาสดาของทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลาย ทรงเป็นพระบรมครูผู้ยอดเยี่ยมในเรื่องรูปแบบและแนวทาง พระองค์ทรงใช้หลักการและวิธีการสอนที่หลากหลายและเปี่ยมด้วยพระปรีชาและทรงประสิทธิภาพอย่างไม่มีผู้ใดเสมอเหมือน แนวทางและวิธีการสอนของเหล่าอริยสาวก ที่องค์สมเด็จพระสัมมา สัมพุทธเจ้าทรงยกย่องว่าเป็นเอตทัคคะ มาจนถึงวิธีการสอนและเผยแผ่ธรรมะ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2549: 1-9)

การเผยแผ่ คือ การทำให้ขยายออกไป การทำให้ขยายวงกว้างออกไป ทำให้แพร่หลายออกไป การเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงได้แก่ การดำเนินงานเพื่อให้หลักธรรมคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนา แพร่หลายออกไปในทุกสารทิศ มีผู้ศรัทธาเลื่อมใส เคารพ ยำเกรง ในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ไปประพฤติปฏิบัติ มีหลักการใหญ่ๆ ดังนี้ 1) หลักประโยชน์ 3 การประกาศพระพุทธศาสนาโดยยึดหลักประโยชน์และความสุขของมหาชนเป็นที่ตั้ง ถือเป็นวัตถุประสงค์หลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังที่พระพุทธเจ้าทรงประทานโอวาทให้แก่ เหล่าพระสาวกชุดแรกที่ทรงส่งให้ไปประกาศพรหมจรรย์ว่า “พวกเธอจงเที่ยวจาริก เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ พวกเธออย่าได้ไปร่วมทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะครบบริบูรณ์ บริสุทธิ์” 2) หลักไตรสิกขา หลักการที่สำคัญอีกประการคือ ไตรสิกขา คือ สิ่งที่เรียกว่า ความงามในเบื้องต้น ได้แก่ ศีล งามในท่ามกลางได้แก่ สมาธิ งามในที่สุด ได้แก่ ปัญญา ปรากฏในพระดำรัสที่ส่งสาวกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนารุ่นแรก ซึ่งถือเป็นหลักการสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การดำเนินงานเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ฟังได้นั้น หลักนี้ถือเป็นหลักใหญ่ที่ครอบคลุมการปฏิบัติให้บรรลุประโยชน์ที่ตนพึงปรารถนา ดังปรากฏใน เมตตาสูตร ขุททกนิกาย ว่า “ผู้ฉลาดในประโยชน์มุ่งหวังบรรลุสันตบท ควรบำเพ็ญกรณียกิจ ควรเป็นผู้อาจหาญ ซื่อตรง เคร่งครัด ว่าง่าย อ่อนโยน และไม่เย่อหยิ่งควรเป็นผู้สันโดษ เลี้ยงง่าย มีกิจน้อย มีความประพฤติเบา มีอินทรีย์สงบ มีปัญญารักษาตน ไม่คะนอง ไม่ติดในตระกูลทั้งหลาย อนึ่ง ไม่ควรประพฤติความเสียหายใด ๆ ที่จะเป็นสาเหตุให้วิญญูชนเหล่าอื่นตำหนิเอาได้. . .” 3) ศักยภาพของมนุษย์ พระพุทธเจ้าถือหลักว่า มนุษย์เป็นผู้ฝึกได้ มนุษย์สามารถที่จะรู้ตามได้ ถ้าเขาได้ฝึกฝนตนตามหลักการที่แสดง การมองเช่นนี้ เป็นการมองที่ศักยภาพทางปัญญาของมนุษย์

มากกว่ามองในแง่ความแตกต่างในด้านทางร่างกาย ซึ่งถือเป็นหลักใหญ่หลักหนึ่งที่นำไปสู่การรับสมาชิก การพยายามที่จะทำให้เห็นอุดมการณ์ที่เป็นเหมือนการมองมนุษย์ทุกคนที่จิตใจ มากกว่ามองรูปลักษณ์ที่แสดงออกมาภายนอก อันจะนำไปสู่การรับฟังคำสอนและนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2549: 1-9)

3. ด้านวิเคราะห์สื่อบุคคลในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้า ทรงแยกวิเคราะห์ผู้รับสารตามระดับปัญญา ซึ่งแตกต่างไปจากหลักการสื่อสารของนักวิชาการตะวันตก ที่วิเคราะห์ผู้รับสารตามหลักพื้นฐานง่ายๆ เช่น ลักษณะทางกายภาพ จิตใจ เช่น หลักทฤษฎีความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Differences theory) ที่ให้ข้อคิดว่า บุคคลมีความแตกต่างกัน ในด้านบุคลิกภาพ สภาพจิตวิทยา ทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ แตกต่างกัน เนื่องจากมีการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน แต่สำหรับพระพุทธองค์ ทรงแบ่งบุคคลที่จะสั่งสอนตามระดับปัญญา ซึ่งลึกซึ้งกว่า นักวิชาการตะวันตก พระองค์จะทรงแสดงธรรม (หรือสื่อสาร) ตามความเหมาะสมของบุคคล (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2549:1 - 9)

คุณสมบัติของผู้เผยแผ่หรือผู้สอน เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ฟังเกิดศรัทธา และยอมปฏิบัติตามใน คำสอนอย่างน่าอัศจรรย์ โดยผู้สอน พึงมีคุณสมบัติที่ปรากฏภายนอก และคุณสมบัติภายใน ได้แก่ ด้านบุคลิกภาพ หมายถึง รูปร่าง หน้าตา น้ำเสียง อากัปกิริยา คือ การแสดงออกเคลื่อนไหว เป็นมารยาทที่งดงาม สังคมยอมรับ เป็นเสน่ห์ ผูกมัดใจคนผู้ได้เห็น มีท่าทีสง่าผ่าเผย องอาจ สงบเยือกเย็น (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2549: 1 - 9)

จุดมุ่งหมายในการสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งได้แยกเป็นข้อๆ ดังต่อไปนี้คือ 1) ทรงสอน เพื่อให้ผู้ฟังรู้แจ้งประจักษ์จริง อีกทั้งเป็นประโยชน์อย่างแท้จริงในการนำไปประพฤติปฏิบัติ และเห็นผลจากการปฏิบัติได้จริง 2) ทรงสอน เพื่อให้ผู้ฟังหรือผู้เรียนรู้ยิ่งเห็นจริงตามหลักเหตุผล มีที่มาที่ไป และมีผลลัพธ์ในการปฏิบัติที่ชัดเจน ซึ่งทำให้ผู้ฟังสามารถตริตรองตามได้ด้วยตนเอง 3) ทรงสอนเพื่อให้ผู้ฟังเห็นผลของการสอนอย่างมหัศจรรย์ คือ ผู้ฟังได้รับผลของการปฏิบัติตามสมควรแก่ การปฏิบัติของตนเอง ได้อย่างสมเหตุสมผล คือ ตระหนักได้ชัดปฏิบัติได้จริง และเห็นผลได้จริง (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2549: 1-12)

หลักการเผยแผ่ธรรม ของพระสงฆ์ไทยในสมัยปัจจุบัน พระสงฆ์ซึ่งถือว่าเป็นพุทธบริษัทเดียว ที่มีบทบาทสำคัญต่อพระพุทธศาสนา ย่อมต้องศึกษา ให้เข้าใจถึงการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การนำธรรมะไปสู่ประชาชน เพื่อให้เขาเหล่านั้น ปฏิบัติเป็นสัมมาปฏิบัติอันก่อให้เกิดความสงบสุขแก่ตนเองและแก่สังคมโดยทั่วไป พระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่ดังกล่าวนี้

เรียกว่า “พระนักเทศน์, พระนักเผยแผ่, พระธรรมจาริก” ซึ่งตรงกับภาษาบาลีว่า “ธมฺมกถิโก” โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันนี้ รูปแบบและวิธีการเทศนา ก็ต้องมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับยุคสมัย เพื่อให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นไปได้อย่างสะดวก และเป็นที่ยอมรับของประชาชน ดังนั้น แล้วจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่พระสงฆ์ ผู้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาควรเรียนรู้หลักการเทศน์ที่ถูกต้อง (The principle of sermon)

อภิปรายผล

วิธีการเผยแผ่ของสื่อบุคคลในทางพระพุทธศาสนา เน้นการแสดงคำสั่งสอนในศาสนา หรือการแสดงหลักประพฤติปฏิบัติในศาสนา การทำให้ขยายออกไป การทำให้ขยายวงกว้างออกไป ทำให้แพร่หลายออกไป การดำเนินงานเพื่อให้หลักธรรมคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนา แพร่หลายออกไปในทุกสารทิศ มีผู้ศรัทธาเลื่อมใส เคารพยำเกรงในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ไปประพฤติปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา ซึ่งในการประกาศพระพุทธศาสนาต้องยึดหลักประโยชน์และความสุขของมหาชนเป็นที่ตั้ง ถือเป็นวัตถุประสงค์หลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

สื่อบุคคล นั้นมีความสำคัญยิ่งต่อการสื่อสารภาพลักษณ์และการพัฒนาองค์กรไม่น้อยไปกว่าสื่ออื่นๆ ทั้งการสื่อสารภายนอกและภายในองค์กร ก่อให้เกิดทั้งความเข้าใจอันดีและภาพลักษณ์ขององค์กรด้วย หัวใจสำคัญของการใช้สื่อบุคคลเพื่อ ความเข้าใจอันดี และเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างองค์กร กับกลุ่ม หรือบุคคล ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความร่วมมือและสนับสนุน ซึ่งความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีจะเกิดขึ้นต้องใช้การติดต่อสื่อสารเป็นเครื่องมือสำหรับนำข้อมูลหรือเนื้อหาสาระ จากองค์กรไปยังอีกกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างความน่าเชื่อถือ โน้มน้าวจิตใจ เนื่องจากเป็นการสื่อโดยตรง อาศัยการพูด เช่น การให้สัมภาษณ์ การประชุม การพบปะพูดคุย การสนทนา การสอน การอภิปราย การปาฐกถา ในโอกาส ต่างๆ รวมถึงการสื่อความผ่านสื่อสารมวลชน สื่อโฆษณา ประชาสัมพันธ์ และกิจกรรมที่จัดขึ้น

การสื่อสารด้วยสื่อบุคคลที่ดี ควรนำเอาหลักการ การสื่อสารต่างๆ มา ประยุกต์ใช้ มากกว่าจะยึดถือกฎเกณฑ์ที่ตายตัว แต่ต้องใช้ความเข้าใจด้วยการศึกษาข้อมูลที่รอบด้าน มีความสามารถปรับเปลี่ยนกลยุทธ์และวิธีการให้สอดคล้องเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นขณะนั้น จึงเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์กร สิ่งสำคัญของการสื่อความด้วยบุคคล จะต้องใช้ความสามารถพิเศษเฉพาะตัวเป็นหลัก ดังนั้น คุณสมบัติส่วนตัวของผู้สื่อสาร จึงเป็นสิ่ง

สำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของการสื่อความนั้นๆ โดยหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระพุทธเจ้า มีรูปแบบการสอนและการสื่อสาร 10 ประการ คือ 1) การยกอุทาหรณ์และการเล่านิทานประกอบ, 2) การเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมา, 3) การใช้อุปกรณ์การสอน, 4) การทำเป็นตัวอย่างหรือสาธิตให้ดู, 5) การเล่นภาษา เล่นคำ และใช้คำ ในความหมายใหม่, 6) อุบายการเลือกคน และการปฏิบัติรายบุคคล,7) การรู้จักจังหวะและโอกาส, 8) ความยืดหยุ่นในการใช้วิธีการ, (9) การลงโทษและการให้รางวัล, และ 10) กลวิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้า (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2549: 1-9)

การประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างของพระภิกษุที่ดี คือ มีเพศต่างจากคฤหัสถ์ สลัดแล้วซึ่งฐานะ ควรเป็นอยู่ง่าย, ต้องพึ่งพิงผู้อื่น ต้องอาศัยเขาเลี้ยงชีพ ควรทำตัวให้เขาเลี้ยงง่าย และบริโภคปัจจัย 4 โดยพิจารณา ไม่บริโภคด้วยตัณหา, อากัปกิริยาที่พึงทำต่างจากคฤหัสถ์ อาการกิริยาใดๆ ของสมณะ พระภิกษุต้องทำอาการกิริยานั้นๆ และยังจะต้องปรับปรุงตนให้ดียิ่งขึ้นไปกว่านี้, ติเตียนตัวเองได้โดยศีล, เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ผู้เป็นวิญญูชน พิจารณาแล้ว ยังติเตียนได้โดยศีล, จักต้องมีความพลัดพรากจากของรักของชอบใจไปทั้งสิ้น, มีกรรมเป็นของตน หากทำกรรมใด ดีก็ตาม ชั่วก็ตามจักต้องเป็นทายาทของกรรมนั้น, ทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์หรือไม่, ยินดีในที่สงัดอยู่หรือไม่, คุณวิเศษยิ่งกว่ามนุษย์สามัญ

สรุป

แนวคิดสื่อบุคคลในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การนำธรรมะไปสู่ประชาชน เพื่อให้เขาเหล่านั้น ได้มีความรู้ความสามารถ ได้นำไปปฏิบัติเป็นสัมมาปฏิบัติ อันก่อให้เกิดความสงบสุขแก่ผู้ทำหน้าที่เผยแผ่ธรรมะ และแก่สังคมโดยทั่วไป มีจิตเลื่อมใสในคำสอนและจดจำไปประพฤติปฏิบัติ เพื่อพัฒนากาย วาจา และใจ ให้บริสุทธิ์สะอาดปราศจากความชั่วร้าย ตามทฤษฎีการสื่อสาร ผู้ส่งสาร สาร ช่องทาง ผู้รับสาร ในการศึกษาสื่อบุคคลจากพระภิกษุสงฆ์ที่มี วิชาจรณะและปฏิปทาสำคัญ 4รูป ได้แก่พุทธทาสภิกขุ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) พระราชธรรมนิเทศ (พะยอม กลฺยาโณ) และพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี จะต้องใช้ความสามารถพิเศษเฉพาะตัวเป็นหลัก ดังนั้น คุณสมบัติส่วนตัวของผู้สื่อสาร จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จ หรือล้มเหลวของการสื่อความนั้นๆ

บรรณานุกรม

ปรมะ สตะเวทิน, (2526). **หลักนิเทศศาสตร์.** กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พจน์ ใจชาญสุขกิจ. (2549). **การพัฒนาสื่อบุคคลเพื่อพัฒนาองค์กร**. คณะนิเทศศาสตร์. สาขาการประชาสัมพันธ์. จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2548). **พุทธวิธีการบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2549). **พุทธวิธีในการสอน**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด.

พระราชธรรมนิเทศ. (2516). **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย.

วศิน อินทสระ และ ไชย ณ พล. (2537). **พุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์และกลยุทธการประกาศธรรมสู่โลกกว้าง.** กรุงเทพมหานคร : สถาบันธรรมาธิปไตย.

คุณค่าการตั้งธัมม์เวสสันตรชาตกะของชาวไทขืน ในเมืองเชียงตุง

The Values of the Vessantarajataka Recitation Ceremony of the Tai Khun People in Keng Tung

พระมหาวชิระ วชิรญาโณ (จันทาพูน)[1]
พระวิสิทธิ์ ฐิตวิสิทฺโธ[1], พระครูพิพิธสุตาทร[1], วิโรจน์ อินทนนท์[2]
Phramaha Wachira Wachirayano (Jantapoon)[1],
Phra Wisit Thitavisiddho[1], Phrakru Piphitsutatorn[1], Viroj Inthanon[2]
มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่[1]
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่[2]
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chiang Mai Campus[1]
Chiang Mai University[2]

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาประวัติและพัฒนาการของการตั้งธัมม์เวสสันตรชาตกะ ของชาวไทขืนในเมืองเชียงตุง 2) เพื่อศึกษาสำนวนและทำนองการเทศน์ธัมม์เวสสันตรชาตกะ ของชาวไทขืน ในเมืองเชียงตุง 3) เพื่อศึกษาคุณค่าของการตั้งธัมม์เวสสันตรชาตกะ ของชาวไทขืน ในเมืองเชียงตุง ผลการศึกษาพบว่า การตั้งธัมม์เวสสันตรชาตกะไม่ปรากกฏหลักฐานที่ชัดเจนว่าเกิดขึ้นเมื่อใดแต่สันนิษฐานได้ว่าเริ่มตั้งแต่สมัยพญาผายูได้บัญชาให้เจ้าเจ็ดพันตูราชบุตรมาปกครองเมืองเชียงตุง พ.ศ. 1882 และพบหลักฐานจดบันทึกของคัมภีร์ธัมม์เวสสันตรชาตกะถูกแต่งขึ้นในระหว่างปี พ.ศ. 2365 – 2365 โดยเจ้าฟ้ามหาขนาน เจ้าฟ้าผู้ปกครองเมืองเชียงตุง มีการตั้งธัมม์เวสสันตรชาตกะอย่างยิ่งใหญ่และถวายคัมภีร์ธัมม์มหาชาติ 110 ชุด ในด้านสำนวนและทำนอง แบ่งเป็น 2 สำนวน คือสำนวนร้อยแก้วและสำนวนร้อยกรอง สำนวนร้อยแก้วมีลักษณะเป็นความเรียงธรรมดา สำนวนร้อยกรองจะแต่งเป็นฉันทลักษณ์มีสัมผัสนอกและสัมผัสในอย่างสวยงาม ส่วนทำนองของการเทศน์มีอยู่ 2 วิธี คือการเทศน์แบบธรรมวัตร และทำนองการเทศน์ธัมม์มหาชาติ

ในด้านคุณค่าของการตั้งธัมม์เวสสันตรชาตกะ นักปราชญ์ผู้แต่งมหาชาติในเชียงตุงได้นำเอาหลักธรรมสอดแทรกในเนื้อธรรมมหาชาติมีการผสมผสานเชื่อมโยงกับสภาพวิถีชีวิต จารีต ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของชาวไทขืนในเมืองเชียงตุงได้อย่าง

กลมกลืน จึงเกิดคุณค่ามากมายในการตั้งธัมม์เวสสันตรชาตกะ ของชาวไทขืน ในเมืองเชียงตุง

คำสำคัญ : เวสสันตรชาตกะ; ชาวไทขืน; เชียงตุง

Abstract

This article is of three objectives as 1) to study the history and development of the Tai Khun's Vessantarajataka recitation ceremony in Keng Tung, 2) to study the rhetoric and the melody of Tai Khun's Vessantarajataka recitation ceremony in Keng Tung and 3) to investigate the values of Tai Khun's Vessantarajataka recitation ceremony in Keng Tung.

The results revealed that There is no clear evidence of the Vessantarajataka recitation ceremony, but it is assumed that it was started in the reign of King Phraya Yuu commanded his son named Chao Jed Phan Tu with the Elder monks to rule the town of Keng Tung in B.E 1882. It was found the evidence that Vessantarajataka was composed by Chao Fah Maha Khanan, the ruler of Keng Tung between B.E. 2365 – 2371. After that, the Vessantarajataka recitation ceremony was started and the ruler offered 110 Vessantarajataka Scriptures.

In terms of rhetoric and melody, it was divided into 2 rhetoric viz. prose and poetry. The prose is a simple essay but the verse is composed of poetry with the beautiful rhythmic. The melodic of Vessantarajataka recitation is classified into two as the Dhammawatra and Mahajati. The rhythm of Dhammawatra is recited by a group of monks, while the rhythm of Mahajati is recited by a monk through a rhythm of restraint, with punctuation according to the breath of the sermon.

Regarding the values of Vessantarajataka recitation ceremony, the author has inserted the Buddhist Doctrines in the content of Mahajati with lifestyles, traditions, and customs of the Tai Khun in Keng Tung harmoniously. Therefore, the Vessantarajataka recitation ceremony creates all values for Tai Khun in Keng Tung.

Keywords: Vessantarajataka; Tai Khun's; Keng Tung

บทนำ

พระพุทธศาสนาได้เผยแผ่เข้าสู่ดินแดนภาคเหนือแล้วเผยแผ่เข้าสู่เมืองเชียงตุง รัฐฉาน สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ เป็นครั้งแรกที่เมืองหริภุญชัย ตามหลักฐานปรากฏชัดในคราวที่พระนางจามเทวีเคลื่อนพลจากเมืองละโว้เข้าปกครองหริภุญชัยเมื่อราว พ.ศ. 1204 โดยมีพระภิกษุผู้รู้พระไตรปิฎก 500 รูป (อุดม รุ่งเรืองศรี, 2546: 187) ติดตามพระนางมา พระพุทธศาสนาที่เข้ามาครั้งนั้นเป็นนิกายเถรวาท อันเนื่องมาจากพระเจ้าอโศกมหาราชได้ส่งสมณะทูตมาเผยแผ่ในดินแดนสุวรรณภูมิ (แสง มนวิทูร, 2519: 79 – 80) จำนวน 2 รูปคือพระโสณะและพระอุตตระ ทำให้พุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทได้ประดิษฐานในแคว้นหริภุญชัยสืบต่อมาถึงในสมัยล้านนาเชียงใหม่และนำไปสู่ชาวเชียงตุงในรัฐฉานตะวันออก ของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ในปัจจุบันความสัมพันธ์ระหว่างการสร้างเมืองเชียงตุงและการประดิษฐานพระพุทธศาสนาตั้งแต่สมัยพญามังรายนั้นมีความมุ่งหมายที่จะให้เป็นเมือง "ประเทศราช" ของอาณาจักรล้านนา มีอิสระในการปกครองตัวเองตามลักษณะจารีตประเพณีท้องถิ่นของชนชาติต่างภาษา หรือที่เรียกว่า "ลูกบ้านหางเมือง" เมืองดังกล่าวนั้น ตั้งอยู่ในบริเวณชายขอบของอาณาจักรล้านนา ในบางสมัยก็แยกตัวเป็นเอกราช ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ทางบ้านเมือง จากภูมิความรู้ของพระสงฆ์เชียงตุง และการช่วยเหลือแนะนำของนักปราชญ์จากลังกาทำให้มีการศึกษาภาษาบาลีอย่างกว้างขวาง พระภิกษุมีความสามารถสูง จะได้รับการสนับสนุนให้ไปศึกษาต่อที่ลังกา เมื่อกลับมาก็ได้แต่งคัมภีร์ต่างๆ เป็นภาษาบาลีไว้เป็นจำนวนมาก เช่น วรรณกรรมชาดก วรรณกรรมตำนาน วรรณกรรมตำรา และวรรณกรรมคำสอนเป็นต้น

เรื่อง มหาชาติชาดก ในพระพุทธศาสนา ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับหลักคำสอน หรือคติธรรมคำสอน มีลักษณะเป็นสุภาษิต ซึ่งปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกที่เป็นคาถาบาลีประเภทร้อยกรองไว้ไม่มากนัก แต่ที่ปรากฏรายละเอียดเกี่ยวกับชาดกจะมีปรากฏในอรรถกถาส่วนใหญ่คำว่า ชาตกะ หรือชาดก แปลว่าเรื่องที่เกิดขึ้นแล้ว ผู้เกิด (สุชีพ ปุญญานุภาพ, 2530: 641) หมายถึงเรื่องราวในอดีตชาติของพระพุทธเจ้า เมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นพระพระโพธิสัตว์ ไม่ใช่นิยายหรือนิทานปรัมปราที่บางท่านเข้าใจ ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้ความหมายคำว่า "ชาดก" ไว้ว่า เรื่องพระพุทธเจ้าที่มีมาในชาติก่อนๆ มหาชาติชาดก หรือเวสสันดรชาดก ปรากฏในพระไตรปิฎกเล่มที่ 28 ที่พระพุทธเจ้าได้แสดงเอาไว้นับได้ 1000 คาถา นิยมเรียกเวสสันดรชาดกว่า

มหาชาติ หมายถึงชาติที่ยิ่งใหญ่ เพราะเป็นพระชาติสุดท้ายของพระโพธสัตว์ที่ทรงบำเพ็ญบารมี 10 ครบถ้วนบริบูรณ์ ก่อนที่จะมาเกิดเป็นพระพุทธเจ้าในพระชาติสุดท้ายการตั้งธรรมเวสสันตระ หรือการเทศน์มหาชาติชาดกในเมืองเชียงตุงส่วนใหญ่มีประเพณีการตั้งธัมม์เวสสันตรชาตกะหรือเทศน์มหาชาติในเดือน 11 เป็ง ของทุกๆ ปี ซึ่งในปัจจุบันได้มีการปรับเปลี่ยนไปตามเหตุการณ์ที่เหมาะสมบ้าง มหาชาตินี้ประกอบด้วยคาถาพัน มีมาตั้งแต่โบราณกาลเรียกว่ามหาชาติ 13 กัณฑ์ ซึ่งแต่งเป็นร่ายยาวด้วยทำนองท้องถิ่นอันเพราะพริ้ง และเทศน์แต่ละกัณฑ์ทำนองจะไม่เหมือนกัน

สำหรับเมืองเชียงตุงเป็นจังหวัดหนึ่งในรัฐฉานตะวันออก (Eastern of Shan State) ของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนม่าร์ ตั้งอยู่ทางตะวันออกของแม่น้ำสาละวิน ตั้งอยู่ละติจูดที่ 21 องศา 17 ลิปดา 48 ลิบดาเหนือ และ ลองติจูดที่ 99 องศา 40 ลิปดา ตะวันออก ความสูงประมาณ 2700 ฟุตเหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง มีรูปร่างเป็นแอ่งกระทะมีภูเขาล้อมรอบ มีที่ราบน้อยมาก จุดที่สำคัญที่สุดก็คือ เวียงเชียงตุง แม้จะเป็นที่ราบ แต่ก็มีพื้นที่ตะปุ่มตะป่ำห่างจาก ด่านพรมแดนแม่สาย 165 กิโลเมตรเท่านั้น ซึ่งเมื่อก่อนใช้เวลาเดินทาง 11 วัน จากจังหวัดเชียงราย ถึงจังหวัดเชียงตุง เมื่อ พ.ศ. 2452 (พลเอกสายหยุด เกิดผล, 2538: 23) ปัจจุบันใช้เวลา 4 – 5 ชั่วโมง พร้อมทั้งเคยเป็นจังหวัดหนึ่งของไทย คือ สหรัฐไทยเดิม (พ.ศ. 2485 – 2487) รวม 3 ปี และมอบคืนให้แก่อังกฤษเมื่อสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2488 ถือได้ว่าเป็นบ้านพี่เมืองน้อง มีเชื้อชาติที่เกี่ยวพันกันมายาวนาน แม้ปัจจุบันนี้ยังคงเป็นเช่นนั้นอยู่ ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรม ภาษา ศาสนา สังคม เหมือนกับล้านนาไทยเมื่อสมัยก่อนเกือบทุกอย่าง เปลี่ยนแปลงไปด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจ การเมือง และการเลียนแบบเพื่อให้ทันสมัยอย่างประเทศอื่นๆ บ้างก็ตาม

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นทั้งงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

1. ปฐมภูมิ (Primary Sources) ศึกษาจากพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 อรรถกถาและคัมภีร์ เวสสันตรทีปนีของพระสิริมังคลาจารย์ และธัมม์เวสสันตรชาตกะ ที่มีอยู่ในเชียงตุง คัมภีร์ใบลานอักษรไทขืน ชื่อธัมม์เวสสันตร์หลวง หรือ เวสสันตร์สร้อยเจ็ดเมือง ซึ่งแต่งโดยเจ้ามหาขนานเจ้าฟ้าผู้

ปกครองเมืองเชียงตุงองค์ที่ 39 โดยขยายความจากฉบับเวสสันตร์กัปแก้วมี 13 กัณฑ์ ใช้เวลาแต่งยาวนานถึง 6 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2359 ถึง 2365 แล้วเสร็จบริบูรณ์ ใน พ.ศ. 2365 สำนวนร้อยกรอง มีทั้งแบบใบลาน ปั๊บสา และ ตัวพิมพ์ๆ มีสองฉบับคือ ฉบับของวัดพระธาตุสายเมืองท่าขี้เหล็ก และฉบับของสมเด็จอาชญาธรรมพระเจ้า องค์ที่ 14 (ใส่แก้ว เขมจารี) วัดราฐานหลวงเชียงยืน เมืองเชียงตุง

2. ทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ หนังสือ บทความ เอกสารวิชาการ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ ทั้งภาคภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาไทขืน สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (อินเทอร์เน็ต)สังเกตการณ์โดยการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของการตั้งธัมม์เวสสันตรชาตกะ ของชาวไทขืน เมืองเชียงตุง และการลงภาคสนามสัมภาษณ์

ด้านเนื้อหา งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นการศึกษาประวัติและพัฒนาการของการตั้งธัมม์เวสสันตรชาตกะ สำนวนและทำนองการเทศน์ธัมม์เวสสันตรชาตกะ และคุณค่าของการตั้งธัมม์เวสสันตรชาตกะ ของชาวไทขืน ในเมืองเชียงตุง รัฐฉาน สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนม่าร์ โดยเน้นคุณค่า 7 ด้าน คือ

1. คุณค่าทางด้านพุทธจริยธรรมสำหรับการดำเนินชีวิต
2. คุณค่าทางด้านการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา
3. คุณค่าทางด้านประเพณีและวัฒนธรรมในพุทธศาสนา
4. คุณค่าทางด้านพุทธศิลปกรรม
5. คุณค่าทางด้านวรรณกรรม
6. คุณค่าทางด้านภาษา
7. คุณค่าทางด้านสุทรียศาสตร์

ด้านประชากรและเขตพื้นที่ ในด้านพื้นที่ผู้วิจัยจะดำเนินการวิจัยสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) หรือการจัดโครงการอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นหรือหลายอย่างรวมกัน ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่เหมาะสม โดยพื้นที่ในการวิจัยเรื่องนี้ จะวิจัยจากเขตอำเภอเมือง 3 วัด และนอกเมืองเชียงตุง อีก 3 เอิ่ง (3 อำเภอ) อำเภอละ 1 วัด ผู้วิจัยจะสอบถามและสัมภาษณ์เฉพาะผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ ตัวแทนแต่ละอำเภอๆ ละ 2 รูป/คน รวมตัวแทนทุกอำเภอ 12 รูป/คน นอกจากนี้ผู้วิจัยจะต้องสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการตั้งธัมม์เวสสันตรชาตกะ แบบไม่เป็นทางการหรือผู้สูงอายุในหมู่บ้านนั้นๆ

ผลการวิจัย

จากการศึกษา พบว่า เมืองเชียงตุง หรือเขมรัฐนครเชียงตุง ในเขตรัฐฉานสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนม่าร์ เป็นเมืองที่มีความเจริญรุ่งเรืองทางพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมตั้งแต่ครั้งในอดีต เมืองเชียงตุงอยู่ห่างจากอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ 165 กม. หรือห่างจากจังหวัดเชียงใหม่ประมาณ 420 กม. ในอดีตเคยเป็นบ้านพี่เมืองน้องกับล้านนา ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวไทขืน เมืองเชียงตุงได้รับสมญานามว่า เมืองแห่ง 3 จอม 7 เชียง 9 หนอง 12 ประตู

ปัจจุบันเมืองเชียงตุงมีชาวไทขืนเป็นส่วนใหญ่ชนชั้นปกครอง นอกจากนี้ยังประกอบไปด้วยกลุ่มชนหลายชาติพันธุ์ได้แก่ ไทใหญ่ ไทลื้อ ไทเหนือ ชาวพม่า ชาวลั๊วะ ชาวจีน ชาวปะหล่อง ชาวแอ่น อ่าข่า ลาหู่ และลีซูเป็นต้น เมืองเชียงตุงเป็นเมืองที่ใหญ่สุดในภาคตะวันออกของรัฐฉาน ของสาธารณรัฐสหภาพเมียนม่าร์ ตั้งอยู่ละติจูดที่ 21 องศา 17 ลิปดา 48 ฟิดิปดาเหนือ และลองติจูดที่ 99 องศา 40 ลิปดาตะวันออก ความสูง 2700 ฟุต เหนือระดับน้ำทะเล ภูมิประเทศของเมืองเชียงตุงเป็นลักษณะแอ่งกระทะยาวในแนวเหนือ – ใต้ มีสายน้ำขืนไหลผ่านกลางแอ่งจากทางใต้ไปทางเหนือผ่านหุบเขาน้อยใหญ่ไหลลงสู่แม่น้ำโขงอยู่ระหว่างแม่น้ำสำคัญ 2 สาย คือแม่น้ำสาละวิน ทางตะวันตกและแม่น้ำโขงทางตะวันออก อาณาเขตทางเหนือติดกับ สิบสองปันนา ประเทศจีน ทางใต้ติดต่อกับล้านนา ทางอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ประเทศไทย

เมืองเชียงตุงเป็นเมืองที่อยู่บนเส้นทางไปสู่เมืองหลวงของอาณาจักรต่างๆ ในสมัยโบราณ จึงมีความสำคัญยิ่งทางยุทธศาสตร์ จึงเห็นได้ว่ามักเกิดสงครามในพื้นที่นี้อยู่บ่อยครั้ง เราได้เห็นถึงสภาพที่ตั้งของเวียงเชียงตุงอันเป็นศูนย์กลางของพื้นที่ว่า ได้ถูกสร้างเป็นเมืองพื้นที่ป้อมปราการบนที่สูงสำหรับใช้ในการตั้งรับข้าศึกเป็นสำคัญ คนสมัยโบราณสร้างเพียงกำแพงดินกำแพงอิฐ และคูเมืองเป็นช่วงๆ โดยมีการเชื่อมต่อกับเนินเขาหลายๆ ลูก ภายในใจกลางเมืองมีหนองน้ำขนาดใหญ่หลายแห่งสำหรับการอุปโภคบริโภค และมีพื้นที่ราบลุ่มโดยรอบอุดมสมบูรณ์ สามารถผลิตเสบียงอาหารเลี้ยงผู้คนได้อย่างเพียงพอ

เมืองเชียงตุง มีประชากรประมาณ 160,000 (พ.ศ. 2546) ส่วนใหญ่เป็นชาวไทขืน, ไทลื้อ, ไทหลวง, ไทเหนือ, ไทหลอย ,อะข่า, ลาหู่, กู่ยก่อ, ลัวะ, ปะหล่อง, แอ่น, แสนจีม, พม่าเป็นต้น

ศาสนาที่พึ่งของชาวรัฐฉานคือ ศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลาม ฮินดู ๙๕ เปอร์เซ็นต์ของประชากร ในรัฐฉานนับถือพุทธศาสนา ซึ่งมีด้วยกัน 7 นิกายด้วยกันเฉพาะในรัฐฉานคือ 1. สุธัมมา 2. ฉ่วยจิ่น 3. ปอยจอง 4. ไมยจอง 5. โยน 6. โชติ 7. โยเน

เมืองเชียงตุง เป็นเมืองตั้งอยู่ในรัฐฉานของประเทศสาธารณรัฐสหภาพเมียนม่าร์ เป็นเมืองของชาวไทขืน และ ชาวไทใหญ่ถือได้ว่าเป็นเมืองที่มีความเจริญรุ่งเรืองเทียบเท่าเมืองเชียงใหม่แห่งล้านนาไทย และเมืองเชียงรุ่งแห่งสิบสองปันนา โดยชาวไทใหญ่จะเรียกว่าเกงตุ๋ง (Keng Tung) ในอดีต เมืองเชียงตุง เป็นเมืองที่มีความสำคัญทางการค้าเชื่อมต่อระหว่างสิบสองปันนากับล้านนา โดยมีพ่อค้าชาวจีนฮ่อ เดินทางไปมาค้าขายในเส้นทางนี้

ชาวเชียงตุงเป็นเมืองพุทธศาสนา มีการสร้างวัดติดกันในถนนสายเดียวกันหลายวัดเช่นเดียวกับเมืองเชียงใหม่ ถ้าเป็นเนินเขาจะเรียกว่าจอม นิยมสร้างเป็นวัดหรือพระธาตุเจดีย์ มีหลายวัดทั้งภายในและนอกเมือง แต่ละวัดจะตกแต่งประดับประดาสวยงาม ภายในวิหารทุกวัดจะมีตุงแขวนห้อยลงมาหลายสาย ล้วนทำเมืองเชียงตุงนั้น พวกลัวะเป็นพวกที่นับถือผีและวิญญาณต่างๆ ถ้ามีพุทธศาสนาเผยแผ่เข้ามาในสมัยนี้ก็อาจจะเป็นพุทธศาสนาระดับต่ำคือถือศีลห้า

ประเพณีการตั้งธัมม์เวสสันตรชาตกะ ของชาวไทขืนในเมืองเชียงตุงกล่าวกันว่ามีมาช้านานตั้งแต่สมัยในอดีต ไม่ทราบ พ.ศ. ที่แน่ชัดว่ามีประเพณีการตั้งธัมม์เวสสันตระเกิดขึ้นตั้งแต่เมื่อใด ได้แต่อนุมานเอา ตามที่ได้พบหลักฐานจดบันทึกลายมือของพระครูบา ยี่นวลญาณธมฺโม อดีตเจ้าอาวาสวัดพระธาตุจอมคำ ในเวียงเชียงตุง ได้บันทึกเอาไว้ดังนี้

“ธัมเวสสัน ขยายเมื่อ ปีรายไจ้ 1178 ตั๋ว (จุฬศักราช) พ.ศ. 2367 หึงนานได้ 6 ปี ถึง 1184 ตั๋ว (จุฬศักราช) พ.ศ. 2371 จึงยกเขียนใส่ใบลาน มหาขนาน เกิดปีรวงเบ้า 1143 ตั๋ว (จุฬศักราช) พ.ศ. 2328 เดือน 10 แรม 7 ค่ำ วันเสาร์ ชายาชื่อ นางฟองสนุกสุกโขโรม เป็นนางเชียงแข็ง เขียนใส่ใบลานแล้ว ตานธัมม์ 110 กัป หอผ้า 100 หลัง ต้นครัว 100 ต้น สร้างพุทธรูป 120 องค์ สร้างวัด 100 หลัง เมื่อ 1217 สืบสร้างวัดหัวข่วง”

จากบันทึกนี้พอทราบว่า การตั้งธัมม์เวสสันตรชากะของชาวไทขืนเมืองเชียงตุงมีมามากกว่าสองร้อยกว่าปี เจ้ามหาขนาน หรือเจ้าฟ้าผู้ปกครองเมืองเชียงตุงขณะนั้น ได้นำเอาธัมม์เวสันต์กัปแก้ว ซึ่งมีอยู่เดิม จำนวน 13 กัณฑ์ แต่ธัมม์ฉบับเวสสันต์กัปแก้วนั้น สำนวนค่อนข้างเก่าไม่ไพเราะ ฟังเข้าใจยาก ไม่เป็นทำนอง ฟังไม่ค่อยลื่นหู ท่านจึงได้แต่งสำนวนเสียใหม่ ใช้เวลาแต่งขยายยาวนานถึง 6 ปี จึงสำเร็จและเรียกชื่อว่า เวสสันต์หลวง หรือ เวสสันต์สร้อยเจ็ดเมือง ซึ่งมีเนื้อหาไพเราะ รื่นเรืองบันเทิงใจ เป็นที่นิยมนำมาเทศน์ของชาวเชียงตุง วรรณกรรมของธัมม์เวสสันดรชาดก ยังมีอีกหลายฉบับ คือ ธัมม์เวสสันต์รอม หรือ เวสสันต์รวม มีกัณฑ์เดียว ซึ่งมีเนื้อหารวบย่อ จากทั้งหมด 13 กัณฑ์ และอีกฉบับหนึ่ง เรียกว่า เวสสันต์กัณฐี มีจำนวน 4 กัณฑ์ ซึ่งมีเนื้อหารวบย่อ จากทั้งหมด 13 กัณฑ์ จากเวสสันต์หลวงหรือเวสสันต์สร้อยเจ็ดเมืองเช่นเดียวกัน สองฉบับหลังนี้ไม่ทราบผู้แต่งและ พ.ศ. ที่แต่งเช่นเดียวกัน

การตั้งธัมม์เวสสันตรชาตกะ หมายถึง การฟังพระธรรมเทศนาเรื่องเวสสันดรชาดกอันเป็นพระชาติสุดท้ายของพรโพธิสัตว์ก่อนจะได้ประสูติแล้วตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในพระชาติต่อมา

คำว่า “ตั้ง” เป็นว่าเริ่มต้น หรือตั้งเค้า การตั้งธัมม์เวสสันตรชาตกะ ก็แปลได้ว่าการสดับพระธรรมเทศนาจากคัมภีร์ที่จารขึ้นใหม่เป็นครั้งแรกด้วย ประเพณีนี้ตรงกับงานประเพณีฟังเทศน์มหาชาติของภาคกลาง

การเทศน์ในประเพณีการตั้งธรรมเวสสันตรชาตกะ กล่าวถึงพระชาติสุดท้ายของพระโพธิสัตว์ก่อนที่จะมาเสวยพระชาติเป็นเจ้าชายสัทธัตถะและตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า เป็นชาดกเรื่องที่ยาวที่สุดคือมีความยาวถึง 1000 พระคาถา พุทธศาสนิกชนให้ความสำคัญกับเรื่องมหาเวสสันดรชาดกโดยตลอด การเทศนมหาชาติเป็นพระเพณีที่สำคัญและมีความเชื่อว่าหากได้ฟังเทศน์มหาชาติและบูชาด้วยธูปเทียนดอกบัวสิ่งละพันจะทำให้ได้ไปบังเกิดร่วมศาสนากับพระศรีอริยเมตไตรย เนื้อเรื่องในชาดกเรื่องนี้กล่าวถึงการกระทำทานบารมีของพระโพธิสัตว์เพื่อหวังพระโพธิญาณ มหาเวสสันดรชาดกมีทั้งหมด 13 กัณฑ์

การตั้งธรรมเวสสันตรชาตกะ เป็นประเพณีที่มีความสำคัญต่อชาวไทขืนจึงได้ยึดถือและปฏิบัติสืบต่อกันมาอันเนื่องมาจากความเชื่อในอานิสงส์ที่เกิดจากทานบารมีของธัมม์ทั้ง 13 กัณฑ์

ในเมืองเชียงตุงปรากฏว่ามีการตั้งธัมม์เวสสันตรชาตกะ มาเป็นเวลาช้านานหลังจากที่ได้รับอิทธิพลของการเผยแผ่ศาสนาจากล้านนาเข้าสู่เมืองเชียงตุง แต่ก็ไม่มีหลักฐานเพียงพอที่จะบอกได้ว่าการตั้งธัมม์เวสสันตรชาตกะมีมาตั้งแต่เมื่อใด มีความเป็นมาอย่างไร นอกจากจะอนุมานเอาจากที่อื่น ตามข้อมูลที่กล่าวเอาไว้ข้างต้นแล้วว่า เจ้าฟ้ามหาขนาน เจ้าฟ้าผู้ปกครองเมืองเชียงตุง ได้แต่งสำนวน คัมภีร์เวสสันตรชาตกะ จากเดิมให้เป็นทำนองที่น่าฟังมากยิ่งขึ้น ในราวปี พ.ศ. 2365 ถึง พ.ศ. 2371 ราว 6 ปี จึงเสร็จสมบูรณ์ แสดงว่าก่อนหน้านั้น ก็มีการนำเอาเวสสันดรชาดก มาสวด มาเทศน์เล่าสู่กันฟังก่อนแล้ว ส่วนใหญ่ชาวไทขืนมักตั้งธัมม์เวสสันตรชาตกะในช่วงกลางพรรษา ในเดือน 11 เป็ง ชาวเชียงตุงเรียกว่า ตั้งธัมม์ประเวณีเวสสันตรชาตกะ ซึ่งตรงกับเดือน 10 ของภาคกลาง ปัจจุบันวัดที่อยู่ในเวียง หรือในตัวเมืองเชียงตุง ก็ยังมีการตั้งธัมม์ตามประเพณีนี้ทุกๆ ปี เช่นวัดเชียงขุ่ม วัดราชฐานหลวงป่าแดง วัดพระธาตุจอมคำ เป็นต้น ส่วนการตั้งธัมม์นอกกลางพรรษา ก็พบอีกรูปแบบหนึ่งคือตั้งธัมม์พร้อมกับการบวชพระ ปิ๊กตุ๊ และพรรชาสามเณรไปพร้อมๆ กัน การตั้งธัมม์แบบหลังนี้จะมีเจ้าภาพเดี่ยวรับเป็นเจ้าศรัทธาทั้งหมด ส่วนตั้งธัมม์ประเวณีเวสสันตรชาตกะเป็นการรวมคณะเจ้าภาพทั้งหมู่บ้านและพุทธศาสนิกชนทั่วไป

ดังกล่าวมาข้างต้นนี้ก็พอสรุปได้ว่า การตั้งธัมม์เวสสันตรชาตกะ เป็นที่นิยมมากในกลุ่มชาวไทขืนในเมืองเชียงตุง ซึ่งมีประเพณีทางพระพุทธศาสนาเกือบจะเหมือนกันทุกอย่างกับในดินแดนล้านนาความเจริญทางศาสนาของประเทศหนึ่งย่อมแผ่ไปถึงประเทศหนึ่งไม่ผิดอะไรกับวัฒนธรรมทางวัตถุ เช่น เครื่องมือเครื่องใช้เป็นต้น ฉะนั้นการตั้งธัมม์มหาชาติหรือ “มหาป่าง” ย่อมมีความคล้ายคลึงกัน นอกจากการเทศนาตามปกติทั่วไปแล้วมักจะมีการสร้าง เขียน จาร ชาดกเรื่องนี้ใส่ใบลาน แล้วนำไปถวายวัดพร้อมกับการตั้งธัมม์เวสสันตรชาตกะอีกด้วย

สำนวนและทำนองของการเทศน์ธัมม์เวสสันตรชาตกะ สำนวนแบบร้อยแก้ว การเขียนเป็นเรียงความธรรมดาพบมากที่สุด วรรณคดี และวรรณกรรมชาวไทขืน ในเมืองเชียงตุง ในยุคก่อนนิยมจารลงใบลาน ต่อมาจึงเปลี่ยนมาเขียนใส่ในพับสา ส่วนใหญ่เป็นการจารหรือเขียนเป็นอักษรไทขืน หรืออักษรไตธรรม ต่อมามีระบบการพิมพ์เกิดขึ้นจึงพิมพ์ด้วยคอมพิวเตอร์เป็นอักษรไทขืนสมัยใหม่ เพื่อให้คนอ่านและนำไปเทศน์ได้ง่ายยิ่งขึ้น การแต่งมหาชาติเป็นร้อยแก้วที่พบในเมืองเชียงตุงก็มีอยู่มากนักปราชญ์ทั้งหลายทั้งที่เป็นพระสงฆ์และฆราวาสได้รจนาหนังสือที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา และตำราภาษาบาลีไว้มากมาย กล่าวได้ว่าพระพุทธศาสนาในเมืองเชียงตุงมีนักปราชญ์ นักแต่งวรรณกรรม ผู้ทรงความรู้ต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย ก็ด้วยได้รับอิทธิพลจากการเผยแผ่พุทธศาสนาของพระภิกษุชาวล้านนาในสมัยนั้น วรรณคดีและวรรณกรรมจึงได้รับอิทธิพลจากล้านนา ซึ่งมีภาษาที่ใกล้เคียงกันมากเกือบ 90 เปอร์เซ็นต์ก็ว่าได้ ระหว่างภาษาไทขืน กับภาษาล้านนา ถ้าอ่านภาษาไทขืนได้ ก็อ่านภาษาล้านนาได้ซึ่งในอดีตเคยเป็นอาณาอันเดียวกันตามที่ได้นำเสนอไปแล้ว เพราะฉะนั้นนักปราชญ์ชาวเชียงตุงจึงได้ยึดหลักการและวิธีการ ของนักปราชญ์ชาวล้านนาเป็นแบบอย่าง เช่น พระสิริมังคลาจารย์ พระรัตนปัญญา พระโพธิรังสี และนักเขียนในสมัยใหม่ เช่น ท้าวสุนทรพจนกิจ พระยาพรหมโวหาร พระยาปัญญาพิธาจารย์ (พระยาฟื้น) เป็นต้น ในส่วนของผลงานการเขียนสำนวนแบบร้อยแก้วเกี่ยวกับเวสสันตรชาตกะอาศัยผลงานนักปราชญ์ชาวล้านนา ของพระสิริมังคลาจารย์ และนักปราชญ์ชาวเชียงตุง รจนาเอาไว้ดังนี้

สำนวนและทำนองของการเทศน์ธัมม์เวสสันตรชาตกะ สำนวนร้อยกรอง ชาวไทขืนเมืองเชียงตุงกับชาวเมืองล้านนาในอดีตเป็นบ้านพี่เมืองน้อง มีรากฐานภาษา ศาสนาและวัฒนะธรรมใกล้เคียงกันมากที่สุด ซึ่งเป็นที่ทราบกันมานานแล้ว ดังนั้นการที่นักปราชญ์ผู้รู้ชาวเชียงตุงได้แต่งสำนวนมหาชาติเวสสันดรชาดกเป็นร้อยกรอง จึงอาศัยต้นแบบการแต่งจากนักปราชญ์ล้านนาอีกทอดหนึ่ง มีสำนวนเดียวที่แต่งธัมม์มหาชาติที่ค้นพบในเชียงตุงที่แต่งเป็นร้อยกรอง คือมหาชาติเวสสันต์หลวงหรือเวสสันตร์สร้อยเจ็ดเมืองเท่านั้น ส่วนวรรณ

กรรมอื่นๆก็พบอยู่มากที่แต่งเป็นร้อยกรองเช่นธัมม์สุชะวัณณะวัวหลวง, แปดแล้งออกยอด และอะลองขี้วัวแห้ง,อะลองมดส้ม เป็นต้น และยังมีชาดกนอกนิบาตของไทขืนอีกมากมาย เช่น “วรรณกรรมอะลอง” อันเกิดจากการรจนาของปราชญ์โบราณ เรื่องราวอาจเกิดจากนิทานพื้นบ้านที่ได้รับฟังสืบต่อกันมา หรืออาจเป็นเรื่องที่ผู้รจนาคิดขึ้นมาเอง หรืออาจรับเอาโครงเรื่องมาจากที่อื่น แล้วนำมาปรับให้เข้ากับความเป็นท้องถิ่นของตนด้วย เช่นคำว่า “อะลอง” เป็นภาษาพม่า ใช้แพร่หลายในกลุ่มชาวพม่าและไทใหญ่ ส่งอิทธิพลให้กับไทลื้อ ไทขืน และล้านนา ที่มาจากรูปคำศัพท์ “อะลาวง์” หมายถึง ว่าที่ หรือ “ภยาลอง” หมายถึงพระโพธิสัตว์เป็นต้น ส่วนคำว่า “ส่างลอง” ในภาษาไทใหญ่ก็เกิดจากการสนธิคำว่า “ส่าง +อะลอง” หมายถึง หน่อกษัตริย์ ว่าที่สามเณร หรือผู้ที่จะเตรียมเป็นสามเณร/พระพุทธเจ้า การเป็นส่างลองนั้นเป็นการเลียนแบบประวัติของพระพุทธเจ้าตอนที่เป็นเจ้าชายสิทธัตถะครองกรุงกบิลพัสดุ์ก่อนจะออกผนวช และอีกเรื่องหนึ่งคือ สุชะวัณณะวัวหลวง ที่ชาวไทขืนเมืองเชียงตุงมักจะนำมาเทศน์ก่อนที่จะตั้งธัมม์มหาชาติเวสสันตรชาตกะ เป็นวรรณกรรมที่มีสำนวนและทำนองคล้ายกับมหาชาติชาดก เรื่องนี้ได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมมหาชาติเป็นพื้นฐานในการสร้างสรรค์ เนื่องจากปรากฏการณ์เลียนแบบอนุภาค จากวรรณกรรมมหาเวสสันดรชาดกไว้ในเรื่อง นอกจากนั้นยังมีการนำสำนวนวรรณกรรมตำนานเมืองเชียงตุง และอุมมาทันตีชาดก รวมทั้งค่านิยมพื้นฐานด้านคุณธรรมและวัฒนธรรมประจำถิ่นของกลุ่มชาวไทขืนมาผสมผสานโดยผ่านกระบวนการปรับให้เป็นท้องถิ่น ซึ่งพ้องกับแนวคิดของ วินัย ภู่ระหงษ์ ที่ว่า วรรณกรรมโดยทั่วไปมักผูกโครงเรื่องโดยอาศัยเรื่องราวที่มีมาก่อนแล้วมากกว่าที่จะคิดผูกโครงเรื่องขึ้นเองทั้งหมด เรื่องราวซึ่งใช้เป็นพื้นฐานได้แก่ พงศาวดาร ตำนาน นิทานพื้นบ้านเป็นต้น

สำหรับมหาชาติในเมืองเชียงตุงมีชื่อเสียงและนิยมนำมาเทศน์ตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน ได้แก่สำนวนสร้อยเจ็ดเมืองของเจ้ามหาขนาน เจ้าฟ้าผู้ปกครองเมืองเชียงตุงเป็นผู้แต่สำนวนร้อยกรองขึ้น โดยขยายความจากเวสสันต์กัปแก้ว 13 กัณฑ์ ใช้เวลาถึง 6 ปี ณ ถ้ำผาเต๋ย ประมาณ พ.ศ. 2359 ไปจนถึง พ.ศ. 2365 จึงแล้วเสร็จบริบูรณ์ ปัจจุบันได้พิมพ์เป็นอักษรคอมพิวเตอร์ใช้ภาษาไทขืนเช่นเดิมมี 2 ฉบับ ฉบับแรกเป็นสำนวนการรวบรวมเรียบเรียงจากธัมม์ใบลานที่มักมีการจารใส่ใบลานสืบต่อๆ กันมา

ทำนองการเทศน์ธัมม์เวสสันตรชาตกะ วิธีการดำเนินทำนองการเทศน์มหาชาติในเมืองเชียงตุง ซึ่งมีเทคนิคและวิธีการที่สำคัญคือ การเคลื่อนหรือเดินทำนองจากตัวอักษรหนึ่งไปตัวอักษรหนึ่ง จะมีลักษณะความแตกต่างที่เป็นปัจจัยการเคลื่อนทำนองขึ้นอยู่กับบทการเทศน์ว่า มีลักษณะฉันทลักษณ์อย่างไร สำหรับเทศน์มหาชาตินั้นใช้วิการเทศน์รูป

แบบการเดินทำนอง โดยใช้วิธีการเคลื่อนทำนอแบบช้าๆ หายใจเป็นจังหวะ โดยมีวรรคตอน เช่น 2 วรรค 4 วรรค 6 วรรค และ 8 วรรค ลักษณะทำนองเทศน์แบบมหาชาติมีความสำคัญต่อการเทศน์ในระดับเสียงที่แตกต่างกัน อีกทั้งเทคนิคและวิธีการเทศน์มีความน่าสนใจการเทศน์ทำนองมหาชาติของชาวไทขืนเมืองเชียงตุง จึงแบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ

ทำนองแบบดั้งเดิม ลักษณะการเทศน์ทำนองแบบดั้งเดิมนั้นมีวิธีการเทศน์คือวิธีการเทศน์แบบธรรมวัตรและวิธีการเทศน์แบบมหาชาติมาก่อนเช่นกันกับทำนองของพระภิกษุชาวล้านนาเพราะวิธีการเทศน์และวิธีการตั้งธัมม์เวสสันตรชาตกะได้รับอิทธิพลจากชาวล้านนามาช้านาน ในประเพณีการตั้งธัมม์มหาเวสสันตรชาตกะก็นิยมวิธีการเทศน์ทำนองแบบมหาชาติ เนื่องด้วยวิธีการเทศน์นี้เหมาะสมกับลักษณะการเทศน์โดยใช้พระสงฆ์เพียงรูปเดียว ส่วนการเทศน์ธรรมนองแบบธรรมวัตรนั้นเป็นพื้นฐานในการเทศน์ทั้งหมด

การเทศน์ทำนองแบบธรรมวัตรเป็นวิธีการเทศน์ โดยจะใช้เป็นจำนวนมากเทศน์พร้อมกัน ดังนั้นเพื่อให้เกิดความพร้อมเพรียงในการออกเสียง จังหวะ และการออกเสียงอักขระ จึงเป็นสิ่งที่จำเป็น การฝึกหัดเทศน์พระสงฆ์ทุกรูปจะเทศน์ทำนองแบบธรรมวัตรก่อนจึงจะเทศน์ทำนองแบบมหาชาติ ในทำนองแบบมหาชาติลักษณะวิธีการเทศน์มีองค์ประกอบการเทศน์ที่สำคัญ 4 วรรค 4 ขั้นตอนด้วยกันดังนี้

1. การเทศน์แบบ 2 วรรค คือการเทศน์มหาชาติแบบช้าๆ เหมาะสำหรับผู้หัดฝึกเทศน์ใหม่ๆหรือสามเณรน้อย ใช้เทศน์กับ กัณฑ์กุมารหรือกัณฑ์มัทรี เป็นต้น

2. การเทศน์แบบ 4 วรรค คือการเทศน์แบบปานกลางไม่ช้าเกินไปไม่เร็วเกินไป เหมาะสำหรับกับ กัณฑ์ ชูชก ทานกัณฑ์ และกัณฑ์มัทรี

3. การเทศน์แบบ 6 วรรค คือการเทศน์มีจังหวะที่เร็วขึ้น เหมาะสำหรับการเทศน์กัณฑ์มหาราช จุฬพล มหาพล

4. การเทศน์แบบ 8 วรรค คือการเทศน์มีจังหวะเร็วผู้เทศน์ต้องสามารถกำหนดลมหายใจได้ยาวเป็นผู้ชำนานในการเทศน์มหาชาติมาช้านานเหมาะกับกัณฑ์มหาราชและนครกัณฑ์

ทำนองแบบปัจจุบัน ปัจจุบันประเพณีการเทศน์ในการตั้งธัมม์มหาชาติเวสสันตรชาตกะใช้เวลาน้อยลง จาก 7 วันเหลือเพียง 3 วัน หรือแค่ 2 วัน ในสมัยอดีตการเทศน์มหาชาติเป็นเรื่องที่ยิ่งใหญ่ พระนักเทศน์ต้องใช้เวลาฝึกฝน ไปศึกษาหาความรู้จากสำนักครูอาจารย์ผู้รู้ ที่เป็นนักเทศน์หรือผู้ที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการเทศน์ จึงจะสามารถเทศน์ให้ถูกต้องตามอักขระพยัญชนะระบำทำนองให้ชัดเจนได้ ปัจจุบันนี้แม้ว่าระบำในการเทศน์จะเหมือนกับในสมัยอดีตอยู่ แต่เวลาของการเทศน์ใช้เวลาน้อยลงจากเมื่อก่อน ในสมัยอดีตพระนักเทศน์ที่

เสียงดีก่อนที่จะเทศน์ต้องหัดฝึกใส่สร้อยธัมม์ หรือกาบธัมม์ ต่อท้ายของการเทศน์ให้ดีก่อน ปัจจุบันพระนักเทศน์ที่เสียงดีสามารถใส่สร้อยธัมม์หรือกาบธัมม์นั้นน้อยลง ดังนั้น ลักษณะขั้นตอนในการเทศน์ปัจจุบัน จึงพบว่ามีความละเอียดน้อยลงไป อาจเป็นเพราะว่าในสมัยปัจจุบันชาวบ้านนิยมฟังเทศน์น้อยลง วิวัฒนาการเปลี่ยนไปยุคเทคโนโลยีเข้ามาแทนที่วิถีชีวิตแบบดั้งเดิมสมัยก่อนชาวบ้าน หลักจากที่เสร็จจากช่วงเทศกาลทำไร่ไถนาปลูกเข้าปลูกสวนเรียบร้อยแล้วก็ไม่รู้ว่าจะไปมีเวลาว่างก็เข้าวัดฟังธรรม พระองค์เทศน์ในสมัยนั้นก็มีกำลังใจในการเทศน์ซึ่งเห็นคณะศรัทธามาร่วมมาฟังกันเยอะ ซึ่งแตกต่างจากสมัยนี้คนฟังน้อยพระนักเทศน์ก็อาจขาดกำลังใจไม่ค่อยเน้นระบำทำนองเกี่ยวกับการเทศน์เท่าไหร่นัก แต่ก็มีอยู่บ้างที่เป็นนักเทศน์สมัยใหม่ที่ยังสามารถใส่สร้อยธัมม์หรือกาบธัมม์ได้เช่น พระสวาทิสามบูญ วัดพระธาตุจอมหงส์ เมืองพง ท่าขี้เหล็ก และอีกรูปคือ พระมหาแสงแดง อาโลกะ วัดพุทธวงษ์เอิ่งกาดเต่า ทั้งสองรูปนี้เป็นที่รู้จักของคณะศรัทธาในเมืองเชียงตุง

คุณค่าการตั้งธัมม์เวสสันตรชาตกะ ผลจากการศึกษาพบว่า ในด้านคุณค่าทางพุทธจริยธรรมสำหรับการดำเนินชีวิตมหาชาติในเมืองเชียงตุงยังสะท้อนให้เห็นถึงหลักพุทธจริยธรรมที่หลากหลาย โดยอาศัยหลักจริยธรรมผ่านตัวละครเช่น พระเวสสันดร พระนางมัทรี ชาลี กัณหา พระเจ้าสัญชัย พระนางผุสดี ชูชก นางอมิตตดาและตัวละครประกอบอื่นๆ เป็นตัวละครที่สื่อถึงหลักพุทธจริยธรรมอย่างมีความประณีต โดยที่ผู้แต่งได้สอดแทรกคติธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาให้ผู้ที่ได้รับฟังค่อยซึมซับเอาหลักธรรมไปพร้อมๆ กับความสนุกสนานเพลิดเพลินบันเทิงใจในเนื้อหาของวรรณกรรมมหาชาติ ผู้ที่ได้รับฟังไม่รู้สึกตัวเลยว่ากำลังถูกสอนอยู่ และค่อยๆซึมซับเอาหลักพุทธจริยธรรมไปเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตของตน

ในด้านคุณค่าการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา มีคุณค่าในการประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี มีการเสียสละ บริจาคทาน อันเป็นส่วนหนึ่งของการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง มีการรักษาศีลและมีสติตั้งมั่น ตามแนวทางของพระพุทธองค์

ในด้านคุณค่าทางประเพณีและวัฒนธรรมในพุทธศาสนา มหาชาติในเมืองเชียงตุงสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเชียงตุงในหลายด้านเช่น 1. ความสัมพันธ์ของคนในสังคม รู้จักคุ้นเคยสนิทสนมกันเป็นอย่างดีมีความเอื้อเฟื้อช่วยเหลือกันในยามทุกข์ยาก 2. หน้าที่ของชายและหญิง ผู้ชายเป็นช้างเท้าหน้าหัวหน้าครอบครัวมีหน้าที่ทำไร่ไถนาปลูกข้าวผู้หญิงเป็นช้างเท้าหลังทำหน้าที่เป็นแม่ศรีเรือนดูแลการบ้านการเรือนให้เรียบร้อย 3. การแต่งกาย ชาวไทขืนเมืองเชียงตุงจะแต่งกายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนผู้ชายแต่งชุดไทขืนเสื้อคอกลมนุ่งกางเกงยาว ส่วนผู้หญิงใส่เสื้อป๊ดผ้าสิ้นทอลายขวางสลับสีสันงดงามและ 4.

อาหารการกิน ชาวไทขืนเมืองเชียงตุงนิยมปลูกผักสวนครัวหลังบ้านทุกหลังเช่น ผักกาด ถั่วงา มะเขือและเลี้ยงสัตว์ ทำให้สังคมชาวเชียงตุงรู้จักตนเองมีความภาคภูมิใจในประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นอันก่อให้เกิดการอนุรักษ์ในแง่จริยธรรมทางพุทธศาสนา

คุณค่าในด้านพุทธศิลปกรรม จากการศึกษาพบว่า มีพุทธศิลปกรรมมากมายในมหาชาติเชียงตุงเช่นพุทธศิลปะในการวาดภาพฝาผนังในอุโบสถและในพระวิหารเกือบทุกวัดในเมืองเชียงและพุทธศิลปกรรมในการทำหีบบรรจุศพเจ้านายและศพพระสงฆ์ชั้นผู้ใหญ่เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้ตระหนักและศึกษาเรียนรู้สืบต่อกันไป ศิลปะเหล่านั้นเกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นและความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ซึ่งมองให้เห็นความประณีต ความงดงามทางด้านจินตนาการ เป็นพุทธศิลปกรรมที่สื่อออกมาทางภาษาอย่างสละสลวยและเห็นภาพอย่างชัดเจน

ในด้านคุณค่าทางวรรณกรรมมหาชาติในเมืองเชียงตุงเป็นวรรณกรรมที่มีคุณลักษณะพิเศษแห่งงานวรรณกรรมทั้งหมดที่มีรสแห่งวรรณกรรมครบทั้ง 9 รส ดังนั้นเนื้อหาสาระในธัมม์มหาชาติเชียงตุง จึงมีรสที่หลากหลายและเหมาะกับจริตทั้ง 6 ของผู้ที่ได้รับฟังแต่ละคน ซึ่งมีรสสมบูรณ์ครบถ้วนเป็นที่เจริญมโนรมย์แก่ผู้ฟังประกอบด้วย รสรัก รสโศก รสหรรษาร่าเริง รสโกรธ รสเกลียด รสริษยา รสตื่นเต้นอัศจรรย์ รสอุตสาหะ และรสสงบสุข

ในด้านคุณค่าทางภาษามีการใช้ถ้อยคำที่เป็นภาษาถิ่น (ภาษาไทขืน) เป็นภาษาที่ผู้แต่งได้พิจารณาเลือกสรรอย่างดีแล้ว โดยมี เสียง จังหวะ ความหมาย ความไพเราะ ให้ภาพ แสง สี เสียงและอารมณ์ได้อย่างกลมกลืน และในด้านคุณค่าทางสุนทรียะผู้แต่งได้พรรณนาใช้รสแห่งความงามของพืชพันธ์แมกไม้และความงดงามของธรรมชาติที่มีอยู่รอบในเมืองเชียงตุง

สรุป

ผลจากการศึกษาวิจัยในด้านประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของการตั้งธัมม์เวสสันตรชาตกะ ของชาวไทขืน ในเมืองเชียงตุงพบว่าไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าเกิดขึ้นเมื่อใด แต่สันนิษฐานได้ว่าน่าจะเริ่มตั้งแต่สมัยพญาผายูได้บัญชาให้เจ้าเจ็ดพันตูราชบุตรมาปกครองเมืองเชียงตุงและส่งพระเถระขึ้นไปด้วยในปี พ.ศ. 1882 เป็นพุทธศาสนาแบบเดิมที่พระนางจามเทวีนำมาจากเมืองละโว้ไปประดิษฐานที่หริภุญไชย ประมาณ พ.ศ. 2104 ต่อมาชาวเชียงตุงเรียกว่าศาสนา “หนยางกวง” พุทธศาสนาได้เผยแผ่เข้าเชียงตุงครั้งที่สอง โดยพระมหาสวามีเจ้าสุชาโตพร้อมด้วยพระอินทประยา (อินทปัญญา หรือ อินทมุนี) และพระธัมมรังสีพร้อมพระสงฆ์อีก 12 รูป นำพระพุทธรูป 4 องค์ไปเผยแผ่ศาสนาในเมืองเชียงตุง ตำนานมูลศาสนาบันทึกไว้ว่าเจ้าเมืองและประชาชนเกิดความเลื่อมใสศรัทธาจึงได้สร้าง

วัดมากมายในเชียงตุง และพุทธศาสนาได้เผยแผ่เข้าเมืองเชียงตุงครั้งที่สามอีกครั้งหนึ่งโดยพระมหากำเพียร (ธรรมคัมภีร์ ญาณคัมภีร์) ที่นำพุทธศาสนามาจากเมืองลังกามาเจริญรุ่งเรืองในเมืองเชียงใหม่และส่งพระสมจิตรเถระไปเผยแผ่ศาสนาในเมืองเชียงตุง ในปี พ.ศ. 1989 อนุมานได้ว่าการตั้งธัมม์เวสสันตรชาตกะในเมืองเชียงตุงน่าจะเริ่มตั้งแต่ในช่วงระหว่างนี้ และพบหลักฐานจดบันทึกธัมม์เวสสันตรชาตกะ ถูกแต่งขึ้นในระหว่างปี พ.ศ. 2365 – 2371 มีการจานลงใบลานและตั้งธัมม์ฯ อย่างยิ่งใหญ่ ถวายคำภีร์ธัมม์มหาชาติ 110 ชุด ถวายหอผ้า (ธรรมาสน์) 100 หลัง ต้นครัว 100 ต้น พร้อมกับสร้างพุทธรูป 120 องค์ ฉะนั้นการตั้งธัมม์มหาชาติคงจะได้รับอิทธิพลจากการเผยแผ่พุทธศาสนามาจากล้านนา ซึ่งสันนิษฐานว่าน่าจะมีจุดเริ่มต้นจากราชพิธีแล้วพัฒนาสู่วิถีชาวบ้านมาจนถึงปัจจุบัน ด้วยเหตุนี้เองมหาชาติในเมืองเชียงตุงจึงมีความสำคัญ และมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมชาวไทขืนในเมืองเชียงตุงที่สะท้อนให้เห็นจารีตประเพณีและวัฒนธรรมของชาวเชียงตุงอันมีพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เกิดพัฒนาการมีผู้แต่งวรรณกรรมเกิดขึ้นโดยเฉพาะมหาชาติเชียงตุงมีการแต่งเป็นสำนวนต่างๆมากมายจนนำไปสู่รูปแบบพิธีกรรมและรูปแบบการตั้งธัมม์มหาชาติให้เกิดขึ้นในสังคมอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมในพระพุทธศาสนาของชาวเชียงตุง

บรรณานุกรม

กรณัฐ รัตนยรรยง. (2554). “ประเพณีการตั้งธรรมเวสสันตระของชาวไทขึน เมืองเชียงตุง รัฐฉาน ประเทศเมียนมาร์”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงและสาละวินศึกษา.** บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

ณัฐพงศ์ ปิ่นโมรา. (2548). **อะลองพระโพธิสัตว์ไทขึน รวบรวมจากวิทยานิพนธ์ “อะลอง” พระโพธิสัตว์เจ้าในวรรณกรรมไทขึน**. เชียงใหม่: คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พลเอกสายหยุด เกิดผล. (2538). **เชียงตุง และ ข้อคิด เขียน พูด ทำ ของพลเอกสายหยุด เกิดผล เล่ม 3.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทด่านสุทธาการพิมพ์.

อุดม รุ่งเรืองศรี. (2546). **วรรณกรรมล้านนา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2530). **พระไตรปิฎกฉบับประชาชน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

สุพิน ฤทธิ์เพ็ญ. (2539). “สุชะวัณณะวัวหลวง: การศึกษาเชิงวิเคราะห์บทบาทที่มีต่อสังคม”. **วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษา และวรรณกรรมล้านนา .** บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

แสง มนวิทูร. (2519). “ความเป็นมาเกี่ยวกับพุทธศาสนาในล้านนา”. **จุลสารโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษย์ศาสตร์**.

Tu ya min aung. (2553). **Myan-mar-to-ei-sahe-nai-ngan พิมพ์ครั้งที่ 2**. ย่างกุ้ง: สำนักพิพม์ Shwe-pe-song.

การศึกษาวิเคราะห์วิบากกรรมของบุคคลตามที่ปรากฏในอรรถกถาธรรมบท

An analytical Study of Vip ka-Kamma of A person as found in the Dhammapada Commentary

พระมหาชลัน ภูริวฑฺฒโน (ชลันรัตน์)
Phramaha Chalun Bhurivaḍḍhano (Chalunrat)
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
Mahamakut Buddhist University Lanna Cammpus

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้ มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาวิบากกรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาวิบากกรรมของบุคคลตามที่ปรากฏในอรรถกถาธรรมบท 3) เพื่อวิเคราะห์วิบากกรรมของบุคคลตามที่ปรากฏในอรรถกถาธรรมบท ผลการวิจัยพบว่า

1) วิบากกรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ (1) กุศลวิบาก เป็นวิบากกรรมที่ดี ให้ผลเป็นความสุข (2) อกุศลวิบาก เป็นวิบากกรรมที่ไม่ดี ให้ผลเป็นความทุกข์

2) วิบากกรรมของบุคคลมีทั้งวิบากกรรมของพระพุทธเจ้า พระสาวก พระสาวิกา อุบาสก อุบาสิกา และบุคคลทั่วไป

3) วิบากกรรมของของพระพุทธเจ้า พระสาวก พระสาวิกา และอุบาสก อุบาสิกา สรุปลงในกรรม 12 ในข้อที่ 3 และ ข้อที่ 4 ได้แก่ อปราปรเวทนียกรรม เป็นกุศลกรรมหรืออกุศลกรรมที่ทำในขณะแห่งชวนเจตนาดวงที่ 2-6 กรรมนี้ให้ผลได้เรื่อยไปในอนาคตเมื่อเลยจากภพหน้าไปแล้วคือได้โอกาสเมื่อใดก็ให้ผลเมื่อนั้น ไม่เป็นอโหสิกรรมตราบเท่าที่ยังอยู่ในสังสารวัฏการให้ผลของกรรมนี้ และอโหสิกรรม จึงเป็นกรรมที่เลิกให้ผลหรือไม่มีผล หมายถึงกรรมที่ไม่ได้มีวิบากแล้ว (ในอดีต) จักไม่มีวิบาก (ในอนาคต) และย่อมไม่มีวิบาก (ในปัจจุบัน)

คำสำคัญ: วิบากกรรม; บุคคล; คัมภีร์อรรถกถา

Abstract

This thesis was aimed; 1) to study Vipaka-kamma in Theravada Buddhism, 2) to study vipaka-kamma of a person appeared in the Dhammapada commentary, and 3) to analyze vipaka-kamma of a person as appeared in the Dhammapada commentary. The results of research were found that:

The research findings were as follows: 1) Vipaka-kamma in Buddhist philosophy are divided into two categories namely; (1) Kusala-vipaka which is a good vipaka-kamma that yields results of happiness, (2) Akusala-vipaka which is a bad vipaka-kamma that yields results of suffering. 2) Vipaka-kamma of people such as the Buddha, His male and female disciples, His male and female followers and the general people. 3) Vipaka-kamma of the Buddha His male and female disciples, His male and followers that can be summarized in 12 actions of the third and the fourth articles, that is, Aparaparavedaniyakamma which are wholesome actions and unwholesome actions that are made in the moments of 2-6 moving intentions. This action gives continuous results in the future after next world, that is, it gives results whenever it get chances and it will never become fruitless as long as one lives in this life circle. The production of result of this action and the Ahosikamma become fruitless action or ineffective action, that is, the actions which produced no results in the past, will never produce results in the future and produce no results in the present.

Keywords: Kammic result; Person; Dhammapada

บทนำ

พระพุทธศาสนาสอนหลักความจริงว่า สิ่งทั้งหลายทั้งปวง ไม่ว่าจะเป็นคนสัตว์หรือสิ่งของ เป็นรูปธรรมหรือนามธรรม เป็นวัตถุหรือเป็นเรื่องจิตใจ ไม่ว่าชีวิตหรือโลกที่แวดล้อมอยู่ก็ตาม ทั้งหมดล้วนเป็นไปตามธรรมดาแห่งเหตุปัจจัย เป็นเรื่องของปัจจัยสัมพันธ์ ธรรมดาที่ว่านี้มองด้วยสายตาของมนุษย์ เรียกว่า กฎธรรมชาติ เรียกในภาษาบาลีว่า นิยาม แปลว่า กำหนดอันแน่นอน ทำนองหรือแนวทางที่แน่นอน หรือความเป็นไปอันมีระเบียบ

แน่นอน เพราะปรากฏให้เห็นว่า เมื่อมีเหตุปัจจัยอย่างนั้น ๆ แล้ว ก็จะมีความเป็นไปอย่างนั้น ๆ แน่นอน กฎธรรมชาติหรือนิยามนั้น แม้จะมีลักษณะทั่วไปอย่างเดียวกันทั้งหมดคือความเป็นไปตามธรรมดาแห่งเหตุปัจจัยแต่ก็อาจแยกประเภทออกไปได้ตามลักษณะอาการจำเพาะที่เป็นแนวทางหรือเป็นแบบหนึ่ง ๆ ของความสัมพันธ์ อันจะช่วยให้กำหนดศึกษาได้ง่ายขึ้น หลักธรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะมีชื่อใด ๆ ล้วนสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งสิ้น เพราะแสดงถึงหรือสืบเนื่องมาจากหลักสัจธรรมเดียวกัน และเป็นไปเพื่อจุดหมายเดียวกัน แต่นำมาแสดงในชื่อต่าง ๆ กัน โดยชี้ความจริงเพียงส่วนใดส่วนหนึ่งคนละส่วนละตอนกันบ้าง เป็นความจริงอันเดียวกัน แต่แสดงคนละรูปละแนวเพื่อวัตถุประสงค์คนละอย่างบ้าง ด้วยเหตุนี้หลักธรรม บางข้อจึงเป็นเพียงส่วนย่อยของหลักใหญ่ บางข้อเป็นหลักใหญ่ด้วยกัน ครอบคลุมความหมายของกันและกัน แต่มีแนวหรือรูปแบบการแสดงและความมุ่งหมายจำเพาะในการแสดงต่างกัน หลักธรรมที่ควรกล่าวถึงไว้ในที่ นี้คือกรรมหรือกรรมนิยาม ในสังคมคนจำนวนมากไม่เข้าใจเรื่องกรรมหรือเข้าใจเรื่องกรรมอย่างคลาดเคลื่อน (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2542: 151)

กรรม แปลตามศัพท์ว่า การงาน หรือการกระทำ แต่ในทางธรรมต้องจำกัดความจำเพาะลงไปว่า หมายถึง การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา หรือการกระทำที่เป็นไปด้วยความจงใจ ถ้าเป็นการกระทำที่ไม่มีเจตนา ก็ไม่เรียกว่าเป็นกรรมในความหมายทางธรรม ดังพระพุทธพจน์ที่ตรัสไว้ในนิพเพธิกสูตรว่า “เจตนาหํ ภิกฺขเว กมฺมํ วทามิ เจตยิตฺวา กมฺมํ กโรติ กาเยน วาจาย มนสาภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวเจตนาว่าเป็นตัวกรรม บุคคลคิดแล้ว ย่อมกระทำกรรมด้วยกาย วาจา ใจ” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 22 ข้อ 334: 418)

พระธัมมปทัฏฐกถาหรืออรรถกถาธรรมบทมีทั้งหมด 8 ภาค พระพุทธโฆษาจารย์ชาวอินเดีย ท่านได้เดิน ทางไปยังเกาะสิงหล(ลังกา) เพื่อปริวรรตอรรถกถาธรรมบทจากภาษาสิงหลเป็นภาษาบาลี ราวพุทธศตวรรษที่ 9 อรรถกถาธรรมบทเป็นการนำเอาพระพุทธพจน์ที่ปรากฏในพระสูตร มาอธิบายขยายความในลักษณะของการแต่งเป็นนิทาน โดยมากจะเป็นเรื่องของการสอนให้ทำความดี ละเว้นความชั่ว ทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว ซึ่งก็คือเรื่อง กฎแห่งกรรมนั่นเอง ดังตัวอย่างที่ปรากฏในธรรมบทภาค 1 เป็นเรื่องราวของบุรุษผู้ฆ่าหมูเลี้ยงชีพชื่อว่า “จุนทสูกริก” เขาฆ่าหมูด้วยวิธีการที่โหดร้ายเป็นเวลาถึง 55 ปี และไม่เคยทำบุญเลยสักครั้งเดียว ก่อนที่เขาจะตายผลกรรมปรากฏแก่เขาทั้งที่ยังมีชีวิตอยู่ คือเขาร้องเหมือนหมูโดนเชือด และคลานไปมาในบริเวณบ้านเป็นเวลาถึง 7 วัน เมื่อเขาตายไปแล้วก็ไปเกิดในอเวจีมหานรก พระพุทธเจ้าจึงตรัสสอนว่า

“อิธ	โสจติ เปจฺจ	โสจติ
ปาปการี	อุภยตฺถ	โสจติ
โสจติ	โส	วิหญฺญติ
ทิสฺวา	กมฺมกิลิฏฺ ฐมตฺตโนติ.”	

ผู้ทำบาปเป็นปกติ ย่อมเศร้าโศกในโลกนี้, ละไปแล้ว ย่อมเศร้าโศก, ย่อมเศร้าโศกในโลกทั้ง 2, เขาเห็นกรรมของตนแล้ว ย่อมเศร้าโศก, เขาย่อมเดือดร้อน(สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2547: 119)

สรุปว่า เรื่อง กรรม ถ้ามองอย่างอย่างผิวเผิน จะดูเหมือนเข้าใจง่าย แต่ความเป็นจริงแล้วกรรมเป็นสิ่ง ที่ละเอียดลึกซึ้งและยากแก่การเข้าใจมาก เช่น เด็กที่เกิดมาแล้วพิการ ถ้าเป็นในทางธรรมก็จะอธิบายได้ว่าเป็นกรรมของสัตว์ที่สร้างไว้ในอดีตชาติ แต่ถ้าเป็นในทางการแพทย์ก็จะบอกว่ายีนส์หรือพันธุกรรมของเด็กไม่สมบูรณ์ ผู้ที่จะรู้เรื่องกรรมได้ดีที่สุดก็คือพระพุทธเจ้าหรือพระอรหันตสาวกทั้งหลายเท่านั้น เพราะท่านเหล่านั้นมีญาณอันบริสุทธิ์ สามารถหยั่งรู้และเข้าใจในคำว่า “กมฺมุนา วตฺตตี โลโก สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม” ได้อย่างแท้จริง

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมา ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเรื่องกฎแห่งกรรมที่ปรากฏในอรรถกถาธรรมบท เป็นเรื่องที่ควรศึกษาหาความรู้ยิ่ง และมีความสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา สามารถปลูกฝังความเชื่อความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับบาปบุญคุณโทษได้ เพราะมนุษย์และสัตว์ทำกรรมทุกวันและย่อมเป็นไปตามกรรมที่ตัวเองทำ กรรมบางอย่างที่ปรากฏให้เห็นสามารถนำมาสอนเพื่อเป็นอุทาหรณ์ในสังคมได้เป็นอย่างดี และพระพุทธศาสนาเองก็เป็นกรรมวาทคือสอนเรื่องกฎแห่งกรรมอยู่แล้ว ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ทำวิจัยเรื่องกฎแห่งกรรมในอรรถกถาธรรมบทนี้

ระเบียบวิธีวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research)โดยใช้ เอกสารตำราที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่องกฎแห่งกรรม ซึ่งมี 2 ขั้น ดังนี้

1. ตำราที่เป็นเอกสารขั้นปฐมภูมิ คือพระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถากาแปล ชุด 91 เล่ม ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย และพระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎกำ 2500

2. ตำราที่เป็นเอกสารขั้นทุติยภูมิ ได้แก่ อรรถกถาธรรมบท 8 ภาค ซึ่งเป็นข้อมูลหลักในการศึกษากรรมทีปนี พุทธธรรม และเอกสารตำราที่เป็นงานวิจัยมีเนื้อหาเกี่ยวกับ

เรื่องกรรม

3. ขอบเขตด้านเนื้อหาได้กำหนดไว้เป็น 3 ประเด็น ตามวัตถุประสงค์ คือ

3.1 นานาทัศนะเกี่ยวกับกฎแห่งกรรมทั้งที่ปรากฏในพระไตรปิฎก อรรถกถา และคัมภีร์อื่นทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งแนวคิดของนักปราชญ์ที่มีผู้รวบรวมไว้เป็นหลักฐานทางวิชาการ

3.2 กฎแห่งกรรมที่ปรากฏในอรรถกถาธรรมบททั้ง 8 ภาค

3.3 วิเคราะห์กฎแห่งกรรมที่ปรากฏในอรรถกถาธรรมบท โดยนำแนวคิดทางพระพุทธศาสนามาเป็นข้อมูลหลักในการวิเคราะห์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาค้นคว้าจากตำราเอกสารทั้งที่เป็นขั้นปฐมภูมิและขั้นทุติยภูมิ

2. เก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น ห้องสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อินเตอร์เนต

3. เมื่อได้ข้อมูลตามที่ต้องการแล้วก็นำมาประมวลผล คัดกรอง จัดให้เป็นหมวดหมู่ว่าเรื่องใดควรแสดงก่อน เรื่องใดควรแสดงหลัง ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4. ประมวลผล สรุปเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

5. นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์วิบากกรรมของบุคคลตามที่ปรากฏในอรรถกถาธรรมบท พบว่า วิบากกรรมที่ดี (กุศลวิบาก) และวิบากกรรมที่ไม่ดี (อกุศลวิบาก) ของพระพุทธเจ้า พระสาวก พระสาวิกา และอุบาสก อุบาสิกา ไว้ในการวิจัยนี้ ก็เนื่องจากว่าวิบากฝ่ายกุศลของพระพุทธเจ้า พระสาวก พระสาวิกา และอุบาสก อุบาสิกา นั้นมีอยู่มาก เพราะกว่าจะได้บรรลุเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นพระอรหันต์ หรือ บรรลุโสดาผลนั้นก็ได้บำเพ็ญบารมีมามาก ซึ่งมีทั้งกุศล และอกุศล ไปพร้อม ๆ กัน การพรรณนาถึงวิบากกรรมที่ดีในส่วนของพระพุทธเจ้า พระสาวก พระสาวิกา และอุบาสก อุบาสิกา ก็มากพอที่จะเป็นงานวิจัยได้อีกชิ้นหนึ่ง

ส่วนอกุศลวิบากนั้นเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยให้ความสำคัญเพราะจะเป็นกรณีศึกษาว่าเป็นเรื่องน่าอัศจรรย์ที่แม้แต่พระพุทธเจ้าผู้มีบารมียิ่งใหญ่เช่นนี้ หรือ พระสาวก พระสาวิกา

และอุบาสก อุบาสิกา ก็ยังต้องได้รับวิบากกรรมที่เป็นอกุศลเหมือนกัน ซึ่งเป็นประเด็นที่น่าศึกษาเพราะจะทำให้ทราบความเป็นไปของวิบากกรรมและกฎแห่งกรรมในพุทธศาสนาดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะกฎที่ยุติธรรมสำหรับทุกคนเสมอเหมือนกันโดยไม่มีข้อยกเว้นแก่ผู้ใด แม้กระทั่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระสาวก พระสาวิกา และอุบาสก อุบาสิกา ซึ่งเป็นผู้ที่หาบุคคลเปรียบไม่ได้ในโลกนี้ก็ตาม โดยศึกษาวิจัยเรื่องวิบากกรรมของพระพุทธเจ้า พระสาวก พระสาวิกา และอุบาสก อุบาสิกา ในพระไตรปิฎก และในอรรถกถาธรรมบท ซึ่งการศึกษาวิจัยเรื่องวิบากกรรมก็จะเป็นแนวทางในการลดละสิ่งที่ไม่ดี ให้กระทำสร้างเสริมแต่สิ่งที่เป็นคุณงามความดีต่อไป

จากการวิเคราะห์เกี่ยวกับภัยพิบัติทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นมา เช่น แผ่นดินไหว ภัยแล้ง และสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ สิ่งเหล่านี้เกิดมาจากฝีมือของมวลมนุษย์เองที่ได้กระทำต่อธรรมชาติ ทำให้ธรรมกลับมาทำลายมนุษย์เอง ภัยพิบัติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับผู้คนในหลาย ๆ ส่วนของโลก รวมทั้งประเทศไทยเป็นวิบากกรรมที่มวลมนุษย์เองได้กระทำลงไปกับธรรมชาติ และย่อมเป็นเครื่องชี้ชัดถึงผลของการทำลายธรรมชาติของมนุษย์ โดยทั่วไปมนุษย์มักมองเห็นว่าการเร่งรัดพัฒนาทางด้านเทคโนโลยี ด้านอุตสาหกรรม และด้านเศรษฐกิจ เป็นการนำสิ่งที่ดีมาสู่มวลมนุษย์ ทำให้ชีวิตมีความสะดวกสบายมากขึ้น มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นการมองเพียงด้านเดียว แท้ที่จริงแล้วการพัฒนาอย่างไร้ขอบเขตอย่างไม่มีขีดจำกัดและไม่คำนึงถึงความสมดุลของธรรมชาติ ล้วนแล้วแต่สร้างปัญหาให้กับหมู่มวลมนุษย์เอง ยิ่งมีการพัฒนามากขึ้นเท่าใด ปัญหาต่าง ๆ ก็จะเพิ่มมากขึ้นเป็นเงาตามตัว เพื่อความอยู่รอดของมนุษย์ มนุษย์จะต้องเปลี่ยนวิถีทางการดำเนินชีวิตมาสู่การใช้ชีวิตอย่างยั่งยืน ในการเริ่มต้นดำเนินชีวิตอย่างยั่งยืนนั้น ก่อนอื่นเราจะต้องเข้าใจและยอมรับพันธกรณีในฐานะที่มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของ สังคมชีวิตอันยิ่งใหญ่ มนุษย์จะต้องมีจิตสำนึกและความรับผิดชอบในผลของการกระทำและการตัดสินใจใน เรื่องที่เกี่ยวข้องกับสังคมรุ่นต่อ ๆ ไป การพัฒนาของมนุษย์จะต้องไม่กระทบกระเทือนหรือทำลายความเป็นเอกภาพของ ธรรมชาติ มนุษย์ทุกคนต้องมีความรับผิดชอบต่อผลกระทบที่ตนก่อให้เกิดแก่ธรรมชาติ มนุษย์ต้องอนุรักษ์ความหลากหลายของธรรมชาติ ความหลากหลายในธรรมชาติเป็นรากฐานสำคัญของสิ่งมีชีวิตทุกชนิด เป็นสิ่งที่จะทำให้สิ่งมีชีวิตทุกชนิดสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ มนุษย์กับสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ จะอยู่ร่วมกันได้อย่างสมดุลและมีความสุขต่อไป

อภิปรายผล

วิบากกรรมในพระพุทธเถรวาท พบว่ากรรม หมายถึง การกระทำที่ทำด้วยเจตนา

อันมีพื้นฐานมาจากกิเลส แสดงออกทาง กาย ทางวาจา และทางใจ มีทั้งกรรมดีและกรรมชั่ว ส่งผลต่อผู้กระทำกรรมสาเหตุแห่งการเกิดกรรมเกิดจากผัสสะ โดยเริ่มต้นที่ใจเกิดการนึกคิด เรียกว่ามโนกรรม ส่งผลให้ผู้กระทำกรรมต่อทางกาย และทางวาจา ผลของการกระทำ ไม่ว่ากรรมดี หรือ กรรมชั่วจะถูกสะสมไว้ในภวังคจิต รอโอกาสให้ผลแก่เจ้าของกรรม การจะตัดสินว่ากรรมใดเป็นกรรมดี หรือกรรมชั่วนั้น ทางพระพุทธศาสนาได้วางหลักเกณฑ์ไว้ โดยให้ดูที่สาเหตุแห่งการทำกรรมและผลของกรรม ว่ามีผลกระทบต่อตนเองหรือผู้อื่น หรือ ทั้งตนเองและผู้อื่น หรือไม่กรรมในพระไตรปิฎกแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ 1. ตามคุณภาพของกรรมมี 2. อย่าง คือ กรรมชั่ว (อกุศลกรรม) และกรรมดี (กุศลกรรม) 2. ตามทางแห่งการทำกรรมมี 3 อย่าง คือ ทางกายเรียกว่า กายกรรม ทางวาจา เรียกว่า วจีกรรม ทางใจ เรียกว่ามโนกรรม 3. ตามกรรมที่มีความสัมพันธ์กับวิบาก มี 4 อย่าง คือ กรรมดำมีวิบากดำ กรรมขาวมีวิบากขาว กรรมทั้งดำและขาวมีวิบากทั้งดำและขาว กรรมไม่ดำและไม่ขาวมีวิบากทั้งไม่ดำและไม่ขาว เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม กรรมประเภทนี้ เป็นกรรมที่มีเป้าหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา มีเจตนาเพื่อจะละกรรมดำ กรรมขาว และกรรมทั้งดำและขาว (บุญเสมอ แดงสังวาลย์, 2546: 74)

ในอรรถกถา เรียกว่า กรรม 12 ซึ่งได้มีการรวบรวมไว้เป็นหมวดหมู่ ผลของกรรมทำ ให้เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนยิ่งขึ้น มีกรรมตามหน้าที่ กรรมตามให้ผลตามลำดับ และกรรมที่รอเวลาในการให้ผลของกรรม

การให้ผลของกรรมแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ ผลชั้นใน หมายถึง จิตใจ ให้ผลทันที ที่ทำกรรมเสร็จ เป็นความรู้สึกที่ดีหรือชั่ว สะสมเป็นวิบากตกค้างในใจ รอวันแสดงตัวออกมาเป็นอุปนิสัย ผลชั้นนอกให้ผลเป็นลาภ ยศ สรรเสริญ เสื่อมลาภ เสื่อมยศ นินทา การให้ผลในชั้นนี้ต้องมีองค์ประกอบเรื่อง กาล คติ อุปธิ และปโยคะ มาเป็นปัจจัยเกี่ยวข้อง การให้ผลของกรรมทั้ง 3 ประเภทในพระไตรปิฎกดังกล่าวข้างต้น เป็นเรื่องของการให้ผลชั้นใน ส่วนการให้ผลของกรรม 12 เป็นการให้ผลชั้นนอก (พระพรหมโมลี (วิลาศ ญาณวโร), 2545: 511-112)

กฎแห่งกรรม เป็นกฎธรรมชาติที่มีการให้ผลที่แน่นอนและตายตัว ไม่มีข้อยกเว้น และจึงเป็นกฎศีลธรรม ที่ดูแลควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์และให้ผล มนุษย์ทุกคนต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตน ดังนั้นเมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่าการใช้เวลาปัจจุบันและเงื่อนไขของอโหสิกรรมทำให้มนุษย์สามารถเลือกสถานที่เกิด พร้อมทั้งรูปสมบัติคุณสมบัติได้ กล่าว คือ ทำแต่ กรรมดีอันมีเงื่อนไขไปสู่ผลที่ต้องการอย่างพากเพียร และปฏิบัติจนกลายเป็นอุปนิสัย ผลของกรรมย่อมส่งผลในชาติหน้าหรือชาติต่อ ๆ ไป และผลของกรรมบางอย่างสามารถส่งผลได้ในชาตินี้ได้เลย เช่น ความร่ำรวยหรือความฉลาด นอกจากนี้

พระพุทธศาสนายังให้ความสำคัญกับมโนกรรมของจิตที่ใกล้ดับ ซึ่งมีผลต่อคติที่ไปในชาติหน้า (คณะสหายธรรม, 2535: 58)

การดับกรรมต้องดับที่สาเหตุ คือ ผัสสะ พระพุทธศาสนาไม่ได้สอนให้มนุษย์ทำกรรมดีเพื่อติดอยู่แต่ความสุขและความดี แต่สอนให้มนุษย์ทำกรรมเพื่อละทิ้งกรรมดีและกรรมชั่วเพื่อไป สู่การสิ้นกรรม ด้วยวิธีการปฏิบัติตามมรรคมีองค์ 8 และพัฒนาตนเองด้วยหลักไตรสิกขา ซึ่งสามารถพัฒนากรรมของตนหลุดพ้นจากกิเลส เป็นเหตุให้สิ้นกรรมหรือดับกรรมการกระทำที่ไม่มีกิเลส ไม่จัดเป็นกรรมเป็นเพียงกิริยาเท่านั้น จึงไม่มีวิบากให้รับผลทำให้หลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด หรือหลุดพ้นจากวัฏฏะ 3 คือ กิเลส กรรม วิบาก บรรลุพระนิพพาน อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา

สรุป

จากการวิจัยพบว่าในพุทธปรัชญาเถรวาทนั้น ได้ให้แนวคิดและความหมายของคำว่า “วิบาก” คือ ผลของกรรม แต่ตามนัยอภิธรรม “วิบาก” เอาเฉพาะวิบากของจิตเท่านั้น ส่วนที่เป็นรูปเรียกว่า “กรรมชรูป” หรือ “กฏัตตารูป” ซึ่งแปลว่า “รูปที่เกิดจากกรรม” เราไม่ได้เรียกว่า “วิบาก” ดังที่ คัมภีร์ธัมมสังคณี อธิบายว่า “สภาวธรรมที่ไม่เป็นวิบากและไม่เป็นเหตุเกิดวิบากคือสภาวธรรมที่เป็นกิริยา รูป และธาตุที่ปัจจัยไม่ปรุงแต่ง” ซึ่งแนวคิดนี้แสดงว่า รูปไม่ใช่วิบากในความหมายที่คัมภีร์กำลังพูดถึงซึ่งมีความมุ่งหมายไปในเรื่องของจิตไม่ได้มุ่งกล่าวถึงเรื่องกรรม แต่รูปก็จัดเป็นผลของกรรมอย่างหนึ่งเหมือนกันดังเช่นที่กล่าวถึงการให้ผลของกรรมในขณะปฏิสนธิในภพใหม่ ซึ่งมีรูปรวมอยู่ในการให้ผลนั้นด้วย จึงเรียกรูปในขณะปฏิสนธินั้นว่าเป็นรูปที่เกิดแต่กรรม (กรรมชรูป) แต่โดยทั่วไปคำว่า “วิบาก” ก็ใช้ในความหมายที่รวมเอาผลของกรรมทุกอย่างได้เช่นกัน เช่น ในอังคุตตรนิกาย เอกกนิบาตมีข้อความแสดงว่า สุจริตทางทวาร 3 ให้แต่ผลที่น่าปรารถนา โดยแปลคำว่า “ผล” จากคำว่า “วิปาก” ในภาษาบาลี และในอรรถกถาธรรมบทตอนหนึ่งที่ว่าด้วยเรื่องอนาถปิณฑิกวัตถุก็มีข้อความที่พูดถึงการให้ผลของกรรมดีและกรรมชั่วในภพนี้หรือภพหน้าโดยใช้คำว่า “วิบาก” ซึ่งแสดงคำว่า“วิบาก” มีความหมายที่ครอบคลุมผลของกรรมทุกอย่างที่ไม่ใช่เฉพาะวิบากจิต โดยจำแนกประเภทของวิบากกรรมได้ ดังนี้

1) วิบากภายในหรือวิบากที่เกี่ยวกับจิต คือ ผลของกรรมที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของ ผู้กระทำกรรม อันได้แก่สภาวะทางจิตมีความเมตตา และความเสียสละหรือความริษยา และความไม่เห็นแก่ตัว เป็นต้น ดังที่คำอธิบายเรื่องของปฏิจจสมุปบาทในคัมภีร์วิภังค์ได้กล่าวถึงการเกิดของสังขาร (เจตนา) ทำให้สภาวะทางจิตอื่น ๆ มีวิกิจ

ฉาเป็นต้น เกิดขึ้นด้วย กล่าวอีกอย่างก็คือสังขารหรือเจตสิกที่เป็นกุศลหรืออกุศลที่เกิดขึ้นภายในใจซึ่งส่งผลต่อนิสัยหรือพฤติกรรมที่แสดงออกมาด้วย ผลของกรรมประเภทนี้เกิดขึ้นทันทีที่ทำกรรม ส่วนวิบากจิตที่เกิดขึ้นในขณะรับอารมณ์ภายนอกที่เป็นวิบากของกรรมในภายนอกก็เป็นวิบากของกรรมอย่างหนึ่งดังที่คัมภีร์อภิธัมมัตถสังคหะกล่าวถึงการที่กรรมให้ผลเป็นวิบากประเภทนี้ซึ่งอาจจะเกิดในชาตินี้หรือชาติหน้าก็ได้แล้วแต่การให้ผลของกรรม ส่วนความสุขใจและความทุกข์ใจที่เกิดหลังจากการทำกรรมสำเร็จก็สามารถจัดเป็นวิบากประเภทนี้ได้ แต่ต้องไม่สับสนกับความสุขใจและความทุกข์ใจที่ไม่ใช่ผลของกรรมโดยตรง กล่าวคือ ความสุขใจและความทุกข์ใจมีอยู่ 2 ชนิด คือความสุขใจและความทุกข์ใจที่เกิดจากความสมหวังหรือความผิดหวังในการได้กระทำกรรมนั้น เช่น ความสุขใจที่เกิดจากความสมหวังหรือความผิดหวังในการได้ทำกรรมนั้น เช่น ความสุขใจที่เกิดจากการฆ่าผู้อื่นสำเร็จ และความสุขใจความทุกข์ใจที่เป็นวิบากของกรรมที่ทำลงไป คือความสุขใจและความทุกข์ใจที่เกิดตามมาในภายหลังในฐานะเป็นผลที่ตรงกับลักษณะของกรรมที่ทำไปจริง ๆ เช่นความสุขใจที่ได้บริจาคทรัพย์ช่วยเหลือผู้อื่น และความทุกข์ใจที่เกิดจากการทำผิดแล้วถูกจำคุกจากการฆ่าคน ความสุขใจและความทุกข์ใจชนิดนี้จึงจัดเป็นวิบากของกรรมที่แท้จริง

2) วิบากภายนอกหรือวิบากที่ไม่เกี่ยวกับจิต คือผลของวิบากกรรมที่เกิดภายนอกจิต ของผู้กระทำกรรม ได้แก่สภาพร่างกาย เช่น ความสมบูรณ์หรือความพิการของร่างกาย และเหตุการณ์ภายนอกหรือสิ่งของ (อิฏฐผล) สิ่งเหล่านี้มีคำยกย่องสรรเสริญ ความมีทรัพย์มาก และความมีอายุยืนยาว เป็นต้น และผลที่ไม่น่าพอใจ (อนิฏฐผล) มีคำนินทา ความยากจน และความมีอายุสั้น เป็นต้น ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสถึงผลของกรรมลักษณะต่าง ๆ ไว้ในจูฬกัมมวิภัคสูตร เช่น การเบียดเบียนหรือทำร้ายผู้อื่นทำให้ไปเกิดมาเป็นมนุษย์มีอายุสั้นหรือมีโรคมาก และในปฐมปุญญาภิสันทสูตรพระพุทธเจ้าก็ตรัสถึงการให้ผลประเภทในลักษณะนี้เป็นแบบข้ามภพข้ามชาติว่า “ภิกษุทั้งหลาย ห้วงบุญ 4 ประการนี้แลนำสุขมาให้ เป็นไปเพื่อให้ได้อารมณ์ดีมีสุขเป็นผล ให้เกิดสวรรค์ เป็นไปเพื่อความเกื้อกูล เพื่อสุขที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ” พุทธพจน์นี้แสดงถึงการให้ผลในเชิงรูปธรรมเพราะตรัสถึงการส่งผลให้ได้ไปเกิดในสวรรค์ซึ่งเป็นการให้ผลของวิบากกรรมในชาติหน้า นอกจากนั้น ในมหากัมมวิภังคสูตรพระพุทธเจ้ายังตรัสถึงการให้ผลกรรมประเภทนี้ในแบบข้ามภพข้ามชาติโดยทรงชี้ให้เห็นว่าวิบากกรรมที่บุคคลทำนั้นอาจให้ผลในชาตินี้ ชาติหน้า หรือชาติต่อ ๆ ไป เช่น บุคคลบางคนมักทำแต่กรรมดีในชาตินี้แต่ตายไปแล้วเกิดในอบายเพราะอำนาจบาปกรรมที่ทำไว้ในอดีตหรือในเวลาใกล้จะตาย ดังนั้นผลของวิบากกรรมประเภทนี้จึงอาจเกิดขึ้นในปัจจุบัน และอนาคต

แล้วแต่เงื่อนไขของการให้ผลของวิบากกรรม

3) กรรมในบาลี แบ่งออกเป็น 3 ประเภท

1. ตามคุณภาพของกรรมมี 2. อย่าง คือ กรรมชั่ว (อกุศลกรรม) และกรรมดี (กุศลกรรม)

2. ตามทางแห่งการทำกรรมมี 3 อย่าง คือ ทางกายเรียกว่า กายกรรม ทางวาจา เรียกว่า วจีกรรม ทางใจ เรียกว่า มโนกรรม

3. ตามกรรมที่มีความสัมพันธ์กับวิบาก มี 4 อย่าง คือ กรรมดำมีวิบากดำ กรรมขาวมีวิบากขาว กรรมทั้งดำและขาวมีวิบากทั้งดำและขาว กรรมไม่ดำและไม่ขาวมีวิบากทั้งไม่ดำและไม่ขาว เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม กรรมประเภทนี้ เป็นกรรมที่มีเป้าหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนามีเจตนาเพื่อจะละกรรมดำ กรรมขาว และกรรมทั้งดำและขาว

4) ในอรรถกถา เรียกว่า กรรม 12 ซึ่งได้มีการรวบรวมไว้เป็นหมวดหมู่ ผลของกรรมทำให้เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนยิ่งขึ้น มีกรรมตามหน้าที่ กรรมตามให้ผลตามลำดับ และกรรมที่รอเวลาในการให้ผลของกรรม

การให้ผลของกรรมแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ ผลชั้นใน หมายถึง จิตใจให้ผลทันทีที่ทำกรรมเสร็จ เป็นความรู้สึกที่ดีหรือชั่ว สะสมเป็นวิบากตกค้างในใจ รอวันแสดงตัวออกมาเป็นอุปนิสัย ผลชั้นนอกให้ผลเป็นลาภ ยศ สรรเสริญ เสื่อมลาภ เสื่อมยศ นินทา การให้ผลในชั้นนี้ต้องมีองค์ประกอบเรื่อง กาล คติ อุปธิ และปโยคะ มาเป็นปัจจัยเกี่ยวข้อง การให้ผลของกรรมทั้ง 3 ประเภทในพระไตรปิฎกดังกล่าวข้างต้น เป็นเรื่องของการให้ผลชั้นใน ส่วนการให้ผลของกรรม 12 เป็นการให้ผลชั้นนอก

ส่วนวิบากกรรมของบุคคลตามที่ปรากฏในอรรถกถาธรรมบท เป็นวิบากกรรมของพระพุทธเจ้า พระสาวก พระสาวิกา อุบาสก อุบาสิกา บุคคลทั่วไปนั้น โดยจากการการศึกษาวิจัยแล้ว เราสามารถแบ่งเป็นหลักใหญ่ ๆ แบ่งออกได้เป็น 2 อย่าง คือ

1) วิบากกรรมฝ่ายที่เป็นอกุศล หรือ กุศลกรรม คือกรรมชั่ว หรือบาป หมายถึง การ กระทำที่เกิดจากเจตนาที่ประกอบด้วยอกุศลสังขาร (เจตสิกฝ่ายไม่ดี) คือเกิดจากเจตนาที่เป็น อปุญญาภิสังขาร หรือกรรมที่เกิดจากอกุศลมูลหรือกิเลส คือโลภะ (ความโลภ) โทสะ (ความโกรธ) และโมหะ (ความหลง) ในอภิธรรมปิฎก เพราะอัพยากตธรรมไม่ปรากฏในพระไตรปิฎกดังที่คัมภีธัมมสังคณีกล่าวถึงสภาวธรรมที่เป็นอัพยากฤตไว้ว่า วิบากแห่งสภาวธรรมที่เป็นกุศลและอกุศลซึ่งเป็นกามวจร รูปาวจร อรูปาวจร และที่ไม่นับเนื่องในวัฏฏทุกข์ ได้แก่ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ และวิญญาขันธ์ สภาวธรรมที่เป็นกิริยา ไม่เป็นกุศล ไม่เป็นอกุศล และไม่เป็นวิบากแห่งกรรม และธาตุ ที่ปัจจัยไม่ปรุงแต่ง สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อ

ว่าเป็นอัพยากฤต

2) วิบากกรรมที่เป็นกุศล คือกรรมดี หรือบุญ หมายถึงการกระทำที่เกิดจากเจตนาที่ประกอบด้วยกุศลสังขาร (เจตสิกฝ่ายดี) คือเกิดจากเจตนาที่เป็นปุญญาภิสังขาร หรืออเนญชาภิสังขาร หรือกรรมที่เกิดจากกุศลมูล (สังขารหรือเจตสิกที่เป็นความรู้สึกนึกคิดหรือสภาพจิตที่ดีอันเป็นพื้นฐานของการกระทำที่ดี) คือ อโลภะ (ความไม่โลภ) อโทสะ (ความไม่โกรธ) และอโมหะ (ความไม่หลง) ทั้งสองประการนี้ปรากฏค่อนข้างมากในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท แม้ในบางครั้งจะเป็นวิบากกรรมที่เป็นฝ่ายอกุศล หรือวิบากกรรมที่เป็นกุศลเพียงเศษกรรมเล็กน้อยก็ตามแต่ก็มีผลข้ามภพข้ามชาติไม่รู้จักจบสิ้น จนกว่าวิบากกรรมเหล่านั้นจะได้รับการชดใช้จนหมดไป

แต่วิบากกรรมของของพระพุทธเจ้า ของพระสาวก สาวิกา และของอุบาสก อุบาสิกา สรุปลงในกรรม 12 ในข้อที่ 3 และ ข้อที่ 4 อปราปรเวทนียกรรม คือกุศลกรรมหรืออกุศลกรรมที่ทำในขณะแห่งชวนเจตนาดวงที่ 2-6 กรรมนี้ให้ผลได้เรื่อยไปในอนาคตเมื่อเลยจากภพหน้าไปแล้วคือได้โอกาสเมื่อใดก็ให้ผลเมื่อนั้น ไม่เป็นอโหสิกรรมตราบเท่าที่ยังอยู่ในสังสารวัฏการให้ผลของกรรมนี้ท่านเปรียบเหมือนสุนัขวิ่งไล่ตามเนื้อเมื่อสุนัขวิ่งไล่ทันเนื้อเวลาใดก็จะกัดทันทีดังข้อความในมโนรถปูรณีที่ว่า

วิถีจิตเกิดขึ้น ที่เป็นชวนกุศลจิตหรืออกุศลจิต จะเกิดซ้ำกัน 7 ขณะ ถ้าเป็นชวนะดวงที่ 1 สามารถให้ผลได้ในปัจจุบันชาติ คือชาติที่ทำกรรมนั้น ถ้าไม่ให้ผลในชาตินั้น ชวนะดวงที่ 1 จะไม่ทำให้เกิดวิบากในชาติต่อ ๆ ไปได้เลย เพราะเหตุว่าชวนะดวงที่ 1 มีกำลังอ่อนกว่าชวนะอื่น เพราะฉะนั้น จึงสามารถให้ผลได้เฉพาะในปัจจุบันชาตินั้น

เพราะฉะนั้น ชวนะดวงที่ 1 จึงเป็นทิฏฐธัมมเวทนียกรรม คือ กรรมที่สามารถให้ผลในปัจจุบันชาติ แต่ก็ไม่มีผู้ใดสามารถรู้ได้จริง ๆ ว่า ขณะที่วิบากจิตนี้กำลังเกิดขึ้นเป็นผลของกรรมใด ๆ จะเป็นผลของทิฏฐธัมมเวทนียกรรม คือ ชวนจิตดวงที่ 1 ในชาตินี้ หรือเป็นผลของอดีตกรรมในชาติก่อน หรือเป็นผลของกรรมที่ได้กระทำแล้วเนิ่นนานในสังสารวัฏ เพราะเหตุว่าชวนจิตที่เป็นกุศล 7 ขณะ หรืออกุศล 7 ขณะ มีกาละที่จะให้ผลต่างกัน คือ ถ้าเป็นชวนจิตดวงที่ 1 ให้ผลในชาตินั้น ทำให้วิบากจิตเกิดขึ้นในปัจจุบันชาตินั้น ถ้าเป็นชวนะดวงที่ 7 ก็ทำให้วิบากเกิดขึ้นในชาติต่อไป ถ้าเป็นชวนะดวงที่ 2 – 6 เป็นปัจจัยให้วิบากจิตในชาติหลัง ๆ ต่อไปอีกได้ ตราบใดที่ยังมีสังสารวัฏเพราะฉะนั้น แต่ละกรรมที่ได้กระทำสำเร็จลงชวนจิตเกิดอีก 7 ครั้ง จนกว่ากรรมหนึ่ง ๆ จะสำเร็จลงไป และจะให้ผลเมื่อความเป็นไปแห่งสังสารวัฏยังมีอยู่กรรมนั้นจะชื่อว่าเป็นอโหสิกรรมย่อมไม่มีกรรมทั้งหมดนั้นควรแสดงด้วย (เรื่อง) พรานสุนัข เปรียบเหมือนสุนัขที่นายพรานเนื้อปล่อยไปเพราะเห็นเนื้อจึงวิ่งตามเนื้อไปทันเข้าในที่ใดก็จะกัดเอาในที่นั้นแหละฉันใดกรรมนี้ก็ฉันนั้นเหมือนกันได้โอกาสในที่ใดก็จะอำนวยผลในที่นั้นทันทีขึ้นชื่อว่าสัตว์จะรอดพ้นไปจากกรรมนั้นเป็นไม่มี และอโหสิกรรม

คือกรรมที่เลิกให้ผลหรือไม่มีผลหมายถึงกรรมที่ไม่ได้มีวิบากแล้ว (ในอดีต) จักไม่มีวิบาก (ในอนาคต) และย่อมไม่มีวิบาก (ในปัจจุบัน) ดังในคัมภีร์ปฏิสัมภิทามรรคแสดงไว้ว่า“กรรมได้มีแล้ววิบากแห่งกรรมไม่ได้มีแล้ว กรรมมีอยู่วิบากแห่งกรรมไม่มีกรรมจักมีวิบากของกรรมจักไม่มี”ดังข้อความว่า “ที่เป็นกรรมมีชื่อเรียกว่าอโหสิกรรมตามหลักของหมวด 3 (ติกะ) ดังนี้ คือผลของกรรมมิได้มีแล้ว 1 ผลของกรรมจักไม่มี 1 ผลของกรรมไม่มีอยู่ 1”คัมภีร์มโนรถปูรณีไม่ได้อธิบายอโหสิกรรมไว้โดยถือว่าอโหสิกรรมเป็นเพียงอาการที่กรรมต่าง ๆ ไม่ให้ผลเป็นเพียงคำที่ใช้อธิบายกรรมอื่น ๆ แทรกอยู่ในที่ต่าง ๆ จึงไม่นับเป็นกรรมอย่างหนึ่งต่างหาก

ดังนั้นผลของวิบากกรรมจึงส่งผลให้พระพุทธเจ้า ของพระสาวก สาวิกา และของอุบาสก อุบาสิกาได้รับผลข้ามภพข้ามชาติไป จนถึงกลายเป็นอโหสิกรรมเพราะว่าพระองค์และพระสาวก สาวิกา ได้หลุดพ้นจากอาสวะกิเลส เข้าสู่นิพพาน ผลกรรมไม่สามารถตามไปได้เลยกลายเป็นอโหสิกรรม ดังได้กล่าวไว้แล้ว

บรรณานุกรม

คณะสหายธรรม. (2535). **กรรม พิมพ์ครั้งที่ 2.** กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิอภิธรรม มหาธาตุวิทยาลัย.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2525). **พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถากาแปล ชุด 91 เล่ม.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

บุญเสมอ แดงสังวาลย์. (2546). **เกิดเพราะกรรม พิมพ์ครั้งที่ 2**. กรุงเทพมหานคร: แสงดาว.

พระพรหมโมลี (วิลาศ ญาณวโรป.ธ.9). (2545). **กรรมทีปนี เล่ม 1.** กรุงเทพมหานคร: ดอกหญ้า.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2542). **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยายความ (พิมพ์ครั้งที่ 8).** กรุเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2547). **ธมฺมปทฏฺฐกถา (ปฐโม ภาโค).** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

บทบาทของพระพุทธิญาณมุนีในการบริหารจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนบ้านสบคำ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

Phra Phutthiyanmunee's Role in Managing Wat to be the Center of the Ban Sobkham Community, Wieng Sub-District, Chiang Saen District, Chiang Rai Province

สิงห์คำ อินทะมีไชย

SingKham Inthamixay

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

Mahâmâkut Buddhist University

บทคัดย่อ

สารนิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบทบาทของพระพุทธิญาณมุนี ในการบริหารจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนบ้านสบคำ 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการวัด ให้เป็นศูนย์กลางชุมชน บ้านสบคำ กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาจำนวนทั้งหมด 15 ท่าน ได้แก่ เจ้าอาวาส พระภิกษุ สามเณร คณะกรรมการวัด การเก็บข้อมูลคือ การสำรวจพื้นที่วิจัย การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มย่อย การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปของการพรรณนาตามปรากฏการณ์ที่พบเห็น

ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านการปกครอง ใช้หลักเมตตาธรรม เมตตา กรุณา อุเปกขา 2) ด้านการเผยแผ่ธรรม ให้ความสำคัญของการเผยแผ่ธรรม ทั้งศึกษาและปฏิบัติตามพระธรรมวินัย จนเกิดความรู้ความเข้าใจ เกิดปฏิปทาความเลื่อมใสแก่ผู้พบเห็น 3) ด้านการศาสนศึกษา จัดตั้งโรงเรียน สรรหาแหล่งทุนทรัพย์และบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ มาสอนพระภิกษุสามเณร 4) ด้านศึกษาสงเคราะห์ อุปถัมภ์การศึกษาของพระภิกษุ สามเณร และนักเรียนที่ยากจน มอบทุนการศึกษาแก่สถานศึกษาต่าง ๆ 5) ด้านสาธารณูปาการ ก่อสร้าง ทำนุบำรุงศาสนสถานที่ทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ 6) ด้านสาธารณสงเคราะห์ สนับสนุนกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา พร้อมกิจกรรมสาธาณประโยชน์ 7) ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมศิลปวัฒธรรม ฟื้นฟูศิลปะพื้นบ้าน วัฒธรรมพื้นบ้าน สร้าง

ศูนย์ศิลปาชีพ ส่วนด้านการอนุรักษ์ป่าไม้ มีการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าไม้ เป็นระยะเวลา 32 ปี จนได้รับรางวัล “ลูกโลกสีเขียว” ซึ่งเป็นสิ่งรับรองความสำเร็จในการอนุรักษ์ป่าไม้

คำสำคัญ: บทบาท; พระพุทธิญาณมุนี; การบริหารจัดการวัด; ชุมชน

Abstract

The objectives of this thesis were 1) to study Phra Phutthiyanmunee’s role in managing Wat Phra That Pha Ngao to be the center of the Ban Sobkham community, Wieng sub-district, Chiang Saen district, Chiang Rai province, 2) to study the problems and difficulties in managing Wat Phra That Pha Ngao to be the center of the Ban Sobkham community. Fifteen key informant monks and temple committee members from data were collected by purposive sampling.

The results of research were found as followings:

1)Governance, his good governance consists of kindness, mercy, compassion, and impartiality, or detachment. 2) Dharma propagation, he is excellent in both practicing and learning Dharma, which inspires many new practitioners 3) Buddhist studies, he supports novices and monks tuition fee and improves their learning skills by putting in highly trained teachers and extra curriculum. 4) Public school support, he has always sponsored and encouraged novices, monks and lay students by taking care of their tuition fees, etc. 5) Public utility and maintenance of Buddhist holy places, he takes good care of maintaining the temple and its surroundings, and creates many facilities for public use. 6) public assistance, he supports all the important activities in Buddhist special occasions, and also creates jobs to improve the quality life of the people. 7) Conservation of arts, culture and environment, he does a good job of restoring the temple. Within his ambition in restoration and conservation forest for over the past thirty-two years, he has been awarded the “Green Globe”, which honors his success in forest conservation.

Keywords: Role; Phra Phutthiyanmunee; Wat management; Community

บทนำ

พระสงฆ์เป็นตัวแทนของสถาบันพระศาสนาที่อยู่คู่กับสังคมไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีหน้าที่สำคัญในการอบรม สั่งสอน การดำเนินชีวิตของคนไทยทั้งทางด้านศีลธรรมจริยธรรม เป็นส่วนหนึ่งของสถาบันศาสนาที่ได้รับความเคารพนับถือ เป็นที่พึ่งทางจิตใจของผู้คน ประกอบกับวัดที่เป็นศูนย์กลางพิธีกรรมทางประเพณีที่สำคัญของคนในพื้นที่นั้น ๆ

พระพุทธิญานมุนี เป็นเจ้าอาวาสวัดพระธาตุผาเงา บ้านสบคำ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ที่มีบทบาทในการพัฒนาวัด เอื้อประโยชน์สูงสุดให้แก่ชุมชนบ้านสบคำมาเป็นระยะเวลานาน เห็นได้จากโครงการพัฒนาวัด เช่น ศูนย์ปฏิบัติธรรม โครงการฟื้นฟูป่าไม้ โครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรม สถานที่พักพิงสำหรับผู้ยากไร้ ศูนย์ศึกษาแผนกบาลีสามัญ ศูนย์ศึกษาภูมิปัญญาพื้นบ้าน ศูนย์ศึกษาโรงเรียนสามวัย เป็นต้น พระพระพุทธิญานมุนีโดยอุปนิสัยของท่านเป็นคนกล้าคิด กล้าคิดกล้าทำ มีวิสัยทัศน์ กว้างไกล ใส่ใจผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้งมีประณิธานอันแน่วแน่ที่จะทำให้วัดพระธาตุผาเงากลายเป็นศูนย์กลางชุมชน วัดพระธาตุผาเงาถือเป็นวัดที่ทรงคุณค่าและมีความสำคัญทาง ประประวัติศาสตร์ไทย พระธาตุผาเงามีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อคนในชุมชนบ้านสบคำมาแต่ช้านาน กล่าวกันว่า วัดพระธาตุผาเงาแห่งนี้เป็นบ่อเกิดวัฒนธรรมที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมทางวัตถุและไม่ใช่วัตถุ ความดีงามที่ส่งผ่านทางจารีตประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรม ซึ่งมีอิทธิผลอย่างยิ่งต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเฉพาะกรณีพระพุทธิญานมุนี เพราะท่านเป็นแกนนำในการพัฒนาชุมชน และเป็นนักพัฒนาช่วยเหลือสงเคราะห์ด้านต่าง ๆ ต่อชุมชนบ้านสบคำอย่างจริงจัง และเป็นรูปธรรมจนทำให้วัดพระธาตุผาเงากลายเป็นแหล่งเรียนรู้ส่งเสริม และพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางชุมชนอย่างแท้จริง โดยประยุกต์หลักธรรมคำสอน ผ่านกระบวนการคิด กระบวนการทำ โดยจัดโครงการและกิจกรรม ต่าง ๆ ที่เอื้อประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม เพื่อเป็นแนวทางให้พระสงฆ์และประชาชนทั่วไปได้นำไปพัฒนาท้องถิ่นของตนให้เข้มแข็งสืบต่อไป

ระเบียบวิธีวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ เจ้าอาวาส พระภิกษุ สามเณร และกรรมการวัด จำนวน 15 ท่าน เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก

2. ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล

- ข้อมูลขั้นปฐมภูมิ (Primary data) เป็นข้อมูลที่เป็นบุคคล ที่ผู้วิจัยได้จัดเก็บข้อมูลโดยตรงจากประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาจำนวน 15 คน

- ข้อมูลขั้นทุติยภูมิ (Secondary data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมเอกสารสิ่งพิมพ์ และรายงานการวิจัยที่เกี่ยวกับเรื่องที่ทำการวิจัย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ละเอียด ครอบคลุม ถูกต้อง และตรงวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้อย่างชัดเจน โดยวิธีการใช้ในการวิจัยประกอบด้วยเครื่องมือดังต่อไปนี้ 1) การสำรวจพื้นที่วิจัย ศึกษาสภาพการณ์บริหารจัดการวัด การเผยแผ่ธรรม การอนุรักษ์ป่า 2) การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม ทำการเก็บข้อมูลด้วยการจดบันทึก ถ่ายภาพ บันทึกเสียง 3) การสัมภาษณ์ โดยจะเน้นการสัมภาษณ์เชิงลึกกับเจ้าอาวาส พระภิกษุ กรรมการวัด 4) การสนทนากลุ่มย่อย ได้ทำการสนทนากลุ่มย่อยกับประชากรแบบไม่เป็นทางการ 5) การศึกษาเอกสาร ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของพระพุทธิญาณมุนีในการบริหารจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนบ้านสบคำ การบริหารงานวัด และการจัดกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในวัด 6) วัสดุอุปกรณ์ที่ผู้วิจัยได้นำไปใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษา ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูล เทปบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผล วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของพระพุทธิญาณมุนีในการบริหารจัดการวัด ให้เป็นศูนย์กลางชุมชนบ้านสบคำ เพื่อบรรยายและอธิบายประกอบข้อเท็จจริงต่าง ๆ จากการสัมภาษณ์ สังเกต มีการจดบันทึก การถ่ายภาพกิจกรรมการสัมภาษณ์ เพื่อนำผลการวิจัยไปวิเคราะห์ความถูกต้องร่วมกับชาวบ้านในชุมชนอีกครั้ง

5. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ศึกษาบทบาทของพระพุทธิญาณมุนีในการบริหารจัดการวัด ให้เป็นศูนย์กลางชุมชนบ้านสบคำ ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการวัด ให้เป็นศูนย์กลางชุมชนบ้านสบคำ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ผลการวิจัย

1. บทบาทของพระพุทธิญาณมุนี ในการบริหารจัดการวัด ให้เป็นศูนย์กลางชุมชน

บ้านสบคำ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

1.1 ด้านการปกครอง มีภาวะผู้นำด้านการปกครองสูง มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่ไม่เหมือนผู้นำทั่วไป บำเพ็ญตนเพื่อผลประโยชน์สุขสันติของมวลมนุษยชาติโดยแท้ เปี่ยมล้นด้วยวิสัยทัศน์อันก้าวไกล เข้าใจปัญหาของวัดและชุมชนได้อย่างลึกซึ้ง มีเมตตาธรรม เป็นนักคิด นักวิเคราะห์ รอบรู้และมีข้อมูลที่ทันสมัย กล้าตัดสินใจ มียุทธวิธีและเทคนิคการใช้พระธรรมวินัย พระราชบัญญัติสงฆ์ไทยในการขับเคลื่อนนโยบายต่าง ๆ ในการปกครอง บริหารตน บริหารคน บริหารงาน ทำให้คณะสงฆ์และชาวบ้านอยู่เย็นเป็นสุข นำหลักธรรมมาใช้ควบคู่กับการปฏิบัติ เจริญรอยภาวะผู้นำแบบองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ทรงตรัสไว้ โดยใช้หลักคิด หลักพูด และปฏิบัติ นำหลักทศพิศราชธรรม หลักเมตตาธรรมในการครองตน ครองคน ครองงาน

1.2 ด้านการเผยแผ่ธรรม เป็นพระนักปฏิบัติ เห็นได้จากปฏิปทา การคิด การพูด การทำ มีศีลาจารวัตรที่งดงาม เป็นแบบอย่างการประพฤติปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ตามหลักธรรมคำสอนองค์สัมมาสัมพุทธเจ้ามาโดยตลอด ยึดถือหลักปฏิบัติกรรมฐาน ถือสติปัฏฐานสี่เป็นฐานที่ตั้งในการเจริญสติปัญญา ใช้ศีล สมาธิ ปัญญา ใช้หลักความอดทน ความเพียรเป็นที่ตั้งแห่งความสำเร็จ ทำให้ศรัทธาญาติโยมเลื่อมใสในตัวท่าน แล้วนำไปปฏิบัติใช้ในการพัฒนาตน พัฒนาชุมชน และสังคม ทำให้คนในชุมชมเกิดความรัก ความสามัคคี ความเป็นปึกแผ่น ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน นำมาซึ่งสังคมปกติสุขที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม จัดอบรมธรรมะ อบรมปฏิบัติธรรมกรรมฐานแก่พระภิกษุ สามเณร และฆราวาสมาโดยตลอด จัดตั้งโครงการการสวดมนต์ ปฏิบัติธรรม เฉลิมพระเกียรติเนื่องในวาระโอกาสต่าง ๆ เผยแผ่ธรรมด้วยความหลากหลายวิธี โดยใช้สื่อต่าง ๆ เช่น บันทึกเทป วิทยุชุมชน จัดตั้งทีมงานอบรบรมเผยแผ่ศีลธรรมในพื้นที่สาธารณะต่าง ๆ ทั้งในและนอกชุมชน

1.3 ด้านการศาสนศึกษา ให้ความสำคัญทางด้านการศึกษา มองว่าการศึกษาเท่านั้นที่ต่อยอดหรือสืบทอดพระพุทธศาสนาให้อยู่คู่กับสังคมไทยและสังคมโลกได้ การศึกษาเท่านั้นที่จะทำให้สังคมเจริญก้าวหน้า ท่านพยายามที่จะทำให้วัดแห่งนี้กลายเป็นศูนย์กลางศึกษา ชาติ ศาสน์ พระมหากษัตริย์ เป็นแหล่งรวมการศึกษาทุกศาสนา สังคม และวัฒนธรรมก็อยู่ในสถานที่แห่งนี้ เป็นแหล่งรวบรวมพระธรรมคำสอนขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้า มีการสร้างโรงเรียน สื่อการเรียนการสอนอย่างมีระบบ พัฒนาโครงการศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนเสมอมา เห็นได้จากโครงสร้างที่เกิดขึ้นในระยะสั้นและระยะยาวต่าง ๆ เช่น โรงเรียนศึกษาพระธรรมบาลี โรงเรียนสอนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โรงเรียนสอนภาษาเชียน โรงเรียนสอนศิลปวัฒนธรรม ซึ่งจะช่วยจรรโลงพุทธศาสนามีความรุ่งโรจน์ และทำให้วัด โรงเรียน เกิดการเรียนรู้อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความปติสุขและเกิดการพัฒนาได้อย่างยังยืน

1.4 ด้านการศึกษาสงเคราะห์ เป็นแหล่งขัดเกลา พัฒนา ส่งเสริม คุณภาพชีวิตทุกด้านของคนในชุมชน บูรณาการหลักธรรมนำความรู้สู่การปฏิบัติ คิดค้นศูนย์การศึกษา ศูนย์ศึกษาการพัฒนาต่าง ๆ เพื่อตอบสนองปัญหาของชุมชน ยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้น ลดปัญหาต่าง ๆ ในสังคมให้น้อยลง เสริมสร้างความเข้มแข็งสติปัญญาคนในชุมชนให้มีภูมิคุ้มกัน ไม่ให้หลงใหลไปสู่อบายมุข ทำให้คนรุ่นหลังสนใจและเข้าหาธรรมะ กลับมาสู่ภูมิปัญญาพื้นบ้านท้องถิ่นถ่ายทอดสิ่งทีดีงาม สร้างโรงเรียนสามวัย ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ หรือวันหยุดอื่น ๆ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ตลอดทั้งโครงการที่เอื้อประโยชน์ต่อชุมชน เช่น การให้ทุนการศึกษาแก่เด็กด้อยโอกาส จัดตั้งโครงการอบรมค่ายคุณธรรมจริยธรรม จัดตั้งทีมงานอบรมธรรมะสู่ประชาชน สร้างเงินสร้างงานให้แก่ชุมชน เช่น โครงการฟื้นฟูยาสมุนไพรพื้นบ้าน โครงการทอผ้าพื้นบ้าน เพื่อเป็นตัวอย่างในการพัฒนาวัดพัฒนาชุมชนได้อย่างยั่งยืนและมีความสุข สร้างสันติสุขในรูปแบบบูรณาการหลักธรรมคู่กับการพัฒนาสมัยใหม่ได้อย่างกลมกลืนและเข้มแข็ง

1.5 ด้านการสาธารณูปการ บำรุง ซ่อมแซ่ม ต่อเติม จัดโครงการสาธารณประโยชน์ เพื่ออำนวยความสะดวกของพุทธศาสนิกชนคนรุ่นหลัง เห็นความสำคัญของสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ บูรณาการสิ่งที่ตัวเองมีอยู่เข้ากับสมัยใหม่ให้เป็นประโยชน์มากที่สุด นอกจากนี้ยังได้ศึกษาและใช้ทรัพยากรแปรรูปเพื่อเศรษฐกิจของชุมชน ศาสนที่เป็นวัตถุ เช่น เจดีย์ วัด วิหาร โบสถ์ สถาน พร้อมกับได้สร้างศาสนที่พึ่งทางกายทางใจ เช่น สร้างโรงเรียน วัด ที่พักผ่อน ที่สาธารณะมากมายให้แก่วัดและชุมชนมาโดยตลอด

1.6 ด้านการสาธารณสงเคราะห์ เป็นนักพัฒนา นักส่งเสริม จัดหาแหล่งทุนต่าง ๆ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้คนในชุมชน เช่น โครงการฟื้นฟูภูมิปัญญาพื้นบ้านการทำยาสมุนไพร เพื่อตอบโจทย์แก้ไขปัญหาในระยะสั้นและระยาว เป็นแหล่งส่งเสริมสติปัญญา แหล่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่เอื้อประโยชน์สูดสุดให้แก่คนในชุมชน นอกจากนั้นยังสนับสนุน ส่งเสริมการศึกษา พัฒนาเศรษฐกิจของชุมชมมาโดยตลอด สร้างสถานที่สาธารณะให้แก่วัดและชุมชน อำนวยความสะดวกต่อการจัดกิจกรรมวัดชุมชน นำความเข็มแข็งทางด้านร่างกายและจิตใจ ความร่มเย็น ความเป็นปกติสุข ความเป็นปึกแผ่น ความดีงามของสังคมก็จะกลับมา

1.7 ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม อนุรักษ์และส่งเสริมศิลปะมาโดยตลอด อีกทั้งภูมิปัญญาพื้นบ้านเป็นสิ่งที่งดงามและมีค่าต่อวิถีชีวิตแห่งนี้จากรุ่นสู่รุ่นอันเป็นแม่แบบการพัฒนาที่ยั่งยืน ขณะเดียวกันจัดการปัญหาโดยการเทศน์ บิณฑบาต ระดมทุน รณรงค์ให้ทุกภาคส่วนได้เข้ามามีบทบาทได้จัดทำโครงการบวชป่าทุก ๆ ปี และจัดตั้งให้

มีโครงการศึกษาธรรมชาติป่าไม้ เพื่อให้นักเรียนได้เข้าใจและตระหนักเห็นคุณค่าของป่าไม้ เห็นว่าป่าไม้นั้นคือทุกสิ่งเป็นปัจจัยสี่ เอื้อต่อการพัฒนาทางกายและใจให้เป็นสุขและสันติ เห็นเป็นประจักษ์จากรางวัลที่ได้รับโลกสีเขียว เป็นเครื่องยืนยันได้ว่าบรรลุผลสำเร็จในการอนุรักป่าไม้ได้เป็นอย่างดี

2. ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนบ้านสบคำ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

2.1 ด้านการปกครอง พระพุทธิญาณมมุนีปกครองทั้งนักบริหารวัด บริหารอำเภอ มีหน้าที่รับผิดชอบหลายอย่าง รวมทั้งบุคลากรไม่เพียงพอต่อการสนองงาน จนทำให้การดำเนินงานบางครั้งล่าช้าและไม่ทั่วถึงขาดตกบกพร่องบ้าง

2.2 ด้านการเผยแผ่ศาสนธรรม การเผยแผ่ธรรมะเป็นงานที่หนักพอสมควรที่จะสร้าง หรือ สรรหาตัวแทน เป็นเสาหลักในการเผยแผ่ เนื่องจากบุคคลการที่มีความรู้ความสามารถมีจำกัด หรือเทียบเท่าท่านอาจหาไม่ได้เลย คุณภาพของบุคลล จึงสำคัญต่อความรุ่งโรจน์ หรือถอยหลังของพระพุทธศาสนา

2.3 ด้านการศาสนศึกษาวัดแห่งยังขาดบุคลากร ขาดแหล่งทุน ขาดอุปการเรียน จึงไม่สามารถสร้างโรงเรียนพระปริยัติธรรม

2.4 ด้านการศึกษาสงเคราะห์ การศึกษาสงคงเคราะห์ของวัดอาจไม่เป็นระบบมากนัก การจัดตั้งโครงการไม่ค่อยต่อเนื่อง เนื่องจากวัดแห่งนี้ยังขาดบุคลากร ขาดแหล่งทุน ขาดอุปการเรียน

2.5 ด้านสาธารณูปการ วัดยังขาดแคลนเจ้าหน้าที่รอรับภายในวัดไม่เพียงพอจัดหางานเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในแต่ละงานมาจัดเตรียมงาน

2.6 ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ปัญหาการสาธาระสงค์เคราะห์คือ ขาดบุคลากร หรือบุคลกรที่มีอยู่ไม่มีความสมารถเพียงพอต่อการดำงานด้านสาธารณสงค์เคราะห์

2.7 ด้านการอนุรักษ์ศิลปะวัฒนะธรรมและสิ่งแวดล้อม รับแรงกดดันจากปัจจัยภายในและภายนอก จากนายทุน จากการไม่รับความร่วมมือจากชาวบ้าน ภาครัฐ เอกชน

อภิปรายผลการวิจัย

1. บทบาทของพระพุทธิญาณมุนี ในการบริหารจัดการวัด ให้เป็นศูนย์กลางชุมชนบ้านสบคำ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

1.1 ด้านการปกครอง พบว่า เป็นแบบอย่างในการทำงาน การบริหารจัดการวัด ทำให้เกิดแรงศรัทธา มีคณะทำงานเพื่อสังคม คำนึงถึงความเสียสละ ประโยชน์ส่วนตนเพื่อ

ประโยชน์ส่วนรวม ทำให้โครงสร้างระบบการทำงานของคณะสงฆ์มั่นคง เข้มแข็งขึ้น พระภิกษุสามเณร ชาวบ้านเกิดความสามัคคี มีความเป็นปึกแผ่นมากขึ้น ให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน **ที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่า** มีภาวะผู้นำสูง มีทักษะ มีศิลป์ มีความสามารถสูง เพียบพร้อมไปด้วยหลักเมตตาธรรม เมตตา กรุณา อุเบกขา ในการบริหารจัดการวัด ยึดหลักโครงสร้างของพระธรรมวินัย เจริญรอยตามคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ทุกประการ ตัดสินใจอยู่บนพื้นฐานหลักความจริง หลักความถูกต้อง ความเป็นธรรม โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสมพาน พุทฺธสโร (พระสมพาน พุทฺธสโร (สันวิราช), 2556: 26) เรื่อง “บทบาทการพัฒนาวัดของพระศรีปริยัตยาภรณ์ (กลีบ วรปญฺโญ) พบว่า บทบาทด้านการปกครองของพระศรีปริยัตยาภรณ์ (กลีบ วรปญฺโญ) ท่านได้ให้ความสำคัญแก่พระภิกษุสามเณร และผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา เป็นผู้เสียสละตั้งใจบำเพ็ญตน เพื่อพัฒนาพระพุทธศาสนาให้มีความรุ่งเรือง โดยใช้นโยบายการปกครองรูปแบบพ่อปกครองลูก

1.2 ด้านการเผยแผ่ธรรม พบว่า นำหลักธรรมคำสอนไปสู่มุมกว้าง ประชาชนทั้งใกล้และไกลให้ความสนใจและน้อมนำคำสั่งสอนของท่านไปประพฤติปฏิบัติได้เป็นอย่างดี โครงการอบรมจริยธรรม ปฏิบัติธรรม สังคมให้การยอมรับ มีประชาชนจากทั้งในและนอกประเทศเข้ามาปฏิบัติธรรมและศึกษาธรรมะในวัดแห่งนี้มากขึ้นเรื่อย ๆ จนทำให้วัดแห่งนี้กลายเป็นศูนย์ปฏิบัติธรรมแห่งแรกและเป็นที่กล่าวขานมากที่สุดแห่งหนึ่งของจัดหวัดเชียงราย **ที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่า** ท่านเป็นนักปฏิบัตดี ปฏิบัติชอบ เพียบพร้อมไปด้วยภูมิรู้ภูมิธรรม มีปฏิปทาสูง มีศีลาจารวัตรงดงาม ทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการเจริญสติ ถ่ายทอดหลักธรรมคำสอน แนวปฏิบัติของท่านใช้การหลักการง่าย ๆ ใช้หลักสติปัฏฐานสี่ เป็นที่ตั้งแห่งการเจริญสติ ใช้ทาน ศีล ภาวนา ในการอบรมขัดเกลาญาติโยม เด็กและเยาวชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสมพาน พุทฺธสโร (พระสมพาน พุทฺธสโร (สันวิราช), 2556 : 26) เรื่อง “บทบาทการพัฒนาวัดของพระศรีปริยัตยาภรณ์ (กลีบ วรปญฺโญ) พบว่า ตระหนักถึงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี ซึ่งนับเป็นงานที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงยังยืน มั่นคงอยู่แห่งพระพุทธศาสนา และเพื่อประโยชน์แก่หมู่สงฆ์ อันถือได้ว่าเป็นภารกิจโดยตรงของพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ที่มีหน้าที่ของตนคือ ศึกษาและปฏิบัติตาม พระธรรมวินัยจนเกิดความรู้ความเข้าใจ สามารถทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้

1.3 ด้านการศาสนศึกษา พบว่า ประสบผลสำเร็จให้การวางรากฐานการเรียนการสอนบาลีอย่างเป็นรูปธรรมมากที่สุด เห็นได้จากพระภิกษุสงฆ์จำนวนมากที่ผ่านเกณฑ์การสอบไล่บาลีสนามหลวงทุกปี จนเป็นที่ยอมรับการเรียนการสอนบาลีที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่หนึ่งในอำเภอเสียงแสน **ที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่า** ท่านใส่ใจและเห็นความ

สำคัญของการศึกษา ศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี เน้นคุณภาพของกาศึกษามากว่าปริมาณ โดยจัดสรรงบประมาณต่อบุคคลกรและสื่อการเรียนการสอนอย่างพอเหมาะ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสุดใจ ธมฺมโชโต (พระสุดใจ ธมฺมโชโต (เนาวพันธ์), 2551 : 29) เรื่อง “บทบาทของพระราชธรรมสุธี (สมปอง ปณฺญาทีโป) ที่มีต่อการพัฒนาสังคม” พบว่า ท่านเล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง ได้ศึกษาทางโลกและทางธรรม เป็นพระสงฆ์ที่มีความคิดยาวไกล มุ่งพัฒนาตัวเองอยู่เสมอ ได้พัฒนาการศึกษาอย่างกว้างขวางในจังหวัดนครศรีธรรมราช เช่น เปิดการเรียนการสอนปริยัติธรรมแผนกสามัญให้พระภิกษุสามเณร และพยายามที่จะทำการเปิดวิทยาเขตของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาทางโลกในระดับปริญญาตรี นอกจากนี้ยังมุ่งพัฒนาการศึกษาของเยาวชนผู้ด้อยโอกาส ทำให้เยาวชนได้รับการศึกษามากยิ่งขึ้น

1.4 ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า มีการอุปถัมภ์ จัดหาแหล่งทุนเล่าเรียนแก่พระภิกษุสามเณร นักเรียน นักศึกษาที่ยากจน มาโดยตลอด นอกจากนี้ยังได้สนับสนุนอุปกรณ์ทางการศึกษา และให้ทุนเด็ก เด็กดี เด็กกตัญญู และเรียนเก่ง ในสถานที่ศึกษาต่าง ๆ **ที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่า** ท่านเป็นนักสงเคราะห์โดยแท้ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล เห็นความสำคัญของการศึกษา ตระหนักถึงคุณค่าและจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาคน ยกระดับคุณภาพชีวิตของคนให้สูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสุดใจ ธมฺมโชโต (พระสุดใจ ธมฺมโชโต (เนาวพันธ์), 2551 : 29) เรื่อง “บทบาทของพระราชธรรมสุธี (สมปอง ปณฺญาทีโป) ที่มีต่อการพัฒนาสังคม” พบว่า บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ของพระราชธรรมสุธี (สมปอง ปณฺญาทีโป) ได้ทำการสนับสนุนการศึกษาด้วยการมอบทุนการศึกษาให้กับนักเรียนนักศึกษาทั่วไปตั้งแต่ พ.ศ.2545 ถึงปัจจุบันเป็นประจำทุกปี จำนวนปีล่ะ 80 ถึง 100 ทุน ทุนละ 2,000 บาท ได้ทำการมอบเงินสนับสนุนองค์กรเครือข่ายการอุดมศึกษานครศรีธรรมราช จำนวน 1,000,000 บาท ซึ่งถือได้ว่าเป็นเงินจำนวนมากที่ได้เสียสละเพื่อสนับสนุน การศึกษาแก่นักเรียนนักศึกษา

1.5 ด้านสาธารณูปการ พบว่า ได้ทำนุบำรุง ซ่อมแซม ต่อเติมศาสนสถาน เช่น สถานที่ปฏิบัติธรรม สถานที่พักและศึกษาธรรม ให้เป็นสถานที่ทำวัดสวดมนต์ ปฏิบัติธรรม สถานบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ให้ความสะดวกสบายสำหรับนักท่องเที่ยว ผู้ที่ประสงค์จะเรียนรู้หลักธรรมคำสอนทางศาสนาและวัฒนธรรม ประชาชนชื่นชอบผลงานของท่าน ทั้งให้การสนับสนุนต่อโครงการเป็นอย่างดี สาธุชนหลากหลายทั่วสารทิศให้การสนับสนุนและการบริจาคทรัพย์สินเงินทอง **ที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่า** ท่านเป็นคนมีบารมี มีศีลธรรม มีศีลาจารวัตรงดงาม ปฏิปทาน่าเลื่อมใส ท่านพูดแล้วปฏิบัติ มีหลักคิด หลักธรรมเป็นของ

ตัวเอง ทำให้ศรัทธาญาติโยมเลื่อมใส ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสมชาย สนฺติกโร (พระมหาสมชาย สนฺติกโร (ชุ่มจิต), 2556: 27) เรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านสาธารณูปการของวัดในจังหวัดปทุมธานี” พบว่า มีการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน ก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ ปรับปรุงสภาวะแวดล้อมและภูมิทัศน์ของวัดให้มีความสะอาดร่มรื่นสวยงาม ดูแลรักษาและการจัดการศาสนสมบัติของวัด จัดการประชุมอบรมบุคลากรที่มีหน้าที่อย่างมีระบบแบบแผน

1.6 ด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่า ได้ทำประโยชน์ส่วนรวม มุ่งมั่นทำงานเพื่อประโยชน์แก่ชุมชน เห็นได้จากโครงการต่าง ๆ ที่ได้รับรางวัลและกิจกรรมที่เป็นรูปธรรมมากที่สุดคือ โครงการฟื้นฟูและส่งเสริมภูมิปัญญาพื้นบ้าน ทั้งเป็นผู้คิดค้นและวางแผน ดำเนินงานทุกขั้นตอนอย่างเป็นระบบ **ที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่า** ท่านเป็นผู้นำที่เสียสละ คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม คำนึงถึงความเดือดร้อน ความทุกข์ยากลำบากของคนในชุมชนเป็นหลัก โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูประภัสร์สิทธิคุณ (พระครูประภัสร์สิทธิคุณ (ปภสฺสโร), 2556: 28) เรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ด้านการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด” พบว่า อำนวยความสะดวกต่าง ๆ แก่ประชาชน หรือจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือเด็กกำพร้า เด็กเร่ร่อน เด็กที่มาจากครอบครัวยากจน จัดตั้งสถานที่ศึกษา สถานีอนามัย ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ หรือที่ตั้งของหน่วยงานราชการ ตลอดถึงกิจกรรมสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ เพื่อให้สังคมได้ปฏิบัติตามหลักบุญกิริยาวัตถุ คือทาน ศีล ภาวนา

1.7 ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม พบว่า ประสบผลสำเร็จในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ทำทุกวิถีทางที่ผลิกผืนป่าชุมชนให้กลับมาสู่สภาพเดิม ทั้งปลูกป่าในป่า และปลูกป่าในใจคนมาโดยตลอด คลี่คลายปัญหาความขัดแย้งที่ดินระหว่างวัดและนายทุน ทำให้ป่าชุมชนกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ธรรม ธรรมชาติ แหล่งชีวิต แหล่งอาหารของคนในชุมชน และบริเวณใกล้เคียง ผลงานรางวัลลูกโลกสีเขียวเป็นสิ่งรับรองความสำเร็จ โดยการนำหลักธรรมบูรณาการอนุรักษ์ป่าไม้ **ที่เป็นเช่นนี้อะภิปรายได้ว่า** ท่านมีภูมิรู้ภูมิธรรม มีความสามารถในการชักจูงผู้คนในชุมชน และลงมือปฏิบัติให้เป็นแบบอย่าง พร้อมกับเทศนาอบรมสั่งสอน รณรงค์ให้คนรู้จักคุณค่าป่าไม้ และชักชวนนำพาผู้คนชักชวนหน่วยงาน ให้เข้ามามีบทบาทอนุรักษ์ร่วมกัน ใช้กุศโลบายหลากหลายวิธี โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูใบฎีกาถาวร สุรปญฺโญ (พระครูใบฎีกาถาวร สุรปญฺโญ (เสนสอน), 2554: 29) เรื่อง “การศึกษาบทบาทพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ : ศึกษาเฉพาะกรณีบทบาทของพระนิภากรโสภณ (ไกร ฐานิสฺสโร) วัดหนองกลับ อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์” พบว่า

มีการอนุรักษ์ใน 2 ลักษณะ คือ การอนุรักษ์โดยตรง ได้แก่ การไม่ทำลายป่าไม้ทุกประเภท ซึ่งมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการห้ามพรากของเขียวหรือต้นไม้ เป็นต้น และการอนุรักษ์โดยอ้อม ได้แก่ การอยู่ในป่าแบบพึงพาอาศัย โดยอาศัยป่าเป็นสถานที่สัปปายะในการปฏิบัติธรรม แนวคิด มุ่งการพัฒนาคุณภาพของชีวิต พร้อมกับการให้คำปรึกษาการให้การศึกษาแก่ชุมชน รวมทั้งการส่งเสริมภูมิปัญญาในท้องถิ่นในการอนุรักษ์ป่าไม้ ทำให้ชาวบ้านและชุมชนได้เข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของท่าน

บรรณานุกรม

ฉลอง พันธ์จันทร์และคณะ. (2553). **บทบาทหน้าที่ของสงฆ์.** กรุงเทพมหานคร: เคล็ดไทย

นงลักษณ์ สุทธิวัฒนพันธ์. (2545). **พัฒนาบุคลิกผู้นำและนักบริหาร พิมพ์ครั้ง ที่ 5 แก้ไขและเพิ่มเติม.** กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ.

น้อย ลายคราม และสุบรรณ จันทบุตร. (2539). **หลักการบริหารและจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์.** กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ

พุทธทาสภิกขุ. (มปป). **การบริหารธุรกิจแบบพุทธ.** กรุงเทพมหานคร: เคล็ดไทย

พระครูใบฎีกาถาวร สุรปญฺโญ (เสนสอน). (2554). “การศึกษาบทบาทพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ทรัพยากร ป่าไม้ : ศึกษาเฉพาะกรณีทบาทของพระนิภากรโสภณ (ไกรฐานิสฺสโร) วัดหนองกลับ อำเภอ หนองบัว จังหวัดนครสวรรค์”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระครูประภัสร์สิทธิคุณ (ปภสฺสโร). (2556). “บทบาทของพระสงฆ์ด้านการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ อำเภอจตุรพักตรพิมานจังหวัดร้อยเอ็ด”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต.** มหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระมหาสมชาย สนฺติกโร (ชุ่มจิต). (2556). “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้าน สาธารณูปการของวัดในจังหวัดปทุมธานี”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร**มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระสุดใจ ธมฺมโชโต (เนาวพันธ์). (2551). “บทบาทของพระราชธรรมสุธี (สมปอง ปญฺญาทีโป)”. **วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระสมพาน พุทฺธสโร (สันวิราช). (2556). “บทบาทการพัฒนาวัดของพระศรีปริยัตยาภรณ์ (กลีบ วรปญฺโญ) วัดพัฒนาราม ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎ์ธานี”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย.** มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล. (2539). **การบริหารวัด พิมพ์ครั้งที่ 2**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอชเอพี เพรส จำกัด

แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาเขตพื้นที่ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

A Study of The Volunteer Monks' Propagation of Buddhism Towards Hill Tribes Mae Chaem District Chiang Mai Province

พระสมหวัง ผลญาโณ (เสคา)

Phra Somwang Palayano (Saka)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ มีความมุ่งหมายที่จะศึกษา แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาเขตพื้นที่ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวทางของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูง 2) เพื่อศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาเขตพื้นที่ อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่ 3) เพื่อเสนอแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาในเขตพื้นที่ อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่ การเผยแผ่พระพุทธศาสนามุ่งเน้นเดินตามพันธกิจ 6 ประการ และความรู้ที่พระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาเขตพื้นที่อำเภอแม่แจ่ม ได้ขึ้นไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารและรวมไปถึงผลสัมฤทธิ์ของพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาที่ได้ไปเผยแผ่ พระพุทธศาสนาต่อกลุ่มชาติพันธ์กะเหรี่ยงบนพื้นที่สูง ที่ทำให้กลุ่มชาติพันธ์เกิดความศรัทธาในพระพุทธศาสนาจนกระทั้งได้แสดงตนเป็นพุทธมามกะโดยยึดพระรัตนตรัยเป็นสรณะและได้ยึดถือศีล 5 เป็นหลักในการปฏิบัติตน ซึ่งการเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูงของพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาทำให้กลุ่มชาติพันธ์บนพื้นที่สูงได้เรียนรู้และอบรมโดยจัดกิจกรรมร่วมกันโดยมี วัด, โรงเรียน, ชุมชน ได้ร่วมกันจัดกิจกรรมขึ้นมาและมีหน่วยงานอื่นๆ ได้ร่วมในกิจกรรมในครั้งนี้

ผลสัมฤทธิ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาในเขตพื้นที่ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ในเขตพื้นที่ผู้วิจัย พบว่า วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาได้ทำงานแบบเชิงรุก โดยคำนึงถึงประโยชน์ของคนหมู่มากเพื่อประโยชน์เกื้อกูลอนุเคราะห์ เพื่อความสุขของคนทั้งหลาย

คำสำคัญ : แนวทางการเผยแผ่; พระพุทธศาสนา; พระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา

Abstract

The purposes of this research entitled “A Study on the Guidelines of the Volunteer Monks’ Propagation of Buddhism Towards Hill Tribes, Mae Chaem District, Chiang Mai Province” aims to 1) to study the propagation of Buddhism in the mountainous areas 2) to study the propagation of Buddhism by the hill tribe volunteer Monks in Mae Chaem District, Chiang Mai. 3) to propose the guideline on propagation of Buddhism towards the hill tribes in Mae Chaem District, Chiang Mai. This is a documentary research with the help of in-depth interview from the 15 Local Key Informants. All data will be analyzed by content analysis.

The findings are as 1) in the guidance on propagation of Buddhism in the mountainous areas, the Volunteer Monks have to focus on the the six major Buddhist Mission according to the Great Elder Association. 2) in the propagation of Buddhism by the hill tribe volunteer Monks, it was found that the volunteer monks use the technic of participatory learning by organizing workshops, learning activities with local organizations such as Temples, Schools, Communities and other Agencies. The effectiveness of the propagation erects the religious groups those became in Buddhist. They observe the 5 precepts in their daily lives. 3) in the propose the guideline on propagation of Buddhism towards the hill tribes, it was found that the hill tribe volunteer monks works the proactively, that is he has to go first, sacrifices and shows the dedication for the benefits of the people, the support of the people and for the happiness of the people.

Keywords : the Guideline Propagation; Buddhism; the Hill Tribes Volunteer Monks.

บทนำ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้เริ่มขึ้นตั้งแต่สมัยพุทธกาล ในครั้งที่พระพุทธองค์ทรงส่งพระอรหันต์สาวกไปประกาศพระสัทธรรม การเผยแผ่พระพุทธศาสนาครั้งแรกมีหลักฐานตามปฐมพุทธวจนะตรัสไว้ในช่วงแรกที่ส่งพระสาวกจำนวน 60 รูป ดังพุทธพจน์ที่ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลายเราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์...ภิกษุทั้งหลายพวกเธอจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ อย่าไปโดยทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมมีความสวยงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน...แม้เราก็จักไปยังตำบลอุรุเวลา เสนานิคมเพื่อแสดงธรรม” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 4 ข้อ 32: 40)

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง พระพุทธองค์และพุทธสาวกได้เผยแผ่หลักธรรมคำสอนเป็นเวลา 45 ปี เมื่อเสด็จปรินิพาน บรรดาพระสาวก และ ศาสนทายาทก็ได้สืบสานต่อโดยยึด หลักธรรมเป็นสรณะจวบจนถึงปัจจุบัน ในมหาปรินิพานสูตรได้กล่าวถึงพระพุทธองค์ไว้ว่า พระองค์ได้ทรงเสด็จพระดำเนินหรือเที่ยวจาริกไปตามเมืองต่างๆ มากกว่า 10 แห่งในพรรษาสุดท้าย ซึ่งเป็นการปฏิบัติภารกิจหน้าที่เพื่อเผยแผ่หลักธรรมโดยพระองค์เอง และหลังจากที่พระพุทธเจ้าได้เสด็จปรินิพพานแล้ว ในพุทธศตวรรษที่ 3 พระเจ้าอโศกมหาราช ได้ส่งคณะสมณทูตมีปรากฏชื่อ 2 รูป คือ พระโสณเถระและพระอุตตรเถระ เพื่อเดินทางมาเผยแผ่พระพุทธศาสนายังดินแดนที่เรียกว่า “สุวรรณภูมิ” ซึ่งมีหลักฐานทางโบราณคดีที่เชื่อถือได้ว่าเป็นบริเวณพื้นที่ๆ อยู่ในจังหวัดนครปฐมหรือจังหวัดสุพรรณบุรีในปัจจุบัน (พระพรหมคุณาภรณ์, 2549: 29) **พุทธวิธีในการสอน คือ วิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงสอนพุทธบริษัทด้วยพุทธวิธีหลายอย่าง เพื่อให้เหมาะสมแก่ผู้ฟังเพื่อให้ได้ประโยชน์มากที่สุด** (วศิน อินทสระ, 2545: 87)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นหน่วยงานหนึ่งที่มองเห็นความสำคัญของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จึงได้มอบหมายให้วิทยาเขตเชียงใหม่เป็นผู้รับผิดชอบ ทำการคัดเลือกพระนิสิตจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตต่างๆ และวิทยาลัยสงฆ์ต่างๆ เพื่ออาสาไปพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงทำงานร่วมกับพระธรรมจาริกในเขตทุรกันดาร โดยเรียกชื่อโครงการนั้นว่า “โครงการพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา” โดยได้เน้นศักยภาพในการทำงาน เพื่อให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากที่สุด และได้มีการคัดสรรพระสงฆ์ที่มีความรู้และความเข้าใจในวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งจำเป็นจะ

ต้องเป็นผู้ที่มีเทคนิค มีวิธีการในการทำงานและมีใจรักในโครงการ มีวิริยะ อุตสาหะ อดทน และอุดมการณ์ในการทำงานเป็นที่ตั้ง พร้อมที่จะเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ ทำงานแบบเชิงรุกมากกว่าเชิงรับ (พระปลัดสุชาติ สุวฑฺฒโก, 2545: 30) ในปีพุทธศักราช 2545 มีการปรับเปลี่ยนการทำงานในภาคสนาม โดยเน้นการเผยแผ่เชิงรุกมากขึ้น มีการเปิดอาศรมเพิ่ม เป้าหมาย คือ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ มีอาศรมใหม่อีกจำนวน 2 แห่ง คืออาศรมพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาบ้านแม่เอาะและอาศรมพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาบ้านใหม่พัฒนาสันติซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธ์กะเหรี่ยง ในการขยายพื้นที่ต้องเจอกับอุปสรรคปัญหาหลากหลายรูปแบบ แต่ต้องอาศัยแรงศรัทธา ความอดทน และการเรียนรู้ภาษาตลอดจนเรียนรู้วัฒนธรรมและประเพณีของแต่ละรูป จึงได้ทำงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงประสบผลสำเร็จในระดับหนึ่ง(พระปลัดสุชาติ สุวฑฺฒโก, 2545: 49)

การส่งพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา เข้าไปปฏิบัติศาสนกิจในท้องที่บนพื้นที่สูง เป็นการทำงานเผยแผ่ พระพุทธศาสนาในเชิงรุกโดยเน้นนโยบายการเผยแผ่เชิงรุก (พระธรรมโกศาจารย์, 2548:29) เพราะผู้วิจัยได้สำรวจในหมู่บ้านที่ไม่มีพระอยู่ในพื้นที่ ชาวบ้านนับถือบรรพบุรุษเลยไม่มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา การเข้าพื้นที่ในครั้งแรกก็ยากลำบาก โดยเฉพาะในเขตพื้นที่อำเภอแม่แจ่ม ในการเดินทางนั้นลำบากมากในช่วงฤดูฝนแล้วทางที่เข้าไปต้องเดินด้วยเท้าระยะทางก็ไกล บางครั้งก็ตกรถบ้าง ค้างคืนในวัดในเขตอำเภอแม่แจ่ม บ้างหรือตามหมู่บ้านข้างเคียงบ้างทำเอาการเผยแผ่ลำบากเพราะว่าสิ่งที่อำนวยความสะดวกยังมาไม่ถึงอย่างเช่น ไฟฟ้า อุปกรณ์ที่ใช้ในการสื่อสาร เป็นต้น

จากการที่ทางโครงการพระบัณฑิตอาสาฯได้ส่งพระนิสิตที่จบการศึกษาชั้นปีที่สี่แล้วหลังจากนั้นได้เข้าไปปฏิบัติศาสนกิจก่อนเข้ารับปริญญาบัตรโดยมาเป็นพระบัณฑิตอาสาฯเข้าไปปฏิบัติศาสนกิจโดยเข้าไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูง แต่ต้องอาศัยความอดทนและวิธีการที่หลากหลาย การที่จะเข้าไปในหมู่บ้านแต่ละแห่งไม่มีแม้แต่ที่อยู่อาศัยพระนิสิตที่ไปปฏิบัติศาสนกิจ แต่ละรูปต้องไปอาศัยโรงเรียนบ้าง ศาลาประชาคมบ้าง บางที่ต้องนอนที่กระต๊อบร้างที่ชาวบ้านทำทิ้งไว้บ้าง หากไม่มีใจรัก ไม่มีอุดมการณ์ในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแล้วยากอย่างยิ่งที่จะต้องอดทนและฝ่าฟันความยากลำบากเหล่านี้ไปได้ โดยเฉพาะในเขตอำเภอแม่แจ่ม นั้นอยู่อย่างลำบากมากทางสัญจรก็ไม่ดีโดยเฉพาะในช่วงฤดูฝนมีแต่โครนฝนตกรถติดไฟฟ้าไม่เข้าถึงบางครั้งในช่วงฤดูฝนไม่มีแสงแดดทำไฟฟ้าได้ ต้องใช้แสงเทียนส่องสว่างเข้าช่วยเลยทำงานได้

ดังนั้น การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงมุ่งเน้นถึงแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระบัณฑิตอาสาฯที่มีต่อกลุ่มชาติพันธ์บนพื้นที่สูงว่า มีแนวทางการทำงานเผยแผ่

พระพุทธศาสนาในลักษณะเชิงรุก และกลุ่มชาติพันธ์ที่ได้รับการบริการมีความรู้ความเข้าใจในหลักพุทธธรรมและพิธีกรรม นำไปประยุกต์ในการดำรงชีวิตประจำวันตลอดจนการร่วมกิจกรรมต่างๆ พร้อมทั้งศึกษาถึงจุดแข็ง จุดอ่อน ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาซึ่งเป็นข้อมูลมากำหนดทิศทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนากับกลุ่มชาติพันธ์ต่างๆ ในอนาคตได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพต่อไป

ระเบียบวิธีวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเอกสาร

ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารชั้นต้น คือ ปฐมภูมิพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.2539 และทุติยภูมิ ได้แก่ คัมภีร์อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสส รวมทั้งงานเขียนของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาและข้อมูลสำเร็จรูปเครือข่ายสารนิเทศต่างๆ สารานุกรม ที่กล่าวถึงเรื่องการเผยแผ่พระพุทธศาสนา รวมถึงเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องทุกชนิด

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้เน้นการศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับการกระบวนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระบัณฑิตอาสาฯ ได้ดำเนินการเข้าไปเผยแผ่ สร้างความรู้และความเข้าใจให้กับชาวเขาบนพื้นที่สูง เช่น การฟื้นฟูอนุรักษ์วัฒนธรรมและการพัฒนาด้านการจิตใจ การให้การศึกษากับเยาวชน มีลายละเอียดดังนี้

1. วิธีดำเนินการเผยแผ่ซึ่งหมายถึง พระบัณฑิตอาสาฯเป็นสื่อในการเผยแผ่ และสร้างความเข้าใจต่อหลักพระพุทธศาสนาให้ชาวบ้านที่อยู่บนพื้นที่สูง เช่น การทักทายปราศรัย การบรรยาย การปฏิบัติตนและการแรงจูงใจให้กับชาวบ้าน

2. ขั้นตอน เช่น พระบัณฑิตอาสาฯใช้วิธีการดำเนินการเผยแผ่ให้ความรู้และความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาของคนในชุมชน เช่า การศึกษาบริบทชุมชน และการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสร้างองค์ประกอบให้กับชุมชนของพระบัณฑิตอาสาฯ การวางแผนพัฒนาชุมชน การสร้างจิตสำนึกในชุมชนให้เกิดมีส่วนรวมกับพระบัณฑิตอาสาฯ มีการร่วมกาประเมินผลงานเพื่อการพัฒนาชุมชน

3. เนื้อหาการเผยแผ่ เช่น การค้นคว้าหลักธรรมของพระบัณฑิตอาสาฯ ที่จะเข้าไปเผยแผ่และให้ความรู้ความเข้าใจจึงเกิดความศรัทธาในทางพระพุทธศาสนาต่อไป

ขอบเขตด้านพื้นที่และประชากร

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาวิจัยกลุ่มประชากร, อาศรมพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาและคณะสงฆ์อำเภอแม่แจ่มตัวอย่าง เขตพื้นที่ ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 2 อาศรม 2 หมู่บ้านและคณะสงฆ์อำเภอแม่แจ่ม คือ

1. อาศรมบ้านแม่ลอง ประกอบไปด้วย หมู่บ้านแม่ลองเหนือ-ใต้ ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ จึงคงมีประชากรและพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา 1 รูป ประชากร 5 คน

2. อาศรมบ้านแม่ขี้มูกน้อย คือบ้านแม่ขี้มูกน้อย ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ จึงคงมีประชากรและพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา 1 รูป ประชากร 5 คน

3. คณะสงฆ์อำเภอแม่แจ่ม จำนวน 3 รูป เจ้าคณะอำเภอ 1 รูป เจ้าคณะตำบล 1 รูป เลขานุการเจ้าอำเภอ 1 รูป

การเลือกข้อมูลประชากร ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มประชากรซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายสองหมู่บ้านและหนึ่งคณะสงฆ์ รวมจำนวนทั้งหมด 15 รูป/คนนี้

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดเก็บข้อมูลของวัตถุประสงค์แนวคิดและหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งการที่ได้ค้นคว้าทางทฤษฎี การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาได้ปฏิบัติงานตามพันธกิจ 6ประการของทางโครงการที่ได้มอบนโยบายให้พระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาทุกรูปในวันที่ปฐมนิเทศก่อนที่จะขึ้นไปปฏิบัติงานบนพื้นที่สูง แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนากับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ๒ อาศรม, ๒ หมู่บ้านและคณะสงฆ์อำเภอแม่แจ่ม โดยการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ และการจัดประชุมกลุ่มย่อย พร้อมกับนำข้อมูลมาวิเคราะห์สามารถสรุปผลการวิจัยในครั้งนี้ คือ แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาโดยได้เน้นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเชิงรุกมากกว่าเชิงรับและมีใจเป็นจิตอาสามีความอดทนอดกลั้นถึงจะผ่านอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูง

อภิปรายผล

ในบทนี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ วิเคราะห์แนวทางของการเผยแผ่แผ่พระพุทธศาสนาของ พระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ มีแนวโน้นในการทำงานร่วมกับคณะสงฆ์ในอำเภอแม่แจ่ม และงาที่เกี่ยวข้องที่พระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวได้มีส่วน

เกี่ยวข้องในการทำงานตามพันธกิจ 6 ประการ ที่ทางโครงการพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาได้มอบหมายได้ให้ไปปฏิบัติหน้าที่และมีส่วนร่วมเข้าไปปรึกษาหารือหรือแนวทางในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความรู้ในการรักษาทรัพยากรต่างของชุมชาไม่ให้หายไปทั้งพระสงฆ์และชาวบ้านก็จะมีการหารือในเรื่องการทำงานมาโดยตลอดจนถึงปัจจุบันการทำงานในตามพันธกิจ 6 ประการ ตลอดจนถึงแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่เป็นรูปแบบนามธรรมที่ถือว่าเป็นแนวทางในการรักษาความดีที่เกิดจากการที่พระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเข้าได้มามีส่วนร่วมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กับชาวบ้านที่เขาไม่รู้หลักธรรมต่างๆในด้านศาสนาให้ชาวบ้านเกิดองค์ความรู้ในหลักของศาสนามากยิ่งขึ้น ขั้นตอนการทำงานด้านการเผยแผ่พระพุทศสาสนาให้กับชาวบ้านโดยเน้นการทำงานแบบเชิงรุกมากกว่าเชิงรับ โดยนำแนวคิดทฤษฎีจากผู้รู้เป็นแนวทางการพัฒนาชุมชน มีการร่วมค้นปัญหาชุมชน จัดเวทีชาวบ้านในการแก้ไขปัญหาชุมชน(สุชาติ แก้วก้อ 2553 :7) และวิเคราะห์ถึงผลสัมฤทธิ์ของงานคณะ สงฆ์อำเภอแม่แจ่ม ว่ามีปัจจัยที่ส่งผลต่อแนวทางในการเผยแผ่ของพระบัณฑิตอาสาในเรื่องใดบ้างโดยมีแนวโน้มในการเผยแผ่พันธกิจทั้งหกด้าน ดังนี้ โดยมีการนำเสนอผลเป็นรูปแบบการบรรยายโดยจำแนกผลสัมฤทธิ์ของการเผยแผ่ ในด้านต่างๆ เช่น

1) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูง

2) ด้านการรณรงค์ลด ละ เลิก อบายมุข

3) ด้านการส่งเสริมสนับสนุนประสานงานและจัดสวัสดิการสังคมสงเคราะห์บนพื้นที่สูง

4) ด้านการสร้าจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

5) ด้านการให้การศึกษา ภาษา หน้าที่พลเมืองที่ดีตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย

6) ด้านการอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีภูมิปัญญาชนเผ่า

ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูง คือ การได้ไปสอนศีลธรรมในโรงเรียน, อบรมวิถีพุทธ, เข้าค่ายอบรมคุณธรรมและจริยธรรม, เผยแผ่ธรรมของพระพุทธเจ้าโดยมีการทำบุญตักบาตรทุกขึ้นและแรม 8/15 ค่ำ โดยบรรยายธรรมและจัดทำธรรมเสียงตามสายสู่ยอดดอยในช่วงเข้าพรรษาและทำบุญในวันสำคัญทางชาติ ศาสน์ กษัตริย์ โดยจัดทำเป็นกิจกรรมร่วมกันกับวัด โรงเรียน ชุมชน ทำด้วยจิตอาสาโดยไม่มีค่าตอบแทน

ด้านการรณรงค์ลด ละ เลิก อบายมุข คือ การให้ความรู้เกี่ยวกับพิษภัยจากยาเสพติดโดยเฉพาะนักเรียนและชาวบ้านชุมชนบนพื้นที่สูงและในช่วงฤดูเข้าพรรษาสามเดือนนี้ก็ให้ชาวบ้านชุมชนบนพื้นที่สูงได้งดเหล้าเข้าพรรษาตลอดจนได้เดินรณรงค์ลด ละ เลิก อบายมุข โดย

จัดกิจกรรมขึ้นมาก็ให้คณะครูนักเรียนและผู้ปกครองตลอดจนผู้นำชุมชนได้เข้าร่วมกิจกรรม

ด้านการส่งเสริมสนับสนุนประสานงานและจัดสวัสดิการสังคมสงเคราะห์บนพื้นที่สูง คือ การแจกเครื่องกันหนาวและอุปกรณ์การเรียน หน้าที่ของพระสงฆ์ในฐานะเข้าไปอยู่กับชุมชนจะต้องเอาใจใส่เป็นกรณีพิเศษ ด้านการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ในการมาช่วยเหลือครอบครัวที่ได้รับความเดือดร้อน ช่วยในด้านปัจจัย 4 ตามอัตภาพ ได้ขอความอนุเคราะห์จากห้างร้าน บริษัท ศรัทธาประชาชนทั่วไป ในการบริจาคสิ่งของด้านการศึกษาของนักเรียนและเลี้ยงอาหารกลางวันเด็กนักเรียน หรือยาเวชภัณฑ์ที่มีชาวบ้านเจ็บป่วย การรับบริจาคเสื้อผ้ามือสองเครื่องกันหนาวเพื่อนำไปแจกให้กับชาวบ้านที่ขาดแคลน เป็นการสร้างความศรัทธาให้เกิดความไว้วางใจมากขึ้น การมอบทุนการศึกษาสำหรับเด็กนักเรียนบนพื้นที่สูงเป็นประจำทุกปีและสนับสนุนเครื่องอุปโภคและบริโภคเครื่องนุ่งห่มกันหนาว ทั้งหมู่บ้านหลักและหมู่บ้านบริวารในเขตพื้นที่พระบัณฑิตอาสาตลอดจนถึงผู้ประสบภัยต่างๆ บนพื้นที่สูง บทบาทนี้ทำให้เกิดความศรัทธาในพระพุทธศาสนาต่อกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ บนพื้นที่สูง

ด้านการสร้าจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ การปลูกฝังให้ชาวบ้านเห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นนั้นต้องทำอย่างสม่ำเสมอและดูโอกาสรวมถึงจังหวะในการพูดคุย สอดแทรกในขณะที่อบรมศีลธรรมแต่ละครั้ง เพราะชาวบ้านส่วนมากต้องประกอบอาชีพในด้านเกษตรกรรม การห้ามไม่ให้ทำการเกษตรคงเป็นไปได้ยาก ชาวบ้านในพื้นที่สูงจึงมีการทำไร่หมุนเวียน ดันนั้นจึง ได้แนะนำให้ชาวบ้านรู้จักใช้ประโยชน์จากธรรมชาติให้เกิดประโยชน์มากที่สุด เนื่องจากพื้นที่ป่าไม้ในเขตแม่แจ่มมีจำนวนลดลงทุกปี จึงได้สร้างจิตสำนึกให้ชาวบ้านรู้จักคุณค่า ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผลกระทบจากการทำลายสิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติที่จะมีผลกระทบสะท้อนกลับไปในทางที่แย่ลงนอกจากการสร้างจิตสำนึกโดยการพูดคุยแล้วยังสามารถจัดกิจกรรมขึ้นได้อีกมากมาย เช่นการปลูกป่าทดแทนโดยการประสานงานกับทางอำเภอหรือจังหวัด การปลูกป่าต้องมีการเตรียมงาน เตรียมคน เตรียมสถานที่ให้พร้อม เพราะการปลูกป่าระยะเวลาที่เหมาะสมที่สุดประมาณเดือนพฤษภาคมหรือมิถุนายนของทุกปี สิ่งที่ได้ระวังและคำนึงถึงเสมอคือการไม่ปลูกป่าในพื้นที่ที่มีการจับจองแล้ว เว้นแต่เจ้าของให้ความยินยอมและยอมเสียสละพื้นที่เพื่อประโยชน์ส่วนรวม

การบวชป่านั้นควรเน้นป่าต้นน้ำชุมชน โดยมากพื้นที่ป่าแม่แจ่มนั้นอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติบ้าง อุทยานแห่งชาติบ้าง และเป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำชั้นหนึ่งA เลยทีเดียว การบวชป่าจึงได้จัดพิธีกรรมให้ดูแล้วมีความศักดิ์สิทธิ์ มีขั้นตอนพิธีกรรมบวชป่าที่ถูกต้องและบวชป่าตามความเชื่อของชาวบ้าน จัดพิธีกรรมทั้งพุทธศาสนา ศาสนาคริสต์ ศาสนา

ผี สอดคล้องกับวิถีของชาวบ้านในหมู่บ้านที่มีการนับถือศาสนาที่หลากหลาย ก่อนจะบวชป่าจึงมีการชี้แจงให้ชาวบ้านถือพิธีกรรม สถานที่ เพราะสถานที่ประกอบพิธีบวชป่าแล้วจะไม่ให้ใครเข้าไปตัดไม้ทำลายป่าได้อีก การบวชป่าแต่ละครั้งผู้รับผิดชอบจะได้มีการประสานงานกับหน่วยงานในท้องถิ่นและวางแผนการจัดงานกับชาวบ้านให้มากที่สุดเพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการจัดกิจกรรม รวมถึงได้อาศัยเครือข่ายพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาเขต 1 ทั้งหมดและคณะสงฆ์อำเภอแม่แจ่มร่วมกัน

การทำแนวกันไฟ ชุมชนบางชุมชนทุกปีก่อนเข้าฤดูร้อนชาวบ้านจะเฝ้าระวังภัยเกี่ยวกับไฟป่า มีการจัดทำแนวกันไฟในเขตป่าอนุรักษ์ ชาวบ้านที่ทำไร่ก่อนจะเผาไร่ซึ่งได้ทำแนวกันไฟรอบๆไร่ไว้ป้องกันไม่ให้ไฟลามไปที่อื่น นอกจากมีไฟป่าที่เกิดจากการจุดเพื่อล่าสัตว์หรือความคึกคะนองสนุกสนาน ในการทำแนวกันไฟนั้นก็ต้องใช้ความร่วมมือของคนในชุมชนในการทำกิจกรรมร่วมกัน เป็นหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบและให้ความร่วมมือ

การปลูกป่า ในช่วงฤดูฝนจะจัดกิจกรรมขึ้นมาโดยจัดร่วมกับคณะครูนักเรียนและผู้ปกครองผู้นำชุมชนตลอดจนหน่วยงานราชการหน่วยจัดการต้นน้ำแม่ลองร่วมกันโดยให้ทางหน่วยจัดการต้นน้ำแม่ลองเป็นผู้จัดการหาต้นไม้เพื่อนำมาปลูกและก็เป็นการถวายแด่สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ (วันแม่แห่งชาติ)

ด้านการให้การศึกษา ภาษา หน้าที่พลเมืองที่ดีตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย คือ พระบัณฑิตอาสาที่ไปสู่ชุมชนจะต้องเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับในเวลาเดียวกัน พระบัณฑิตอาสาได้เข้าไปศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม ความเชื่อ วิถีชีวิตให้เกิดความเข้าใจอย่างชัดเจน เพื่อง่ายต่อการประกอบกิจกรรมต่างๆ การแก้ไขปัญหาการสื่อสารในระยะยาวจำเป็นต้องเปิดสอนภาษาไทยให้กับชาวบ้านหรือกลุ่มสนใจ โดยอาศัยเวลาที่อำนวยส่วนมากจะเป็นเวลาในตอนกลางคืน ตามปกติหมู่บ้านชาวเขาบางแห่งมีครูการศึกษานอกโรงเรียนได้ดำเนินการสอนอยู่แล้ว พระบัณฑิตอาสาจึงต้องเข้าไปสอนเสริม หรือช่วยครูสอนอีกแรงหนึ่ง แต่ถ้าบางแห่งไม่มีโรงเรียนการศึกษานอกโรงเรียน จึงต้องใช้อาศรมพระบัณฑิตอาสาเป็นสถานศึกษา พระบัณฑิตอาสาต้องอาศัยเวลาในช่วงนั้นได้พูดคุยสอนแทรกหลักธรรมของพระพุทธศาสนาได้อีกด้วย จากนั้นพระบัณฑิตอาสาจะต้องแนะนำให้ชุมชนทุกเพศทุกวัยมีความรู้ความเข้าใจในสิทธิหน้าที่ของความเป็นพลเมืองที่ดีต่อประเทศชาติ มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ การให้ความร่วมมือในการพัฒนาครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ไม่ทำตัวให้เป็นภาระให้แก่สังคมไม่ดำเนินการใดๆ ที่ผิดต่อจารีตประเพณี ผิดศีลธรรม และผิดกฎหมายบ้านเมือง แนะให้ชุมชนมีความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สร้างความเป็นปึกแผ่น ไม่แยกเชื้อชาติ ศาสนาและชนเผ่า มอบความรักความเมตตาอย่าง

ฉันท์พี่น้อง ซึ่งชาวบ้านในชุมชนบนพื้นที่สูงยังขาดความเข้าใจในการใช้สิทธิหน้าที่ของตน ดังนั้นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงให้รู้ถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองที่จะพึงมีพึงได้จึงเป็นอีกบทบาทหนึ่งที่พระบัณฑิตอาสาฯ ปฏิบัติตลอดมา

ด้านการอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีภูมิปัญญาชนเผ่า คือ วัฒนธรรมที่ยังสามารถดำรงอยู่ได้และการสื่อสารได้เข้าไปมีบทบาทในการอนุรักษ์เป็นอย่างมาก เช่น การใช้ช่วงเวลาในขณะทำบุญในวันพระที่พระบัณฑิตอาสามีโอกาสเทศน์ให้ชาวบ้านฟังก็จะใช้การสื่อสารนี้บอกกล่าวชี้แจงให้ชาวบ้านทราบเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นถิ่นของตนเอง หรือหากว่าวัฒนธรรมท้องถิ่นอันไหนที่มีความเสี่ยงต่อการถูกละเลย ไม่ใส่ใจหรือไม่เห็นคุณค่าแต่คนบางกลุ่มโดยเฉพาะผู้สูงอายุยังต้องการให้สืบต่อไว้ เมื่อประชุมปรึกษาลือกันแล้วต้องการฟื้นฟู ก็จะต้องวางแผนกันในการที่จะทำให้วัฒนธรรมนั้นยังคงมีอยู่ นอกจากนั้นแล้ววัฒนธรรมประเพณีชนเผ่าที่พระบัณฑิตอาสาเองยังไม่คุ้นเคย อยากเข้าไปสัมผัสก็ได้เข้าร่วมตรงจุดนั้น เช่นประเพณีผูกข้อมือประจำปีของชาวกะเหรี่ยง ซึ่งจัดขึ้นปีละ 2 ครั้ง การทอตุงถวายเป็นพุทธบูชาในช่วงสงกรานต์ การอยู่ร่วมงานประเพณีชาวม้งและชาวไทใหญ่ รวมถึงการเรียนรู้ประเพณีวัฒนธรรมพื้นฐานของชาวลัวะด้วย เป็นต้น

สรุป

การทำงานของพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาเน้นการทำงานตามแนวพันธกิจ 6 ประการตามที่ทางโครงการพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาได้วางแนวการทำงานในบนพื้นที่สูงโดยได้เผยแผ่พระพุทธศาสนากับกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงมี กะเหรี่ยง, ม้ง, มูซอ, ลีซอ, เย้า, ลัวะ, จีนยูหนาน, ไทใหญ่ เป็นต้น การเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูงพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาบางรูปได้ปฏิบัติศาสนกิจมากกว่าพันธกิจ 6 โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงกลุ่มเหล่านี้จะอยู่บนที่ราบสูงบ้าง อยู่ตามหุบเขาบ้าง จึงไม่ได้มีศาสนาและไม่รู้เรื่องศาสนพิธีและอาศัยลัทธิดั้งเดิม (ผี) เลยไม่มีความรู้จนกระทั้งในเรื่องศาสนาและศาสนพิธีทางคณะครูได้ทำการขอพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาจากโครงการพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาที่จบจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยต่างๆ และทุกวิทยาเขตต่างๆ ได้ขึ้นไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูงและได้ให้ความรู้ต่างๆให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆเพื่อให้ได้รับความรู้ความเข้าใจทุกอย่างที่ได้เรียนรู้มาจนกระทั้งชาวบ้านบนที่ราบสูงได้เรียนรู้แล้วเกิดดวงตาเห็นธรรมและเกิดความศรัทธาแก่พระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาจึงได้ขอนิมนต์ให้อยู่ปฏิบัติศาสนกิจต่อ บางรูปอยู่ถึง10 ปีก็มี การขึ้นไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาบางรูปทำให้เกิดศรัทธาโดยบางรูปได้ประสพผลสำเร็จ การทำงานของพระบัณฑิตอาสาพัฒนา

ชาวเขาจะแตกต่างจากพระสงฆ์พื้นราบโดยพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขานั้นได้ทำงานอยู่ที่ราบสูงจึงทำการเผยแผ่ในด้านเชิงรุกมากกว่าเชิงรับโดยเข้าไปแฝงตัวกับกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงเลยทำเข้ากับชุมชนมีการทำงานร่วมกัน มี วัด โรงเรียน ชุมชน ตลอดจนหน่วยงานราชการต่างๆ โดยการประสานงานร่วมกันจึงได้ขับเคลื่อนไปด้วยกันการพัฒนาชุมชน ยึดหลักของการมีส่วนร่วมในการทำงาน มีการวางแผน ปฏิบัติตามแผน ติดตามประเมินผลในกิจกรรม ยึดหลักประชาธิปไตย ในการทำงานพัฒนาชุมชน ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมรับผิดชอบภายใต้การทำงานตามวิถีแห่งประชาธิปไตย ซึ่งแนวคิดดังกล่าว พระบัณฑิตอาสาฯ ได้นำมาเป็นแนวคิดของการทำงานกับชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง

การใช้หลักธรรมในการแก้ปัญหาของชุมชน พระบัณฑิตอาสาฯ ได้นำหลักธรรม ทางพระพุทธศาสนา มาอธิบายให้ชาวบ้านได้รู้ อธิบายให้เข้าใจในหลักธรรมที่จะนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ให้ยึดหลักธรรม “เศรษฐกิจพอเพียง” ตามแนวพระราชดำริของพระเจ้าอยู่หัว สอนให้ค้นหาความสุขที่แท้จริง ใช้หลักของความสามัคคีความเป็นพี่เป็นน้องไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ให้ชุมชนเกิดความสงบสุข มุ่งเน้นความสุขสู่ชุมชนชาวบ้าน

บรรณานุกรม

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2548). **การเผยแผ่เชิงรุก.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระปลัดสุชาติ สุวฑฺฒโก. (2545). ประวัติโครงการพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา" **รายงานผลการดำเนินงานโครงการพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา,**

_____. (2545) "วิเคราะห์การทำงานพระบัณฑิตอาสา ปี". **รายงานผลการดำเนินงานโครงการพระบัณฑิตอาสาพัฒนา ประจำปี 2545.**

พระพรหมคุณาภรณ์, (7 มิถุนายน 2549). "จาริกบุญ จาริกธรรม (295)" , ข่าวสด, น. 13.

วศิน อินทสระ. **พุทธวิธีในการสอน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมดา.

สุชาติ แก้วก้อ. (2553). "พระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขากับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา : กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์เย้า" **วิทยานิพนธ์พุทธศาตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักการปฏิบัติธรรมตามแนวทางของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) วัดหนองป่าพง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

An Analytical Study of the Principle of Dhamma Practice Anitiated by Phra Bodhinanathera (Cha Subhaddo), Nong Pa Pong Monastery, Warinchamrab District, Ubonrachathani Province

ยรรยง เดชสะท้าน
Yanyong Dechsatarn
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
Mahamakut Buddhist University, Lanna Campus

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ 1) เพื่อศึกษาหลักการปฏิบัติธรรมตามแนวทางของ พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) วัดหนองป่าพง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี 2) เพื่อศึกษาผลของการปฏิบัติธรรมตามแนวทางของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) วัดหนองป่าพง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี 3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์คุณค่าและประโยชน์ในการปฏิบัติธรรมตามแนวทางของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) วัดหนองป่าพง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี เป็นการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องและการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มตัวอย่างเลือกแบบเจาะจงเป็นเจ้าอาวาส 1 รูป อาจารย์ผู้สอนกรรมฐาน 2 รูป ผู้มาปฏิบัติธรรม 12 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) หลักการปฏิบัติโดยยึดหลักพระธรรมวินัย คือ ศีล สมาธิและปัญญา พร้อมทั้งนำหลักธุดงควัตรมาใช้ปฏิบัติ จึงทำให้มีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย อันเป็นแนวทางที่นำไปสู่ การปล่อยวางและไม่ยึดมั่นถือมั่นในเบญจขันธ์ 2) ผลของการปฏิบัติธรรมทำให้ผู้ปฏิบัติมีเคารพในพระธรรมวินัยและกฎระเบียบของวัด เป็นผู้มีความอดทน มีสติ มีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย สงบเสี่ยม อ่อนน้อมถ่อมตน และมี ความเสียสละเพื่อประโยชน์

สุขของสังคม 3) คุณค่าและประโยชน์ของการปฏิบัติธรรม โดยเป็นแนวทางในการศึกษาและการปฏิบัติตามกฎของธรรมชาติ อันเกิดจากความรู้แจ้งจากการลงมือปฏิบัติจนสามารถดับทุกข์ได้

คำสำคัญ: หลักการปฏิบัติธรรม; พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท)

Abstract

The objectives of this thesis were as follows 1) to study the principles of Dhamma practice anitiated by Pra Bodhinanathera (Cha Subhaddo), Nong Pa Pong Monastery, Warinchamrab District, Ubonrachathani Province 2) to study the effects of Dhamma practice anitiated by Pra Bodhinanathera (Cha Subhaddo), Nong Pa Pong Monastery, Warinchamrab District, Ubonrachathani Province and 3) to analytically study the values and benefits of Dhamma practice anitiated by Pra Bodhinanathera (Cha Subhaddo) Nong Pa Pong Monastery, Warinchamrab District, Ubonrachathani Province. It is a study of related documents and its data are collected from in-depth interviews. The samples are selected from 1 abbot 2 meditation instructors and 12 meditation practitioners. The tool for collecting data is structured interview and descriptive analysis is performed.

The results of research were found that

1) The principles for practice based on Buddhist doctrines and disciplines, are, Sila (morality), Samadhi (concentration) and Panna (wisdom) along with the ascetic practices make a simple life being a way that leads to the release and detachment from the 5 aggregates. 2) The results of Dhamma practice make the people have respect in disciplinary rules and regulations of the monastery. They become tolerant, mindful, living a simple life, secluded, humble and self-sacrificing for benefit and happiness of the society, and 3) the values and benefits of the Dhamma practice are the ways for education and practice according to the law of nature that occured from the realization resulting from the intensive practice until the end of suffering.

Keywords: Dhamma Practice Anitiated; Pra Bodhinanathera (Cha Subhaddo)

บทนำ

ในสังคมปัจจุบันที่โลกได้หมุนเวียนเปลี่ยนอย่างรวดเร็ว ขนาดของโลกถูกย่อขนาดให้เล็กลงเหลือเพียงขนาดเท่าฝ่ามือเท่านั้น ทุกสิ่งอย่างไม่มีคำว่าเป็นไปไม่ได้ สิ่งต่างๆ เหล่านี้เกิดขึ้น เมื่อมีการพัฒนาเทคโนโลยี วิทยาศาสตร์ ความรู้ด้านวิชาการ วิเคราะห์ วิจัย ให้เกิดสิ่งใหม่ๆ เพื่อสนองต่อความต้องการของมนุษย์ที่ไม่มีที่สิ้นสุด พระพรหมคุณาภรณ์ กล่าวไว้ว่า “ความเจริญก้าวหน้าของโลกตลอดยุคที่ผ่านมาได้เจริญไปไกลในด้านวัตถุ โดยเฉพาะเทคโนโลยีที่ทำให้มนุษย์กินใช้เสพบริโภคและดำเนินกิจกรรมต่างๆ อย่างพรั่งพร้อม สะดวกสบาย ท่ามกลางความพรั่งพร้อมนั้นเอง ชีวิตจิตใจของคนก็มิได้มีความสุขมากขึ้น ความเหงา ความว้าเหว่ ความแปลกแยก โรคจิตโรคประสาทและการฆ่าตัวตาย แพร่กระจายออกไปพร้อมกับความเจริญอย่างสมัยใหม่ ปัญหาสุขภาพกาย โรคภัยไข้เจ็บต่างๆ ที่ผูกติดกับวิถีชีวิต อุตสาหกรรม และปัญหาสุขภาพจิต ที่โยงต่อไปสู่ปัญหาสังคม รวมทั้งความเสื่อมโทรมทางด้านศีลธรรม” (อภิชัย, 2558: อนุโมทนาพจน์)

การศึกษาธรรมหรือปฏิบัติธรรม ในคำสอนของพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขา คือ “ศีล สมาธิ และปัญญา” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 20 ข้อ 91: 318) เป็นสิ่งที่ช่วยให้มีการพัฒนาจิตใจและปัญญาได้อย่างมั่นคงมีเวลาอยู่กับตัวเองอย่างแท้จริงทำให้เข้าใจตนเองอีกทั้งยังมีความเข้าใจผู้อื่นมากขึ้น เห็นคุณค่าความหมายของชีวิต มีความสุข กับคุณค่าของชีวิตที่เป็นอยู่ ชีวิตจะมีความสุขอย่างแท้จริงนั้น จำเป็นต้องมี การพัฒนาจิต วิญญาณและคุณภาพชีวิต การเจริญสติอย่างต่อเนื่องยาวนานมากพอจะทำให้เกิดผลดีหลายอย่าง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในผู้ปฏิบัติธรรมนี้ เกิดขึ้นจากอำนาจในตัวที่มาจากภาวนาปัญญา เป็น การเปลี่ยนแปลงทางความคิดและอารมณ์ ทำให้เกิดสติมาช่วยปัญญาควบคุมความคิดและอารมณ์ ส่งผลให้ ผู้ปฏิบัติมีสุขภาพดีทั้งทางกายและทางใจ นำไปสู่ความสุขสูงสุด (มหาวิทยาลัยมหิดล, 2549: 40) เพราะ “การปฏิบัติธรรม” คือ การก้าวออกจากทุกข์ เพื่อความสุขที่แท้จริงซึ่งมีเป้าหมายคือ พระนิพพาน (พุทธทาสภิกขุ, 2556: 16) วัดหนองป่าพงเป็นสำนักปฏิบัติธรรมที่แวดล้อมด้วยธรรมชาติอันสงบเงียบ มีบรรยากาศ อันร่มรื่น เหมาะแก่การปฏิบัติธรรม ซึ่งพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) ได้ก่อตั้งขึ้นเพื่อเป็นสถานที่สำหรับประพฤติปฏิบัติ ฝึกฝน อบรมพระภิกษุ สามเณรและผู้สนใจในการปฏิบัติธรรม ด้วยการรักษาวัตรปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง ดังที่ พระธรรมปิฎก ได้กล่าวเอาไว้ในหนังสือ “ความเป็นกัลยาณมิตรของพระโพธิญาณ

เถร”ว่า “ท่านเป็นผู้มีเกียรติคุณปรากฏอยู่ว่า เป็นผู้เคร่งครัดในศีลาจารวัตร เป็นพระป่า พระกรรมฐานที่ชำนาญชำ่ชอง ในการบำเพ็ญภาวนาทั้งสมถะภาวนาและวิปัสสนาภาวนา ท่านเป็นผู้ฉลาด มิใช่ปฏิบัติได้เฉพาะตนเองเท่านั้น แต่ยังสั่งสอนให้ พุทธบริษัท 4 ได้เจริญในธรรมเป็นจำนวนมาก ในการสั่งสอนของท่านนั้น มีข้อเด่นที่การสอน จี้จุดได้ตรงใจ สั้นแต่ทว่ากินใจ ประทับใจ มีลูกศิษย์ทั้งชาวไทยและต่างประเทศ ทั้งๆ ที่ไม่รู้ภาษาไทยและ ท่านก็ไม่รู้ภาษาต่างประเทศ ก็สามารถสื่อสารกันเกิดความเข้าใจได้ ซึ่งถือเป็นลักษณะพิเศษ เป็นความสามารถที่น่าอัศจรรย์ทีเดียว ท่านไม่ส่งเสริมเครื่องรางของขลัง แม้ว่าจะได้รับความนิยมนับถือด้านกรรมฐาน นับว่าเป็นการปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าอย่างเคร่งครัด ถือได้ว่า เป็นแบบอย่างได้อย่างดีทีเดียว” (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2539: 3)

วัดหนองป่าพง ซึ่งเป็นวัดต้นแบบของวัดป่าสายปฏิบัติของมหานิกาย มีวิธีการปฏิบัติอยู่เหนือระบบปฏิบัติใดๆ อันเป็นข้อจำกัด แต่มุ่งเน้นการปฏิบัติขัดเกลา ชำระตนเองให้บริสุทธิ์ตามพระพุทธองค์ จึงทำให้เป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางในฐานะสำนักปฏิบัติธรรมที่มีประชาชนเคารพศรัทธาเป็นจำนวนมาก การขยายสาขาเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในและต่างประเทศ เป็นไปอย่างมั่นคง

วิธีดำเนินการวิจัย

1) ประชากรกลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา ได้แก่ เจ้าอาวาสวัดหนองป่าพง อาจารย์ผู้สอนกรรมฐานและ ผู้มาปฏิบัติธรรมในวัดหนองป่าพง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี กลุ่มตัวอย่างที่ทำการเก็บข้อมูล เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วยเจ้าอาวาสวัดหนองป่าพงจำนวน 1 รูป อาจารย์ผู้สอนกรรมฐานจำนวน 2 รูป และผู้มาปฏิบัติธรรมในวัดหนองป่าพงจำนวน 12 รูป/คน โดยการเลือกเฉพาะเจาะจง

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยมีเนื้อหาครอบคลุมวัตถุประสงค์ของงานวิจัย แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 เพื่อศึกษาหลักการปฏิบัติธรรมตามแนวทางของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) วัดหนองป่าพง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

ตอนที่ 2 เพื่อศึกษาผลของการปฏิบัติธรรมตามแนวทางของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) วัดหนองป่าพง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

ตอนที่ 3 เพื่อศึกษาวิเคราะห์คุณค่าและประโยชน์ในการปฏิบัติธรรมตามแนวทางของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) วัดหนองป่าพง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้มา

ปฏิบัติธรรมในวัดหนองป่าพง แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา โดยเชื่อมโยงให้เห็นความสัมพันธ์ในแง่ต่างๆ ตามความเป็นจริงซึ่งเป็นการวิเคราะห์ออกมาในรูปเชิงพรรณนา และได้จัดหมวดหมู่ในประเด็น ตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่ตั้งไว้

ผลการวิจัย

1) ผลการวิจัยพบว่า วัดหนองป่าพงเป็นสถานที่สัปปายะมีความสงบ ร่มรื่นและป่าเป็นธรรมชาติ มีความเหมาะสมเอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติธรรม ปัญหาหรือความทุกข์ ที่เกิดจากอวิชชาและตัณหา คือ ความโลภ ความโกรธ ความหลง การเกิด แก่ เจ็บและตาย เป็นปัญหาของการดำรงชีวิตของมนุษย์เราทุกคน หลักธรรมในสำนักปฏิบัติธรรมของวัดหนองป่าพงที่สำคัญ คือ การปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด และธุดงควัตรใช้เป็นข้อปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิและปัญญา ส่วนปัญหาหรืออุปสรรคใน การปฏิบัติธรรมนั้น พบว่า นิวรณ์ เป็นอุปสรรคที่สำคัญมากที่สุด ในการปฏิบัติธรรม

2) ผลของการปฏิบัติธรรมตามแนวทางของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) พบว่า ผู้มาปฏิบัติธรรม เป็นผู้มีศีลธรรม มีสติและสมาธิมากขึ้น มีความไม่ประมาทในชีวิต ความโลภลดลง ดำเนินชีวิตเป็นผู้มักน้อย อยู่อย่างเป็นผู้ไม่มีปลิโพธิ เป็นผู้รู้จักพอ มีความอดทน ละอายต่อความชั่ว ทำให้กุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วเจริญยิ่งๆ ขึ้นไป เข้าใจกฎแห่งกรรมและกฎของธรรมชาติ (ไตรลักษณ์) ซึ่งนำไปสู่การดำรงชีวิตที่มีความสมดุลและมีความสุขสงบอยู่ภายในเข้าใจในพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้นอีกทั้ง การปฏิบัติธรรมมีคุณค่าและประโยชน์ต่อสังคม พบว่า การรักษาศีลทำให้ไม่เบียดเบียนกันและกัน เมตตาทำให้ช่วยเหลือกันและกัน ทำให้สังคมมี ความสงบสุขและทำให้เป็นคนที่เสียสละประโยชน์ส่วนตน เพื่อประโยชน์สุขของสังคม

3) คุณค่าและประโยชน์ของหลักการปฏิบัติธรรมตามแนวทางของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) การที่มีชาวต่างชาติมีความสนใจในการปฏิบัติธรรมตามแนวทางของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) เป็นจำนวนมาก พบว่า หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นหลักการที่มีเหตุผลตามหลักวิทยาศาสตร์ สามารถพิสูจน์ให้เห็นจริงได้เพราะเป็น สัจธรรม คือ ความจริงตามธรรมชาติ การปฏิบัติธรรม นั้นคือ การอยู่อย่างสงัด อยู่อย่างสมณะและอยู่อย่างผู้เข้าใจตนเอง เข้าใจโลก เมื่อปฏิบัติตามแล้วทำให้ได้รับผลจริงตามนั้น วัดหนอง ป่าพง ยึดมั่นพระธรรมและวินัยเป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติ รักษากฎระเบียบ หลักการอย่างสม่ำเสมอ พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) ท่านอธิบายธรรมะได้อย่างชาญฉลาด มีวิธีใช้คำอุปมา-อุปไมยที่ชัดเจน แจ่มแจ้งและให้ความสำคัญกับหลักไตรสิกขา คือ การพัฒนาในทางที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา

วัดหนองป่าพงประสบผลสำเร็จในการปฏิบัติธรรมจนสามารถขยายสาขาไปยังต่างประเทศ พบว่า พระพุทธศาสนาเป็นหลักการประพฤติปฏิบัติตามกฎของธรรมชาติ กฎสากล ใครปฏิบัติจริงปฏิบัติตรงย่อมได้ผลจริงตามนั้น พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) ท่านเป็นผู้ฝึกฝนปฏิบัติตามพระธรรมวินัยจนประสบผลสำเร็จ ความสำเร็จอันเกิดจากการรู้แจ้งและปล่อยวาง พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) ยังเป็นผู้คอยสั่งสอนอบรมพระสงฆ์และฆราวาสที่มาปฏิบัติธรรม ฝึกฝนปฏิบัติจนประสบผลสำเร็จ ในหนทางของผู้มาปฏิบัติธรรมเหล่านั้นเองด้วยคำสอนนั้นง่ายๆ แต่ลึกซึ้ง จนสามารถเจาะทะลุเข้าไปสู่หัวใจของใครหลายๆ คน ทำให้เกิดแรง บัลดาลใจและศรัทธาขึ้น วัดหนองป่าพงมีระเบียบแบบแผนที่ดีในการประพฤติปฏิบัติและลูกศิษย์ก็เป็นบุคลากรที่มีคุณภาพตั้งแต่สมัยแรกๆ ที่สำคัญคือ ความสามัคคีในหมู่สงฆ์ ดังนั้น การรักษาคำสอนและแนวทางการปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน จึงสามารถขยายสาขาเจริญรุ่งเรืองไปในต่างประเทศ

อภิปรายผล

1. หลักการปฏิบัติธรรมตามแนวทางของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) พบว่า วัดหนองป่าพง สงบเงียบและร่มรื่นด้วยป่าไม้อันเป็นธรรมชาติ เป็นสถานที่สัปปายะ มีความเหมาะสมเอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติธรรม แนวทางการปฏิบัติธรรมของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) เป็นปัจจัยสำคัญส่งเสริมให้การดำรงชีวิตของผู้ปฏิบัติธรรมเป็นไปด้วยความเรียบง่าย สอดคล้องกับธรรมชาติ วัดหนองป่าพงมีข้อวัตรปฏิบัติที่เคร่งครัดตามหลักพระธรรมวินัย คือ ไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา ดัง พุทธพจน์ “ภิกษุทั้งหลาย สิกขามีอยู่ 3 ประการ คือ อธิศีลสิกขา อธิจิตสิกขา อธิปัญญาสิกขา” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 20, ข้อ 90: 318) เป็นหลักการประพฤติปฏิบัติกระทำลงไปจริงๆ เกี่ยวกับด้านกาย วาจา ใจ เพื่อพัฒนาชีวิตให้ประสบความสำเร็จเป็นคนสมบูรณ์แบบตามแนวพุทธศาสนา เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิต คือ พระนิพพาน (พุทธทาสภิกขุ, 2554: 134) และการปฏิบัติธุดงควัตรในวัดหนองป่าพง คือ การดำรงชีวิตเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย สันโดษ มีความสำรวมระมัดระวัง ตามหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาที่ พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ คือ ธุดงค์ “เป็นวัตรปฏิบัติของภิกษุผู้กำจัดกิเลส” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 29 ข้อ 81: 60)

2. ผลของการปฏิบัติธรรมตามแนวทางของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) พบว่า ผู้มาปฏิบัติธรรมนั้นเป็นผู้ดำรงชีวิตด้วยข้อวัตรปฏิบัติตามพระวินัยอันเคร่งครัด พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) กล่าวว่า “ในเบื้องต้นของการฝึกปฏิบัติธรรม จะต้องมีศีลเป็นพื้นฐานหรือรากฐาน ศีลนี้เป็นสิ่งอบรมกาย วาจา ซึ่งบางทีก็จะเกิดการวุ่นวายขึ้นในใจเหมือนกัน เมื่อเรา

พยายามจะบังคับใจไม่ให้ทำตามความอยาก กินน้อย นอนน้อย พูดน้อย นิสัย ความเคยชินอย่างโลกๆ ลดมันลง อย่ายอมตามความอยาก อย่ายอมตามความติดของตน หยุดเป็นทาสมันเสีย พยายามต่อสู้เอาชนะอวิชชาให้ได้ ด้วยการบังคับตัวเองเสมอ นี้เรียกว่า ศีล" (พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท), 2558: 78) ผู้มาปฏิบัติธรรมมีสติและสมาธิมากขึ้น ซึ่งพระพุทธองค์ได้ตรัสถึงผลที่จะได้รับเป็นข้อแรกว่า "สมาธิภาวนาที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่ออยู่เป็นสุขในปัจจุบัน" (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 21 ข้อ 41: 78) และผู้ปฏิบัติธรรมจะเกิดปัญญาได้จากจิตใจเป็นสมาธิ ดังที่ พระพุทธองค์ ตรัสว่า "ผู้มีจิตเป็นสมาธิ ย่อมรู้เห็นตามความเป็นจริงได้" (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 24 ข้อ 1: 2-3) ทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมเข้าใจกฎแห่งกรรม กฎของธรรมชาติ (ไตรลักษณ์) และเข้าใจในพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น

3. คุณค่าและประโยชน์ในการปฏิบัติธรรมตามแนวทางของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) พบว่า พระพุทธศาสนาเป็นหลักการประพฤติปฏิบัติตามกฎของธรรมชาติ จากการตรัสรู้ธรรมของพระพุทธเจ้า ดังที่ปรากฏ ในอุปปาทาสูตร พระพุทธองค์ทรงแสดงว่า "ภิกษุทั้งหลาย ตถาคตจะเกิดขึ้นก็ตาม ไม่เกิดขึ้นก็ตาม ธาตุนั้นคือ ความตั้งอยู่ตามธรรมดา ความเป็นไปตามธรรมดาก็คงตั้งอยู่อย่างนั้น ตถาคตรู้ บรรลุธาตุนั้นว่า สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง สังขารทั้งปวงเป็นทุกข์ ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา ครั้นรู้บรรลุแล้วจึงบอก แสดง บัญญัติ กำหนด เปิดเผย จำแนก ทำให้ง่ายว่า สังขารทั้งปวง ไม่เที่ยง สังขารทั้งปวงเป็นทุกข์ ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 20 ข้อ 137: 385) พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) มีพร้อมในคุณลักษณะของผู้นำ ซึ่งท่านเป็นผู้ฝึกฝนปฏิบัติตามพระธรรมวินัย จนประสบผลสำเร็จ มีความสำเร็จอันเกิดจากการรู้แจ้งและปล่อยวาง ดังพุทธพจน์ที่ว่า "ในหมู่มนุษย์ ผู้ที่ฝึกตนประเสริฐที่สุด" (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 25 ข้อ 321: 133)

การที่วัดหนองป่าพงมีความเจริญก้าวหน้า เป็นที่รู้จักชาวต่างประเทศและมีวัดสาขาในต่างประเทศจำนวนมาก เป็นเพราะพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) วัดหนองป่าพง มีความเอาใจใส่ เอาจริงเอาจัง ใน การฝึกฝนอบรมเหล่าศิษยานุศิษย์ชาวตะวันตกจนมีปัญญาสามารถนำพาตนเองพ้นจากความทุกข์ เพราะเป้าหมายของพระพุทธศาสนา คือความหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวงโดยสิ้นเชิง (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 29 ข้อ 177: 506) และท่านก็เป็นผู้เดินทางพร้อมด้วยลูกศิษย์ชาวตะวันตก ไปเผยแผ่และวางรากฐานทางพระพุทธศาสนาในทวีปยุโรปและอเมริกา

ว. วชิรเมธี (2556: 61-62) กล่าวไว้ในหนังสือ "พระอรหันต์อยู่ไหน" ว่า หลวงพ่อชา สุภทฺโท ท่านเป็นวิปัสสนาจารย์ที่ฝรั่งนับถือทั่วโลกและเป็นพระสงฆ์ไทยเพียงรูปเดียวที่มา

ยืนในเวทีโลก ระดับเดียวกับท่าน ติช นัช ฮันห์และองค์ดาไลลามะ โดยมีผลงานเป็นหนังสือธรรมะอยู่ในร้าน Barn & Noble ทั่วสหรัฐอเมริกา นอกนั้นไม่มีพระไทยรูปไหนที่มาถึงระดับอินเตอร์ หลวงปู่ชาเป็นพระสงฆ์ที่มีคุณสมบัติ 4 ประการคือ สุปฏิปันโน (เป็นผู้ปฏิบัติดีแล้ว) อุชุปฏิปันโน (เป็นผู้ปฏิบัติตรงแล้ว) ญายปฏิปันโน (เป็นผู้ปฏิบัติเพื่อรู้ธรรมเป็นเครื่องออกจากทุกข์) สามีจิปฏิปันโน (เป็นผู้ปฏิบัติสมควรแล้ว)" สอดคล้องกับ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2539: 3) ที่ได้กล่าวถึงพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) ในหนังสือ "ความเป็นกัลยาณมิตรของหลวงปู่ชา" ไว้ว่า "ท่านเป็นผู้มีเกียรติคุณปรากฏอยู่ว่า เป็นผู้เคร่งครัดใน ศีลาจารวัตร เป็นพระป่า พระกรรมฐานที่ชำนาญช่ำชองในการบำเพ็ญภาวนาทั้งสมถะภาวนาและวิปัสสนาภาวนา ท่านเป็นผู้ฉลาด มิใช่ปฏิบัติได้เฉพาะตนเองเท่านั้น แต่ยังสั่งสอนให้ พุทธบริษัท 4 ได้เจริญในธรรมเป็นจำนวนมาก ในการสั่งสอนของท่านนั้น มีข้อเด่นที่การสอน จี้จุดได้ตรงใจ สั้นแต่ทว่ากินใจ ประทับใจ มีลูกศิษย์ทั้งชาวไทยและต่างประเทศ ทั้งๆ ที่ไม่รู้ภาษาไทยและท่านก็ไม่รู้ภาษาต่างประเทศ ก็สามารถสื่อสารกันเกิดความเข้าใจได้ ซึ่งถือเป็นลักษณะพิเศษเป็นความสามารถที่น่าอัศจรรย์ทีเดียว ท่านไม่ส่งเสริมเครื่องรางของขลัง แม้ว่าจะได้รับความนิยม นับถือด้านกรรมฐาน นับว่า เป็นการปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าอย่างเคร่งครัด ถือได้ว่า เป็นแบบอย่างได้อย่างดีทีเดียว"

สรุป

วัดหนองป่าพงเป็นสถานที่สัปปายะมีความสงบร่มรื่นและเป็นธรรมชาติ มีความเหมาะสม เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติธรรม ผู้มาปฏิบัติธรรมนั้นมีความศรัทธาในพระธรรมคำสอนและปฏิปทาของของ พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) หลักการปฏิบัติธรรมของวัดหนองป่าพงที่สำคัญ คือ หลักการปฏิบัติโดยยึดหลักพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด คือ ศีล สมาธิและปัญญา พร้อมทั้งนำหลักธุดงควัตรมาใช้ปฏิบัติ จึงทำให้มีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย สันโดษ อันเป็นแนวทางที่นำไปสู่การปล่อยวางและไม่ยึดมั่นถือมั่นในเบญจขันธ์

สำหรับผลของการปฏิบัติธรรมตามแนวทางของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) คือ การดำเนินชีวิตของผู้ปฏิบัติธรรมนั้นมีความอดทน มีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย มีสติสงบเสงี่ยม อ่อนน้อมถ่อมตนและมีความเสียสละเพื่อประโยชน์สุขของสังคม

ในด้านคุณค่าและประโยชน์ของการปฏิบัติธรรมตามแนวทางของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) โดยเป็นแนวทางในการศึกษาและการปฏิบัติตามกฎของธรรมชาติ อันเกิดจากความรู้แจ้งจากการลงมือปฏิบัติจนสามารถดับทุกข์ได้ รวมทั้งการสร้างบุคลากรทางศาสนาให้เป็นผู้นำเผยแผ่หลักธรรมทั้งในและต่างประเทศ โดยเฉพาะชาวตะวันตก

บรรณานุกรม

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2539). **ความเป็นกัลยาณมิตรของหลวงปู่ชา.** กรุงเทพมหานคร: สหธรรมมิก.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2553). **สมาธิฐานสู่สุขภาพจิตและปัญญาหยั่งรู้ พิมพ์ครั้งที่ 9.** กรุงเทพมหานคร: ศยาม.

พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท). (2558). **48 พระธรรมเทศนา พิมพ์ครั้งที่ 7**. กรุงเทพมหานคร: รุ่งศิลป์การพิมพ์.

พุทธทาสภิกขุ. (2556). **การปฏิบัติธรรม โดยพุทธทาสภิกขุ.** กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.

_____. (2554). **ตุลาการิกธรรม เล่ม 1 พิมพ์ครั้งที่ 3.** กรุงเทพมหานคร: ธรรมทานมูลนิธิ.

มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยมหิดล. (2549). **ปาฏิหาริย์ของกรรมฐาน พิมพ์ครั้งที่ 3.** นนทบุรี: เพชรรุ่งการพิมพ์.

ว. วชิรเมธี. (2556). พระอรหันต์อยู่ไหน. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิมุตตาลัย.

อภิชัย พันธเสน. (2558). **พุทธเศรษฐศาสตร์วิวัฒนาการ ทฤษฎีและการประยุกต์กับเศรษฐศาสตร์สาขาต่างๆ พิมพ์ครั้งที่ 4.** กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง

`

การนำหลักพรหมวิหารธรรม ไปปฏิบัติในการสอนของครู โรงเรียนเทศบาล 1 บ้านกลาง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

Application of The Brahmavihara Principles In Teaching of The Teachers of Municipal School1, Ban Klang, Mueang District, Lamphun Province

ธวัชชัย กาวิจา[1]
อุเทน ลาพิงค์[1]
Thawatchai kawija[1]
Uten Laping[1]
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา[1]
Mahamakut Buddhist University, Lanna Campus[1]

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาการนำหลักพรหมวิหารธรรมไปปฏิบัติในการสอนของครู 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคการนำหลักพรหมวิหารธรรม ไปปฏิบัติในการสอนของครู 3) เพื่อศึกษาประโยชน์ของการนำหลักพรหมวิหารธรรมไปปฏิบัติในการสอนของครู วิธีการศึกษาในครั้งนี้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาเอกสาร และสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่างเลือกแบบเจาะจงจำนวน 12 คน ประกอบด้วย 1) ครูประจำกลุ่มสาระการเรียนรู้ 10 คน 2) ครูอนุบาล จำนวน 2 คน มาอธิบายเพื่อให้สอดคล้องตามลำดับของงานวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

1) ครูมีการนำหลักพรหมวิหารธรรมไปปฏิบัติในการสอนโดยมีอัธยาศัยที่ดี มีน้ำใจต่อผู้เรียน ไม่ใช่อำนาจกับผู้เรียนเกินขอบเขต ใช้วิธีการสร้างขวัญกำลังใจ ยกย่องชมเชย มีความตรงต่อเวลาในการสอน มอบหมายงานตามความรู้ความสามารถ และแบ่งหน้าที่รับผิดชอบให้แก่ผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้ 2) ครูไม่สามารถแสดงความเมตตากับนักเรียนทุกคนได้เท่าที่ควร เพราะนักเรียนแต่ละคน มีพฤติกรรมที่แตกต่างกัน นักเรียนไม่ค่อยสนใจเรียนรู้ และนักเรียนไม่กลัวครูลงโทษ ทำให้ไม่เชื่อฟังครูเท่าที่ควร 3) ประโยชน์จากการนำหลักพรหมวิหารธรรมไปปฏิบัติในการสอนทำให้นักเรียนเกิดความรัก และเชื่อฟังในการอบรมสั่งสอน มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อครู เกิดความภาคภูมิใจในผลงานของตนเองที่ได้รับคำชื่นชม ครูมีความเป็นกลางในการตัดสินปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น

คำสำคัญ: พรหมวิหารธรรม; การนำพรหมวิหารธรรมไปใช้ในการสอน

Abstract

The thesis was aimed; 1) to study the application of the Principles of Brahmavihara in the teaching of the teachers, 2) to study the problems and obstacles of applying the principles of Brahmavihara in the teaching of the teachers, and 3) to study the benefits of applying the principle of Brahmavihara in the teaching of the teachers. In this study, the researcher conducted qualitative research by studying the relevant documents and performing in-depth interview with 12 selected samples that included 1) 10 teachers in learning areas, and 2) 2 Kindergarten teachers and various writings. The research was then described in correspondence with the order of the research.

The research found that 1) the teachers had applied the principles of Brahmavihara in the teaching by having courtesy and generosity towards the learners, using no excessive power with learners, using the methods of creating morale, giving praise, being punctual in teaching, assigning tasks according to their knowledge and sharing duties and responsibilities in work for the students., 2) the teachers could not have appropriate sympathy towards all students because each student had different behaviors. They were uninterested in learning and they were so unafraid of teachers' punishment that they disobey the teacher., and 3) the benefits of applying the principles of Brahmavihara in teaching were that the students had love and obedience in preaching as well as good interactions with teachers and they were proud of their works that were appreciated while the teachers were neutral in judging the problems that arose.

Keywords: The Application of Brahmavihara Principles; The Application of the Brahmavihara Principles in the teaching of the teachers

บทนำ

การพัฒนาสติปัญญาตนของมนุษย์ ให้เข้าใจโลกและชีวิตเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติต่อตนเองต่อเพื่อนมนุษย์และต่อโลก ความต้องการมีชีวิตที่ดี ความกาวหน้าและอยู่เป็นสุข มนุษย์จึงต้องปรับตัวและพัฒนาตนเองเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาจิตและปัญญาด้วยคุณธรรมและค่านิยมทางศาสนา ควบคู่ไปกับการพัฒนาวัตถุและวิชาการที่เนื่องด้วยวัตถุ ด้วยความเจริญอย่างรวดเร็วของวิทยาการและเทคโนโลยี ทำให้มนุษย์มีความเจริญก้าวหน้าและอยู่เป็นสุข มีมาตรฐานการครองชีพที่สูงขึ้นและมีคุณภาพที่ดีขึ้น เป็นการพัฒนาที่มีคุณค่ายิ่งต่อบุคคลและต่อสังคม คำว่า “พัฒนา” คือการทำให้เจริญ

พัฒนาการ Development ในความหมายทั่วไป หมายถึง การเปลี่ยนแปลงไปสู่สภาวะที่ดีขึ้น เป็นกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงที่ต่อเนื่องในทิศทางเดียวกน ในพระพุทธศาสนาเถรวาทมีหลักพัฒนาจิตและปัญญา เรียกว่า การภาวนา แปลว่า การทำให้เจริญ หมายถึง การพัฒนาสติปัญญาให้เจริญขึ้นสติเป็นส่วนสำคัญของการดำเนินชีวิตให้ประสบผลสำเร็จ สติเป็นตัวสำคัญในการทำให้การขับเคลื่อนของระบบการทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและทำให้ผลที่ออกมาสำเร็จได้ตามความประสงค์ การศึกษาในทางโลกและทางธรรมเช่นเดียวกัน มนุษย์จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้สติเป็นเครื่องพิจารณา ในการพิจารณาในสิ่งที่ตนได้ศึกษาแล้ว มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการศึกษาสติเป็นเช่นเดียวกับเกราะหุ้มกำบังราชรถ เพื่อให้การเดินทางสายธรรมะนี้ปลอดภัย ราชรถย่อมต้องมีตัวถัง ในสมัยพุทธกาล ราชรถทำด้วยไม้หรือวัสดุแข็งเพื่อป้องกันหอกและธนู ในปัจจุบันประเทศต่าง ๆ ต่างทุ่มเททรัพยากรมากมายในการพัฒนาพาหนะหุ้มเกราะเพื่อใช้ในสนามรบ รถยนต์ก็ใช้โลหะเป็นตัวถังเพื่อ ความปลอดภัย ทุกวันนี้เราสามารถขับรถไปไหนมาไหนได้ราวกับอยู่ในห้องที่สะดวกสบาย ปราศจากลมความร้อน ความหนาว และแสงแดด เมื่อตัวถังรถคุ้มครองเราจากธรรมชาติได้เป็นอย่างดีเราก็สามารถเดินทางได้อย่างสะดวกไม่ว่าฝนหรือหิมะจะตกอยู่ภายนอกรถหรือไม่ตัวอย่างทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นหน้าที่ของสติในการคุ้มครองผู้ปฏิบัติจากการโจมตีอันดุเดือดของกิเลส สติเป็นเกราะปกป้องให้จิตปลอดภัยเป็นสุขสงบ และเย็นตราบเท่าที่สติยังตั้งมั่นอยู่ได้ กิเลสก็ไม่อาจยางกรายเข้ามาได้เลย

โรงเรียนเทศบาล 1 บ้านกลาง คือ สถานศึกษาที่ใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบปกติทั่วไป ที่ได้นำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ และนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ประยุกต์ในการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการนำหลักพรหมวิหารธรรม ไปปฏิบัติในการสอนของครูอย่างบูรณาการมีปัญญารู้เข้าใจในทางคุณค่าแท้ใช้กระบวนการทางวัฒนธรรม

แสวงปัญญา และมีวัฒนธรรมเมตตา เป็นพื้นฐานการดำเนินชีวิตโดยมีคณะครู อาจารย์ ผู้ปกครองเป็นกัลยาณมิตรในการพัฒนา ลักษณะโรงเรียนเทศบาล 1 บ้านกลาง เป็นโรงเรียนที่จัดสภาพทุกๆ ด้าน เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาความรู้ตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการซึ่งส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามตามลักษณะแห่งพรหมวิหารทั้ง 4 ประการ คือ

1. เมตตา หมายถึง ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับสุข
2. กรุณา หมายถึง ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์
3. มุทิตา หมายถึง ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี
4. อุเบกขา หมายถึง การรู้จักวางเฉย

จากแนวคิดของโรงเรียนเทศบาล 1 บ้านกลาง มีความพยายามให้ครูผู้สอนนำหลักพรหมวิหารธรรม ไปปฏิบัติในการสอนของครูโดยใช้หลักเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ซึ่งสิ่งแวดล้อมทั้งภายในตัวของนักเรียนที่คิดเป็น ทำเป็น และสิ่งแวดล้อมภายนอกที่มีกัลยาณมิตรที่ดี เช่น คุณครู กระบวนการเรียนการสอนที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนตามหลักพุทธศาสนา ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้ปกครอง ครู อาจารย์ ชุมชนตลอดถึงประเทศชาติต้องการ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาทำการวิจัยเรื่องการนำหลักพรหมวิหารธรรม ไปปฏิบัติในการสอนของครูโรงเรียนเทศบาล 1 บ้านกลาง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ว่าเป็นอย่างไร และจากแนวทางดังกล่าวนักเรียนมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใดบ้างและมากน้อยเพียงใด

ระเบียบวิธีวิจัย

บทความวิจัยนี้ดำเนินการวิจัยโดยใช้การวิจัยแบบคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยในครั้งนี้มุ่งเน้นศึกษาการนำหลักพรหมวิหารธรรม ไปปฏิบัติในการสอนของครูโรงเรียนเทศบาล 1 บ้านกลาง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน โดยมีวัตถุประสงค์และเนื้อหาที่จะทำการศึกษา คือการนำหลักพรหมวิหารธรรม ไปปฏิบัติในการสอนของครู 5 ด้าน คือ 1) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 2) ด้านความมีเมตตา 3) ด้านความมีกรุณา 4) ด้านความมีมุทิตา 5) ด้านความมีอุเบกขา รวมถึงศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ของการนำหลักพรหมวิหารธรรม ไปปฏิบัติในการสอนของครูโรงเรียนเทศบาล 1 บ้านกลาง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

2. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากร ได้แก่บุคลากรในโรงเรียนเทศบาล 1 บ้านกลาง ตำบลบ้านกลาง กับการนำหลักพรหมวิหารธรรม ไปปฏิบัติในการสอนของครู จำนวน 12 คน ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants)

3. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ ได้แก่ โรงเรียนเทศบาล 1 บ้านกลาง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลา 6 เดือน

ผลการวิจัย

การดำเนินการวิจัย ปรากฏผลการศึกษาวิจัยแยกตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบสำรวจรายการจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปผลได้ดังนี้

ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 12 คน ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วงระหว่าง 30 - 40 ปี ดำรงตำแหน่งข้าราชการครู ค.ศ. 2 จำนวน 3 คน ตำแหน่งข้าราชการครู ค.ศ.1 จำนวน 9 คน มีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาโท จำนวน 11 คน ระดับปริญญาตรี จำนวน 1 คน ปฏิบัติการสอนระดับชั้นอนุบาล จำนวน 2 คน ปฏิบัติการสอนระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น จำนวน 4 คน ปฏิบัติการสอนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย จำนวน 3 คน และปฏิบัติการสอนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 3 คน

2. การนำหลักพรหมวิหารธรรม ไปปฏิบัติในการสอนของครูโรงเรียนเทศบาล 1 บ้านกลาง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ตามหลักพรหมวิหารธรรม โดยแบ่งออกเป็น 4 ด้าน แยกเป็น 4 ด้านดังนี้

1) การปฏิบัติการสอนของครูโดยใช้หลักเมตตา พบว่าการนำหลักเมตตามาปฏิบัติใช้ในการจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอนมีอัธยาศัยที่ดี มีน้ำใจต่อผู้เรียน ใช้คำพูดที่เหมาะสมไม่พูดประชดประชัน ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน ครูผู้สอนคอยสนับสนุน ส่งเสริมให้ผู้เรียนทุกคนได้พัฒนาตนเองอยู่เสมอ เพื่อให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จก้าวหน้าในการเรียน

2) การปฏิบัติการสอนของครูโดยใช้หลักกรุณา พบว่าการนำหลักกรุณามาปฏิบัติใช้ในการจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอนไม่ใช้อำนาจกับผู้เรียนเกินขอบเขต คอยช่วยเหลือผู้เรียนที่กระทำความผิดให้ได้รับโทษเบาลง ครูไม่กลั่นแกล้งผู้เรียนในขณะปฏิบัติการสอน ไม่มอบงานส่วนตัวเองให้ผู้เรียนช่วยทำครูเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อจัดกิจกรรมภายในโรงเรียนเพื่อ

พัฒนาการเรียนการสอนของผู้เรียนอยู่เสมอ

3) การปฏิบัติการสอนของครูโดยใช้หลักมุทิตา พบว่าการนำหลักมุทิตามาปฏิบัติใช้ในการจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอนใช้วิธีการสร้างขวัญกำลังใจยกย่องชมเชย ชื่นชมผลงานของผู้เรียนในการเรียนอย่างสม่ำเสมอ โดยการให้ของรางวัลเป็นสิ่งตอบแทนความตั้งใจ ขยันทำงานตามที่ครูมอบหมายให้ทำอย่างเต็มความสามารถ ครูสนับสนุนผู้เรียนตามความรู้ความสามารถของผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เข้ารับการอบรมเพื่อพัฒนาตนเองในด้านคุณธรรม หรือไปศึกษาแหล่งเรียนรู้จากที่ต่างๆ เพื่อพัฒนาตนเองและเผยแพร่ผลงานของผู้เรียนต่อสาธารณชนเพื่อเป็นประโยชน์ต่อตัวผู้เรียน

4) การปฏิบัติการสอนของครูโดยใช้หลักอุเบกขา พบว่าการนำหลักอุเบกขามาปฏิบัติใช้ในการจัด การเรียนการสอนของครูนั้น ครูผู้สอนมีความตรงต่อเวลาการสอนอย่างสม่ำเสมอ มอบหมายงานตามความรู้ความสามารถแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติอย่างชัดเจน ครูเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้แก่ผู้เรียน อย่างมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผล มีความซื่อสัตย์สุจริต ในการสอนตามหน้าที่ มีอารมณ์ดีมั่นคงเสมอต้นเสมอปลายไม่ให้การช่วยเหลือผู้เรียนคนใดคนหนึ่งเป็นพิเศษ ในการนำหลักอุเบกขาไปใช้ในการสอนนั้น ครูต้องมีความอดทนอดกลั้นในปัญหาที่เกิดขึ้น ไม่สร้างความเกรงกลัวให้ผู้เรียน พิจารณาปัญหาของผู้เรียนโดยข้อมูลที่ถูกต้อง

3. ปัญหาและอุปสรรคในการนำหลักพรหมวิหารธรรมไปปฏิบัติในการสอนของครูโรงเรียนเทศบาล 1 บ้านกลาง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ตามหลักพรหมวิหารธรรม โดยแยกออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1) ครูผู้สอนไม่เข้าใจในหลักเมตตาอย่างชัดเจน ถ่องแท้ เกี่ยวกับการนำหลักเมตตาไปปรับใช้ใน การเรียนการสอนได้เท่าที่ควร ทำให้ไม่สามารถนำหลักเมตตาไปปรับใช้ในการสอนได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสม ครูผู้สอนต้องศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับวิธีการนำหลักเมตตาไปปรับใช้ในการสอนอย่างถูกต้อง ให้เหมาะสมกับการสอนนักเรียนจึงไม่สามารถนำหลักเมตตาไปปรับใช้ได้อย่างถูกต้องครูผู้สอนไม่สามารถที่จะแสดงความเมตตาให้กับนักเรียนทุกคนได้เท่าที่ควร เพราะจำนวนนักเรียนมีมาก และนักเรียนแต่ละคนมีพฤติกรรมที่แตกต่างกัน

2) เมื่อครูนำหลักกรุณาไปใช้ในการสอน นักเรียนมักจะไม่ค่อยสนใจเรื่องที่ครูสอนเท่าที่ควร เพราะนักเรียนคิดว่าครูมีความกรุณาต่อนักเรียนจึงไม่ค่อยลงโทษนักเรียน ทำให้นักเรียนไม่ค่อยกลัวว่าครูจะลงโทษ ส่งผลทำให้นักเรียนไม่เชื่อฟังครูผู้สอน ครูผู้สอนต้องศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการนำหลักกรุณาไปปรับใช้อย่างถูกวิธี เพื่อที่จะสามารถนำ

หลักกรุณาไปปรับใช้ในการสอนได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสมกับนักเรียน

3) เมื่อครูผู้สอนนำหลักมุทิตาไปใช้กับนักเรียนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง นักเรียนอีกกลุ่มมักจะคิดว่าครู มีความลำเอียงเกิดความไม่เสมอภาคกันในระหว่างนักเรียนแต่ละกลุ่มขึ้น ทำให้นักเรียนอีกกลุ่ม มีพฤติกรรมที่ไม่ค่อยสนใจเรื่องที่ครูสอน และไม่เชื่อฟังคำสั่งสอนของครู เมื่อครูนำหลักมุทิตาไปใช้ในการสอน

4) ครูควรศึกษาถึงหลักของอุเบกขาให้เข้าใจชัดเจน ก่อนนำไปปรับใช้ในการเรียนการสอนแต่ครูส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจหลักอุเบกขาเลย จึงไม่สามารถนำหลักอุเบกขาไปปรับใช้ได้อย่างถูกต้องครูผู้สอนไม่สามารถที่จะนำไปใช้ได้กับนักเรียนทุกคนได้ เพราะนักเรียนแต่ละคนมีพฤติกรรมที่แตกต่างกัน บางคนไม่จำเป็นต้องใช้หลักอุเบกขาเลย

4. ประโยชน์จากการนำหลักพรหมวิหารธรรมไปปฏิบัติในการสอนของครูโรงเรียนเทศบาล 1 บ้านกลาง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ตามหลักพรหมวิหารธรรม โดยแยกออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1) ประโยชน์จากการนำหลักเมตตา ไปปฏิบัติในการสอนของครู พบว่าครูมีเมตตาต่อนักเรียน ทำให้นักเรียนเกิดความรัก และเชื่อฟังคำอบรมสั่งสอนของครูเป็นอย่างดี ทำให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปอย่างราบรื่น นักเรียนรู้สึกสนใจ และตั้งใจเรียน ส่งผลทำให้นักเรียนมีความสุขในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ จากคุณครู กล้าแสดงออกความคิดเห็นในการตอบคำถามต่างๆ

2) ประโยชน์จากการนำหลักกรุณา ไปปฏิบัติในการสอนของครู พบว่าหลักกรุณา ที่ครูนำไปปรับใช้มีประโยชน์เป็นอย่างมาก เมื่อคุณครูแสดงความกรุณาต่อนักเรียน ทำให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อคุณครู นักเรียนเกิดความเคารพรัก และตระหนักในการปฏิบัติตนที่ดีต่อคำสั่งสอนของครู มีความตั้งใจเรียนมากขึ้นกว่าเดิม มีความขยันทำงานตามที่ครูมอบหมายให้ทำเป็นอย่างดี มีพฤติกรรมที่ดีต่อครู ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนเป็นไปในทิศทางที่ดี

3) ประโยชน์จากการนำหลักมุทิตา ไปปฏิบัติในการสอนของครู พบว่าหลักมุทิตาเกิดประโยชน์ทั้งครู และนักเรียนเป็นอย่างมาก ทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจในผลงานของตนเองที่ได้รับคำชื่นชม และคำยินดีจากครู ส่งผลทำให้นักเรียนตั้งใจเรียนเป็นอย่างดี ทำให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปอย่างราบรื่น มีประสิทธิภาพ หลังจากที่ครูแสดงมุทิตาแก่นักเรียน ทำให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อคุณครู นักเรียนมีความขยัน ตั้งใจเรียนมากขึ้นกว่าเดิม และทำงานตามที่ครูมอบหมายให้ทำเป็นอย่างดี นักเรียนมีความกล้าแสดงความคิดเห็นในการตอบคำถามต่างๆ จากที่ครูถาม ทำให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

4) ประโยชน์จากการนำหลักอุเบกขา ไปปฏิบัติในการสอนของครู พบว่าหลัก

อุเบกขา ที่ครูนำไปปรับใช้มีประโยชน์เป็นอย่างมาก ครูมีความเป็นกลางในการตัดสินปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น โดยไม่ลำเอียงไปฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เวลาที่เกิดเหตุการณ์คัดแย้งกันระยะการทำงานในกลุ่มของนักเรียน ครูสามารถนำหลักอุเบกขาไปปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ทำให้ครูมีหลักในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นมาของนักเรียนได้อย่างถูกต้อง ทำให้ครูเป็นที่น่าเชื่อถือของนักเรียน ทำให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปอย่างราบรื่น นักเรียนเกิดความตระหนักถึงการปฏิบัติตนที่ดีต่อคุณครู

อภิปรายผล

1. การนำหลักพรหมวิหารธรรม ไปปฏิบัติในการสอนของครูโรงเรียนเทศบาล 1 บ้านกลาง

ผลการวิจัยพบว่าการนำหลักพรหมวิหารธรรม อันประกอบด้วยหลักเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา มาปฏิบัติใช้ในการจัดการเรียนการสอนของครูโรงเรียนเทศบาล 1 บ้านกลางนั้น ครูผู้สอนต้องมีอัธยาศัยที่ดีมีน้ำใจต่อผู้เรียน ใช้คำพูดที่เหมาะสมไม่พูดประชดประชัน ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน ครูผู้สอนคอยสนับสนุน ส่งเสริมให้ผู้เรียนทุกคนได้พัฒนาตนเองอยู่เสมอ เพื่อให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จก้าวหน้าในการเรียน การปฏิบัติการสอนโดยใช้หลักเมตตามาใช้ในการสอนนั้น ครูผู้สอนแสดงความรัก ความห่วงใยผู้เรียนด้วยความจริงใจทุกคน เห็นอกเห็นใจผู้เรียนที่เดือดร้อนและเจ็บป่วย คอยช่วยเหลือผู้เรียนทุกครั้งเมื่อเจ็บป่วยไม่สบาย ครูผู้สอนใช้หลักเมตตา โดยปฏิบัติการสอนอย่างตั้งใจ ไม่เบียดบังเวลาราชการไปหาประโยชน์ส่วนตนเอง อุทิศเวลาให้กับการจัดการเรียนการสอน มอบหมายงานตามความรู้ความสามารถของผู้เรียนตามความเหมาะสม ครูผู้สอนไม่ใช้อำนาจกับผู้เรียนเกินขอบเขต คอยช่วยเหลือผู้เรียนที่กระทำความผิดให้ได้รับโทษเบาลง ครูไม่กลั่นแกล้งผู้เรียนในขณะปฏิบัติการสอน ไม่มอบงานส่วนตัวเองให้ผู้เรียนช่วยทำ ครูเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อจัดกิจกรรมภายในโรงเรียนเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนของผู้เรียนอยู่เสมอ ถ่ายทอดความรู้ทางการสอนให้ผู้เรียนอย่างจริงใจ ครูใช้วิธีการจูงใจผู้เรียนให้เกิดการพัฒนาการเรียน การสอนอยู่เสมอ คอยให้คำปรึกษาหารือในการพัฒนาการเรียนของผู้เรียน สนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองให้ทันต่อสมัยกับยุคปัจจุบันในการนำหลักกรุณามาใช้ในการสอนนั้นครูต้องให้ความร่วมมือร่วมใจกับผู้เรียนในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น คอยแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนอย่างจริงใจ ให้ความสนิทสนม กับผู้เรียนทุกคน ครูผู้สอนใช้วิธีการสร้างขวัญกำลังใจยกย่องชมเชย ชื่นชมผลงานของผู้เรียนในการเรียนอย่างสม่ำเสมอ โดยการให้ของรางวัลเป็นสิ่งตอบแทนความตั้งใจ ขยันทำงานตามที่ครูมอบหมายให้ทำอย่างเต็มความสามารถ คอยสนับสนุนผู้เรียนตามความรู้ความสามารถของผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เข้ารับการอบรม

เพื่อพัฒนาตนเองในด้านคุณธรรม หรือไปศึกษาแหล่งเรียนรู้จากที่ต่างๆ เพื่อพัฒนาตนเองและเผยแพร่ผลงานของผู้เรียนต่อสาธารณชนเพื่อเป็นประโยชน์ต่อตัวผู้เรียน ในการนำหลักมุทิตาไปใช้ในการสอนนั้น ครูต้องวางตัวเป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้เรียน ว่ากล่าวตักเตือนผู้เรียนด้วยคำพูดที่สุภาพเหมาะสม เอาใจใส่ช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาผู้เรียนทุกๆ คนโดยมอบหมายงานตามความรู้ความสามารถอย่างเป็นธรรมต่อผู้เรียน มีความตรงต่อเวลาการสอนอย่างสม่ำเสมอ มอบหมายงานตามความรู้ความสามารถแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติอย่างชัดเจน ครูเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้แก่ผู้เรียนอย่าง มีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผลมีความซื่อสัตย์สุจริตในการสอนตามหน้าที่ มีอารมณ์ดีมั่นคงเสมอต้นเสมอปลายไม่ให้การช่วยเหลือผู้เรียนคนใดคนหนึ่งเป็นพิเศษ ในการนำหลักอุเบกขาไปใช้ในการสอนนั้น ครูต้องมีความอดทนอดกลั้นในปัญหาที่เกิดขึ้นไม่สร้างความเกรงกลัวให้ผู้เรียน พิจารณาปัญหาของผู้เรียนโดยข้อมูลที่ถูกต้อง ครูผู้สอนใช้หลักอุเบกขาโดยปฏิบัติการสอนโดยครูประเมินผลการเรียนของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผล จัดสรรผลประโยชน์แก่ผู้เรียนทุกคนอย่างเป็นธรรม ไม่ลำเอียงต่อคนใดคนหนึ่งในการเรียนการสอนอย่างยุติธรรม เป็นหลักพรหมวิหารธรรมเป็นหลักธรรมที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อครูผู้สอน จะต้องสร้างให้เกิดขึ้นในจิตใจให้ครบทั้ง 4 ประการ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เพราะต้องพัฒนาจิตใจของตนเองและยกระดับจิตใจของตนให้สูงขึ้น ให้ประเสริฐขึ้นสมกับการเป็นครูผู้สอน และสมกับที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นปูชนียบุคคล เพราะถ้าหากขาดคุณธรรม 4 ประการนี้แล้ว จะเกิดความทารุณโหดร้ายเป็นอันตรายกับทั้งตนเอง และผู้ใกล้ชิดอย่างมาก สอดคล้องกับแนวคิดของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546 : 124) ที่ได้กล่าวไว้ว่าได้ให้ความหมายของพรหมวิหาร 4 ไว้ใน “พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม” ว่า พรหมวิหาร 4 คือ ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐบริสุทธิ์, ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจ และกำกับความประพฤติ จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ ประกอบด้วย

1. เมตตา : ความรัก หมายถึง รักที่มุ่งเพื่อปรารถนาดี ปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข ผู้บริหารควรมี ความรัก ความปรารถนาต่อผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยการให้คำแนะนำ สั่งสอน หรือ อบรมทั้งในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทำงานและความประพฤติที่เหมาะสมและดีงาม รวมถึงการใช้ผู้ใต้บังคับบัญชาให้เหมาะสม (ถูก) กับวัย งาน และความถนัด

2. กรุณา : ความสงสาร หมายถึง ความปราณี ปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ผู้บริหารควรมีความกรุณาต่อผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยการให้ความช่วยเหลือ แบ่งปันน้ำใจ หรือสงเคราะห์ทั้งทางด้านวัตถุ กำลังกายและกำลังใจ รวมถึงการจัดสรรสวัสดิการและผลประโยชน์เกื้อกูลต่างๆ ให้เหมาะสมกับความเป็นอยู่ของผู้ใต้บังคับบัญชา

3. มุทิตา : ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี หมายถึง ความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข ความเจริญก้าวหน้ายิ่งๆ ขึ้น ไม่มีใจอิจฉาริษยา ผู้บริหารควรสนับสนุนและแสดงออกถึง ความยินดี เมื่อผู้ใต้บังคับบัญชา (รวมถึงครอบครัว) มีความสุข หรือ มีความเจริญก้าวหน้าในชีวิตการงาน และชีวิตครอบครัว รวมถึง การเชิดชูด้วยรางวัลและแบ่งปันด้วยน้ำใจ

4. อุเบกขา : ความวางเฉย หมายถึง การวางใจเป็นกลาง ผู้บริหารควรมีความปรารถนาดีต่อผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยการช่วยเหลือให้พ้นทุกข์/มีความสุขในลักษณะที่ถูกต้องตามทำนอง คลองธรรมด้วยความยุติธรรม ไม่ลำเอียงหรือ อคติต่อผู้ใดผู้หนึ่ง เพราะรักไม่ชอบ (เกลียด) เขลา และกลัวสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสุทธิชัย ฐิตชโย (ถาวรศิล) ที่ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาเชิงวิเคราะห์พรหมวิหาร 4 คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาจากศึกษาวิจัยดังกล่าว พบว่า “พรหมวิหาร 4 มีปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกและคัมภีร์อื่นๆ หลายแห่งตามลักษณะของการจัดหมวดหมู่ทางหลักธรรม พรหมวิหาร 4 จึงเป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญมากต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคม เนื่องจากเป็นคุณธรรมอันดีงาม เป็นหลักปฏิบัติที่มนุษย์พึงยึดไว้ประพฤติปฏิบัติต่อกันและกัน เพื่อความสงบสุขของผู้ปฏิบัติและสังคมโดยส่วนรวม” สอดคล้องกับงานวิจัยของพระณัฐวุฒิ ปณฺญาคโม (พระณัฐวุฒิ ปณฺญาคโม, 2552) ที่ได้วิจัยเรื่อง “หลักพรหมวิหารธรรมในการปฏิบัติงานของครู : ศึกษาเฉพาะกรณีกลุ่มโรงเรียนเครือข่ายเมืองพันชาติ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด”พบว่า”การนำหลักพรหมวิหารธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของครู กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายพันชาติ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมทั้งสี่ด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านเมตตา ด้านอุเบกขา ด้านมุทิตา และด้านกรุณา

การเปรียบเทียบการนำพรหมวิหารธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของครู กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายพันชาติ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ครูผู้สอนที่มีเพศ อายุ และประสบการณ์ในการสอนต่างกัน มีการนำหลักพรหมวิหารธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานโดยรวมไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำหลักพรหมวิหารธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงาน คือ ครูควรเป็นผู้ที่คิดทำประโยชน์แก่บุคคลอื่นเสมอ ๆ คือ ความปรารถนาดีต่อศิษย์ อยากให้ศิษย์ของตนเองมีความสุข ประสบความสำเร็จทั้งในด้านการเรียน และการดำเนินชีวิต ครูควรทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาในปัญหาของนักเรียน ทั้งเรื่องของการเรียน หรือแม้แต่เรื่องส่วนตัวบางประการ และครูควรเป็นผู้แนะนำสิ่งที่ดีให้แก่ศิษย์ เพื่อให้ศิษย์มีความเจริญก้าวหน้าทั้งด้านการเรียน และการดำเนินชีวิต”

2. ปัญหาและอุปสรรคการนำหลักพรหมวิหารธรรม ไปปฏิบัติในการสอนของครูโรงเรียนเทศบาล 1 บ้านกลาง

จากผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการนำหลักพรหมวิหารธรรม ไปปฏิบัติใช้ในการสอนของครูโรงเรียนเทศบาล 1 บ้านกลางนั้น ส่วนใหญ่แล้วปัญหาต่างๆ มีความแตกต่างกันในแต่ละระดับชั้น แต่ละรายวิชา ที่ครูผู้สอนได้นำไปปรับใช้ในการสอนของครู ด้วยปรับใช้ตามเนื้อหาสาระรายวิชาต่างๆ เพื่อให้เหมาะสม และสอดคล้องกับการเรียนการสอนของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลต่อตัวผู้เรียน การนำหลักพรหมวิหารธรรมไปใช้ประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากผู้เรียนมีความสามารถในการรับรู้และการพัฒนาตามหลักพรหมวิหารธรรมได้เป็นอย่างดีเป็นไปตามแนวคิดของยัง ยัคส์รุสโซ (ยัง ยัคส์รุสโซ, 2546 : 2 - 3) ที่ได้กล่าวไว้ว่าได้ให้ความหมายของการจัดการศึกษาไว้ว่า การศึกษาคือการปรับปรุงคนให้เหมาะสมกับโอกาส และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป หรืออาจกล่าวได้ว่าการศึกษาคือการนำความสามารถในตัวบุคคลมาใช้ให้เกิดประโยชน์สอดคล้องกับงานวิจัยของเกศินี ครุณาสวัสดิ์ (เกศินี ครุณาสวัสดิ์, 2548) ที่ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษา เพื่อพัฒนาจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น” พบว่า

1. สภาพการจัดการเรียนการสอน พบว่า

1.1 ด้านครู ครูส่วนใหญ่ถูกกำหนดให้สอน โดยได้รับคัดเลือกตามความเหมาะสมและมีความพอใจ ครูส่วนใหญ่เข้ารับการอบรมและสัมมนาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในหัวข้อเนื้อหาพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาจริยธรรม จำนวน 1 ครั้งต่อหนึ่งภาคการศึกษา ครูส่วนใหญ่ได้รับประโยชน์จากการสอนโดยมีความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนามากขึ้น และเป็นตัวอย่างในการแต่งกายสุภาพเรียบร้อยในสถานศึกษา

1.2 ด้านเนื้อหา ครูส่วนใหญ่นำเนื้อหาพระพุทธศาสนามาพัฒนาจริยธรรมทั้ง 6 ประการ คือความ มีวินัย ความซื่อสัตย์ การประหยัดและอดออม ความขยันหมั่นเพียร และความอดทนครูส่วนใหญ่ใช้เนื้อหาเหมือนกัน คือหัวข้อเรื่องพระธรรม สำหรับความรับผิดชอบ ครูส่วนใหญ่ใช้เนื้อหาในหัวข้อพระสงฆ์

1.3 ด้านการจัดการเรียนรู้ ครูส่วนใหญ่จัดกิจกรรมโดยบูรณาการเนื้อหาพระพุทธศาสนากับสาระ การเรียนรู้หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต เพื่อพัฒนาความมีวินัย และมีการจัดกิจกรรมทั้งในห้องเรียนและเสริมหลักสูตร รวมทั้งใช้สื่อการเรียนการสอนที่หลากหลาย และเน้นการจัดบรรยากาศการเรียนการสอนโดยเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น ครูส่วนใหญ่ให้คำชมเชยทั้งเป็นการส่วนบุคคลและต่อสาธารณะ

และครูส่วนใหญ่ใช้เครื่องมือในการวัดประเมินผลที่หลากหลายโดยใช้แบบฝึกหัดและใบงานมากที่สุด และเน้นการมีส่วนร่วมของนักเรียนมากที่สุด และประเมินความสำเร็จในการสอนที่ร้อยละ 51 - 80

2. ปัญหาการจัดการเรียนการสอน พบว่า ครูส่วนใหญ่เห็นว่าไม่มีปัญหาในด้านตัวครูและด้านเนื้อหา สำหรับด้านการจัดการเรียนรู้ ครูส่วนใหญ่เห็นว่ามีปัญหาเกี่ยวกับจำนวนชั่วโมงสอนไม่เพียงพอกับการจัดกิจกรรมและสื่อการเรียนการสอนในการพัฒนาจริยธรรมไม่เพียงพอและการขาดงบประมาณในการนำนักเรียนไปศึกษานอกสถานที่และครูส่วนใหญ่เห็นว่าไม่มีปัญหาด้านการเสริมแรงและด้านการวัดและการประเมินผล ให้คำชมเชยทั้งเป็นการส่วนบุคคลและต่อหน้าสาธารณะสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาทวน นวลสาย ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง “ปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม” พบว่า 1. ครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา โดยส่วนรวมและจำแนกตามประสบการณ์ในการสอนมีปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลางเรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ การดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการสอน การทำแผนการสอน การศึกษาหลักสูตร การวัดผลและประเมินผล และการกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยมีรายข้อที่มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางถึงมาก และมีค่าเฉลี่ยสูงสุดในแต่ละด้าน ดังนี้ ผู้สอนไม่ได้จบวิชาพระพุทธศาสนาโดยตรง คู่มือที่ใช้ในการประกอบการทำแผนการสอนมีน้อย โรงเรียนได้รับเอกสารล่าช้า เช่น แผนการสอน คู่มือครู มีการไปสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนจากการไปเยี่ยมที่บ้านน้อย และจุดประสงค์การเรียนรู้ยังไม่คำนึงถึงความพร้อม ด้านวัสดุ/อุปกรณ์/อาคารสถานที่/แหล่งการเรียนรู้ 2. ครูที่มีประสบการณ์การสอนวิชาพระพุทธศาสนาต่ำกว่า 10 ปี และประสบการณ์ตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป มีปัญหาการจัดการเรียนการสอน โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

3. ประโยชน์ของการนำหลักพรหมวิหารธรรม ไปปฏิบัติในการสอนของครูโรงเรียนเทศบาล 1 บ้านกลาง

จากผลการวิจัยพบว่าการนำหลักพรหมวิหารธรรมไปปฏิบัติในการสอนของครูโรงเรียน เทศบาล 1 บ้านกลางนั้น เกิดประโยชน์ในด้านการจัดการเรียนการสอนเป็นอย่างมาก ทำให้ครูผู้สอนและตัวผู้เรียนมีความรัก ความเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาต่อกัน โดยยึดหลักธรรมต่างๆ ในหลักพรหมวิหารธรรมไปปฏิบัติใช้ใน การจัดการเรียนการสอนของครูสอนแต่ละสาระวิชา ไม่ว่าจะเป็นการนำหลักธรรมในเรื่องของเมตตามาใช้เกิดประโยชน์ทำให้ตัวครูผู้สอนมีอัธยาศัยที่ดี มีน้ำใจต่อผู้เรียน ใช้คำพูดที่เหมาะสม ไม่พูดประชดประชัน ยอมรับ

ฟังความคิดเห็นของผู้เรียน คอยสนับสนุน ส่งเสริมให้ผู้เรียน ทุกคนได้พัฒนาตนเองอยู่เสมอ เพื่อให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จก้าวหน้าในการเรียน การปฏิบัติการสอนโดยใช้หลักเมตตามาใช้ในการสอนนั้น ครูผู้สอนแสดงความรัก ความห่วงใยผู้เรียนด้วยความจริงใจทุกคน เห็นอกเห็นใจผู้เรียนที่เดือดร้อนและเจ็บป่วย คอยช่วยเหลือผู้เรียนทุกครั้ง เมื่อเจ็บป่วยไม่สบาย ปฏิบัติการสอนอย่างตั้งใจ ไม่เบียดบังเวลาราชการไปหาประโยชน์ส่วนตนเอง อุทิศเวลาให้กับการจัดการเรียนการสอน มอบหมายงานตามความรู้ความสามารถของผู้เรียนตามความเหมาะสม ประโยชน์จากการนำหลักพรหมวิหารไปปฏิบัติใช้ในหลักธรรมเรื่องของกรุณานั้น ครูผู้สอนไม่ใช้อำนาจกับผู้เรียนเกินขอบเขต คอยช่วยเหลือผู้เรียนที่กระทำความผิดให้ได้รับโทษเบาลง ครูไม่กลั่นแกล้งผู้เรียนในขณะปฏิบัติการสอน ไม่มอบงานส่วนตัวเองให้ผู้เรียนช่วยทำ ครูเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อจัดกิจกรรมภายในโรงเรียนเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนของผู้เรียนอยู่เสมอ ถ่ายทอดความรู้ทางการสอนให้ผู้เรียนอย่างจริงใจ ครูใช้วิธีการจูงใจผู้เรียนให้เกิดการพัฒนาการเรียน การสอนอยู่เสมอ คอยให้คำปรึกษาหารือในการพัฒนาการเรียนของผู้เรียน สนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองให้ทันต่อสมัยกับยุคปัจจุบัน ในการนำหลักกรุณามาใช้ในการสอนนั้นครูต้องให้ความร่วมมือร่วมใจกับผู้เรียนในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น คอยแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนอย่างจริงใจ ให้ความสนิทสนม กับผู้เรียนทุกคน ประโยชน์จากการนำหลักพรหมวิหารไปปฏิบัติใช้ในหลักธรรมเรื่องของมุทิตานั้น ครูผู้สอนใช้วิธีการสร้างขวัญกำลังใจยกย่องชมเชยชื่นชมผลงานของผู้เรียนในการเรียนอย่างสม่ำเสมอ โดยการให้ของรางวัลเป็นสิ่งตอบแทนความตั้งใจ ขยันทำงานตามที่ครูมอบหมายให้ทำอย่างเต็มความสามารถ สนับสนุนผู้เรียนตามความรู้ความสามารถของผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เข้ารับการอบรมเพื่อพัฒนาตนเองในด้านคุณธรรม หรือไปศึกษาแหล่งเรียนรู้จากที่ต่างๆ เพื่อพัฒนาตนเอง และเผยแพร่ผลงานของผู้เรียนต่อสาธารณชนเพื่อเป็นประโยชน์ต่อตัวผู้เรียน ครูวางตัวเป็นแบบอย่างที่ดี ต่อผู้เรียนว่ากล่าวตักเตือนผู้เรียนด้วยคำพูดที่สุภาพเหมาะสม เอาใจใส่ช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาผู้เรียนทุกๆ คนโดยมอบหมายงานตามความรู้ ความสามารถอย่างเป็นธรรมต่อผู้เรียน ประโยชน์จากการนำหลักพรหมวิหารไปปฏิบัติใช้ในหลักธรรมเรื่องของอุเบกขานั้น ครูผู้สอน มีความตรงต่อเวลาการสอนอย่างสม่ำเสมอ มอบหมายงานตามความรู้ความสามารถแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติอย่างชัดเจน ครูเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้แก่ผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผล มีความซื่อสัตย์สุจริตในการสอนตามหน้าที่ มีอารมณ์ดีมั่นคงเสมอต้นเสมอปลายไม่ให้การช่วยเหลือผู้เรียนคนใดคนหนึ่งเป็นพิเศษ ในการนำหลักอุเบกขาไปใช้ในการสอนนั้น ครูต้องมีความอดทนอดกลั้นในปัญหาที่เกิดขึ้นไม่สร้างความเกรงกลัวให้ผู้เรียน พิจารณาปัญหาของผู้เรียนโดยข้อมูลที่ถูกต้อง ครูผู้สอนใช้หลักอุเบกขาโดยปฏิบัติการสอนโดยครูประเมินผล การเรียน

ของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผล จัดสรรผลประโยชน์แก่ผู้เรียนทุกคนอย่างเป็นธรรม ไม่ลำเอียงต่อคนใดคนหนึ่งในการเรียนการสอนอย่างยุติธรรมด้วยเหตุที่กล่าวมาในข้างต้นจึงทำให้ทราบถึงประโยชน์ของการนำหลักพรหมวิหารธรรมมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับแนวคิดของปรัชญา เวสารัชต์ (ปรัชญา เวสารัชต์, 2554 : 2) ที่ได้กล่าวไว้ว่าการจัดการศึกษาอย่างเป็นทางการหรือในระบบ ส่วนใหญ่จัดขึ้นในโรงเรียน ซึ่งเป็นหน่วยงานเฉพาะด้านที่ตั้งขึ้นมาทำหน้าที่ปลูกฝังทักษะ ความรู้ และค่านิยมแก่ผู้เรียน แต่โรงเรียนหรือสถานศึกษาก็ไม่ใช่เป็นช่องทางเดียวในโลกที่จะพัฒนาการด้านสื่อและเทคโนโลยีเป็นไปอย่างรวดเร็ว การจัดการศึกษาสามารถทำได้อย่างหลากหลายเพื่อสอดรับกับความต้องการกลุ่มเป้าหมายเฉพาะแต่ละกลุ่ม เช่น การศึกษานอกโรงเรียน การจัดการศึกษาในครัวเรือน การจัดการศึกษาโดยชุมชน การศึกษาทางไกลผ่านสื่อประเภทต่างๆเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับ พระปลัดคำภา สิมบิดา ได้ทำวิจัยเรื่อง “การใช้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในกลุ่ม 7” พบว่า

1) ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในกลุ่ม 7 มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2) ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในกลุ่ม 7 ที่มีสถานภาพต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนโดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกัน

3) ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในกลุ่ม 7 ที่มีประสบการทำงานแตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนโดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกัน

4) ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในกลุ่ม 7 ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดโรงเรียนแตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้พรหมวิหาร 4 ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนโดยภาพรวม และรายด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของวิเชียร บุญกล้า ที่ได้วิจัยเรื่องการศึกษาเรื่อง การศึกษาการใช้พรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า “ผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมมีการใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับจากสูงสุดไปหาต่ำสุด ดังนี้ ด้านมุทิตา ด้านเมตตา ด้านอุเบกขา และด้านกรุณา

ผลการเปรียบเทียบการใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนมีการรับรู้ต่อการใช้หลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษา โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีการใช้หลักพรหมวิหาร 4 ทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนผู้บริหารสถานศึกษาที่มีอายุจริงต่ำกว่า 45 ปี และอายุจริง 45 ปีขึ้นไป มีการรับรู้ต่อการใช้พรหมวิหาร 4 โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านเมตตา และด้านอุเบกขา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์การทำงานซึ่งมีการรับรู้ต่อการใช้พรหมวิหาร 4 โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05”

สรุป

1. การนำหลักพรหมวิหารธรรม ไปปฏิบัติในการสอนของครูโรงเรียนเทศบาล 1 บ้านกลาง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ตามหลักพรหมวิหารธรรม โดยแบ่งออกเป็น 4 ด้าน แยกเป็น 4 ด้านดังนี้

1) การปฏิบัติการสอนของครูโดยใช้หลักเมตตา พบว่าการนำหลักเมตตามาปฏิบัติใช้ในการจัด การเรียนการสอน ครูผู้สอนมีอัธยาศัยที่ดี มีน้ำใจต่อผู้เรียน ใช้คำพูดที่เหมาะสม ไม่พูดประชดประชัน ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน

2) การปฏิบัติการสอนของครูโดยใช้หลักกรุณา พบว่าการนำหลักกรุณามาปฏิบัติใช้ในการจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอนไม่ใช้อำนาจกับผู้เรียนเกินขอบเขต คอยช่วยเหลือผู้เรียนที่กระทำความผิดให้ได้รับ โทษเบาลง ครูไม่กลั่นแกล้งผู้เรียนในขณะปฏิบัติการสอน ไม่มอบงานส่วนตัวเองให้ผู้เรียนช่วยทำครูเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อจัดกิจกรรมภายในโรงเรียนเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนของผู้เรียนอยู่เสมอ

3) การปฏิบัติการสอนของครูโดยใช้หลักมุทิตา พบว่าการนำหลักมุทิตามาปฏิบัติใช้ในการจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอนใช้วิธีการสร้างขวัญกำลังใจยกย่องชมเชย ชื่นชมผลงานของผู้เรียนในการเรียนอย่างสม่ำเสมอ โดยการให้ของรางวัลเป็น สิ่งตอบแทนความตั้งใจ ขยันทำงานตามที่ครูมอบหมายให้ทำอย่างเต็มความสามารถ

4) การปฏิบัติการสอนของครูโดยใช้หลักอุเบกขา พบว่าการนำหลักอุเบกขามาปฏิบัติใช้ในการจัดการเรียนการสอนของครูนั้น ครูผู้สอนมีความตรงต่อเวลาการสอนอย่าง

สม่ำเสมอ มอบหมายงานตามความรู้ความสามารถแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติอย่างชัดเจน

2. ปัญหาและอุปสรรคในการนำหลักพรหมวิหารธรรมไปปฏิบัติในการสอนของครูโรงเรียน เทศบาล 1 บ้านกลาง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ตามหลักพรหมวิหารธรรม โดยแยกออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1) ครูผู้สอนไม่เข้าใจในหลักเมตตาอย่างชัดเจน ถ่องแท้ เกี่ยวกับการนำหลักเมตตาไปปรับใช้ในการเรียนการสอนได้เท่าที่ควร ทำให้ไม่สามารถนำหลักเมตตาไปปรับใช้ในการสอนได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสม

2) เมื่อครูนำหลักกรุณาไปใช้ในการสอน นักเรียนมักจะไม่ค่อยสนใจเรื่องที่ครูสอนเท่าที่ควร เพราะนักเรียนคิดว่าครูมีความกรุณาต่อนักเรียนจึงไม่ค่อยลงโทษนักเรียน ทำให้นักเรียนไม่ค่อยกลัวว่าครูจะลงโทษ ส่งผลทำให้นักเรียนไม่เชื่อฟังครูผู้สอน

3) เมื่อครูผู้สอนนำหลักมุทิตาไปใช้กับนักเรียนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง นักเรียนอีกกลุ่มมักจะคิดว่าครู มีความลำเอียงเกิดความไม่เสมอภาคกันในระหว่างนักเรียนแต่ละกลุ่มขึ้น ทำให้นักเรียนอีกกลุ่มมีพฤติกรรมที่ไม่ค่อยสนใจเรื่องที่ครูสอน และไม่เชื่อฟังคำสั่งสอนของครู

4) ครูควรศึกษาถึงหลักของอุเบกขาให้เข้าใจชัดเจน ก่อนนำไปปรับใช้ในการเรียนการสอน แต่ครูส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจหลักอุเบกขาเลย จึงไม่สามารถนำหลักอุเบกขาไปปรับใช้ได้อย่างถูกต้องครูผู้สอนไม่สามารถที่จะนำไปใช้ได้กับนักเรียนทุกคนได้ เพราะนักเรียนแต่ละคนมีพฤติกรรมที่แตกต่างกัน บางคนไม่จำเป็นต้องใช้หลักอุเบกขาเลย

3. ประโยชน์จากการนำหลักพรหมวิหารธรรมไปปฏิบัติในการสอนของครูโรงเรียนเทศบาล 1 บ้านกลาง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ตามหลักพรหมวิหารธรรม โดยแยกออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1) ประโยชน์จากการนำหลักเมตตา ไปปฏิบัติในการสอนของครู พบว่าครูมีเมตตาต่อนักเรียน ทำให้นักเรียนเกิดความรัก และเชื่อฟังคำอบรมสั่งสอนของครูเป็นอย่างดี ทำให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปอย่างราบรื่น นักเรียนรู้สึกสนใจ และตั้งใจเรียน ส่งผลทำให้นักเรียนมีความสุขในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ จากคุณครู

2) ประโยชน์จากการนำหลักกรุณา ไปปฏิบัติในการสอนของครู พบว่าหลักกรุณาที่ครูนำไปปรับใช้มีประโยชน์เป็นอย่างมาก เมื่อคุณครูแสดงความกรุณาต่อนักเรียน ทำให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อคุณครู นักเรียนเกิดความเคารพรัก และตระหนักในการปฏิบัติตนที่ดีต่อคำสั่งสอนของครู

3) ประโยชน์จากการนำหลักมุทิตา ไปปฏิบัติในการสอนของครู พบว่าหลักมุทิตา

เกิดประโยชน์ทั้งครู และนักเรียนเป็นอย่างมาก ทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจในผลงานของตนเองที่ได้รับคำชื่นชม และคำยินดีจากครู ส่งผลทำให้นักเรียนตั้งใจเรียนเป็นอย่างดี ทำให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปอย่างราบรื่น มีประสิทธิภาพ

4) ประโยชน์จากการนำหลักอุเบกขา ไปปฏิบัติในการสอนของครู พบว่าหลักอุเบกขาที่ครูนำไปปรับใช้มีประโยชน์เป็นอย่างมาก ครูมีความเป็นกลางในการตัดสินปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น โดยไม่ลำเอียงไปฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เวลาที่เกิดเหตุการณ์คัดแย้งกันระยะการทำงานในกลุ่มของนักเรียน

บรรณานุกรม

เกศินี ครุณาสวัสดิ์. (2548). “ศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาเพื่อพัฒนาจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น”**. วิทยานิพนธ์คุรุศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ.ปยุตฺโต. (2548). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่13.** กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส. อาร์.พริ้นติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด.

พระณัฐวุฒิ ปญฺญาคโม (ไทยลา). (2552). “หลักพรหมวิหารธรรมในการปฏิบัติงานของครู : ศึกษาเฉพาะกรณีกลุ่มโรงเรียนเครือข่ายเมืองพันชาติ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด”**. วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระมหาทวน นวลสาย. (2544). “ปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม. รายงาน” **การศึกษาค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

พระปลัดคำภา สิมบิดา. (2552). “การใช้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในกลุ่ม 7”**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตร มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

พระมหาสุทธิชัย ฐิตชโย (ถาวรศิล). (2546). “ศึกษาเชิงวิเคราะห์พรหมวิหาร 4 ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

ศึกษาการบำบัดฟื้นฟูกลุ่มอาการเส้นเลือดในสมองตีบ/อุด ตันโดยการนวดแผนไทยของโรงพยาบาลชุมชนตำบลดอนแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

Treatment of the Brain Blood-Clotted Patients by Thai Massage of the Don kae Sub-District Community Hospital, Don kae Sub-District, Mae Rim District, Chiangmai Province

กัญญาณัฏฐ์ สุริยะวงค์
Kunyanat Suriyawong
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
Mahâmâkut Buddhist University, Lanna Campus

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ 1) ศึกษาการบำบัดฟื้นฟูกลุ่มอาการเส้นเลือดในสมองตีบ/อุดตันโดยการนวดแผนไทยของโรงพยาบาลชุมชนตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ 2) ศึกษาคุณภาพการบำบัดฟื้นฟูกลุ่มอาการเส้นเลือดในสมองตีบ/อุดตันโดยการนวดแผนไทยของโรงพยาบาลชุมชนตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มเป้าหมาย 25 ท่าน คือ ผู้อำนวยการ แพทย์แผนไทยและบุคลากรแผนไทย และ ผู้ป่วยกลุ่มอาการเส้นเลือดในสมองตีบ/อุดตัน จากศูนย์บำบัดฟื้นฟูฯจังหวัดเชียงใหม่ การเก็บข้อมูล คือ การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม บันทึกข้อมูล การสัมภาษณ์ การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำผลมาวิเคราะห์ในรูปการพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. แนวทาง และวิธีการบำบัดฟื้นฟู การบำบัดใช้แนวทางการนวดแผนไทยโดยวิธีการนวดแบบราชสำนักและการนวดแบบเชลยศักดิ์ เป็นกระบวนการดูแลบำบัดสุขภาพแบบแพทย์แผนไทย โดยการสัมผัส อย่างมีหลักการ ภายใต้ระยะเวลา

2.คุณภาพในการการบำบัดฟื้นฟูกลุ่มเส้นเลือดในสมองตีบ/อุดตันโดยการนวดแผนไทย ซึ่งผลการบำบัดฟื้นฟูอยู่ในระดับดีมาก การนวดแผนเน้นใช้ความรู้และประสบการณ์ของบุคลากรแผนไทยรวมถึงแนวทาง และวิธีการปฏิบัติ ตามหลักการบำบัดฟื้นฟู พร้อมอุปกรณ์ เครื่องมือ ที่มีประสิทธิภาพ ต่อการรักษาบำบัด

ปัญหาและอุปสรรค คือ การบริหารแนวทางการบริการและบุคลากรการแพทย์แผนไทย

คำสำคัญ: การบำบัดฟื้นฟู; กลุ่มอาการเส้นเลือดในสมองตีบ/อุดตัน; การนวดแผนไทย

Abstract

The objectives of this thesis were

1) to study the treatment of the brain blood-clotted patients by Thai massage of Don Kaew Sub-District Community Hospital, Mae Rim District, Chiang Mai Province, 2) to study the quality of the treatment of the brain blood-clotted patients by Thai massage of Don Kaew Sub-District Community Hospital, Mae Rim District, Chiang Mai Province.

Data was collected from 25 questionnaires as the Key informants were the director, Thai traditional medicine doctor and Thai traditional massager, and the brain blood-clotted patients whom were sent to treat there from the Chiang Mai rehabilitation therapy centre.

The research found that

1. Guidelines and methods of rehabilitation. Therapy uses traditional Thai massage methods by means of royal massage and unregistered massage. It is a process of taking care of Thai traditional health care by touching the principle. Under time

2. The quality of rehabilitation of blood vessels in the brain / blockage by Thai massage. The results of rehabilitation are very good. The massage focuses on the knowledge and experience of the Thai people, as well as the guidelines. And how to practice principles of rehabilitation with effective equipment on treatment therapy

Problems and obstacles are administration regarding services and personals of Thai traditional massage.

Keywords: Treatment; brain blood-clotted patients; Thai traditional massage

บทนำ

การดำรงชีวิตในปัจจุบันแม้นทรัพยากรธรรมชาติจะอุดมสมบูรณ์เพียงใดก็ตาม หากบุคคลในชุมชนโดยส่วนรวมมีโรคภัยไข้เจ็บ สุขภาพไม่แข็งแรง ก็จะทำให้การดำเนินชีวิตไม่ก้าวหน้า การรักษาสุขภาพร่างกายให้สมบูรณ์จะช่วยพัฒนาชุมชนให้ทันหรือเท่าเทียมกับชุมชนที่มีผู้คนมีคุณภาพได้ คุณภาพชีวิตของคนจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญและชี้ให้เห็นว่าเศรษฐกิจและสังคมจะเจริญก้าวหน้าได้นั้นย่อมมาจากการที่มีการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้คนในสังคม ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา จึงเห็นได้ว่าคุณภาพชีวิตมีความสำคัญต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติ ทุกคนจึงควรเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตให้ถูกต้องและช่วยกันพัฒนา ปรับปรุงตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสิ่งแวดล้อมให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นแนวทางนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีร่วมกัน การที่จะมีชีวิตที่ดีมีคุณภาพในสังคมนั้นหมายถึง “การดำรงชีวิตอยู่ในสังคมในภาวะความเป็นอยู่ที่ดี มีความปลอดภัย ทั้งส่วนสุขภาพร่างกายและจิตใจในส่วนของตนเองและสังคม” การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่สำคัญ คือ ด้านสุขภาพร่างกาย จิตใจ และด้านความเป็นอยู่ทางสังคม ซึ่งสุขภาพเป็นองค์ประกอบหลักและมีความสำคัญมาก สามารถบ่งชี้การมีคุณภาพชีวิตได้อย่างดี ดังคำกล่าวที่ว่า “อโรคยา ปรมาลาภา ความไม่มีโรค เป็นลาภอันประเสริฐ”

จากรายงานขององค์การอนามัยโลก (WHO) World Health Organization, Stroke, Cerebrovascular accident (2014) ประมาณว่าทุกปีจะมีผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองมากกว่า 15 ล้านคนทั่วโลก 2/3 อยู่ในประเทศกำลังพัฒนา และคาดว่าในปี 2563 จำนวนผู้ป่วยจะเพิ่มเป็น 2 เท่า ในประเทศไทยมีผู้ป่วยรายใหม่ในแต่ละปีโดยประมาณ 150,000 คน และเป็นโรคที่มีผู้เสียชีวิตเป็นอันดับ3 รองจากมะเร็งและโรคหัวใจ และคาดว่าในปี 2568 คนทั่วโลกจะเสียชีวิตจากโรคหลอดเลือดในสมองถึง 65 ล้านคน จากข้อมูลแสดงให้เห็นถึงภาระโรคและความสูญเสียของโรคหลอดเลือดสมองที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น และไม่เพียงแต่โรคหลอดเลือดสมองจะเป็นสาเหตุของการเสียชีวิตในระดับต้น ๆ ของคนไทยเท่านั้น แต่ผู้ที่รอดชีวิตต้องประสบกับความทุกข์ทรมานจากความพิการเป็นอัมพฤกษ์ อัมพาต และยังก่อเกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจของครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติ สาเหตุและปัจจัยที่ทำให้สุขภาพคนไทยอยู่ในขั้นที่น่าวิตก ทั้งภัยจากสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ การบริโภคสิ่งที่ไม่เหมาะสม เช่น การดื่มสุรา การสูบบุหรี่และเสพสารเสพติด รวมถึงพฤติกรรมที่ทำลายสุขภาพ เช่น ขาดการออกกำลังกาย ขาดการพักผ่อน สะสมความเครียดทำงานเกินกำลัง พฤติกรรมไม่เหมาะสมที่เกิดขึ้นเป็นประจำ ทำให้เป็นสาเหตุของการเกิดโรคต่าง ๆ เช่นโรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคภูมิคุ้มกันบกพร่อง โรคหัวใจ โรคอ้วน ซึ่งโรคเหล่านี้ล้วนเป็นสาเหตุของ

โรคทางหลอดเลือดสมองที่ทำให้เกิด การแตก ตีบ ตัน และมีอาการของโรคอัมพฤกษ์ อัมพาต ซึ่งนอกจะใช้การแพทย์แผนปัจจุบันในการดูแลผู้ป่วยในระยะเบื้องต้นแล้ว การฟื้นฟูสุขภาพร่างกายก็เป็นความจำเป็นเพราะผู้ป่วยมีความสูญเสียการทำหน้าที่ของร่างกายบางส่วนโดยเฉพาะระบบการเคลื่อนไหว ระบบสมองที่เกี่ยวข้อง การบำบัดดูแลฟื้นฟูผู้ป่วยในระยะนี้จึงมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการรักษาสำหรับผู้ป่วยในระยะอาการเบื้องต้นของโรค

โรงพยาบาลชุมชนตำบลดอนแก้ว ให้บริการแบบผสมผสาน คือการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค และการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพร่างกาย ให้บริการที่ต่อเนื่องอย่างเป็นองค์รวม การดูแลทุกขั้นตอน มีการประสานงานเชื่อมโยงกับหน่วยบริการ เครือข่ายสุขภาพ อย่างเป็นระบบ ยึดถือแนวทางของกระทรวงสาธารณสุขเป็นหลักในการดูแลสุขภาพประชาชน ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ งานหน่วยแพทย์แผนไทยในโรงพยาบาล ให้บริการการนวดแผนไทย ในรูปแบบการนวดเพื่อการบำบัดฟื้นฟู เป็นกระบวนการดูแลสุขภาพอย่างหนึ่ง มีการใช้สมุนไพรร่วมในการบำบัดฟื้นฟูการแพทย์ทางเลือกและการแพทย์ผสมผสานจึงเป็นแนวทางที่นำมาใช้ในระยะการบำบัดฟื้นฟูให้ผู้ป่วยให้มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดีขึ้นและส่งผลให้คุณภาพชีวิตของผู้ป่วยดีขึ้น จุลสารสมาคมโรคหลอดเลือดสมองไทย นพ.สมบัติ มุ่งทวีพงษา (นพ.สมบัติ มุ่งทวีพงษา, 2555: 1)

ผู้วิจัยเห็นความสำคัญ และประโยชน์การนวดแผนไทยจึงได้ศึกษาการบำบัดฟื้นฟูกลุ่มอาการเส้นเลือดตีบและอุดตันโดยวิธีนวดแผนไทย เพื่อศึกษาและนำผลการวิจัยมาพัฒนา ปรับปรุงแนวทางการบำบัดฟื้นฟูของแพทย์แผนไทยให้มีคุณภาพก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสุขภาพของผู้คน และเป็นแนวทางเพื่อการบำบัดฟื้นฟูกับโรคที่มีลักษณะอาการใกล้เคียงต่อไป

ระเบียบวิธีวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1.ประชากรที่ศึกษา จำนวน 25 ท่าน คือประชาชนกลุ่มอาการเส้นเลือดตีบ/อุดตัน จากศูนย์บำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพ จังหวัดเชียงใหม่, ผู้อำนวยการ, แพทย์แผนไทย และบุคลากรการแผนไทยเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก

2. ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล

- ข้อมูลปฐมภูมิ เป็นข้อมูลที่เป็นบุคคล จากกลุ่มที่ศึกษา 25 ท่าน
- ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) เป็นข้อมูลจากการรวบรวมเอกสารสิ่งพิมพ์ และรายงานวิจัยที่เกี่ยวกับเรื่องที่ทำ

3. เครื่องมือที่ใช้ ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ซึ่งข้อมูลที่ละเอียดครอบคลุม ถูกต้อง และตรงวัตถุประสงค์ของการวิจัยอย่างชัดเจน โดยวิธีการใช้ในการวิจัยประกอบด้วยเครื่องมือดังต่อไปนี้ 1) การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม โดยมีการจดบันทึกอาการ

ก่อนและหลัง การมารับการบำบัดฟื้นฟูเก็บข้อมูลด้วยการจดบันทึก ถ่ายภาพ บันทึกเสียง 2) การสัมภาษณ์ โดยจะเน้นการสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ 3) การศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบำบัดฟื้นฟูกลุ่มอาการเส้นเลือดในสมองตีบและอุดตันและกลุ่มอาการที่ใกล้เคียงกัน สารานุกรมรอบรู้ รอบโลก (สารานุกรมรอบรู้ รอบโลก, 2547: 395-396) 4) วัสดุอุปกรณ์ที่นำไปใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษา ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูล เทปบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผล วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาการบำบัดฟื้นฟูกลุ่มอาการเส้นเลือดในสมองตีบ/อุดตัน โดยการนวดแผนไทย เพื่อบรรยายและอธิบายประกอบข้อเท็จจริงต่าง ๆ จากการสัมภาษณ์ สังเกต มีการจดบันทึก การถ่ายภาพกิจกรรมการสัมภาษณ์ เพื่อนำผลการวิจัยไปวิเคราะห์ความถูกต้อง

5. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล การศึกษาการบำบัดฟื้นฟูกลุ่มอาการเส้นเลือดในสมองตีบ/อุดตัน โดยการนวดแผนไทย ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการ แนวทาง วิธีการ และคุณภาพการบำบัดฟื้นฟูโดยการนวดแผนไทย

ผลการวิจัย

1. ผลข้อมูลพื้นฐานทั่วไปผู้ตอบแบบสัมภาษณ์แบ่งเป็น 2 กลุ่ม 1. กลุ่มผู้รับการบำบัดฟื้นฟูอาการเส้นเลือดในสมองตีบ/อุดตัน ซึ่งถูกส่งตัวจากศูนย์บำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพ 2. กลุ่มผู้ให้บริการการบำบัดฟื้นฟู คือ ผู้อำนวยการ แพทย์แผนไทย และบุคลากรแพทย์แผนไทย

2. ผลการวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับ แนวทาง และวิธีการบำบัดฟื้นฟูกลุ่มอาการเส้นเลือดในสมองตีบ/อุดตัน โดยการนวดแผนไทยของโรงพยาบาลชุมชนตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ สรุปผลการวิเคราะห์ได้ดังนี้

1) การให้บริการ ผู้มารับการบำบัด มาจากศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพจังหวัดเชียงใหม่ รับการบำบัดฟื้นฟูโดยการนวดแผนไทย เพื่อให้ร่างกายสามารถเคลื่อนไหวได้เป็นปกติหรือมีสภาพใกล้เคียง

2) สุขภาพ ปัญหา และสาเหตุของโรคสามารถจำแนกได้ดังนี้

(1) กลุ่มที่ช่วยเหลือตัวเองได้

(2) กลุ่มที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ ต้องมีผู้ดูแล

(3) พบว่าโรคความดันโลหิต เป็นสาเหตุการเกิดโรคกลุ่มอาการเส้นเลือดในสมองตีบ/อุดตัน เป็นอันดับแรก

3. ขั้นตอนและวิธีการนวดบำบัดฟื้นฟูตามหลักการนวดแพทย์แผนไทย มีความเหมาะสมกับอาการผู้รับการบำบัดฟื้นฟู และการใช้ลูกประคบสมุนไพรเพิ่มประสิทธิภาพการนวดให้ได้ผลยิ่งขึ้น ถวัลย์ มงคลจรัล (ถวัลย์ มงคลจรัล, 2548: 15)

4. คุณภาพการนวดแผนไทยต้องปฏิบัติตามแนวทางและหลักเกณฑ์ในการนวด ระยะเวลาของโรค รวมถึงอาการเจ็บป่วยของผู้รับการบำบัดฟื้นฟูเป็นหลัก การเลือกวิธีการนวดขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของบุคลากรแพทย์แผนไทยซึ่งเป็นผู้บำบัด สถาบันการแพทย์แผน

ไทย (สถาบันการแพทย์แผนไทย, 2545: 9) คู่มือการนวดแผนไทย

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง “การศึกษาการบำบัดฟื้นฟูกลุ่มอาการเส้นเลือดตีบ/อุดตัน โดยการนวดแผนไทย โรงพยาบาลชุมชนตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่” ผู้วิจัยพบข้อสังเกตที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผลการวิจัยดังนี้

1 ศึกษาการบำบัดฟื้นฟูกลุ่มอาการเส้นเลือดในสมองตีบ/อุดตันโดยการนวดแผนไทยของโรงพยาบาลชุมชนตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

ผลการศึกษาการบำบัดฟื้นฟูกลุ่มอาการเส้นเลือดในสมองตีบ/อุดตัน โดยการนวดแผนไทย โรงพยาบาลชุมชนตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ทราบถึงแนวทาง และวิธีการของการบำบัดฟื้นฟู ซึ่งอภิปรายแนวทางการบำบัดฟื้นฟู นำองค์ความรู้เกี่ยวกับการนวดแผนไทยและสมุนไพรไทยมาพัฒนาประยุกต์ใช้กับการบำบัดฟื้นฟูอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างสูงสุดต่อการบำบัดฟื้นฟู มีมาตรฐานอย่างชัดเจนและถูกต้อง สามารถนำเอาไปเป็นแนวทางหลักในการพัฒนาการบำบัดฟื้นฟูในโรคอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิผลอย่างแท้จริง จากผลของการวิจัยในประเด็นนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วัฒนีย์ ปานจินดา และพุทธวรรณ ชูเชิด (2557) ได้ศึกษา การดูแลแบบองค์รวมในการฟื้นฟูสภาพของผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยอัมพฤกษ์ - อัมพาต และปฏิบัติธรรม วัดทุ่งบ่อแป้น จังหวัดลำปาง เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ.2537 เป็นการให้การรักษาตามศาสตร์การแพทย์แผนไทย ช่วยเสริมการแพทย์แผนปัจจุบันให้ได้ผลดีขึ้น พบว่าจากการนำแนวทางวิธีการและขั้นตอนมาใช้ในบำบัดฟื้นฟูสภาพกล้ามเนื้อและสภาพจิตใจของผู้ป่วย ก่อเกิดผลดีในระยะยาวและทำให้ผู้ป่วยสามารถดำรงชีวิตในแต่ละวันได้อย่างปกติสุข

การวิเคราะห์หาแนวทาง และวิธีการบำบัดฟื้นฟู เป็นการนำแนวทางการนวดแผนไทย แบ่งการนวดเป็น 2 แบบ คือการนวดแบบราชสำนัก และการนวดแบบเชลยศักดิ์ ซึ่งการนวดทั้ง 2 แบบนั้น จะมีลักษณะการนวดที่แตกต่างกัน คือ ตลอดจนคุณภาพในการบำบัดฟื้นฟูเพื่อนำองค์ความรู้ไปปรับปรุงพัฒนางานในหน่วยงานเสริมสร้างศักยภาพในการทำงานให้มีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมาย มีการตรวจสอบการสังเกตการบำบัดฟื้นฟูซึ่งมีการกำหนดระยะเวลาของการบำบัดฟื้นฟูโดยการนวดแผนไทยเป็นระยะ ๆ เพื่อนำผลการบำบัดฟื้นฟูโดยการนวดไปวิเคราะห์ให้ทราบถึงขั้นตอน แนวทาง วิธีการที่ถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิตยา พุทธธรรมรักษา (2548) ได้ “ศึกษาประสิทธิผลของการนวดแผนไทยประยุกต์ (อายุรเวท) ต่ออาการปวดต้นคอของผู้มารับบริการในคลินิกแพทย์แผนไทยประยุกต์ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาลัยเขตปทุมธานี” โดยผู้ที่มีอาการปวดต้นคอที่มารับบริการนวดต้นคอโดยวิธีการนวดไทย แบบราชสำนัก (อายุรเวท) จำนวน 30 คน เปรียบเทียบผลที่ได้ก่อนและหลังการนวดผลการวิจัยพบว่า ระดับความปวดและระดับความอ่อนแอของต้นคอหลังได้รับการนวดดีขึ้นกว่าก่อนนวด ซึ่งสามารถเงยหน้ามองเพดานได้

การบำบัดฟื้นฟูกลุ่มอาการเส้นเลือดในสมองตีบ/อุดตัน โดยการนวดแผนไทย

เมื่อทราบถึงขั้นตอน และวิธีการในการบำบัดฟื้นฟูกลุ่มอาการดังกล่าว เมื่อดำเนินการอย่างมีขั้นตอน ถูกต้องได้มาตรฐาน ซึ่งจะต้องประกอบด้วยบุคคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านทั้งขั้นตอนการบำบัดฟื้นฟู ส่วนที่สำคัญอีกส่วนหนึ่งคือการมีฐานข้อมูลของกลุ่มผู้ใช้บริการ ก่อให้เกิดประสิทธิผลในการบำบัดฟื้นฟู ทำให้สามารถจำแนกผู้ใช้บริการได้เหมาะสมกับวิธีการในการบำบัดฟื้นฟูตามแนวคิดและวิธีการของการนวดแผนโบราณได้อย่างถูกต้อง โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชำนาญ ผิ่งผาย (2550) ได้ศึกษา “ผลของการนวดแผนไทยประยุกต์ต่อการผ่อนคลายระดับของความเมื่อยล้าก่อนนวด และหลังนวดนักกีฬาฟุตบอลชาย ที่เก็บตัวฝึกซ้อมที่ศูนย์ฝึกกีฬาฟุตบอลแห่งชาติ หนองจอก เพื่อเข้าร่วมทำการแข่งขันในรายการต่าง ๆ ระหว่างเดือนมิถุนายน - พฤศจิกายน 2549 จำนวน 165 คน” และผลของงานวิจัยพบว่าอัตราชีพจรก่อนนวด และหลังนวดลดลง ระดับของความเมื่อยล้าลดลงหลังการนวด และนั้นย่อมแสดงว่าการนวดช่วยทำให้ระดับของความเมื่อยล้าลดลงนักกีฬาจึงเกิดการผ่อนคลายมากขึ้น สรุปได้ว่าการนวดแผนไทยประยุกต์มีประสิทธิผลต่อการผ่อนคลาย โดยเกิดผลต่ออัตราชีพจรและส่งผลทำให้ระดับของความเมื่อยล้าลดลง

จากการนำการนวดแผนไทยมาช่วยในการบำบัดผ่อนคลายจนเกิดประสิทธิผล ทำให้มีการนำสมุนไพรเข้าร่วมการบำบัดฟื้นฟู เช่น การอบ ประคบด้วยสมุนไพรหลังการนวด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สร้อยศรี เอี่ยมพรชัย และคณะ (บทคัดย่อ, 2552) “การศึกษาประสิทธิผลของการนวดไทยแบบราชสำนักร่วมกับการประคบด้วยสมุนไพร เพื่อลดอาการปวดที่เกิดขึ้นหลังคลอดช่วงแรก (24 ชั่วโมง หลังคลอด)

การรักษาบำบัดฟื้นฟูโดยวิธีของการแพทย์แผนไทยอันได้แก่ การใช้ยาสมุนไพร การนวด การอบ การประคบด้วยสมุนไพรในโรงพยาบาลของรัฐอย่างเป็นระบบ มีแนวทางกระบวนการและวิธีการที่ชัดเจนในการวินิจฉัยและการรักษาบำบัดฟื้นฟูตามขั้นตอน จนส่งผลให้เกิดประสิทธิผลในการบำบัดฟื้นฟูกลุ่มเส้นเลือดในสมองตีบ/อุดตัน ซึ่งถือว่าเป็นมิติใหม่ของทางเลือกในการบำบัดฟื้นฟูประกอบกับการบริหารจัดการของโรงพยาบาลที่มีระบบ รูปแบบที่เชื่อมโยงระหว่างการให้บริการของภาครัฐที่อำนวยความสะดวกต่อเรื่องสิทธิประโยชน์ในส่วนของการรักษา บำบัดฟื้นฟู ในปัจจุบันชุมชนสามารถพัฒนาภูมิปัญญาในการแก้ปัญหาและมีการพัฒนาตนเองได้อย่างมีนัยสำคัญทางเศรษฐกิจและความเข้มแข็งของชุมชนอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของการพัฒนาเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนของ รศ.ดร. เสรี พงศ์พิศ ที่ว่า การกลับสู่รากเหง้าเพื่อการเรียนรู้สู่การพึ่งพาตนเองถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาชุมชนแบบยั่งยืนอย่างแท้จริง

2. ทราบว่าการศึกษาคุณภาพการบำบัดฟื้นฟูกลุ่มอาการเส้นเลือดในสมองตีบ/อุดตัน โดยการนวดแผนไทยโดยการนวดแผนไทยโรงพยาบาลชุมชนตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ทำให้เห็นถึงคุณภาพของการบำบัดฟื้นฟูตามแนวทางการนวดแผนไทย ตามวิธีการนวดแบบราชสำนักและการนวดเชลยศักดิ์ ซึ่งเป็นการนวดบำบัดฟื้นฟูกล้ามเนื้อและระบบประสาทตามส่วนต่าง ผลที่ได้รับจากการบำบัดฟื้นฟู โดยสามารถจัดแบ่งประเภทของผู้รับการบำบัดฟื้นฟูออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. กลุ่มในระดับมีอาการดีมาก จำนวน 16 คน ซึ่งผู้รับการบำบัดฟื้นฟู สามารถ

เคลื่อนไหวร่างกายได้ใกล้เคียงกับคนปกติ เช่นเดินได้ ทานอาหารได้เอง ซึ่งเป็นจำนวนมากของกลุ่ม

2. กลุ่มในระดับอาการดีปานกลาง จำนวน 13 คน ซึ่งผู้รับการบำบัดฟื้นฟูสามารถเคลื่อนไหวได้บางส่วน เช่น สามารถยกแขน ยกขา เคลื่อนไหวได้ปานกลาง

3. กลุ่มในระดับดีเล็กน้อย จำนวน 1 คน ผู้รับการบำบัดฟื้นฟูสามารถเคลื่อนไหวได้เล็กน้อย ซึ่งยังต้องมีคนหรือเครื่องมือคอยช่วยเหลือ และมีแนวโน้มอาการจะดีขึ้น

สรุป

รูปแบบขั้นตอนการตรวจ วินิจฉัย และการดำเนินการบำบัดฟื้นฟูโดยการนวดแผนไทยว่าทุกขั้นตอนมีความเหมาะสม โดยแพทย์แผนปัจจุบัน และแพทย์แผนไทย ส่งต่อบุคลากรแพทย์แผนไทยพิจารณารูปแบบการนวด ซึ่งเน้นให้มีความถูกต้องตามขั้นตอนแม่นยำและมีคุณภาพ ทั้งบุคลากรแพทย์ เจ้าหน้าที่ หมอนวดแผนไทย รวมถึงเครื่องมือเครื่องใช้ในการบำบัดฟื้นฟู เป็นที่ยอมรับและนำมาเป็นแนวทางเพื่อการบำบัดเป็นประโยชน์ต่อสังคม

ปัญหาและอุปสรรคในการศึกษาการบำบัดฟื้นฟูกลุ่มอาการเส้นเลือดในสมองตีบ/อุดตัน โดยการนวดแผนไทย ในโรงพยาบาลชุมชนดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

การบริการ ต้องวางแนวทาง วิธีการปฏิบัติให้มีความชัดเจน ความถูกต้องและรวดเร็ว การขาดแคลนบุคลากรที่มีทักษะในการนวด หน่วยงาน ภาครัฐต้องแก้ปัญหาโดยให้ความรู้ ความเชี่ยวชาญ อย่างจริงจังและเร่งด่วน การขาดแคลนสถานบริการ ภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องจัดสร้างสถานบริการให้เพียงพอ

บรรณานุกรม

เขียน วันทนียตระกูล. (2551). **รายงานโครงการอนุรักษ์หมอเมืองล้านนา กิจกรรมอบรมความรู้เกี่ยวข้องกับหมอเมืองล้านนา และ การใช้สมุนไพร.** มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา. เชียงใหม่ : ส ทรัพย์การพิมพ์.

ถวัลย์ มงคลจรัส. (2546). **หนังสือเรียนสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมภูมิปัญญาไทย.** กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.

มานพ ประภาษานนท์. (2549). **นวดไทยสัมผัสบำบัดเพื่อสุขภาพ.** พิมพ์ครั้งที่ 4. มติชน.

สถาบันการแพทย์แผนไทย. (2545). **คู่มือการนวดแผนไทย.** กรุงเทพมหานคร : กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข.

_____. (2547). **กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกกระทรวงสาธารณสุข.** กรุงเทพมหานคร : กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข.

สมาคมเวชศาสตร์ฟื้นฟูแห่งประเทศไทย. (2558-2559). **การพัฒนางาน การดูแลผู้ป่วยระยะฟื้นฟู (Sub-acute Rehabilitation) และถอดบทเรียนการดำเนินงานในสังกัดกระทรวง.สาธารณสุข.** สมาคมเวชศาสตร์ฟื้นฟูแห่งประเทศไทย, สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, สถาบันสิรินธรเพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์แห่งชาติ และกระทรวงสาธารณสุข.

สารานุกรมรอบรู้ รอบโลก. (2547). **การแพทย์และสุขภาพร่างกาย.** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : รีดเดอร์ส ไดเจสท์ (ประเทศไทย).

สำนักงานโครงการสนับสนุนนโยบายโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล. (2556). **สถานีอนามัย+โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ:จากนโยบายสู่การปฏิบัติ.** พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : สามเจริญพาณิชย์.

พุทธินันท์ พินศิริกุล. (2554). **ปัจจัยที่มีต่อผลการยอมรับการใช้บริการทางการแพทย์ประเภทการนวดไทยของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาพัฒนศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สมบัติ มุ่งทวีพงษา. (2555). **ทบทวนบทความวิชาการ. (Stroke Networks and stroke fast track).** จุลสารสมาคมโรคหลอดเลือดสมองไทย.

ปรัชญาอาหารใน โชจิน เรียวริ
A Philosophy of Food in Shōjin Ryori

ปิยะมาศ ใจไฝ่
Piyamas Jaifai
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง ‘ปรัชญาอาหารใน โชจิน เรียวริ’ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ โชจิน เรียวริ ผ่านกรอบคิดของปรัชญาเซน วิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงเอกสาร ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า อภิปรัชญาใน โชจิน เรียวริ โดยชื่อแปลว่า อาหารมังสวิรัติแห่งจิตวิญญาณ พุทธศาสนานิกายเซนเชื่อในความเป็นหนึ่งแห่งจิตโดยเรียกว่า พุทธภาวะ แม้แต่ในอาหารและส่วนประกอบต่างๆจึงเป็นพุทธภาวะด้วย ญาณวิทยาใน โชจิน เรียวริ แสดงผ่านการปฏิบัติแบบเซนที่มุ่งสู่แนวคิดอทวิลักษณ์ระหว่างผู้กระทำและสิ่งที่ถูกกระทำ ดังนั้น กิจกรรมในชีวิตประจำวันทั้งหมดสามารถเป็นเครื่องมือไปสู่การตื่นรู้แบบเซนได้ คุณวิทยาใน โชจิน เรียวริ สื่อผ่านท่าทีที่เคารพและเรียบง่ายต่อชีวิตและอาหารทั้งมวล เพราะทุกอย่างมีคุณค่าในตัวเอง ในการจัดเตรียมอาหารต้องคำนึงถึงความเรียบง่ายซึ่งเทนโซจะต้องเอาใจ ใส่ในการรู้จักฤดูกาลและรสทั้งหกของอาหาร ในการปรุงห้าแบบต้องระวังไม่ให้เสียรสชาติดั้งเดิมของอาหาร ในการรับประทานอาหารแบบเซนจะรับประทานอาหารด้วยความเคารพในความเสียสละของอาหารเหล่านั้น จึงทำให้ตลอดกระบวนการปรุงและทานอาหารแบบเซนปราศจากขยะอาหาร ประสบการณ์สุนทรียะสื่อผ่านสีทั้งห้าในการจัดแต่งจานและการลิ้มรสอาหารเซนไม่ควรตัดสินจากความพึงพอใจส่วนตัวแต่ควรรับรู้รสทั้งหมดที่สามารถเป็นไปได้

คำสำคัญ: โชจิน เรียวริ; ปรัชญาเซน; อาหารเซน; พุทธศาสนามหายาน

Abstract

The research titled ‘A Philosophy of Food in Shōjin Ryori’ attempt to analyze the concept of Shōjin Ryori through the Zen philosophical framework. This research was conducted by the documentary research method. The

research expressed the Metaphysical concept in the Shōjin Ryori; by literal means the spiritual vegetarian. Zen Buddhism believed in the unity of mind in the name of Buddhahood, even food and ingredients are the part of Buddhahood. According to the Epistemological concept in Shōjin Ryori, it represented through a Zen practice which focused on a non-duality concept between the subject and object, hence all of daily activities can be the tools to Zen awakening. The Axiological concept in Shōjin Ryori, it expressed through respect and simple actions to whole lives even food because they are all intrinsic value. Arrangement of food, it emphasized on the simplicity that Tenso was attentive for knowing seasonal and six flavors of foods. For five types of cooking, he has to seasoning carefully without losing the original food taste. Zen food eating based on respect for their sacrifice and setting zero food waste throughout the processes of arranging and eating. The Aesthetical experiences expressed through five colors of plate presentation and tasting food should not be judged by individual pleasure, just seeing the whole available of tastes.

Keywords: Shōjin Ryori; Zen Philosophy; Zen Food; Mahayana Buddhism

บทนำ

อาหารญี่ปุ่นเป็นอาหารที่ได้รับอิทธิพลมาจากความเชื่อทางศาสนาสองแหล่ง ได้แก่ศาสนาชินโตและพุทธศาสนานิกายเซน กล่าวคือ ศาสนาชินโตเป็นความเชื่อดั้งเดิมของชาวญี่ปุ่นที่นับถือวิญญาณธรรมชาติ ศาสนาชินโตนั้นเชื่อว่าอาหารจะต้องมีความเรียบง่ายโดยจะต้องสอดคล้องกับธรรมชาติในทุกกิจกรรมด้วย และพุทธศาสนาที่ได้รับการเผยแผ่เข้ามาจากจีนตั้งแต่ราวศตวรรษที่ 6 ซึ่งพุทธศาสนาที่รับเข้ามาสู่ญี่ปุ่นเป็นพุทธศาสนามหายานนิกายเซนที่มีแนวคิดเรื่องดินแดนบริสุทธิ์หลังความตาย โดยแสดงออกผ่านอาหารที่มองว่าเป็นหน้าที่ในการเสียสละ ไม่เบียดเบียน และกรุณาต่อผู้อื่น ทั้งยังต้องควบคุมความต้องการของตน ความเชื่อทั้งสองแหล่งนี้ผสมผสานอยู่ในวิถีชีวิตและวิถีแห่งอาหารของชาวญี่ปุ่น ทำให้อาหารที่ได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนานิกายเซนมีรูปแบบชุดอาหารที่มีพิธีชงชาและอาหารมังสวิรัติ ที่ส่วนใหญ่เป็นอาหารที่ใช้เต้าหู้และถั่วเหลืองมาเป็นวัตถุดิบแทนเนื้อหรือปลา (Ashkenazi, M. and Jacob, J., 2003: 19-20) อาหารในรูปแบบนี้แต่เดิมใช้เป็นอาหารของพระสงฆ์ที่ศึกษา

ธรรมในพุทธศาสนานิกายเซนเป็นสำคัญ ซึ่งเรียกว่า โชจิน (Shōjin)

อาหารแบบ โชจิน เรียวริ (Shōjin Ryori) กำลังเป็นกระแสนิยมในกลุ่มผู้รับประทานอาหารเพื่อสุขภาพในปัจจุบัน แต่ทั้งนี้การรับประทานอาหารแบบโชจิน เรียวริ ในปัจจุบันไม่ได้มุ่งเน้นที่ความเคร่งครัดในการปฏิบัติธรรมเช่นอดีตแต่กลับทำให้ โชจิน เรียวริ เป็นที่รู้จักในนามของ อาหารรูปแบบหนึ่งที่มีจุดขายต่างกับอาหารประเภทอื่นๆ บทความนี้จึงมุ่งทำการศึกษาและวิเคราะห์ปรัชญาอาหารใน โชจิน เรียวริ เพื่อให้เกิดความเข้าใจอาหารในกรอบปรัชญาเซน เพื่อให้เกิดทราบว่าอาหารไม่ใช่เพียงสัญญะแห่งความหรูหรา แปลกใหม่หรือสวยงามตามที่ผู้บริโภค โชจิน เรียวริ ในปัจจุบันเข้าใจ แต่ยังเป็นเครื่องมือเข้าถึงความจริง ความรู้ ความดีและความงามด้วย

เนื้อเรื่อง

แนวคิดในปรัชญาเซน

ปรัชญาอาหาร (Philosophy of Food) เป็นศาสตร์หนึ่งในแขนงของปรัชญาประยุกต์ที่มุ่งตั้งคำถามต่ออาหารในขอบเขตทางปรัชญา โดยเฉพาะ 3 มิติที่สำคัญ ได้แก่ อภิปรัชญา ที่มุ่งเน้นการหาความหมายของอาหารว่าคืออะไร ทางญาณวิทยา มุ่งตั้งคำถามและศึกษาว่าอาหารนั้นเป็นเครื่องมือเข้าถึงความจริงอย่างไร เราสามารถเรียนรู้อะไร และคุณวิทยา ทั้งประเด็นความงามและความดีว่าอาหารมีส่วนเกี่ยวข้องในประเด็นเหล่านี้อย่างไรบ้าง ในบทความนี้จึงมุ่งนำใช้ปรัชญาเซนมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ โดยจะจัดหมวดหมู่ตามสาขาของปรัชญา ดังนี้

อภิปรัชญาในเซน มีเนื้อหาส่วนหนึ่งปรากฏในลังกาวตารสูตร (The Lankavatara Sutra)เรื่องตถาคตครรภ์ มีการอ้างว่าเซนได้รับอิทธิพลมาจากคำสอนเรื่องจิตหนึ่ง (Mind Only) ของโยคาจาร ซึ่งมีการมองโลกและชีวิตบนแนวคิดเรื่องตถาคตครรภ์ว่ามีมูลเหตุไม่ว่าดีหรือไม่ดีอยู่ในตัว เป็นบ่อเกิดของวิถีชีวิตทั้งหลาย อยู่ในฐานะเป็นผู้แสดงบทบาทหลากหลาย โดยไม่แบ่งแยกว่าเราหรือของเรา เป็นแหล่งรวมแก่นแท้แห่งสรรพสัตว์และสรรพสิ่ง ดังนั้นตถาคตครรภ์จึงมี 2 ความหมาย คือ 1) สิ่งหนึ่งที่มีอยู่ในทุกคน เป็นธรรมชาติดั้งเดิมที่บริสุทธิ์ 2) เป็นปฐมกำเนิดของสรรพสิ่ง นอกจากนี้ ตถาคตครรภ์ยังหมายความถึง อาลยวิญญาณ และธรรมกาย ในที่นี้คือองค์รวมแห่งสิ่งทั้งหลายที่ได้รับการจัดระบบแล้ว สถานะของธรรมกายคือจิตวิญญาณที่มีชีวิต (Living Spirit) และเป็นแหล่งความรัก ความกรุณาที่ไม่สิ้นสุด เป็นการมีอยู่ทางจิตวิญญาณ (Spiritual Existence) ที่คอยโอบอุ้มสรรพสัตว์ทุกแห่ง

หน (พระศรีคัมภีรญาณ (สมจินต์ วันจันทร์), 2556: 361)

แนวคิดเรื่องตถาคตครรภ์มีความสัมพันธ์กับเรื่องพุทธภาวะที่อยู่ในจิตของสัตว์ทั้งหลาย ความเป็นอันเดียวกันในเซนหมายความถึงสิ่งที่มีลักษณะแตกต่างกันทั้งหมดคือหนึ่งเดียวกันโดยพื้นฐาน พื้นฐานอันนี้ในทางพุทธคือพุทธจิต ความเป็นเช่นนั้น ความว่าง หรือหลักการสากล โดยผ่านการหลอมรวมสิ่งเฉพาะไปสู่หลักการที่ไม่แตกต่างนั่นเองที่ความเป็นหนึ่งเดียวถูกเปิดเผย (สุมาลี มหณรงค์ชัย, 2550: 315) สำหรับพุทธภาวะถือว่าเป็นเนื้อแท้ของจิต (essence of mind) ที่แยกออกจากจิต (Mind) กล่าวคือ จิตอาจสกปรกหรือผ่องแผ้วได้ แต่เนื้อแท้นั้นบริสุทธิ์เสมอและไม่เปลี่ยนแปลงไปตามจิต เซนแยกสองส่วนนี้ออกจากกัน (สมภาร พรมทา, 2546: 34)

ญาณวิทยาในเซนสามารถกล่าวลงในหลักการของการเข้าถึงความจริงแบบเซน 4 ประการ ได้แก่ 1) ถ่ายทอดนอกคัมภีร์ 2) ไม่ยึดติดกับตัวอักษร 3) ชี้ตรงเข้าสู่จิต 4) เข้าถึงพุทธภาวะโดยการมองดูธรรมชาติแห่งตน (Suzuki, 1985: 176) หลักการดังกล่าวเป็นการสลายความยึดมั่นถือมั่นในขนบธรรมเนียม หรือคำตอบเดิม ที่ผ่านการเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้อื่น เพื่อให้ผู้ปฏิบัติได้เรียนรู้ความจริงผ่านประสบการณ์ของตนเอง เมื่อถึงเป้าหมายอย่างฉับพลันที่เรียกว่าซาโตริ (satori) ผู้ปฏิบัติจะ “เห็น” ว่าวิธีการ (means) และเป้าหมาย (end) ไม่ได้แตกต่างกัน ด้วยเหตุว่าการบรรลุธรรมนั้นอยู่ในการปฏิบัติอยู่แล้วการบรรลุธรรมดำเนินไปอย่างไม่สิ้นสุด และด้วยเหตุว่าการปฏิบัติเป็นการปฏิบัติในการบรรลุธรรมการปฏิบัติก็เป็นสิ่งที่ไร้จุดเริ่มต้น นั่นคือการกลับไปรู้แจ้งพุทธภาวะแห่งตน (สุมาลี มหณรงค์ชัย, 2546: 102)

การปฏิบัติธรรมแบบเซนเป็นการเจริญสติเพื่อให้บรรลุธรรมผ่านการกระทำในชีวิตประจำวัน ทุกขณะที่ดำเนินไปกำลังมุ่งสู่เป้าหมาย การเข้าถึงสัจจะแห่งเซนสามารถแสวงหาได้ทุกขณะที่เดิน ยืน นอน นั่ง ขณะที่พูดคุย หรือขณะที่อยู่เฉยๆ (Suzuki, 1972: 110) ดังนั้นการปฏิบัติธรรมจึงมิใช่ความตั้งใจหรือจดจ่อเพราะนั่นจะมีการใช้ความคิดและตัดความสัมพันธ์กับสิ่งอื่นๆ ออกไปทันที แต่เป็นการอยู่กับความจริง อยู่กับความเป็นไปตามธรรมชาติด้วยความเอาใจใส่ มีสติกับการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก ไม่ยอมรับ ไม่ปฏิเสธ เพียงแต่เฝ้าดูความเป็นไปเท่านั้น และเมื่อใดที่เห็นความจริงเมื่อนั้นศูนยตาจะเกิดปราศจากผู้มอง ปราศจากวัตถุ ทั้งหมดรวมเป็นหนึ่งเดียว หรือเรียกว่าเข้าถึงอทวิลักษณ์ (Non- Duality) ดังที่โดเกนกล่าวว่า หลังจากการปฏิบัติแบบเซน “ฉันได้ตระหนักรู้อย่างชัดแจ้งว่าจิตไม่ใช่สิ่งอื่นใดนอกไปจากภูเขาทั้งหลาย แม่น้ำ และผืนโลกอันกว้างใหญ่ ดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ กระทั่งเหล่าดวงดาว”(Kapleau, 1965: 205) การปฏิบัติธรรมไม่ใช่การฝึกทักษะทางกายหรือความคิดที่แยกขาดจากกัน แต่มันคือการสลายขั้วตรงข้ามที่เรามองกาย

กับจิตของเรา การฝึกฝนทักษะเฉพาะด้านคือการเตรียมความพร้อมของเราทั้งหมดให้เกิดการเข้าใจและในที่สุดเมื่อบรรลุธรรมความเข้าใจเป็นส่วนๆ นั้นจะสลายไปเพราะมองเห็นเป็นหนึ่งเดียวที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้

จริยศาสตร์แบบเซน (Zen Ethics) มุ่งเน้นท่าทีที่อยู่บนฐานความเข้าถึงศูนยตา และมีอิทธิพลอย่างมากต่อแนวคิดอื่นๆ ที่ถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของนิกายนี้ นาคารชุนอธิบายว่า บุคคลผู้รู้ว่าไม่มีความแตกต่างระหว่างความจริงกับความไม่จริง จะไม่สามารถรู้ความหมายเดิมของพระพุทธศาสนาได้ ในมาธยมิกะ เรียกความจริงขั้นสูงสุดนี้ว่า ศูนยตา ด้วยว่าไม่มีความรู้มาเกี่ยวเนื่อง เพราะฉะนั้น ศูนยตาในที่นี้ไม่ใช่ความว่างเปล่าที่ไม่มีสิ่งอื่นใด เป็นการว่างเปล่าจากความสงสัยทั้งปวงและว่างเปล่าจากการยึดมั่นถือมั่นทั้งปวงด้วย (เสฐียร พันธรังษี, 2543: 138) ในเชิงปฏิบัติ โดยเฉพาะรูปแบบของการใช้ชีวิตในรูปแบบของเซนจะสร้างความรู้สึกประหลาดใจให้แก่ผู้ปฏิบัติในช่วงเริ่มต้น เพราะทุกอย่างจะดูเป็นระบบระเบียบแบบแผนที่เคร่งครัดแตกต่างจากการอธิบายความที่เป็นไปในด้านความอิสระ แต่ความจริงนี่คือบทเรียนที่ทำให้เกิดความเข้าใจที่แท้ว่าสุดท้ายแล้วความจริงจะเปิดเผย กฎเกณฑ์ต่างๆ คือสิ่งสมมติ หากมนุษย์ไม่สามารถเข้าถึงศูนยตาได้ก็จะติดอยู่กับกรอบของกฎนั้น เมื่อนั้นจะเป็นทุกข์ การที่ต้องทำให้เกิดความเข้าใจกรอบจึงเป็นเรื่องที่สำคัญสำหรับผู้ปฏิบัติเซน เพราะกรอบเป็นเครื่องมือในการบรรลุอิสรภาพนั่นเอง (สมภาร พรมทา, 2546: 7, 9-10) วิถีชีวิตแบบเซนจึงเอื้อเฟื้อและเคารพต่อธรรมชาติและชีวิตทุกรูปแบบ เนื่องจากการมองมนุษย์เท่าเทียมกับสิ่งอื่นๆ มนุษย์ไม่ใช่ศูนย์กลางจักรวาล หรือเป็นเจ้าของโลกใบนี้ มนุษย์จึงไม่มีอำนาจในการตัดสินและใช้โลกเป็นเครื่องมือกระทำการใดๆ ที่ก่อประโยชน์แก่ตน

พุทธศาสนานิกายเซนมองว่าจิตทั้งหมดล้วนเป็นหนึ่ง การปฏิบัติธรรมคือการใช้ชีวิตประจำวันโดยไม่ตัดขาดจากสังคม สิ่งที่ต้องปฏิสัมพันธ์ต่างรวมถึงอาหารด้วย และทำหน้าที่ของตนดั่งเป็นหนทางสู่การรลุธรรม การแบ่งแยกตัวเราออกจากสรรพสิ่งทำให้มนุษย์ยังวนเวียนอยู่ในอำนาจแห่งทวิลักษณ์ซึ่งจะนำความทุกข์มาให้ ดังนั้นกระบวนการสำคัญของการใช้ชีวิตทุกขณะคือการสลายขั้วทวิลักษณ์และเป็นหนึ่งเดียวกับสรรพสิ่งที่พบพานผ่านประสบการณ์ของตน

อาหารแบบโชจิน เรียวริ

พุทธศาสนาเข้าสู่ญี่ปุ่นในยุคแรกๆ มีการเผยแผ่คำสอนเกี่ยวกับศีลข้อแรก คือ การไม่เบียดเบียนต่อสรรพชีวิต หรือเรียกว่า อหิงสา (Ahimsā) ในภาษาญี่ปุ่นเรียกว่าฟุเซสโช (Fusesshō) คำสอนนี้ไม่ได้มีอิทธิพลต่อคนญี่ปุ่นมากเท่ากับศาสนาชินโตที่กล่าวถึงประเด็นดังกล่าวไว้ก่อนหน้าที่พุทธศาสนาจะเข้ามามีบทบาทในญี่ปุ่น (Kapleau, 1986: 19, Chapple,

1993: 39) ศาสนาชินโตมีคำสอนสำคัญเรื่องเทพเจ้าที่เรียกว่า คามิ (Kami) ว่าสถิตอยู่ในทุกแห่งไม่ว่าจะเป็นสิ่งมีชีวิต หรือธรรมชาติ ดังนั้นท่าทีเคารพและไม่เบียดเบียนจึงเป็นหลักสำคัญสำหรับชาวญี่ปุ่นที่นับถือศาสนาชินโตมาก่อนหน้านั้น แต่ถึงกระนั้นอิทธิพลจากพุทธศาสนาที่มีต่อชาวญี่ปุ่นจะเป็นประเด็นของการตระหนักรู้ถึงความเชื่อมโยงระหว่างมนุษย์กับสัตว์ ท่าทีกรุณาต่อชีวิตทั้งมวลทำให้ผู้ที่นับถือพุทธศาสนาในญี่ปุ่นเลือกที่จะไม่บริโภคเนื้อสัตว์ไปด้วย (Chapple, 1993: 27, 41) ดังปรากฏในคัมภีร์ลังกาวตารสูตรอธิบายถึงการเดินทางของจิตที่หมุนเวียนไปสู่ความตายและเกิดใหม่เป็นวัฏจักร ส่งผลให้ทุกชีวิตอยู่ในขอบข่ายของความเชื่อมโยงกันในโลกหลังความตาย ดังนั้นประเด็นของการกินเนื้อจึงถูกตีความว่าการกินเนื้อสัตว์ไม่ต่างกับการกินเนื้อมนุษย์ การกระทำเช่นนี้ถือว่าเป็นอุปสรรคขัดขวางการพัฒนาจิตใจให้บริสุทธิ์ (Suzuki, 1975: 369-371)

โชจิน เรียวริ คือชื่อเรียกอาหารในพุทธศาสนาโดยเฉพาะนิกายเซน สำนักโซโตะเซน (Sōto Zen) ในญี่ปุ่น ซึ่งก่อตั้งโดยโดเกน (Dōgen) ซึ่งมีคำสอนพื้นฐานว่าการฆ่าสัตว์และชีวิตใดๆ นั้นเป็นบาป ดังนั้นอาหารทุกอย่างในนิกายเซนจึงมีวัตถุดิบหลักมาจากผักผลไม้ตามฤดูกาล ถั่ว และเต้าหู้ ผู้ที่ปฏิบัติตามคำสอนแบบเซนโดยเฉพาะนักบวชจะไม่ทานเนื้อสัตว์ ปลา รวมถึงแอลกอฮอล์ เนื่องจากมองว่าชีวิตทุกชีวิตมีส่วนเกี่ยวข้องกันทั้งสิ้นทั้งในชาตินี้และหลังความตาย อีกทั้งมองว่ารูปแบบการดำเนินชีวิตไม่ว่ารูปแบบใดอยู่ในฐานะการฝึกฝนกายและจิตของตนเองได้ทั้งสิ้น การเรียนรู้รายละเอียดในการเตรียมอาหารถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการรับประทานอาหาร (Michalowska, 2008: pp. 111-112)

ความหมายของโชจิน เรียวริ ประกอบด้วยคำสองคำ คือ คำแรก โชจิน แปลว่า จิตวิญญาณ (Spirit) ในพุทธศาสนานิกายเซนให้ความหมายของคำนี้โดยมีการแฝงนัยถึงความก้าวหน้า การเข้าถึงความจริง และการบรรลุธรรมด้วยการประพฤติที่ถูกต้องเหมาะสมตามหลักการแบบเซน กล่าวคือ มีวิถีชีวิตเรียบง่าย อาหารที่ทานเรียบง่าย และต้องเคร่งครัดโดยทานเฉพาะอาหารที่เป็นมังสวิรัติเท่านั้น (Yoneda, 1998: 33) ส่วนอีกคำคือ เรียวริ แปลว่า มังสวิรัติ (Vegetarian) เป็นรูปแบบของอาหารที่เข้ามาสู่ญี่ปุ่นพร้อมกับพุทธศาสนาในศตวรรษที่ 6 แต่ได้รับความนิยมในศตวรรษที่ 13 โดยมีการเผยแพร่และได้รับความนิยมเป็นวงกว้างพร้อมกับพุทธศาสนานิกายเซน ในกลุ่มอาหารแบบเรียวริในญี่ปุ่นส่วนใหญ่เป็นอาหารที่มีกระบวนการและขั้นตอนที่ละเอียดและมีข้อห้าม (taboo) มากมายทำให้เป็นอาหารที่สามารถหาทานได้ในวัดหรือในบ้านเป็นส่วนใหญ่ ปัจจุบัน โชจิน เรียวริ ยังได้รับความนิยมแต่มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบไปตามกลุ่มผู้ทานอาหารมังสวิรัติทั่วโลก โดยทั่วไปผู้ที่ทานมังสวิรัติจะมีชุดความคิดที่มีหลักการสำคัญ 3 ประการ คือ กรุณาต่อสรรพชีวิต สุขภาพพลานามัยจาก

อาหาร และการตระหนักถึงสิ่งแวดล้อม (Maurer, D., 2002: 24, 71)

ในการเตรียมและปรุงอาหารแบบเซนมีหลักการของการปรุงอาหารแบบโชจิน เรียวริ ที่สืบทอดธรรมเนียมมาจากหนังสือข้อปฏิบัติในการปรุงอาหารแบบเซน เรียกว่า Tenzo Kyōkun (Tenzo Kyōkun (Instructions for the Cook) เขียนโดยโดเกนในปี ค.ศ. 1237 ใช้เป็นคู่มือสำหรับพระที่เป็นเทนโซ ซึ่งเป็น 1 ใน 6 หัวหน้าผู้ดูแลวัดเซน โดยมีหน้าที่ดูแลเรื่องอาหารและงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง) (Eihei Dogen Zenji, 1996) หนังสือเล่มนี้ถูกใช้เป็นคู่มือในการปรุงอาหารสำหรับผู้ปฏิบัติธรรมในวัดเซน เหล่าเทนโซจะมีลูกมือที่จะต้องเรียนรู้งานและเรียนรู้ที่จะปฏิบัติธรรมไปในเวลาเดียวกัน เหมือนเป็นชุมชนในสถานที่เรียนรู้พิเศษ ซึ่งผู้ที่ทำงานในครัวเป็นเวลานานและเป็นงานที่หนักหากผู้ที่ได้รับมอบหมายขาดจิตวิญญาณในงานแล้วจะทุกข์มากและเมื่อนั้นงานนี้จะไม่มีคุณค่าต่อผู้ปฏิบัติเลย ทั้งนี้เทนโซแต่ละคนจะมีทักษะในการทำงานในรูปแบบของตนเอง ซึ่งเป็นหน้าที่ที่เขาจะต้องฝึกฝนเพื่อค้นหาความจริงดังกล่าว การเตรียมและการปรุงอาหารคือการเตรียมและการเข้าใจตนเองด้วยตนเอง โดเกนเน้นย้ำว่าการฝึกฝนตนเองในหน้าที่เหล่านี้ไม่ต่างไปจากการปฏิบัติบัติซาเซน (Zazen) หรือการปฏิบัติธรรมรูปแบบอื่นๆ นี่คือการอยู่กับปัจจุบันขณะอย่างเต็มที่โดยไม่ถูกปิดกั้นด้วยอดีตหรืออนาคต ชอบหรือไม่ชอบ กิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในครัว เทนโซ และอาหารจะไม่มีช่องว่างใดๆ เพราะนี่คือกิจกรรมแห่งพุทธะ กิจกรรมแห่งการตื่นรู้

หลักการสำคัญของเทนโซ คือความรู้คุณของอาหาร ต้องคงความบริสุทธิ์ และใส่ความคิดสร้างสรรค์ในอาหารด้วย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเตรียมอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการ และมีท่าทีเคารพต่ออาหารโดยการไม่เหลือทิ้งเป็นขยะ วัตถุดิบในการประกอบอาหารคือพุทธะ ดังนั้นการรับประทานอาหารคือการเข้าถึงพุทธภาวะผ่านการกิน (Arai, 1999: 99) หน้าที่ของเทนโซจึงมีความสำคัญและเป็นการฝึกฝนตนที่ดียิ่ง โดยการเตรียมอาหารของเทนโซต้องคำนึงถึงสิ่งต่างๆ ดังนี้ รสทั้ง 6 ได้แก่ ขม(bitter) หวาน(sweet) เปรี้ยว (sour) เผ็ดร้อน(hot) เค็ม(salty) และมีรสละมุน(mild) ใช้วิธีการปรุง 5 แบบ ได้แก่ ต้ม ย่าง นึ่ง ทอด และทานดิบ นอกจากนี้ต้องคำนึงถึงสีทั้ง 5 ได้แก่ เขียว เหลือง แดง ขาว และดำ (หรือม่วง) รวมทั้งวัตถุดิบที่ใช้จะต้องเป็นพืชผักตามฤดูกาล และมีคุณสมบัติ 3 คู่ ดังนี้ มีความเบาไม่หนักท้องเกินไปและความนุ่ม สะอาดและสดใหม่ รวมถึงต้องแม่นยำและดูแลเอาใจใส่ในทุกรายละเอียด (Yoneda, 1998: 37)

นอกจากนั้น ติช นัท ฮันห์ (2010: 97-98) ได้อธิบายความหมายของอาหารไว้ในหนังสือเรื่อง Savor อธิบายถึงการกินอาหารว่าเป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่ไม่เพียงเพิ่มพลังงานให้แก่ร่างกายเท่านั้น การกินอย่างมีสติสามารถช่วยให้เราสัมผัสถึงความสัมพันธ์กันของสรรพ

สิ่งด้วย เราสามารถเรียนรู้การหายใจอย่างมีสติโดยการฝึกฝนผ่านร่างกายและจิตไปพร้อมๆ กัน ซึ่งเป็นหนทางหนึ่งที่ทำให้เราเชื่อมโยงกับสรรพสิ่ง เพราะเมื่อเรามองไปในอาหารที่เรารับประทานเราจะเห็นว่ามันบรรจุผืนดิน อากาศ ฝน แสงแดด และการลงแรงของชาวนา รวมถึงทุกคนที่อยู่ในกระบวนการผลิต ทั้งมวลแสดงให้เห็นถึงความจริงที่เป็นที่มาของมื้ออาหารที่เราได้รับจากผู้อื่นและธรรมชาติ การกินอย่างมีสติไม่เพียงแค่การพิจารณาปริมาณอาหารที่เรากิน แต่เริ่มต้นด้วยการคำนึงถึงสิ่งที่เราเลือกกินหรือดื่ม อาหารที่เราเลือกควรดีต่อสุขภาพและดีต่อโลกในเวลาเดียวกัน หลักการของการกินอย่างมีสติ คือการกินอย่างเรียบง่ายหรือการดื่มที่เราตระหนักรู้ถึงการกัดการเคี้ยวในทุกๆคำ ซึ่งสามารถฝึกได้ในทุกมื้ออาหาร เป็นกระบวนการที่ทำให้ย้อนกลับไปสู่ความเรียบง่ายของอาหารไปสู่ประสบการณ์ทางจิตวิญญาณ การระลึกถึงทุกสิ่งที่ประกอบเป็นอาหารในมื้อนั้นๆ รวมถึงสร้างความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างอาหารบนโต๊ะ สุขภาพของเรา และสุขภาพที่ดีของโลก ทำให้การกินอย่างมีสติทำให้มื้ออาหารของเรามีส่วนในการรับผิดชอบต่อโลกทั้งมวล (Hanh, and Cheung, 2010: 118 - 119)

จะเห็นได้ว่า โชจิน เรียวริ เป็นอาหารมังสวิรัติประเภทหนึ่งที่มีแนวคิดพื้นฐานอยู่บนคำสอนในพุทธศาสนานิกายเซน และให้ความสำคัญตั้งแต่วัตถุดิบในการประกอบอาหาร ผู้ปรุงอาหารหรือเทนโซ และผู้รับประทานอาหาร ที่จะต้องใส่ใจในรายละเอียดดั่งใส่ใจชีวิตตน ที่สำคัญคือสามารถฝึกฝนธรรมผ่านกระบวนการจัดเตรียมและรับประทานอาหารเพื่อการตื่นรู้แบบเซน

ปรัชญาอาหารใน โชจิน เรียวริ

จากการวิเคราะห์พบว่าปรัชญาอาหารใน โชจิน เรียวริ อยู่บนพื้นฐานของปรัชญาเซนที่มีการนำเสนอผ่านรูปแบบการใช้ชีวิตที่เกี่ยวข้องกับอาหาร สามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเด็นทางปรัชญา ได้แก่ อภิปรัชญา ญาณวิทยา และจริยศาสตร์ สามารถอธิบายได้ดังนี้

ประเด็นแรก พบอภิปรัชญาแบบเซนใน โชจิน เรียวริ จากความหมายอาหารในทัศนะผู้ปรุงและผู้รับประทาน นิยามอาหารว่าคือพุทธะ มีจิตเช่นเดียวกันกับคน สัตว์ พืช ผัก เพราะมีพุทธภาวะในตนเองและมีศักยภาพในการเข้าสู่การบรรลุธรรมได้ทั้งสิ้น ด้วยเหตุนี้อาหารแบบ โชจิน เรียวริ จึงหลีกเลี่ยงการทานเนื้อสัตว์ทุกชนิดรวมถึงแอลกอฮอล์เพื่อให้เกิดการเบียดเบียนชีวิตอื่นๆ น้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ อีกทั้งการกระทำที่มีความรุนแรงจะส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่จะเข้าถึงพุทธภาวะได้ยากยิ่งขึ้น ประกอบกับโลกทัศน์และชีวทัศน์ที่มองว่าทุกสิ่งมีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกันไม่ทางใดก็ทางหนึ่งทำให้การกระทำทั้งหลายย่อมส่งผลสืบไป ในประเด็นทางอภิปรัชญาในอาหารแบบ โชจิน เรียวริ ส่งผลโดยตรงต่อการจัดเตรียมและการปรุงอาหาร รวมถึงการรับประทานอาหารผ่านแนวคิด อทวิลักษณ์ที่มองว่าการลด

ทอนตัวเรากับอาหาร การงาน สถานที่ และโลกนั้นเป็นไปไม่ได้เพราะพุทธภาวะในแต่ละคนนั้นล้วนเป็นจิตเดียวกัน

ประเด็นที่สอง ญาณวิทยาแบบเซนใน โชจิน เรียวริ พบว่าความรู้ในที่เกิดขึ้นผ่านอาหารแบบโชจิน เรียวริ มีกระบวนการที่สำคัญอยู่ 2 ขั้นตอน คือ การจัดเตรียมอาหารและการรับประทานอาหาร โดเกนให้ความสำคัญกับการเตรียมและปรุงอาหารมากกว่า เพราะมองว่าเป็นกิจกรรมที่สามารถใช้ฝึกธรรมได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะพระที่ได้รับตำแหน่งเทนโซที่ต้องใช้เวลาในการจัดเตรียมอาหารเพื่อผู้อื่นตลอดเวลา หากเทนโซคนใดไม่เข้าใจหลักของการทำงานในฐานะการปฏิบัติธรรมแล้วย่อมเป็นทุกข์ เนื่องจากแบ่งแยกงานกับชีวิต แบ่งแยกการปฏิบัติธรรมกับกิจกรรมต่างๆในชีวิตประจำวัน จึงเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงความจริง เพราะยังไม่สามารถสลายทวิลักษณ์ได้ นอกจากนี้ในการรับประทานอาหารแบบโชจิน เรียวริ หากมีวิธีการสัมพันธ์และความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับอาหาร จะสามารถเกิดปัญญาว่าการรับประทานอาหารที่ดี นอกจากมีคุณค่าทางโภชนาการ เป็นเครื่องมือในการเข้าถึงธรรม และยังเป็นการเข้าใกล้พุทธะอีกด้วย ทั้งนี้จะต้องลงมือปฏิบัติผ่านประสบการณ์แห่งตนเท่านั้น ไม่สามารถเข้าถึงได้ด้วยภาษา หรือประสบการณ์ของผู้อื่น ดังนั้นหลักการสำคัญของญาณวิทยาแบบเซนผ่านอาหารคือ การเข้าถึงทวิลักษณ์ด้วยประสบการณ์แห่งตน เมื่อนั้นความจริงจึงจะปรากฏ

ประเด็นที่สาม คุณวิทยาแบบเซนใน โชจิน เรียวริ สามารถสรุปลงในหลักการสำคัญสองประการ คือท่าทีแห่งความเรียบง่ายและความเคารพต่ออาหาร กล่าวคือ ความเรียบง่าย ปรากฏในรสทั้ง 6 ซึ่งรสที่น่าสนใจคือ รสละมุน ที่ทำให้อาหารแบบ โชจิน เรียวริ มักมีการปรุงแต่เพียงเล็กน้อย เพราะรสทั้ง 5 ได้มาจากตัววัตถุดิบเองไม่ใช่เครื่องปรุง และวิธีการปรุงอาหารทั้ง 5 แบบ ที่น่าสนใจคือ อาหารดิบ ซึ่งแสดงออกถึงความเรียบง่ายได้เป็นอย่างดี เนื่องจากการปรุงรสและวิธีการปรุงอาหารที่ซับซ้อนจะทำให้รสชาติดั้งเดิมของอาหารเสียไป ในการรับรสจะปราศจากท่าทีที่ตัดสินว่า อร่อย หรือ ไม่อร่อย เนื่องจากการลิ้มรสอาหารใดๆ ก็ตามล้วนมีคุณค่าในตัวเอง (Intrinsic Value) และรสของตัวเองของวัตถุดิบที่ไม่ถูกปรุงแต่ง ทำให้เรารับรู้ความเป็นเช่นนั้นของอาหารนั้นๆ ได้อย่างเต็มที่

ส่วนท่าทีเคารพในอาหารนั้น คือความใส่ใจตลอดกระบวนการจัดเตรียมอาหารและการรับประทานอาหาร ด้วยมองว่าอาหารนั้นทำให้ร่างกายของเราได้มีพลังในการดำเนินชีวิต นี่คือการเสียสละของอาหาร ดังนั้นความเคารพจึงเกิดขึ้นตั้งแต่กระบวนการหาวัตถุดิบ ต้องเป็นไปตามธรรมชาติ ไม่เกิดการดัดแปลง ผู้เตรียมอาหารต้องเรียนรู้ว่าในฤดูกาลนั้นๆ มีวัตถุดิบ

ชนิดใดสามารถนำมาประกอบอาหารได้บ้าง ในกระบวนการเตรียมจะต้องจัดสรรทุกส่วนของวัตถุดิบให้เกิดประโยชน์ ปราศจากขยะอาหาร ในการปรุงต้องรู้จักรายละเอียดของวัตถุดิบว่ามีรสอย่างไร ควรใช้ในปริมาณเท่าใด และควรปรุงอย่างไม่ให้อาหารเสียรสชาติ เมื่อจัดแต่งจานหลักการคำนึงถึงสีทั้ง 5 ของอาหารจะช่วยให้การรับประทานอาหารนั้นเกิดสุนทรียะได้ ไม่เพียงแต่การจัดเตรียมอาหารเท่านั้น การรับประทานอาหารควรรับประทานอย่างมีสติ รับรู้รสตามความเป็นจริงและเคารพอาหารนั้นโดยการรับประทานไม่ให้เหลือทิ้ง

สรุป

อาหารเป็นสิ่งสำคัญยิ่งต่อการดำรงชีวิตไม่เพียงหล่อเลี้ยงร่างกายแต่ยังสามารถเป็นเครื่องมือฝึกฝนจิตใจได้อีกด้วย ความหมายของอาหารมีความสำคัญต่อความเข้าใจและการกำหนดท่าทีที่มีต่ออาหาร และเป้าหมายของการรับประทานอาหารของแต่ละบุคคล ซึ่งโยงถึงขอบข่ายทางปรัชญา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่สามารถนำมาวิเคราะห์หาชุดความรู้เหล่านี้ผ่านอาหารที่เป็นมากกว่าอาหาร

ปรัชญาอาหารใน โชจิน เรียวริ อยู่บนฐานคิดของปรัชญาเซนที่มองอาหารมีจิตวิญญาณไม่ต่างกับชีวิตอื่นๆ ดังนั้นการสัมพันธ์กับอาหารจึงมีความเอาใจใส่และเคารพ ในทางอภิปรัชญาแบบเซนเชื่อเรื่องจิตหนึ่ง ในรูปแบบของพุทธภาวะของสรรพสิ่ง ที่จะกลับไปสู่ตถาคตครรภ์ได้อีกครั้งหากประพฤติถูกต้องโดยอาศัยปัญญาและกรุณา ซึ่งมีการปฏิบัติธรรมแบบเซนเป็นเครื่องมือเพื่อให้เกิดการตื่นรู้ การปฏิบัติธรรมแบบเซนคือทุกกิจกรรมไม่ว่าจะเป็นการปฏิบัติในรูปแบบของ ซาเซน มอนโด หรือโกอาน และแม้แต่กิจกรรมในชีวิตประจำวันก็ถือเป็นเครื่องมือใช้ปฏิบัติธรรมได้เช่นกัน ทั้งนี้ต้องมุ่งสู่การเข้าถึงอทวิลักษณ์ระหว่างผู้กระทำและสิ่งถูกกระทำ เมื่อนั้นปัญญารู้แจ้งจะเกิดขึ้น และท่าทีต่อสรรพสิ่งรวมถึงอาหารก็จะเต็มไปด้วยหลักแห่งความเคารพและเรียบง่าย

โชจิน เรียวริ เป็นอาหารประเภทมังสวิรัติ แต่เดิมมีการจัดเตรียมและรับประทานในวัดเซน โดยเริ่มแรกนั้นโดเกน ผู้ก่อนตั้งพุทธศาสนานิกายเซนเป็นผู้คิดค้นโดยได้รับอิทธิพลมาจากคำสอนทางพุทธศาสนาในประเทศจีน จากนั้นเมื่อนิกายเซนได้รับความนิยมในญี่ปุ่น โชจิน เรียวริ ก็เป็นที่แพร่หลายตั้งแต่ศตวรรษที่ 13 เป็นต้นมา ผ่านการสืบทอดจากหนังสือข้อปฏิบัติในการปรุงอาหารแบบเซน เรียกว่า Tenzo Kyōkun โดยจะรุบุถึงรายละเอียดต่างๆ ที่เทนโซหรือหัวหน้าครัวในวัดเซนต้องรู้ โดยเฉพาะอาหารที่ประกอบด้วย 6 รส 5 สี 5 วิธีปรุง และ 3 คู่คุณสมบัติของเทนโซ สำหรับโดเกนมองว่าห้องครัวคือสถานปฏิบัติธรรมที่ยอดเยี่ยม สำหรับเทนโซที่สามารถนำไปสู่การตื่นรู้ได้ อาหาร ผู้ปรุง การปรุง จะรวมเป็นหนึ่งและมีท่าที

ที่เคารพและเรียบง่าย เพื่อให้ทุกๆอย่างได้เผยถึงพุทธภาวะแห่งตน ดังนั้นปรัชญาอาหารใน โช จิน เรียวริ จึงสามารถอธิบายผ่านกรอบของปรัชญาเซนทั้งในแง่ความหมาย กระบวนการเรียนรู้ และท่าทีต่ออาหารได้อย่างสมบูรณ์

บรรณานุกรม

พระศรีคัมภีรญาณ (สมจินต์ วันจันทร์). (2556). **พุทธปรัชญา.** พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมภาร พรมทา. (2546). **พุทธศาสนานิกายเซน การศึกษาเชิงวิเคราะห์.** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุมาลี มหณรงค์ชัย. (2550**). มหายาน : ภาษาคน – ภาษาธรรม.** กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์.

_____. (2546). **พุทธศาสนามหายาน.** กรุงเทพมหานคร: ศยาม.

เสฐียร พันธรังสี. (2543). **พุทธศาสนามหายาน.** พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ.

Arai, P.K.R. (1999). **Woman Living Zen: Japanese Soto Buddhist Nuns**. New York-Oxford: Oxford University Press.

Ashkenazi, M. and Jacob, J. (2003). **Food Culture in Japan**. Connecticut: Greenwood Press.

Chapple, C.K. (1993). **Nonviolence to Animals, Earth, and Self in Asian Traditions.** Albany: State University of New York Press.

Eihei Dogen Zenji. (1996). **Tenzo Kyokun. Anzan Hoshin roshi and Yasuda Joshu Dainen Roshi Paul**, tr. in *Cooking Zen*, Ontario: Great Matter Publications.

Kapleau, P. (1986). **To Cherish all Life: A Buddhist Case for Becoming Vegetarian**. The 2nd Edition. New York: The Zen Center.

Maurer, D. (2002). **Vegetarianism: Movement or Moment**. Philadelphia: Temple University Press.

Michalowska, J.M., (2008). Vegetarian Foodways: A Cross-Cultural Perspective. **Master's Thesis**. University of Oslo.

Thich Nhat Hanh and Lilian Cheung. (2010). *Savor:* **Mindful Eating, Mindful Life.** New York: HarperCollins Publishers.

Suzuki, D.T. (1972). **The Doctrine of no Mind**. London: Liho on Smooth Paper.

_____. (1975). **Studies in Lankavatara Sutra**. London: Routledge and Kegan

_____. (1978). ***Studies in Zen.*** **Christmas Humphreys,** ed. New York: Dell Publishing.

_____. (1985). **Essay in Zen Buddhism.** London: Rider.

Yoneda, S. (1998). "About Zen Temple Food". **In Zen Vegetarian Cooking.** Yoneda, S. and Hoshino, K. Tokyo-New York-London: Kodansha International.

5) บรรณานุกรมที่เป็นภาษาไทย ชื่อผู้เขียนใช้ชื่อเต็ม-นามสกุล และให้แปลจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ เพิ่มเติมต่อท้ายในหัวข้อ TRANSLATED THAI REFERENCES

หลักเกณฑ์ทั่วไปในการพิมพ์รายการสำนักพิมพ์/โรงพิมพ์

กรณีเป็นสำนักพิมพ์หรือบริษัทให้คงไว้เฉพาะชื่อ ดังตัวอย่าง

1) บริษัท 21 เซ็นจูรี่ จำกัด ใช้ 21 เซ็นจูรี่

2) สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ใช้ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

3) กรณีที่เป็นโรงพิมพ์ให้ใช้รูปแบบเต็ม เช่น โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

4.2 บรรณานุกรม

(1)พระไตรปิฎก อรรถกถา

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ : ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อหนังสือ.//(ครั้งที่พิมพ์).//สถานที่พิมพ์/:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์. (.// การวรรค 2 ครั้ง)

ตัวอย่าง :

พระมหาสุทิตย์ อาภากโร, ดร. (2548). **เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. พิมพ์ครั้งที่ 2.** กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ : ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).//**ชื่อเรื่อง**/(เลขหน้าที่อ้าง).//สถานที่พิมพ์/: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระสุกิจจ์ สุจิณฺโณ. (2559). การสร้างความคิดนามธรรมในวัฒนธรรมไทย ใน ปวิตร ว่องวีระ. **ทฤษฎี และวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม** (หน้า 112). กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์.

(4) บทความจากวารสาร

รูปแบบ : ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//**ชื่อวารสาร.**//ปีที่/(ฉบับที่),/เลขหน้าแรก ที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ธิติวุฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ : สังคหวัตถุ ๔ เครื่องมือ การวางแผนและการติดต่อประสานงานสู่ความสำเร็จ. **วารสาร มจร สังคมศาสตรปริทรรศน์.** 3 (1), 25-31.

(5) บทความในสารานุกรม

รูปแบบ : ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ใน ชื่อสารานุกรม,/(เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง).สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนิท อาจพันธ์. (2537). หม้อคอควาย. ใน **สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขตหัวเมืองฝ่ายเหนือ** (หน้า 274-275).กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พลับลิชชิ่ง.

Sturgeon, T. (1995). Science fiction. In **The encyclopaedia Americana** (Vol. 24, pp.390-392). Danbury, CT: Grolier Press.

(6) หนังสือพิมพ์

รูปแบบ : ผู้แต่ง.//(วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//**ชื่อหนังสือพิมพ์,**/เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. **ผู้จัดการรายวัน,** น.13.

(7) วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง รายงานการวิจัย

ชื่อผู้เขียน.//(ปีพิมพ์).//ชื่อวิทยานิพนธ์.//ระดับวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์/หรือการค้นคว้าแบบอิสระ/ชื่อมหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง :

สัมฤทธิ์ ต่อสติ. (2542). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของสถานบริการสาธารณสุขเขตเมือง กรณีศึกษาศูนย์ : แพทย์ชุมชนเมืองพระนครศรีอยุธยา วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.

(8) สัมภาษณ์

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.//(ปี).//ตำแหน่ง./สัมภาษณ์. วัน เดือน.

ตัวอย่าง :

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ศ.ดร.. (2558). อธิการบดี, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. สัมภาษณ์.18 เมษายน.

(9) สื่อออนไลน์

รูปแบบ : ผู้แต่ง.//(วันที่ เดือน ปีที่เผยแพร่).//ชื่อบทความ.//สืบค้นเมื่อ วันที่ เดือน ปี,// จาก แหล่งที่อยู่ไฟล์ (URL)

ตัวอย่าง :

พระศรีคัมภีรญาณ(สมจินต์ สมฺมาปญฺโญ). (1 พฤษภาคม 2555). **การจัดการศาสนาและวัฒนธรรมในอุษาอาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ.** สืบค้นเมื่อ 4 กันยายน 2556, จาก http://www.mcu.ac.th/site/artidecontent_desc.php?artide_id=1304& articlegroup_id=274

Doyle, M. W.. (22 June 2004). **Liberal Internationalism: Peace, War and Democracy.** Retrieved September 2, 2013, from http://www.nobelprize.org/ nobel_prizes/ themes/peace/doyle/ index.html

(10) การแปลบรรณานุกรมจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ

ตัวอย่าง :

ลักษณ์วัต ปาละรัตน์. (2545). สตรีในมุมมองของพุทธปรัชญา. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย.

TRANSLATED THAI REFERENCES

Palaratana, L.. (2002). Women in the Perspective of Buddhist Philosophy. Bangkok: Chulalongkorn University.

ตัวอย่างบรรณานุกรม

บรรณานุกรม

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2548). **โลกทัศน์ชาวพุทธ.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2551). **การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์.** (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.

พงศ์ศานต์ พิทักษ์มหาเกตุ. (2538). **ชาวบ้านกับช่องทางประกอบธุรกิจท่องเที่ยว แนวคิดในการจัดตั้งสหกรณ์บริการนำเที่ยวแนวอนุรักษ์แห่งประเทศไทย.** กรุงเทพมหานคร: ปกเกล้า.

โกนิฏฐ์ ศรีทอง. (2558). **การบูรณาการภูมิปัญญาพระพุทธศาสนากับการเสริมสร้างความสมดุลของระบบนิเวศวิทยาชุมชน.** สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระศรีคัมภีรญาณ(สมจินต์ สมฺมาปญฺโญ). (1 พฤษภาคม 2555). **การจัดการศาสนาและวัฒนธรรมในอุษาอาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ.** สืบค้นเมื่อ 4 กันยายน 2556, จาก http://www.mcu.ac.th/site/artidecontent_desc.php?artide_id=1304& articlegroup_id=274

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). **พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎกำ 2500.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 124 ตอนที่ 47 ก, **24 สิงหาคม 2550.**

Boo Elizabeth. (1990). **Ecotourism: The Potentials and Pitfalls.** Vol.1 and 2. World Wildlife Fund. Washington, D.C.

_____. (1991). **"Making Ecotourism Sustainable: Recommendations for Planning, Development, and Management."** In Nature Tourism Managing for the Environment. Island Press, Washington, D.C.

Keown, D. (1995). **Are There "Human Right" in Buddhism.** London: University of London.

Kiarash, A.. (2007). Human Dignity in Islamic Bioethics. **The Iranian Journal of Allergy.** 6 (5), 25-28.

John J. L. (1987). **Carrying Capacity for Tourism Development in National Part of the United States,** UNEP, Industry and Environment. Vol. 9 No.1.

Bergstein, M.. (2000). Tubular function. In E. B. Richard, M. K. Robert & B. J. Hal (Eds.), **Nelson textbook of paediatrics** (16th ed., p. 596). Phil adelphia: Saunders.

TRANSLATED THAI REFERENCES

Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1990). **Tipitaka : Thai Version.** BKK: MCU Press. [A III. (Thai) Vol. 20]. [in Thai]

Palaratana, L. (2002). **Women in the Perspective of Buddhist Philosophy.** Bangkok: Chulalongkorn University, [in Thai]

Phra Dharmakosajarn (Prayoon Dhammacitto). (2006). **Buddhist Adminis-tration.** BKK: MCU Press, [in Thai]

5. หลักเกณฑ์การส่งต้นฉบับบทความเพื่อได้รับการตีพิมพ์

5.1 ส่งด้วยตนเองหรือทางไปรษณีย์ เอกสารประกอบด้วย

1. ต้นฉบับ จำนวน 3 ชุด จำแนกเป็น

- ต้นฉบับที่ไม่ระบุชื่อผู้แต่ง จำนวน 2 ชุด
- ต้นฉบับที่ระบุชื่อผู้แต่ง จำนวน 1 ชุด เอกสารต้องระบุรายละเอียดของผู้เขียนบทความ (Author(s)) ได้แก่ ชื่อ ตำแหน่งและสังกัด หรือวุฒิการศึกษาสูงสุด อย่างใดอย่างหนึ่ง โดยให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เฉพาะผู้รับผิดชอบบทความ (Corresponding Author) ให้ระบุที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์ หรือ E-mail ที่สามารถติดต่อได้ ในกรณีที่ต้นฉบับดังกล่าวมาจากหรือเป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์หรือหลักสูตร การศึกษา โปรดระบุชื่อหลักสูตรและสถาบันการศึกษาให้ชัดเจน

2. แผ่นซีดีบรรจุข้อมูลต้นฉบับ จำนวน 1 แผ่น (ระบุชื่อบทความและชื่อผู้เขียน)

3. แบบเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ในวารสารพุทธศาสตร์ศึกษา

- แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อได้รับการตีพิมพ์ในวารสาร พุทธศาสตร์ศึกษา
- แบบฟอร์มสมัครสมาชิกวารสาร พุทธศาสตร์ศึกษา

ส่งต้นฉบับบทความ เพื่อเสนอตีพิมพ์ในวารสาร พุทธศาสตร์ศึกษา กองบรรณาธิการวารสารพุทธศาสตร์ศึกษา 135 ถนนสุเทพ ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200

5.2ส่งทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ แนบไฟล์ต้นฉบับ (File attachment) ในรูปแบบ MS Word ส่งมายัง E-mail: journalbuddhiststudies@gmail.com เมื่อ ได้รับการยืนยันจากกองบรรณาธิการ พิจารณาให้ตีพิมพ์ลงในวารสารแล้ว ผู้เขียนจะต้องส่งแผนซีดีบรรจุข้อมูลต้นฉบับ จำนวน 1 แผ่น มายังกองบรรณาธิการเพื่อนำเข้าสู่กระบวนการตีพิมพ์ต่อไป

5.3 การส่งในระบบ สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้ที่เว็บไซต์ ของวารสาร พุทธศาสตร์ศึกษา ได้ที่ http://www.ojs.mcu.ac.th/index.php/jbscm/index เมื่อส่งเข้าระบบสำเร็จให้สแกนและส่งแบบฟอร์มทาง Email : journalbuddhiststudies@gmail.com

6. ขั้นตอนการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารพุทธศาสตร์ศึกษา

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.doc ของ Microsoft Word หรือเทียบเท่า หากต้นฉบับประกอบด้วยภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์รูปภาพ ในสกุล *.pdf *.jpg *.png หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 15 หน้า (รวมบทคัดย่อ ภาพ ตารางและเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่าน จะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิ เมื่อผลการประเมินผ่าน หรือ ไม่ผ่าน หรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่า ควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยไม่ตรงกับแนวทางของวารสารพุทธศาสตร์ศึกษา หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ เมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับวารสาร ฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ผลงาน จำนวน 1 ฉบับ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสาร พุทธศาสตร์ศึกษา

ตัวอย่างรูปแบบการจัดพิมพ์บทความ วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา

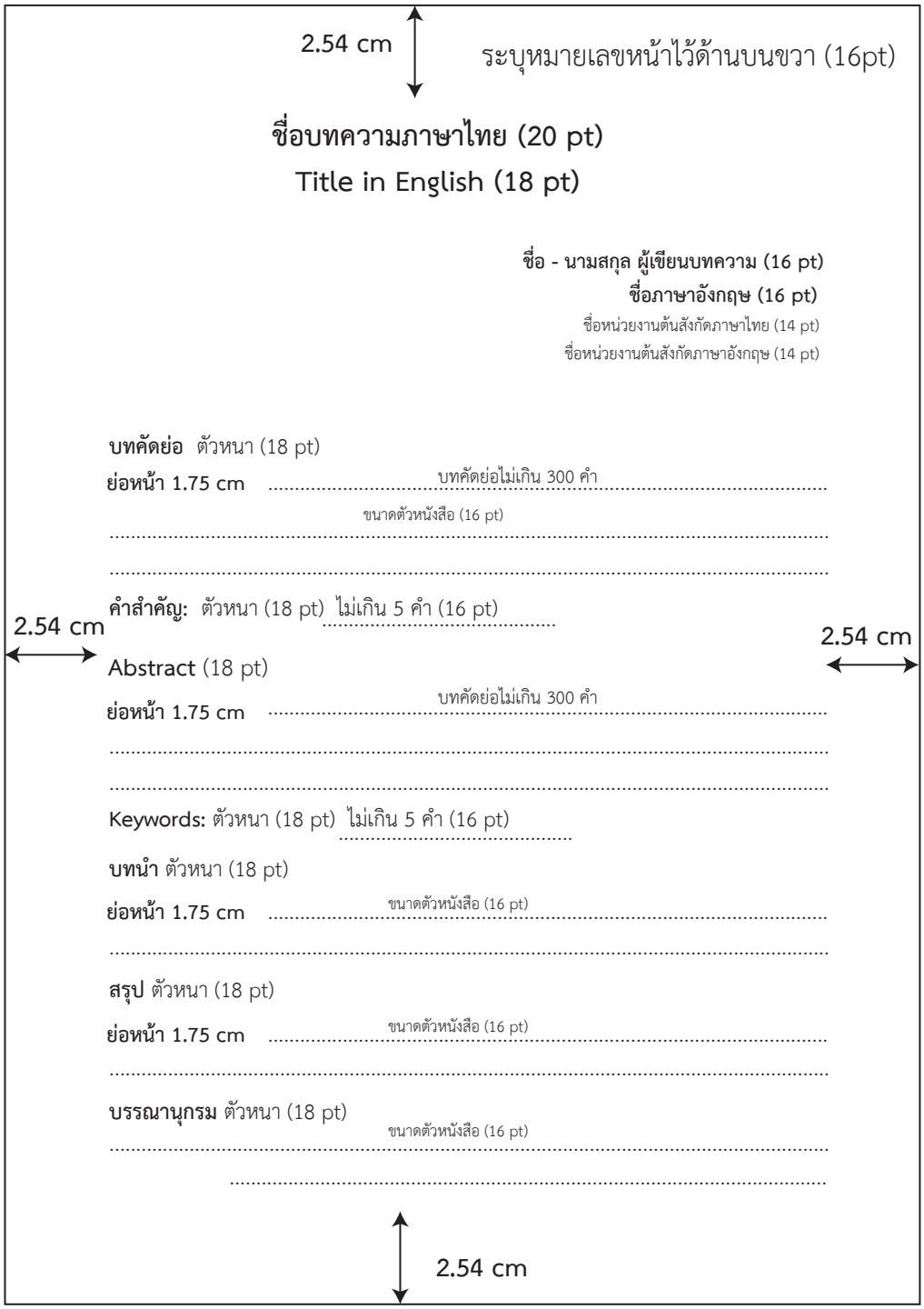

ขั้นตอนการจัดทำวารสารพุทธศาสตร์ศึกษา

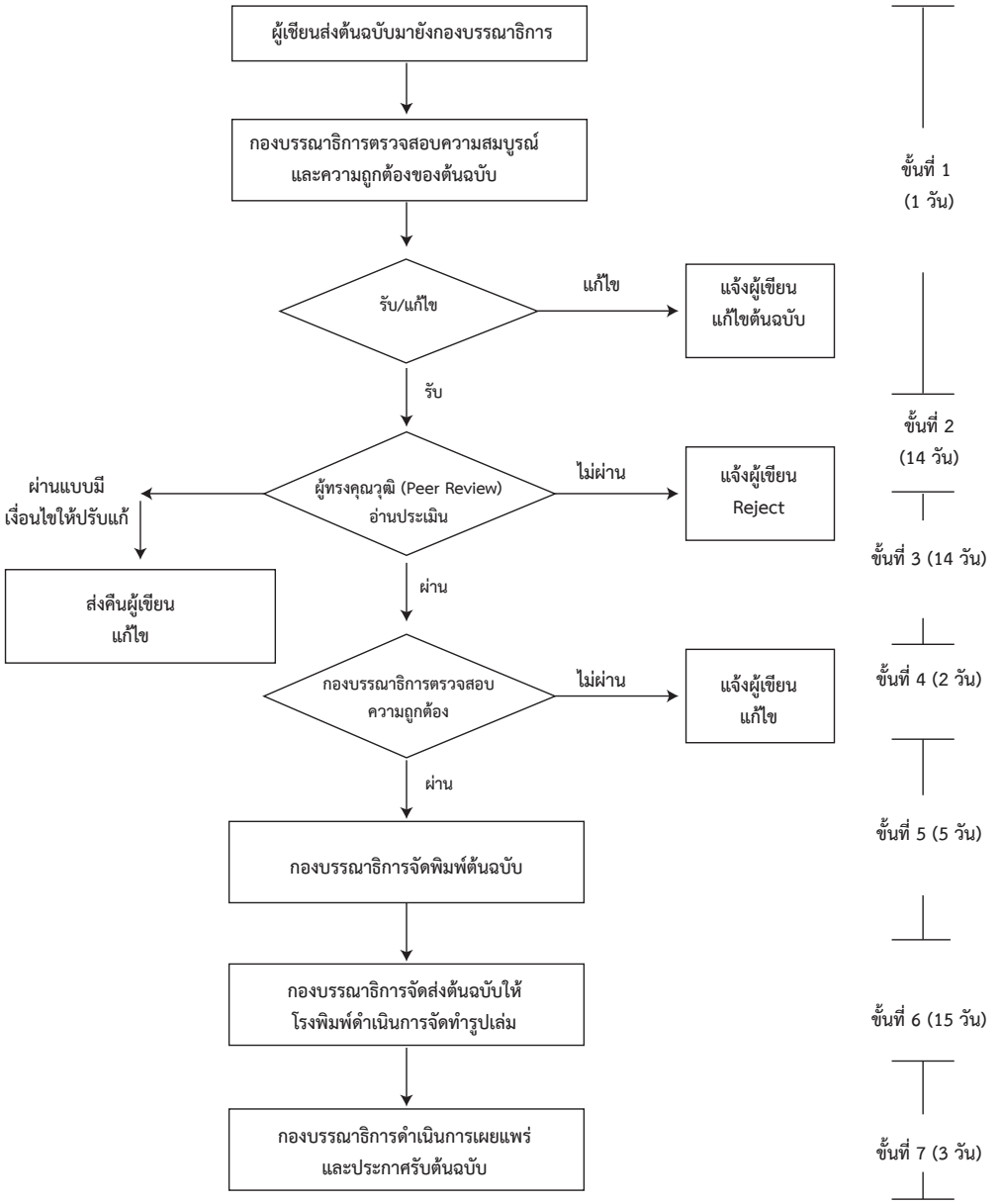

แบบฟอร์มการส่งผลงานเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร พุทธศาสตร์ศึกษา

วันที่..... เดือน..... พ.ศ. .....

ข้าพเจ้า (นาย/นาง/นางสาว.....

ระดับการศึกษาสูงสุด ..... ตำแหน่งทางวิชาการ.....

ชื่อบทความ

(ภาษาไทย .....

.....

.....

(English) .....

.....

.....

ชื่อผู้เขียนร่วม

ชื่อผู้เขียนร่วม 1. .....

2. .....

3. .....

4. .....

5. .....

หน่วยงานและที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้ สะดวก .....

.....

.....

โทรศัพท์ ..... E-mail .....

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความนี้ไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อนและยินยอมว่าบทความที่ตีพิมพ์ลงในวารสาร พุทธศาสตร์ศึกษาถือเป็นลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

* หมายเหตุ ในกรณีขอถอนบทความก่อนระยะเวลาที่กำหนดลงตีพิมพ์ในวารสารฯ เจ้าของบท ความต้องเป็นผู้รับผิดชอบในส่วนของค่าตอบแทนผู้ทรงคุณวุฒิผู้ประเมินบทความ

ลงชื่อ .....

(.....)

JBS
Journal of Buddhist Studies